

John Carter Brown.

DE PROMVLGANDO EVANGELIO APVD BARBAROS:

SIVE

DE PROCVRANDA Indorum ſalute, Libri ſex.

Authore IOSEPHO ACOSTA *Presbytero Societatis* IESV.

EDITIO NOVISSIMA.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXX.
SVPERIORVM PERMISSV.

JOHN CARTER BROWN

Juan de Castillo y Altamirano

PROOEMIVM.

DE procuranda ſalute Indorum, rectè atque aptè dicere, perdifficile eſt. Primum quòd Barbarorum gentes innumerabiles ſint, vt cœlo, locis, habitu, ita ingenio, moribus, inſtitutis latiſſimè diſſidentes: quibus omnibus Euangelio conciliandis, inſtituendis, regendíſque aliquid commune præcipere, atque in tanto hominum rerúmque diſcrimine, accommodatè ac certò quid expediat definire, magnæ cuiuſdam facultatis eſt, quam profectò nos minimè conſecuti ſumus. Deinde res Indicæ vix firmæ tabiléſque conſiſtunt, & nouum quotidie ſuíque diſſimilem habitum præſeferunt, vt improbandum modo ſit quod non ita pridem vallè probabatur, & rebus mutatis vtilia ante conlia etiam pernicioſa fiant. Quamobrem vt firna ac perpetua præcepta ea de re tradantur, vix eri profectò poteſt. Vt enim alia pueritiæ alia uuentuti veſtis concinnanda eſt, neque poeſt eadem omnis ætatis eſſe menſura, ita Remublicam Indicam inſtitutis, religione, homi-

num genere varias veluti ætates ſubinde co
mutante , non eſt mirandum , ſi doctrinæ
tifices alias atque alias docendi rationes ad
beant. Ita quamvis priores ſcriptores piet
& ſapientia præſtiterint, tamen eorum vel d
putationes, vel commentarios, quos de re
Indicis ediderunt, noſtra iam ætas non n
gni facit, quod non magnopere rebus p
ſentibus accommodentur. Ex quo fit, vt
quoque, qui pro hoc ſtatu rerum aptè c
gruentérque diſſeruerint, eodem loco futu
non longa abhinc ætate, profectò diuin
poſſimus. Ac nos certè rerum Indicarum
peritis, falſa fortaſſis & inter ſeſe pugnan
ſcribere ſæpè videbimur, quod de Indor
natura, moribus, fidei Chriſtianæ progreſſu,
riè variis in locis loquamur: contra periti
rum, minus amplè & pro dignitate eadem
la dicta cenſebunt, atque plura ipſi & ap
ra ſe afferre poſſe confident. Mihi verò q
vel docti deſiderent, vel indocti repreh
dant, non admodum curæ eſt. Illud pruc
tiſſimus quiſque facilè intelligit, eadem d
non eodem modo omni ex parte dicenc
eſſe, ſi veritati ac non libidini obſequenc
eſt. Neque fallit is, qui in argumento n
tiplici pro rebus diuerſis diuerſa pronun
Idem prorſus homo ſui ſæpè diſſimilis eſt,
dem vrbs, & domus eadem variis loci
laudari & vituperari non falsò poteſt. Li
1. Cor. 1. certè Apoſtolo Paulo in eadem Epiſtola
rinthios ſummis ornare laudibus, ſpiritu
ſapien

ſapientes, quibus nihil deeſſet in omni gratia & dono dicere: eoſdem ita deprimere, vt carnales eſſe inflatos, ſpiritualibus rebus ineptos exprobraret. Neque ſibi contrarius eſt, aut ſui immemor: ſed quæ per partes inerant, potuit ſalua veritate, vt Chryſoſtomus commentatur, vniuerſis aſcribere. Iſraëlem, & Iudam iidem Prophetæ ſæpè vituperant, ſemen nequam, filios ſceleratos, populum Gomorrhæ, & id genus infinita conuitia iactantes: quem tamen vel eadem interdum pagina, ſummis laudibus euehunt, populum iuſtum, filios Dei, hæreditatem dilectam, gentem ſanctam atque alia multa honoris cauſa appellantes. Imò verò eadem periodo Paulus, ſecundum Euangelium quidem, inquit, inimici propter vos, ſecundum electionem autem, chariſſimi propter patres. Quo magis nobis ſalua veritate licere putandum eſt gentes Indorum, quarum eſt tanta diuerſitas, modo Euangelio aptiſſimas prædicare, vt verè ſunt maxima ex parte, modo valdè alienas accuſare, quod hominum ſcelere, & peruerſa educatione contingit. Vulgaris error eſt res Indicas tanquam rus aliquod aut oppidum anguſtè definientium, & ſicut vno verbo dicuntur, ita vnius eſſe naturæ rationiſque putantium. Sed qui hæc noſtra legerit, inueniet profecto nos nullo partium ſtudio ductos & proba, & praua depromere, & iucunda & triſtitia æquè afferre. Nihil enim teſte Domino Ieſu aliud optamus, atque agimus, quam vt

1. Cor. 3. 5. — *Chryſ. hom. 2. in 1. Cor.* — *Iſai. 1.* — *Iſai. 6. 51.* — *Rom. 11.*

pro comperta nobis rerum fide, quicquid eſt, vt eſt, aliis tradamus; quippe qui ſciamus
Rom.3. Deum nequaquam noſtro egere mendacio. Neque vero gentes has vana, aut falſa concepta opinione rectè adiri & quæri ad ſalutem. Sed tum demum vnicuique conſtare animum, cum quale & quam magnum opus Domini aggrediatur, non inani rumore ductus, ſed firmo diuinæ vocationis conſilio nitens, ſecum prudenter expenderit.

Quamvis autem Indorum nationes innumerabiles ſint, quarum ſingulis ſui certi ritus & mores ſunt, quas alio atque alio modo inſtituere oporteat, tamen cum id ego præſtare non poſſem, cui plurimæ gentes ignotæ ſunt, & vt maximè eſſent cognitæ, immenſum opus exiſteret ſigillatim de omnibus diſputare, operæpretium duxi, vt Barbaris omnibus accommodatius ſcriberem, Peruenſium maximè habere rationem. Idque feci duabus ex cauſis, vna quòd hæ Prouinciæ mihi notiores eſſent, vt aliquid certius afferrem: altera quòd hoc Indorum genus veluti medium mihi inter cætera ſemper eſt viſum, ex quo facilius veluti extrema iudicari queant. Etſi enim Indi vocantur Barbari omnes, quos noſtra ætate Hiſpani & Luſitani ſuis claſſibus longiſſimo Oceano traiecto inuenerunt, non ſolum ab Euangelica luce alieni, ſed ab humanis quoque inſtitutis abhorrentes, tamen non omnes eiuſdem ordinis ſunt, ſed Indus Indo, vt Comicè dicam, multum intereſt, Barbarus Barbaro longè præſtat

præſtat. Barbaros autem probati auctores eos eſſe definiunt, qui à recta ratione & hominum communi conſuetudine abhorrent. Vnde Barbarica ſtoliditas, Barbarica feritas, Barbaricæ quoque opes & opera apud nobiliores ſcriptores celebrari ſolent, quæ & ab vſu hominum cæterorum valdè recedunt, & ſapientiæ certæque rationis vix quicquam habent. Hos autem omnes noui orbis Barbaros, inde Indos appellatos exiſtimo, quòd apud veteres remotiſſima regio, quæ fines orbis terrarum claudere putaretur India eſſet, quo Alexandrum Macedonem, & Traianum Cæſarem penetraſſe, & ſacri & profani ſcriptores tanquam terminos terræ adierint, cum magna laude commemorant. Ex quorum imitatione noſtri nomen ad nouas à ſe inuentas gentes, deriuaſſe mihi videntur. Quanquam initio non Indi, ſed Inſulani aut Antiliani, Occidentales Barbari dicebantur. Cùm igitur horum Prouinciæ, nationes, genera plurima ſint, tamen mihi diu rem diligenter peruestiganti tres veluti claſſes eſſe Barbarorum videntur, quæ magnopere inter ſe diſcrepent, ad quas ferè nationes hæ Indicæ redigi poſſint.

D.Thom. in ep. ad Rom. c. 1. lect. 5. & 1. Cor. 14. lect. 2.

1. Mac. 1.

Prima claſſis eorum eſt, qui à recta ratione, & conſuetudine generis humani non ita multum recedunt. Hi ſunt potiſſimum, quibus & Reſpublica conſtans, & leges publicæ, & ciuitates munitæ, & magiſtratus inſignis, & certa, atque opulenta commercia ſunt, & quod omnium caput eſt, literarum celebris vſus. Nuſquam enim literarum, & librorum monumenta

extant, quin eæ gentes humaniores, & maximè politicæ ſint. In hoc genere primi videntur eſſe Sinenſes, quorum ego characteres vidi Syriacis perſimiles, qui librorum copia, Academiarum ſplendore, legum, & Magiſtratuum auctoritate, publicorum operum magnificentia plurimum florere dicuntur. Secundum hos ſunt Iapponenſes, tum pleræque Indiæ Orientalis Prouinciæ, ad quas Aſiatica, atque Europæa inſtituta olim perueniſſe ego non dubito. Hæ gentes, quamvis Barbaræ re vera ſint, & à recta & naturali lege pleriſque in rebus diſcrepent; tamen ad ſalutem Euangelij non aliter ferè vocandæ ſunt, quam olim ab Apoſtolis Græci, & Romani, cæterique Aſiæ, atque Europæ populi. Nam & potentia præſtant & nonnulla humana ſapientia, atque à ſua ipſi ratione potiſſimum, Deo intus agente, vincendi ſunt, & Euangelio ſubigendi, quos ſi per vim & potentiam Chriſto ſubiicere pergas, nihil aliud agas, quam vt à lege Chriſtiana alieniſſimos reddas. In ſecunda ego claſſe eos Barbaros numero, qui quamvis neque literarum vſum norint, neque leges ſcriptas, neque Philoſophica, aut ciuilia ſtudia habeant; tamen Magiſtratus ſuos certos, habent Rempublicam, habent frequentes, & certas ſedes, vbi politiam ſuam ſeruant, habent militiæ & duces & ordinem, & religionis ſuæ celebritatem quandam. Denique ratione quadam humana reguntur. In hoc genere erant Mexicani, & Peruenſes noſtri, quorum imperia & Reſpubl. & leges, & inſtituta merito admirari

quivis

quivis poſſit. Et quod incredibile penè videatur, literarum inopiam, tanta ingenij dexteritate ſuppleuêre, vt & hiſtorias & vitas, & leges, & quod eſt amplius, temporum curſus, & rationes numerorum ita teneant quibuſdam à ſe excogitatis ſignis, & monimentis, quos ipſi Quipos vocant, vt noſtri cum literis ſuis plerùmque eorum peritiæ cedant. Neſcio equidem an certiores Arithmeticos, cum quidvis eſt numerandum, aut partiendum, literæ noſtræ faciant, quam hos ſigna illa ſua. Memoriam verò omninò eſt admirabile, quam fidelem etiam rerum munitiſſimarum per Quipos ſuos diutiſſimè conſeruent. Multum tamen etiam hi & à recta ratione, & à conſuetudine generis humani abſunt. Hæc autem claſſis latè patet, & primum imperia continet, quale Ingarum fuit, deinde regna minora & principatus, quales Caciqui plerique habent, tum Magiſtratus publicos ab ipſa Republ. creatos, quales Araucani, Tucapelenſes, cæteríque Chilenſes ferè ſunt. His omnibus illud commune eſt, vt oppidatim viuant, ac non palantes more ferarum, vt certum iudicem præfectúmque habeant, & iura ſua cuique ſeruentur. Sed quia morum & rituum & legum monſtra tot tantáque apud hoſce ſunt, & tanta in ſubditos ſæuiendi licentia, vt niſi potentia ſuperiore & auctoritate regantur, vix aut Euangelij lucem aut homine ingenuo vitam dignam accepturi videantur, aut ſi ſemel acceperint, non facilè in ea perſeueraturi intelligantur, meritò his præfici, qui inter tales ad vitam Chriſtianam tranſierint, Chriſtianos Principes & Magiſtratus, cum res ipſa depo-

ſcit,

ſcit, tum Eccleſiæ auctoritas præcipit: ſed ita tamen vt facultatibus fortuníſque ſuis & legibus non naturæ, aut Euangelio contrariis vti liberè permittendi ſint. Iam verò tertia atque extrema claſſis Barbarorum, quot hominum nationes, quot huius noui orbis regiones teneat, dici non poteſt. In hac ſunt homines ſylueſtres, feris ſimiles, vix quicquam humani ſenſus habentes, ſine lege, ſine rege, ſine fœdere, ſine certo Magiſtratu, & Republica, ſedes identidem commutantes, aut ita fixas habentes, vt magis ferarum ſpecus, aut pecudum caulas imitentur. Huc in primis pertinent, quicunque à noſtris Carybes dicuntur, nihil aliud quam ſanguinolentiam exercentes, in hoſpites omnes ſæui, qui humana carne veſcuntur, nulla veſte, vix ipſa virilia tegentes. Hoc Barbarorum genus Ariſtoteles attigit, cum ferarum more capi & per vim domari poſſe ſcripſit, quorum in nouo orbe ſunt infiniti greges. Tales Chunchos, Chiriguanas, Moxos, Iſcaycingas nobis vicinos nouimus, tales pleroſque Braſilienſes, tales Floridæ propemodum vniuerſæ populos narrant. Pertinent etiam ad hanc claſſem ij Barbari, qui etſi atroces non ſunt, neque tygrides, aut pantheræ, tamen à pecudibus parum diſtant, nudi & ipſi, timidi, fœdiſſimæ Veneri, aut etiam Adonidi, vulgò dediti. Quales eſſe ferunt, quos noſtri Moſcas vocant, in nouo regno, quale Carthaginis omníſque eius oræ promiſcuum vulgus, & qui per magnos Paraguay fluuij maximi campos incolunt, tum etiam plurimæ gentes, quæ infinitum vtriuſque Oceani medium tenent, nondum nobis ſatis exploratæ, ſed fama

Ariſt. 1. & 5. Polit.

ſama certæ. In Orientali quoque India Inſulares permulti eius generis eſſe videntur,vt Maluquiani. Huc etiam ſpectat aliud Barbarorum genus manſuetum, ſed ſenſu valdè exiguo, qui nonnihil ſuperiores excellere videntur, quandam Reipub. imaginem præſeferentes, ſed nugarum perſimiles & leges,& cultus gerentes: cuiuſmodi eſſe feruntur, qui apud Inſulas Salomonias dictas innumerabiles habitant, & maximæ continenti hærere dicuntur. Hos omnes homines, aut vix homines, humana docere oportet, vt homines eſſe diſcant, tum puerorum more inſtituere,& ſi quidem blanditiis ſponte ad meliora ducantur, bene: ſin minus deſerendi non ſunt, ſed ſi aduerſus ſalutem ſuam proteruiant, & in Magiſtros medicóſque ſuos inſaniant, per potentiam & honeſtam vim quandam ne Euangelium impediant, coërcendi ſunt, & in officio continendi,quos de ſyluis tranſferri ad vrbes,& humanam vitam,& quodammodo inuitos ad Regnum introire compellere expe- *Luc.14.*
diet. Neque enim de omnibus Indorum gentibus eodem modo pronuntiare oportet, niſi grauiter errare malimus. Neque verò aut cupiditatem & tyrannidem magiſtram adhibere Euangelij, aut quod æquè noxium eſt,otioſam, imperitorum quorundam Philoſophiam certæ & exploratæ rerum ipſarum fidei & experientiæ anteferre. Mihi cum in has vaſtiſſimi orbis terrarum gentes tot ſæculis ante ignotas oculos conuerto, nihil aliud magis dicere libet, quàm illud:Secundum altitu- *Pſal.11.*
dinem tuam multiplicaſti filios hominum. Verè enim altiſſimi & nobis penitus inſcrutabilis conſilij

ſilij fuit, vt tot gentes multiplicarentur, quibus eſſet tandiu ſalutis ignota via. Quas tamen noſtro ſæculo, quod aliis generationibus non eſt agni-
Epheſ.3. tum, ad Euangelium vocare dignatur Dominus, & concorporales facere, & comparticipes myſterij Chriſti: idque eo ordine & modo, ita aliud agentibus noſtris hominibus, vt altitudinem diuini conſilij humana mens penitus reformidet. Horum igitur omnium ſalutem procurandam & ſentimus, & dicimus Chriſto duce: ac pro noſtra inopia aliquid afferre tentamus; quo miniſtri Euangelij iuuari queant. Et res quidem ipſa difficilis, noua varia exiſtit: vires autem noſtræ perquam
Matt.23. exiguæ. Qui autem dicere dilucidè poteſt, & quæ docuerit, animo perſuadere, ille certè eſt, qui vnus
Sap.7. eſt Magiſter omnium, idem ſapientiæ dux, & ſapientium emendator, in cuius manu ſumus & nos & ſermones noſtri, ipſi honor & gloria, & nunc & in diem æternitatis. Amen.

INDEX

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Quòd Prædicatio Euangelij apud Barbaros, etſi difficilis, tamen & neceſſaria, & fructu plena exiſtat. p. 1

CAP. I. *Quod non ſit deſperanda ſalus Indorum.* p. 1

II. *Cur videatur multis difficilis & parum vtilis prædicatio apud Indos.* 6

III. *Quod difficultas prædicationis non debeat terrere Chriſti ſeruos, & qua ratione ſint animandi.* 12

IV. *De eadem re.* 17

V. *Quod gentes Indorum quantumvis Barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad ſalutem deſtitutæ non ſint.* 23

VI. *Quod Indos Deus iam vocet ad Euangelium.* 29

VII. *Quomodo Indorum ingenia tractanda ſunt, vt Chriſto lucrifiant.* 35

VIII. *Barbarorum ineptitudinem non tam à natura, quam ab educatione & conſuetudine proficiſci.* 42

IX. *Quod*

IX. *Quod linguæ difficultas non deterrere debeat ab Euangelij propagatione.* 45
X. *De habitatione inter Indos.* 48
XI. *Quod Euangelij Miniſtri curare debeant, ne impedimentum Euangelio ponant.* 51
XII. *De caſtitate & abnegatione neceſſaria ad euangelizandum.* 55
XIII. *Quantum officiat Fidei violentia.* 58
XIV. *Qualis in religione Chriſtiana magna ex parte ſit natio Indorum.* 60
XV. *Nihilominus veræ fidei ac ſalutis apud Indos ſpem eſſe magnam, alienúmque eſſe à Dei ſpiritu contra ſentire.* 61
XVI. *Quod etiam in præſentia labore miniſtrorum fructus animarum ſit longè maior.* 65
XVII. *Patientia & labore effici vt copioſi fructus ex hoc agro Dominico colligantur.* 70
XVIII. *Quod non ſolum futuri fructus ſpes ſit, ſed præſentis etiam ſatis magni certa documenta teneantur.* 76

LIBER II.

Quibus modis Prædicatio Euangelij apud Barbaros aggredienda ſit.

CAP. I. *Difficile eſſe rationem tradere prædicandi Barbaris Euangelium.* 82
II. *Propter infidelitatem etiam pertinacem non licere Barbaros debellare.* 85
III. *Quod quibuſdam viſum ſit propter crimina naturæ contraria licere noſtris Barbaros debellare.*

debellare. 89
IV. *Confutatio ſuperioris ſententiæ.* 94
V. *Reſponſio ad obiectiones pro expugnatione Barbarorum.* 99
VI. *De bello propter defenſionem innocentium qui à Barbaris trucidantur.* 105
VII. *Quod omnia tam dicta de bello aduerſus Indos non ſolum diuina, ſed etiam regia lege firmentur.* 108
VIII. *Veterem & Apoſtolicam euangelizandi rationem non poſſe exactè ſeruari inter Barbaros.* 110
IX. *Cur miracula in conuerſione gentium non fiunt nunc vt olim à Christi prædicatoribus.* 115
X. *Quod etiam exiguo merito prædicatorum, ſignorum parcitas aliqua ex parte attribuenda ſit.* 121
XI. *De prædicatione inter eos qui fidem iam receperunt.* 124
XII. *De expeditionibus neceſſariis ad prædicandum Barbaris Euangelium.* 128
XIII. *Quo iure Chriſtiani expeditiones facere poſſint in regna Barbarorum.* 130
XIV. *Quid in terris Barbarorum Chriſtianis liceat.* 134
XV. *Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre.* 136
XVI. *De officio prædicatoris Euangelici erga ſocios itineris.* 137
XVII. *Qualem ſe præſtare debeat Chriſti ſeruus in conuerſione infidelium.* 141
XVIII. *De tribus impedimentis quæ conuerſioni*

gentium maximè obſtant. 145
XIX. *Epilogus dictorum.* 149

LIBER III.

De ciuili adminiſtratione Indorum ſaluti neceſſaria.

CAP. I. *NOn eſſe quæſtiones omnes tractandas ac deinceps de ciuili adminiſtratione diſſerendum.* 151
II. *Barbaros fidem ſuſcipientes ad curam ditionémque Principum Chriſtianorum pertinere.* 153
III. *Non oportere falſos titulos comminiſci dominationis Indorum.* 159
IV. *Quales adminiſtratores res Indicæ poſtulent.* 161
V. *Quam ob cauſam difficile inueniantur idonei rebus Indicis præfecti.* 167
VI. *Non eſſe iniquum tributa Indos pendere adminiſtratoribus ſuis.* 172
VII. *Improbantur tria genera tributa taxandi.* 174
VIII. *Vulgaris ratio tributa imperandi expenditur.* 179
IX. *An propter reuocandos ab otio Barbaros tributa grauiora imperanda ſint.* 181
X. *Quis modus in tributis taxandis tenendus.* 185
XI. *Cauſæ ob quas Hiſpanis Indi commendandi ſunt.* 189

XII. *Quod*

XII. *Quod doctrinam fidei & moribus ſufficientem patroni Indis ſuſceptis præbere teneantur.* 195
XIII. *Quid erga nondum baptizatos Indos patronis liceat.* 200
XIV. *De temporali prouidentia patronorum in ſuos.* 204
XV. *Quam circunſpecte oneroſæ leges fortunis Indorum indicendæ.* 205
XVI. *Quid in confeſſionibus patronorum audiendis Sacerdoti prouidendum.* 208
XVII. *De ſeruitio perſonali Indorum.* 212
XVIII. *De metallorum operatione.* 222
XIX. *Quibus modis ſalus Indorum per ſæculares miniſtros procurari poſſit.* 227
XX. *De ebrietatis malo Barbaris familiari.* 230
XXI. *Quæ mala ex ebrietate oriuntur.* 234
XXII. *Quibus modis ab ebrietate Indi compeſci queant.* 240
XXIII. *De prætoribus Indorum.* 247
XXIV. *Mores Indorum Chriſto non repugnantes permittendos eſſe & de concordia prætoris cum Sacerdote.* 251

LIBER IV.

Qualem oporteat eſſe Miniſtrum ſalutis Indorum, quibus præſidiis hanc proſequi debeat.

CAP. I. *De excellentia Sacerdotalis officij.* 255

II. *Inter Indos maximè Sacerdotes præſtare oportere.* 260
III. *Contra eos qui Indorum tarditatem accuſant.* 263
IV. *Contra eos qui peruerſitatem morum Indorum fidei non receptæ cauſam aſſerunt.* 267
V. *Meſſem eſſe copioſam modo operarij idonei non deſint.* 272
VI. *De peritia Indicæ linguæ neceſſaria.* 276
VII. *De Parochis Indici ſermonis ignaris.* 279
VIII. *Quod quidam non rectè inſcitiæ ſermonis Indici conſulant.* 284
IX. *Quod oporteat ad Indos venientes prædicatores Indicum idioma diligenter diſcere.* 288
X. *De ſcientia Sacerdoti neceſſaria.* 294
XI. *Oportere in nouo orbe aliquos eſſe præſtantes Theologos.* 298
XII. *Vitæ probitas in miniſtro Euangelij, quod & à Deo, & ab hominibus requiratur.* 301
XIII. *Quod ij, qui inter Barbaros versãtur humanis ad virtutem auxiliis ſint deſtituti.* 306
XIV. *Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurrant.* 308
XV. *Contra abuſus Indicorum Parochorum.* 310
XVI. *De orationis præſidio euangelizanti neceſſario.* 314
XVII. *De vitæ exemplo.* 319
XVIII. *De beneficentia.* 322
XIX. *De correptione & diſciplina.* 328
XX. *Quid obſeruandum in correptione Indorum.* 333

XXI. *De Catechiſmo & catechiſtæ tædio leuando.* 335

XXII. *De fructu ex catechizandis Indis ſperando.* 341

XXIII. *Quid reſtet de Catechiſmo dicendum.* 345

LIBER V.

Quænam Indorum populos, quibus de rationibus edoceri oporteat.

CAP. I. *Finis doctrinæ, Chriſti cognitio & dilectio.* 346

I. *Chriſti annuntiandi curam præcipuam eſſe debere.* 348

II. *Contra opinionem eorum, qui ſine Chriſti notitia poſſe aliquē ſaluum eſſe volunt.* 351

V. *Contra errorem illius, qui Chriſtianos rudiores ſine fide explicita Chriſti aſſeruit poſſe ſaluari.* 362

. *Quod præcepto cætera myſteria, quæ continentur in ſymbolo, ſcire omnes Chriſtiani conſtringantur.* 368

I. *De myſterio Trinitatis omnibus tradendo.* 372

II. *De myſterio Eccleſiæ tenendo.* 375

III. *Quid in extremo mortis diſcrimine Indi docendi ſint vt baptizentur.* 378

X. *De præceptis Decalogi, & de idololatria Barbarorum.* 381

. *Contra idololatriam remedia.* 387

I. *De euertendis idolorum ſignis & templis.* 394

XII. *De recta dilectione ſui.* 397
XIII. *De dilectione proximi.* 403
XIV. *De Catechiſmo vulgo Indorum neceſſario.* 405
XV. *In Inſtructione Indorum diu eſſe perſeuerandum.* 407
XVI. *An expediat Parochias Indorum regularibus committi.* 410
XVII. *Salutem Indorum Societati* IESV *pro viribus eſſe procurandam.* 413
XVIII. *Cur multis videatur ſocietas Parochias Indorum debere ſuſcipere.* 415
XIX. *Quæ rationes à ſuſcipiendis Parochiis Indorum ſocietatem deterreant.* 418
XX. *Quæ in ſuſcipiendis Parochiis moderatio adhibenda ſit.* 420
XXI. *Miſſionum vſus in Eccleſia antiquus & frequens.* 423
XXII. *Miſſionum vtilitates inter Indos.* 426
XXIII. *Quod Parochi miſſiones vtiliter & libenter accipiant.* 428
XXIV. *Quid cauere oporteat in miſſionibus.* 430

LIBER VI.

Breuiter ea de Sacramentis attinguntur, quæ rudibus Indorum populis neceſſaria viſa ſunt.

CAP. I. *Q Vatenus modo de Sacramentis agendum.* 435
II. *Multa*

I I. *Multa in his regionibus contra Eccleſiæ conſuetudinem geri.* 436
III. *De voluntate Baptiſmo neceſſaria.* 438
IV. *De fide & pœnitentia ad Baptiſmi gratiam neceſſaria.* 444
V. *De iis, qui ſe baptizatos, vel negant, vel mentiuntur.* 445
VI. *De Sacramento Confirmationis & illius materia.* 447
VII. *De Euchariſtia percipienda diuinum eſſe præceptum.* 448
VIII. *Quod quamuis diuinum præceptum ſit de communicando, poſſit tamen Eccleſia pro iudicio ſuo communionem negare.* 452
IX. *Quod omnino expediat priore conſuetudine emendata Indos fideles communicare.* 457
X. *Confutatio opinionis contrariæ.* 464
XI. *De neceſſitate confeſſionis.* 469
XII. *Confeſſionis vſum Indis in ſua ſuperſtitione fuiſſe.* 472
XIII. *De peritia Indicæ linguæ confeſſionibus audiendis neceſſaria.* 474
XIV. *De prudentia Sacerdotum & tolerantia.* 476
XV. *Quod confeſſiones non ſyncere fiunt, potius Sacerdotum, quam Indorum fieri culpa.* 478
XVI. *Contra errorem illius qui ſcripſit confeſſiones ab Indis eſſe tollendas.* 480
XVII. *Quas ſatisfactiones Indis iniungere oporteat.* 481

XVIII. *De Extrema-Vnctione.* 483
XIX. *De Sacerdotio.* 485
XX. *De ritibus matrimoniorum apud Indos.* 487
XXI. *Quid agendum ſit de coniugiis infidelium cum ad fidem Catholicam conuertuntur.* 491
XXII. *De matrimoniis explicandis, & iuuenibus collocandis.* 495
XXIII. *Quibus ex rebus Indorum ſalus maximè pendeat.* 498

LICEN

LICENTIA ORDINARII.

IMPRIMATVR hic Liber, cui Titulus eſt, *De Procuranda Indorum ſalute*, Authore P. IOSEPHO ACOSTA, è Societate IESV, Lugduni die 14. Octobris 1669.

DE NEVFVILLE, Vicarius Gen.

Conſenſus Procuratoris Regis.

VIſa approbatione ſupradicta, Librum inſcriptum, P. IOSEPHVS ACOSTA Societatis IESV, *De Procuranda Indorum ſalute*, in lucem edi Sumptibus LAVRENTII ANISSON, Bibliopolæ Lugdunenſis annuimus. Lugduni die 18. Octobris 1669.

GALLIAT.

PER

PERMISSIO.

VIſo Procuratoris Regis conſenſu , ſupradictum Librum , typis mandari Sumptibus LAVRENTII ANISSON, concedimus: & nequis vltra conceſſam ei facultatem denuo excudat prohibemus. Lugduni die 19. Octobris 1669.

DE SEVE.

DE

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE·

LIBER PRIMVS.

Quòd Prædicatio Euangelij apud Barbaros etſi difficilis, tamen & neceſſaria, & fructu plena exiſtat.

CAPVT PRIMVM.

Quod non ſit deſperanda ſalus Indorum.

SALVTEM Barbarorum , Fideique propagationem,qui lõgè poſiti ſunt, ac rem voto ſuo metiuntur, facilem ac ſpecioſam prouinciam arbitrantur & cum innumerabiles populos hoc altero orbe liffuſos breui tempore ad Chriſti nomen tranſiiſe audiunt, vberem copioſamque meſſem non nulto negotio ex hoc agro ſibi perſuadent. Ita æpe accidit, vt qui ad opus accedunt, tunc de nanipulis & horreis cogitent, cum de aratro & emente deberent.Contrà qui periculo facto pro-

pius rem viderunt,atque tractarunt, tot taleſque difficultates offendunt, vt plerique labore victi penè deſperatione frangantur:& ſudores quidem magnos & diuturnos, frugem verò vel nullam, vel perexiguam eſſe contendunt. Mihi verò ſi quid melius & vtilius ſapere donatum ſit,vtraq; ſententia corrigenda,ac moderanda videtur.Nam quemadmodum præclara omnia nequaquam cuivis peruia eſſe ſolẽt, ita profecto quæ neceſſaria homini Deus eſſe ſtatuit,in iis qui diffidit,sũmæ prouidentiæ facit iniuriam. Neque enim genus aliquod hominum excluſum eſt in Euangelij, fideiq; cõmunicatione,vbi à Chriſto Domino A-
*Marc.*16. poſtoli audiunt, Eũtes in mundũ vniuerſum præ-
*Luc.*24. dicate Euangeliũ omni creaturæ.Et rurſus, Prædicari in nomine eius pœnitentiam in omnes gẽtes incipientibus ab Hieroſolyma. Et apertius,
*Act.*1. Eritis mihi teſtes in Hieruſalẽ & in omni Iudæa, & Samaria & vſque ad vltimum terræ. Et alibi,
Mat. 28. Docete omnes gẽtes. Quis igitur tã illuſtris præcepti toties commendati autoritatem contẽnat? Aut quam hominum nationem adeò feram & ab omni humano ſenſu remotã beneficio Prædicationis, Fidei,Pœnitentiæ ac diuinæ doctrinæ deſtitutam putet,cum audiat Dominum de vniuerſo mundo obeundo,de omnibus docendis diſci-
2.*Theſſ* 3 pulos conteſtantẽ? Quod ſi non omniũ eſſe Fidẽ Paulus docet, tamẽ id non conditioni hominum aut natalibus tribuit, ſed peruerſitati & importunæ cuidam obcæcationi.Certè enim vt nõ ſolum prædicationem Euangelij in toto orbe cogitaremus,verum etiam inſignem vbique fructificatio-
*Apoc.*7. nẽ,Ioannes in Apocalypſi in turba illa magna & beata

beata Agnũ ſequẽte, omnem populum, omnẽ tribum, omnem linguam, quæ ſub cœlo eſt, cõmemorat. Quin potius ſi attentius diuinas ſcripturas legamus, apparebit fortaſſis nõ ſine magna ratione, ac diuino quodam myſterio extremũ & abiectiſſimum genus hominum, vel præcipuè ad ſortem Euangelij vocari. Æthiopia, inquit, præueniet manus eius Deo. *Pſ. 67.* Quæ verò gens deſpicacior his, qui vel ipſo tetrore & putore horrori pene habentur? De his Sophonias quoque Propheta: *Soph. 2.* Attenuabit omnes Deos terræ, & adorabunt eum viri de loco ſuo, omnes inſulæ gentium. *Mat. 10. Heb. 4.* Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis, *Soph. 3.* illo nimirum gladio, quem Dominus venit mittere in terram, quod eſt verbum Dei, pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus. In eodem quoque Propheta legimus. Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & ſeruiant ei humero vno, vltra flumina Æthiopiæ inde ſupplices mei filij diſperſorum meorum deferẽt munus mihi. Quoſnam diſperſos ſuos Deus noſter intelligat, niſi quos alibi vocat filios excuſſorum? *Pſ. 126.* Quòd cœleſti virtute excuſſi, vt electæ ſagittæ, ac toto orbe diſperſi populos innumerabiles ſalutariter feriant, & vinctos, ac ſupplices Deo ſuo ſpoliis glorioſi poſt ſe agant. Vltra flumina verò Æthiopiæ ſi quis gentes poſitas quærat, inueniet ſanè priſcis ſcriptoribus ignotos Nili fontes Chriſtianorum hominum peregrinatione ſuperatos. Neque verò illud improbabile eſt plerumque Inſularum nomine in diuinis literis terras has omnes magno Oceano circumfuſas deſignari, tametſi continen-

Teque vident primi, quarunt tamen hi quoq; ſe res, Æthiopũq; ferts alieno gurgite cāpos. Et te errare neſcit cui debeat orbis. Luc. 10. Pharſ. de Nilo.

In oratione funebri baſilij, & ad Poſthu-

mianum Epiſ 71.

tes plurima ex parte ſint, fortaſſis, quod ea antiquorum ſententia fuerit, vltra Aſiæ, Europæque, atque Africæ ſibi nota litora, vel nullam habitari regionem, vel eam, ſi qua eſſet, inſularem eſſe tantummodo. Nam à Pindaro Poëta decantatum eſt vltra Gades mare eſſe hominibus impermeabile, quòd prouerbij loco non ſemel ſanctus Nazianzenus celebrat. Itaque cum vel Sophonias omnes Inſulas gentium adoraturas dicit, vel Eſaïas ad Inſulas longe ituros, qui ſaluati fuerint, vltra Africam, & Lydiam, & Italiam, & Græciam, & annuntiaturos Dei gloriam gentibus, deque iis omnibus adducturos fratres ſuos donum Domino: ſiue etiam cum hortatur ad decantandam Domino laudem eos, qui in extremis terræ habitant inſularum incolas & maris: non abſurdè profectò totius huius extremi orbis homines ad Chriſti nomen & gloriam agnoſcendam conuocandos, conducendoſque ſignificare intelliguntur. Cur enim contemptos, ac ſempiternæ obliuioni datos homines arbitremur apud pium Conditorem, & benigniſſimum Redemptorem? Nunquid non vnus eſt pater omnium? An alio ſanguine Græci & Romani, alio Barbari & Indi redempti ſunt? Ipſos certè Ieſu Chriſti Apoſtolos ſcimus ad remotiſſimas, ac ferociſſimas nationes penetraſſe, neque earum belluinis moribus deterritos, neque ſenſus ſtuporem pertęſos & prædicaſſe Euangelium & baptiſaſſe, & munus inde Domino iuxta propheticum vaticinium obtuliſſe. Agnoſcebant ſe debitores crediti talenti Græcis pariter ac Barbaris, ſapientibus atque inſipientibus. Intelligebant

Eſai.66. Eſai.42. D.Hier. in Epiſtol. ad Epheſ. c.2. Clemẽs in Epiſt. ſua dicit, Poſt Oceanum mundi ſũt alij. Loquitur ibi, vt videtur, de gentibus noui orbis. Mal.2.

Rom.1.

bant in Chriſto Ieſu non eſſe Iudæum, & Græcum, Barbarum & Scytham, ſed nouam creaturam, quæ ſecundum agnitionem Dei renouatur in imaginem eius, qui creauit illam. Etenim *Coloſ.3.* quos paterfamilias licet debiles, licet pannoſos, *Luc.14.* & horridos ad præclaras cœleſtis conuiuij epulas pro ſua magnificentia inuitari iubet; cuius obſecro temeritatis, cuius impudentiæ erit, hos vt ſerui conuiuas dedignentur, auerſentur, faſtidiant? Niſi putamus melius eſſe perſpectam miniſtris vel conuiuarum rationem, vel conuiuij dignitatem, quam ipſi omnium conditori & largitori? In illo certè linteo quod Petro eſurienti *Act.11.* cœlitus oblatum eſt, omne genus non ſolum volucrum & animantium; verùm etiam ſerpentium ac reptilium expoſitum, ac præparatum diuina nos docuit hiſtoria, vt etiam ſordidos, & abiectos atque, vt ita dicam, humi repentes à Domino ſanctificatos intelligamus. Quod autem Deus ſanctificauit, nobis vt immundum faſtidire, ac repellere minime licet. Quamobrem deſinamus vel tarditatem vel duritiam Indorum tantis diuinæ claritatis promiſſis opponere, & eum qui promiſit fidelem exiſtimantes, à communi omnium ſalute nullum genus mortalium putemus exceptum.

Capvt II.

Cur videatur multis difficilis, & parum vtilis prædicatio apud Indos.

CVM has atque his ſimiles diuinæ Scripturæ voces attendimus, ſatis elucet, quemadmodum Pater miſericordiarum neminem velit pe-
2. Pet.3. rire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti, omnes
1.Tim.2. omnino ſaluos fieri, omnes ad ſui nominis agnitionem venire: atque ita generaliter cogitantibus erigitur ſpes non mediocriter, ſtudiúmque illud accenditur, ad ſalutem animarum quærendam, cum ipſe dixerit ſuis, Ego poſui vos, vt
Ioan.15. eatis & fructum plurimum afferatis. Sed cùm venitur ad rem, adeò contraria humanæ imbecillitati apparent facta promiſſis, ita omnes aditus miſeris hominibus intercluſi ad ſalutem, vt calore illo refrigeſcente, ſæpe diuinam potius co-
Eccl. 15. gitemus ſeueritatem, quæ non amat multitudinem filiorum infidelium, & inutilium. Ac præteritæ quidem infidelitatis iuſtum ſupplicium infidelitatem eſſe, vt qui Deum in natura docentem contempſerunt, in Euangelio prædicantem, auribus aggrauatis quodammodo non ſinantur audire. Vt enim arcani cuiuſdam ac diuini iudicij fuit tam innumerabiles populos tot annorum millibus Dei notitia caruiſſe, ita quoque eidem tribuendum eſſe, quòd notitia quædam tenuis offeratur, vel ita offeratur, vt facilè repudietur

dietur, vel ita demum recipiatur oblata, vt mox pernicioſius deſeratur. Quis enim cognouit ſenſum Domini? Verè iudicia illius abyſſus multa. *Eſa.40.* Itaque videtur experientia ipſa docere infinitam hanc Indorum barbariem, ſuis ita exigentibus malis, cùm à luce Euangelica per mille quadringentos annos aberraſſe; tùm verò diuina vltione acrius perurgente, poſtquam, vt Pſalmus habet, *Pſ.76.* coruſcauerunt orbi terræ fulgurationes eius, atque his locis illuxit veritatis radius, occæcatas eſſe mentes infidelium, ne fulgeat illis lumen Euangelij pacis. Nam quòd quidam Apoſtolicam tubam etiam his regionibus olim inſonuiſſe arbitrantur, huc vocantes Prophetæ teſtimonium à Paulo pronuntiatum: In omnem ter- *Pſ. 18.* ram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ *Rom.10.* verba eorum, non mihi videntur tantam rem ſatis conficere, cùm etiam Auguſtinus ſua ætate *Epiſ.80.* in Africæ quibuſdam partibus ignotū adhuc fuiſ- *ad Heſychium.* ſe Chriſti nomen affirmet, quo ne Romani quidem imperij fama peruaſerat. Me verò vt illud ſecus intelligendum putem, mouet maior autoritas Chriſti Domini, qui perſpicuè docuit tunc venturam eſſe mundi conſummationem, *Mat.24.* cum Euangelium fuerit toto orbe vulgatum. *Auguſt.* Quamobrem illud, vt pleraque alia, ita de Apo- *Epiſ.80. & 78.* ſtolis accipiendum eſt, vt Apoſtolici viri ſimul cogitentur: quorum ſonus in omnem quidem terram exit, ſed gradatim, ſuiſque temporibus ſecundum æterni conſilij decretum. Familiare eſt propheticis oraculis, vt tempora etiam ſeiunctiſſima, vno velut aſpectu ſubiiciant oculis, deque iis vniuerſis pronuntient, quæ per partes implen-

da ſunt. Quam regulam plerumque neceſſariam eſſe ſacris ſcripturis intelligendis, non ambiget vel tenuiter in iis exercitatus. Iam verò quod veſtigia nonnulla reperta ſunt, antiquam, vt apparet, Fidem notantia apud quoſdam, vt crucis erecta ſigna, & alia quædam, non ſatis apertum documentum eſt. Extat ſanè in ſuperioribus huius prouinciæ regionibus hodie quoque fama percelebris Indorum vetuſta traditione vulgata & conſeruata, veniſſe olim virum quendam inſignem noſtris ſimilem, quem ſuo vocabulo Ticſiuiracocha ipſi appellant, qui multa vtiliter docuerit, ſed nihil ſermone proficiens, ſignis ac virtutibus clarus etiam martyrio coronatus ſit. Huius effigiem multum ab Indorum habitu abhortentem, ſanctorum porro noſtrorum non abſimilem quidam ſe vidiſſe confirmant. Sed vt vera hæc ſint (cur enim negemus eſſe potuiſſe?) quid faciemus infinitis aliis gentibus, quarum etiam facies adhuc ignota eſt, quas tamen eſſe certiſſima ratione deprehenſum eſt? Illud magis perſuaſum habeo, & magnam orbis partem adhuc reſtare intactam, quod tum Nauticæ tum Coſmographiæ peritiſſimi affirmant, & eam quam modo tenemus, vſque ad noſtra tempora Chriſtianis hominibus incognitam perſtitiſſe. Igitur, vt redeam ad inſtitutum, apparet quibuſdam hos populos, has gentes, hanc infinitam barbariem, vt olim deſtituti ſunt Luce Euangelica, ita nunc quoque poſtquam copia illius facta eſt, ad percipiendam doctrinam ſalutarem, neceſſaria intelligentia & capacitate deſtitui. Vtrumque enim æque

eque inſcrutabilis iudicij eſſe, quod vt penetrare
non poſſumus, ita neque accuſare debemus. Re
vera, quod in libro Sapientiæ de antiquo Chananæorum populo legimus, id aptiſſime in Indos quoſdam conuenire facile annuerit, qui eorum ingenium moreſque perſpexerit. Non ignorans, inquit, quoniam nequaquam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio eorum in perpetuum. Semen enim erat ab initio maledictum. *Sap. 12.*
Sunt ergo quidam ingenita ac velut hæreditaria malitia imbuti, quorum adeo pertinax & peruerſo hærens cogitatio eſt, vt penè non auelli poſſit. Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cũ didiceritis malè. Tam profunde humana mens nequitiæ gurgite abſorberi ſolet interdum, vt pene miraculo tribui debeat, ſi quis eam inde poſſit eruere. Ne verò conditorem ſuum audeat vile figmentum accuſare, diuinus ſermo continuo præuertit dicens: Quis enim tibi dicet, quid feciſti? aut quis ſtabit contra iudicium tuum? aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit ſi perierint nationes, quas tu feciſti? Hæc ergo prima, ac præcipua cauſa ſe offert, cur multo labore in his regionibus parum emolumenti ſperandum ſit, quod ſemen maledictum ac diuinis auxiliis propemodum deſtitutum in perditionem deſtinatum ſit. Sed vt altiora conſilia inueſtigare deſinamus, certe doctrina Chriſti ſublimis eſt, vita Euangelij pluſquam humana. Homines integros atque ingenuos poſtulat fidei verbum, *Hiere. 13.* *Sap. 12.* *Iacob. 2.*
per

per legem, inquit, perfectæ libertatis incipientes iudicari. At natio Indorum (etſi alij aliis præſtant,) vniuerſa tamen eſt ab omni ingenuitate alieniſſima, tota ſordida, tota ſeruilis. Ingenio vt plurimum obtuſo, iudicio perquam imbecilli, inconſtans prorſus & lubrica. Moribus
Homi.4. in epiſt. ad Titũ. infidi, ingrati, metu ſolum cedere & vi, honoris vix ſenſum habere, pudoris propemodum nullum. Hos dicas pinxiſſe Chryſoſtomum, cum genus ſeruorum quodam loco exponit. Vbique terrarum, iſtud pro comperto habetur, ſeruorum genus impudens ferme eſſe, formatuque difficile, laſciuum, lubricum, parumque idoneum ad virtutis doctrinam capeſſendam & cætera. Neque ſeruile tantum ingenium eſt; verum etiam quodammodo brutum: vt facilius putes feras cicurare, quam iſtorum vel frænare temeritatem, vel excitare torporem, adeò ad percipiendum rudes, ad cedendum ſunt duri & peruicaces.
2.Pet.2. Denique vt irrationalia pecora naturaliter in captionem & prædam apta in corruptione perpetua degunt, neque matrimonij leges, neque naturæ reueriti: libidine pro ratione vtuntur.
Matt.7. Quid ergo pergimus margaritas mittere ante porcos, & canibus ſanctum dare, qui facile reuertuntur ad vomitum, & cœni volutabra delicias ducunt?
2.Pet.2. An infantium inſenſatorum more viuentes, parentes animarum inauxiliatarum, comeſtores viſcerum humanorum ratione ac lege regendos credimus, ac non potius loris & ferro ſubigendos?
Sap.12. Iam vero quoniam Fides ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei lingua opus eſt ad Euangelizandum. Hic qui negotium
Rom.10.

gotium barbaros imbuendi aſſumunt, difficultates patiuntur eas, vt malint pene cum ſaxis, & marmoribus agere, quàm de rebus in ſe quidem arduis & ſublimibus, & elingues dicere, & à ſurdis audiri. Ferunt olim ſeptuaginta duabus linguis confuſum eſſe genus mortalium: at hi ſeptingentis, & eo amplius inter ſe diſcrepant, vt vix vallis habitetur paulo latior, quæ non ſua materna lingua gaudeat. Et ſi enim in vniuerſo Ingarum imperio, quod ab æquinoctiali Quito vſque ad longiſſimam Chilæ prouinciam per gradus fere quadraginta diſtenditur, lingua generalis à Rege Guainacapa introducta viget, tamen & Indorum gentes innumerabiles ſunt his terminis excluſæ, & eæ ipſæ non ita illa familiariter vtuntur, vt apud vulgus promiſcuum in vſu ſit. Accedit quod myſteriis Fidei præcipuis vocabula ſæpe deſunt, vt indicæ linguæ periti tradunt. Per interpretem verò rem tantam agere, & cuiuſque plebeij ac vulgaris hominis fidei, & ſermoni committere documenta ſalutis, tametſi neceſſitate impellente factitatur, tamen res ipſa docuit, quam non ſolum incommodum ſit; ſed etiam pernicioſum interdum, dum alia pro aliis interpretatur, aut quia non aſſequitur, aut etiam quia ſequi docentem piget. Quid igitur faciet, qui linguarum donum non habet, neque interpretationem ſermonum, qui cum barbaris cogitur, & ipſe barbarus eſſe, vt cum loqui neſciat, tacere non poſſit? Linguæ difficultates, locorum non minores fortaſſis excipiunt. Nam, vt omittam nauigationem longiſſimam, moleſtiis periculiſque pleniſſimam, ipſæ habitationes

Indorum ferè inacceſſæ ſpem ſalutis videntur excludere. Videas pleroſque ferarum inſtar non vrbes,& oppida, ſed rupes, atque antra incolere, neque gregatim vitam degere, ſed ſparſim, ſæpè incertis vagari ſedibus. Itinera ceruis aut ibicibus tantum peruia. Domus nullæ, non tectum, non paries fundamēto ſurgens. Caulas pecorum, aut biuaria dicas potius, quàm hominum cœtus. Hos quæſo quis adeat? quis conueniat? quis

Eccl.22. conuocet? quis doceat, & cohortetur? Cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam, ait Sapiēs.Cùm ſint igitur inter domeſticos fidei, quibus doctrinæ panis erogari fructuoſe poſſit,

Mat.15. cur filiis tollendus eſt, & canibus dandus, vel potius proiiciendus? Quid conſilij eſt incertis certa poſtponere, & labores ſubire maximos vtilitate nulla vel perexigua? Atque ad hunc ſanè modum qui negotium ſalutis Indicæ vel difficile reputant, vel etiam exoſum habent, ſententiæ ſuæ cauſas, ſi ſerio interrogentur, videntur mihi non improbabiles reddituri.

Capvt III.

Quod difficultas prædicationis non debeat terrere Chriſti ſeruos: & qua ratione ſunt animandi.

VALET ſanè commemoratio difficultatum, quæ in diſſeminando verbo Dei occurrunt, ſi

ſi prudenter adhibeatur, non parum, vt quorun-
dam iuuenilis quidam ardor temperetur, ac re-
frænetur audacia, quam rectiſſime Ariſtoteles *4.li. Æ-*
dixit pericula vt ignota citius agredi,ita tenta- *thi.*
ta celerius fugere.Fortes enim milites poſtulant
bella Domini exercituum, non audaces & te-
merarios, qui more Ephraïm inter ſuos otioſe
intendentes, ac mittentes arcum, in die prælij *Pſ.77.*
conuerſi ſunt. Eſt verò prudentis & fortis viri,
pericula, difficultates omnes, rerumque incer-
tos exitus ſecum ante meditari, non vt magnitu-
dine laboris territus, ſpem abiiciat victoriæ, ſed
quo & paratior, inſtructiorque accedat ad rem,
& dubiam ſortem, ſi ſecus cedat, minus iniquè
ferat. Ita certè videmus Moſem ſuas metientem *Exod.3.*
vires detrectaſſe cum Pharaone congreſſum,Hie- *Hier.1.*
remiam prophetandi prouinciam deprecatum *1.Reg.10.*
eſſe, Salem cum adhuc Dei ſpiritu regeretur, ob
regnum delatum latitaſſe, quos tamen omnes
cæteroſque homines Dei & ſi rei magnitudo
probè perſpecta terrebat; tamen Dei omnipo-
tentis amplius recreauit, & confirmauit auto-
ritas. Illud enim veriſſimè à quodam noſtro fra-
tre diu multumque in hoc negotio Indorum
exercitato dictum, etiam ipſe experiri iam mi-
hi videor, Inter omnes virtutes ad functionem
eam neceſſarias caput eſſe humilitatem.Hæc ne-
que magna ſapit, neque ſibi pollicetur illuſtria,
neque labore vnquam frangitur, neque verò
fructus etiam tenues dedignatur: ſed quidvis
per eam efficiat Dominus, id gratum pro ma-
gno habet. Verè humilibus dat gratiam Deus, *Iacob.4.*
atque his adminiſtris, fortia ſæculi & præclara *1.Pet.5.*
con-

confundit. Ac mihi quidem humilitatis maximè inopia in cauſa eſſe videtur, penuriam vt fructuum videamus, & cum multum fortaſſis ſeminauerimus, metamus perparum, quia iuxta Prophetæ ſermonem, Vnuſquiſque in domum noſtram feſtinamus, & domum Domini non curamus, id eſt, auidius noſtram quam Dei gloriam quærimus. Sed venio ad rem. Indorum veram conuerſionem ad Fidem perdifficilem eſſe dicunt. Eſt ſanè. At illud non oſcitanter cogitare oportet, ſemper fidei prædicationem fuiſſe difficillimam, & fructificationem Euangelij laborioſiorem longe exiſtimatione noſtra. Vt enim omittam dicere, quanta præceſſerint, quanta conſecuta ſint, quæ ſemen Dei ne ſuſciperetur vrgerent, ne ſuſceptum matureſceret, impedirent, profecto generalis ratio doctrinæ Chriſtianæ ſatis per ſe ipſam verticem formidabilem mõſtrat. Etenim ratione omni ſuperiora docet, nec probat: mores ab omni cupiditate, & gloria alienos inſtituit, vitiis omnibus funditus euerſis, quibus eſt humana natura pleniſſima, & diuturna conſuetudine offirmatiſſima. Præmia pollicetur, quæ non videntur, ea, quæ videntur, contemnere iubet: ſenſum hominis ad ea transfert, quæ ſentiri nequeunt: vitam non humanam homines agere vult. Quis igitur facile ac ſuaue putet, belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipſorum adnitente, quibus vis iſta affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiuſquam, quam Dei vnius. Ipſe ſibi proprium vult. Hoc eſt opus Dei, inquit, vt credatis in eum. Et, Nemo venit ad me, niſi quem Pater

Agga. 1.

Lege Chry. homil. 7. in 1. Epiſt. ad Corin.

Ioan. 6. Epheſ. 2.

Pater traxerit. Et, Dei donum eſt, non ex vobis, ne quis glorietur. Quod ſi in ipſum Fidei noſtræ autorem, & conſummatorem Ieſum, oculos conuertamus, eſt omnino aliquid, quod magnopere conſolari, & erudire poſſit, vt obſtruatur omne os, ſubditus fiat Deo omnis ſpiritus. Quis enim æternæ ſapientiæ celſitudinem cogitans, miraculorum potentiam, benignitatis viſcera, cum ad homines docendos, & alliciendos ſe inclinaret, non pro certo ſibi perſuaderet, vel vna illius concione mortales omnes fuiſſe flectendos, vt tantum Prædicatorem innumerabili multitudine certatim orbis vniuerſus ſequeretur? At vide, quàm res euenerit ſecus. Diu Euangelizauit, ſummo conatu, magna diligentia, adhibitis ſignis ingentibus, quæ nemo aliàs fecit, vita innocentiſſima, conuerſatione ſuauiſſima, autoritate diuina, quid egit? quid conſecutus eſt? Si conſilia æterna ſuſpicias, plus quam intelligi poſſit. At ſi hominum gratitudinem & obſequium conſideres, horror eſt dicere. In exiguo populo, eoque per plus mille annos inſtructo legis, & Prophetarum oraculis, vix paucos diſcipulos habuit, eoſque neque præcipuos, neque conſtantes: plurimos aduerſarios, innumerabiles obtrectatores, qui de malis verterentur in peſſimos. Et indignetur homuncio non ſibi latas ſegetes ſurgere ad primum ſeminis iactum? fruſtratum ſe conqueratur, ſi ad prædicationem ſuam non cernat hominum millia datis manibus ſterni? Ioannes Baptiſta ipſa hominum qui Chriſtum ſequerentur, paucitate commotus, dixit ad ſuos. Qui *Ioan. 3.*

de

de cœlo venit ſuper omnes eſt:& quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Nam pro doctoris dignitate, tam exiguus diſcipulorum numerus quaſi nemo Ioanni merito videbatur. Audiamus verò ipſum ducem & Apoſtolum confeſſionis noſtræ piè
Eſa.49. cum patre ſuo æterno expoſtulantem. Et ego dixi, In vacuum laboraui, ſine cauſa & vanè fortitudinem meam conſumpſi. Nonne labores tot & tantos prædicandi, pernoctandi, vicos & caſtella circumeundi, clamandi, nauigandi, curandi ægrotos, diuina & mirabilia patrandi, vacuos & infructuoſos penè dicas, ſi paucitatem Chriſti diſcipulorum ſpectes, cateruas inimicorum, & peruicaciam? Nonne fruſtra tantum robur, fruſtra illam fortitudinem conſumptam putes, ſi morientem videas, confixum in domo eorum, qui diligebant eum: à ſuis partim deſertum, partim proditum, ab alienis inſatiabili crudelitate vexatum, cæſum, in crucem actum? Sed quam rationem init ſapiens Magi-
Eſa.49. ſter? Quomodo ſe confirmat, & conſolatur?Ergo inquit, iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo. Id eſt, non amplius homines curo, non reſpicio ad relatam ab hominibus gratiam: ſed Deum meum attendo, illius iudicij æquitatem ſcio: opus meum illi impendo: ſpem meam apud illum colloco, illius gratia cuncta libens & facio, & ſubeo, diſpendia pro compendiis ducens: Hic animus erat, hæc mens ſaluatoris noſtri Dei. Huc deberemus aduertere animum, quicumque opus Domini facimus, & operarij inconfuſibiles haberi cupimus

pimus. Non noſtrum, ſed Dei negotium agimus, curam ipſi omnem lætè ac promptè laborantes, atque rei exitum relinquamus. Qui hac humilitate veriſſima, hac ſynceriſſima charitate opus Dei tractat, etſi videtur interdum ſine fructu laborare, tamen audit ſtatim diuinum reſponſum. Et nunc dicit Dominus formans me ex vtero ſeruum ſibi, *Ibidem.* vt reducam Iacob ad eum, & Iſraël non congregabitur, & glorificatus eſt in oculis Domini, & Deus meus factus eſt fortitudo mea, Et dixit, Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fœces Iſraël conuertendas: ecce dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. Satis plenè Chriſti Domini propoſito exemplo tam perſpicuo & illuſtri, quicquid eſt moleſtiæ leuari, quicquid querelæ deponi queat, ſi cordis aliquid ac frontis ſuperſit homini. *Ioan. 13.* Neque enim diſcipulus ſupra Magiſtrum eſt, neque ſeruus maior Domino ſuo.

CAPVT IV.

De eadem re.

SVfficiebat quidem Chriſti ſeruatoris exemplum: ſed redarguenda eſt adhuc noſtra deſidia, & compungenda per cætera exempla Patrum. Apoſtolorum ſanè trophæa cernimus, & totius orbis victores ſigna crucis vltra Romanas aquilas extuliſſe miramur, magnæ fœlicitatis curſum ducimus, & ſi daretur, tantam gloriam iuuaret imitari. Sed cohibeamus tantiſper animum,

& illorum ſudores, pericula, certamina, temporis difficultates, hoſtium magnitudinem cogitemus: intelligemus profectò longè carius illis ſtetiſſe victoriam, quam quiſquam facile credat. Arma, inquit, militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Quid igitur? Commemorat ſe alibi ab Hieroſolymis vſque ad Illyricum propagaſſe Euangelium Chriſti, & longè latè per circumpoſitas regiones, quas, ſi quis conſideret immenſa terrarum ſpatia, mirabitur potuiſſe vnius hominis peregrinatione cognoſci, nedum doctrina Apoſtolica impleri: quo etiam in loco in Hiſpaniam profectionem ſuam prædicit, eamque prædictionem poſt priorem eius catenam Romæ re ipſa completam, non deſunt, qui affirment, in quibus eſſe videntur Hieronymus & Chryſoſtomus. Sed quibus periculis & ærumnis tanta peregerit, nemo melius poſſit narrare, quam ipſe in poſteriore ad Corinthios Epiſtola. Pelagus illud laborum, ac tempeſtatem ſi quis intuetur, videt omnino nullo modo niſi per crucem crucis prædicatores viciſſe, eorum quoque æmulatores non aliter eſſe victuros. Verùm cum Crux non diſſimilis ſit, neſcio tamen quomodo difficultates patimur nunc omnino contrarias, vt ſi quis attentius conſideret, diuini conſilij altitudinem admiretur. Nobis nihil eſt perinde graue, ac nimius ſtupor & inſipientia barbarorum: contrà Apoſtolos nihil ita exercuit, atque inflata illa præpotenſque ſapientia, tum Iudæorum, tum Græcorum, tum maximè Romanorum:

2. Cor. 10.

Rom. 15.

Hier. in c. 5. Amos. Chryſo. ho. 10. in 2. ad Timot. & de Laudib. Pauli ho. 7.

1. Cor. 11. & 12.

norum: vt ſe veluti ridiculos exhibere viderentur Synagogis, Academiis, Curiæ. Nos prædicamus, inquit, Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: ita vt in magna laude ſua Paulus ponat, Non enim erubeſco Euangelium, & ad Timotheum ſcribat, Noli erubeſcere teſtimonium Chriſti. Illos vrgebat poteſtas ſæculi, cum imminerent imperij faſces. Nos poteſtates quidem ac Magiſtratus Gentilium parum timemus, cum ſit ſumma penes Chriſtianos: ſed ab eadem poteſtate non parum ſuſtinemus nonnunquam moleſtiæ, & incommodi, cum cernamus non raro euerti prauis exemplis auaritiaque quorundam, quicquid ab aliis ædificatur ad fidem. Illi ingenia hominum nacti ſunt elata, & peruicacia, ipſaque ſæculi prudentia ſimplicitatem Fidei inflexibiliter reſpuentia: Nobis mobilitas contrà imbecillitaſque naturalis Indorum ingenij, moleſtiæ plurimum affert: vt illos quidem ſaxis mandare Euangelica ſemina diceres, nos arenæ. Maiores noſtros labor indefeſſus, inopia, ignominia, cruciatus, neciſque quotidianum quodammodo diſcrimen: nos tædium, ſermonis inopia, ipſa hominum ignobilitas, ſolitudo quædam, ac deſperatio maximè oppugnant. Itaque Fidei prædicatio ſicuti res eſt magna, ac maior omni exiſtimatione hominum, ita nunquam ſine ingenti labore & conſtantia peragi potuit. Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini, cui reuelatum eſt? Sed in Deo ponenda ſpes, qui dat verbum Euangelizantibus virtute multa: vt quamuis euntes fleant mittentes ſemina ſua, venientes certè gaudeant portantes

1. Cor. 1. *Rom. 1.* *2. Tim. 2.* *Iſai. 53.* *Pſ. 67.* *Pſ. 125.*

tantes manipulos ſuos,ipſe dicit, Ecce ego mit-
Mat. 10. to vos, ipſe eſt, qui operatur Fidem, & dat in-
crementum, vt Euangelium creſcat, & fructifi-
Phil. 2. cet in vniuerſo mundo. Verum nos tyrones ter-
Coloſ. 1. rent militiæ labores & frangunt. Et dicimus. Quid
Eccl. 7. putas quia præterita tempora meliora fuerunt?
Stulta ſine dubio cogitatio. Nam ſi in illa ſuperio-
ra incidiſſemus, tantam aſperitatem, nequaquam
ferre poſſemus. Sed quia præterita ſunt, fœlicia,
& ſuauia putantur. Si igitur antiquorum tempo-
rum allicit nos, atque tenet mirabilis in Chri-
ſtianitate prouentus, & noſtræ nos egeſtatis tæ-
det, cogitemus labores illorum noſtris ſine vlla
comparatione fuiſſe maiores, & Dei ſapientiæ ac
bonitati gratias agamus, quæ pro magnitudine
operis idoneos operarios parat. At ſunt multi, qui
tametſi illa magna atque Apoſtolica abeſſe æquo
animo patiuntur; tamen pro modulo etiam dili-
gentiæ moleſtiæque ſuæ non reſpondere fructus
vehementer dolent. Qua in re vt id quàm maxi-
mè verum ſit, quod exiſtimant, illa certè eſt fir-
1. *Cor.* 3. miſſima conſolatio Apoſtoli monentis: Vnuſquiſ-
que propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum
laborem. Dei enim ſumus adiutores. Dei ædifica-
tio eſtis, Dei agricultura eſtis. Non igitur tam
expendet fructus, Vineæ procurator in merce-
de reddenda, quàm operam: & gratior erit for-
taſſis Patrifamilias labor ſterilis, ſed fidelis, quàm
facilis & fœcundus. Quamobrem etiam ipſos ma-
gnos fidei præcones videmus fructus exiguitate
Ezec. 3. ſæpe probatos. Nam vt omittam Ezechielem, cui
Dominus teſtimonium fert: Si ad populos mul-
tos profundi ſermonis & ignotæ linguæ mittere-
ris

ris, quorum non poſſis audire ſermones, ipſi audirent te: Domus autem Iſraël nolunt audire te:vt prætercam Hieremiam contemptum & ludibrio habitum præ Hanania aliiſque falſis Prophetis, Amos quoque aduerſus Amaſiam, cæteroſque Prophetas: illi ipſi Apoſtoli ſæpe magno labore nil niſi iniurias conſecuti ſunt. Paulus per biennium Cæſareæ tenetur vinctus, & cum pene quotidie diſputaret ad Felicem, nihil egit. Ioannes propter teſtimonium Chriſti relegatum ſe videt: Iacobum illius fratrem vetus narrat hiſtoria in Hiſpaniis præter homines ſeptem aut nouem ad fidem conciliaſſe neminem, tam longa peregrinatione abuſque Hieroſolymis ſuſcepta, tam diuturna prædicatione. Verè enim Dominus dixit: Non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum: ſi ſermonem meum ſeruauerunt,& veſtrum ſeruabunt. Quoties vero ille exclamauit, Cui comparabimus generationem hanc? Cantauimus, inquit, vobis, & non ſaltaſtis, lamentauimus, & non planxiſtis. Quanquam neſcio quid iuſtæ querelæ habeat, ſi vel pauciſſimas animas, vel vnam potius totus noſter labor & induſtria lucretur, pro qua Dominus gloriæ, ſi ſola fuiſſet, eaſdem paſſiones ſubire minimè recuſaſſet, vt ſanctus Chryſoſtomus quodam loco præclare docet. Cuius aureum os audire libet tantiſper de hac ipſa re,quam agimus. Nihil eſt quod animæ poſſit æquiparari, ne vniuerſus quidem mundus. Itaque & ſi immenſas pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris, ſi vnam conuerteris animam. Et poſt pauca. Quod ſi hodie nemini perſuaſeris, perſuadebis poſtridie, & ſi nunquam perſuaſeris, mer-

Hier.28. *Amos 7.* *Act.24.* *Apoc.1.* *Ioan.15.* *Matt.11.* *In 2. cap. ad Gal. in illa verba, Dilexit me & tradidit*

dit ſemetipſũ propter me.

Hom. 3. in 1. epiſ. ad Cor.

cedem tamen integram habes. Et ſi non omnibus paucis tamen ex multis perſuadere poteris. Nam neque Apoſtoli vniuerſo orbi perſuaſerunt, licet cum omnibus diſputarint, & mercedem in omnibus aſſecuti ſint. Si quidem Deus non ſecundum bonorum operum euentum, ſed iuxta factorum propoſitum coronas elargiri ſolet, etiamſi duos obolos conferas, & quod vidua fecit, idem in docentibus operabitur. Noli igitur, cum orbem terræ ſaluum facere non poſſis, etiam parua contemnere: neque maiorum deſiderio à paruis te abſtrahas. Si centum nequis, decem curam ſuſcipias: ſi decem non poſſis noli quinque deſpicere: ſi quinque vires tuas excedunt, vnum ne contemnas. Quod ſi ne hoc quoque poſſis, noli deſperare, noli labori cedere. Nam ſi parua non contempſerimus, aſſequemur & magna. Quæ beati Patris exhortatio ad recreandos confirmandoſque animos Chriſti operariorum, vel ſola eſt ſatis, modo ſe rationi quivis obſequentem præbeat. Denique vt communibus non vtamur, habet ſanè Indorum cauſa propria ac peculiaria emolumenta, eademque magni apud Chriſtum pretij. Primum humilitatis, quod labor omnis iſtis impenſus tanto ſecurior, quanto ab omni humana gloria remotior. Deinde charitatis Chriſti fideliſſimum teſtimonium, cum extremæ indigentiæ, & periculo tot millium animarum pereuntium vita ipſa conſecratur. Præterea conſtantiæ, & patientiæ quodnam poſſit inueniri certius vel argumentum, vel periculum hoc ipſo, quod pleriſque maximè grauat, tædio pro Chriſti gloria deuorato, vt cum multum labores, parum promouere

mouere videaris? Pene dixerim, eſſe in hoc vno Apoſtolicæ gloriæ æmulam laudem. Poſtremo illud mihi veriſſimè perſuaſum habeo fructus eſſe pro labore, & merito longè maximos, vehementerque eos decipi, vel deſidia, vel ambitione corruptos, qui ſuas operas in hac Chriſti vinea parum fructuosè locatas conqueruntur. Quod, vt habet, monſtrare erit ſui temporis & loci. Illud modo maneat, etiam ſi penuria quàm maxima exiſteret, in negotio animarum, tamen Chriſti Ieſu fidelibus operariis non minus, vel gnauiter, vel alacriter deſudandum eſſe, vbi & illius charitati amplius obſequuntur, & de propria mercede nihil deperit.

CAPVT V.

Quod gentes Indorum quantumvis barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad ſalutem deſtitutæ non ſint.

IAM verò reſpondendum eſt prioribus illis rationibus, quibus Indorum cauſa, & ſalus oppugnabatur, & reſpondendum eſt Deo adiuuante ſobrie & vere. Quatuor igitur præcipue obiecta ſunt: Diuinæ gratiæ ſubtractio: Naturæ morumque abſurditas: difficultas ſermonis: locorum atque habitationis incommoda. Principio multos eſſe homines ſuis tenebris relictos occulto Dei veroque iudicio, negare non poſſumus, neque

homines modo,ſed & familias & vrbes, & integras ſæpe prouincias & gentes. Qui & olim fuere, & nunc vſque ſunt ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, denique ſine Deo in hoc mundo. Cur autem tandiu eos diuina gratia atque electio præterierit, tot animarum millibus interim pereuntibus, humana ratione altius arcanum eſt, quod temerare velle impietatis ſit. Hoc loco Paulus Apoſtolus curſum cohibet, & inquiſitionem ſuam ad inſcrutabilis ſapientiæ excelſa ſuſpendit. Cùm enim narraſſet gentes Iſraële obcæcato vocatas ad Euangelium, in fine autem etiam ipſum ſaluum futurum, cum intrauerit plenitudo gentium, perpendens, quæ profunditas ſe ſe obiiceret perueſtiganti vltra, cur Deus incredulitatem Iſraël diuitias gentium eſſe voluerit, & cur eo vſque ſalutem earum diſtulerit, eaque oblata repulſam tulerit Iſraël, quaſi vtrumque populum diuina gratia capere nequiret, hæc & ſimilia ex ſua narratione conſequi cernens, ſiſtit gradum, & exclamatione illa mirabili mavult hominem in ignorantiæ ſuæ tuto hærere, quam per obſtructiſſimæ quæſtionis abrupta præcipitem dari: nihil omittens, vt egregie dixit Ambroſius ſiue quiſquis is author fuit de vocatione gentium (nam ſtylus magis referre videtur Proſperum Aquitanicum) de iis quæ non oportet ignorari, nihil contrectans de iis, quæ non licet ſciri. Multa enim ſunt, inquit, in diſpenſatione operum diuinorum, quorum cauſis latentibus ſoli monſtrantur effectus, vt cum pateat, quod geritur, non pateat, cur geratur, negotio in medium deducto,

Epheſ.2.

Rom.11.

Libr.1. de voc. gent.cap. 5.

ducto, & in occultum ratione ſubducta: vt in eadem re & de inſcrutabilibus præſumptio comprimatur, & de manifeſtis falſitas refutetur. Idemque rurſus libro ſequente. Et quis inter hæc querulis aut curioſis notum faciet, cur adhuc ſol iuſtitiæ quibuſdam gentibus non oriatur, & à tenebroſis cordibus etiam nunc radios ſuos veritas reuelanda contineat; Satius ergo eſſet in re tanta, tamque obſtruſa infirmitatem noſtræ ſcientiæ confiteri, tuto negotium integrum Dei æquo veroque iudicio committentes, quam dum nitimur quæ ſunt ab oculis noſtris abſcondita videre contra præceptum, fortaſſis immenſæ lucis fulgore cæcari. Sed quia creberrima eſt quæſtio inter infideles, & quæ acrius animos pulſare ſolet & pungere, addendum eſt aliquid, quod etſi elatam mentem non ſatis premat; tamen obedientem atque ſubiectam non parum conſoletur. Id vero nemo melius explicet, quam beatus Auguſtinus, qui in hanc quæſtionem diu ac ſæpe à ſe verſatam incidens in epiſtola ad Optatum Epiſcopum ita ſcribit, Cur autem creentur etiam illi, quos creator præſciuit ad damnationem, non ad gratiam pertinere, beatus Apoſtolus tanto ſuccinctiore breuitate, quanto maiore authoritate commemorat. Deum enim dixit volentem oſtendere iram, & demonſtrare potentiam ſuam attuliſſe in multa patientia vaſa iræ, quæ perfecta ſunt in perditionem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. Et mox, Meritò autem videretur iniuſtum quòd fiunt vaſa iræ ad perditionem, ſi non eſſet ipſa vniuerſa in Adam maſſa damnata. Quòd ergo fiunt naſcendo vaſa iræ, pertinet ad

Libr. 2. de voc. gent. cap. 2.

Eccli. 3.

Epi. 157

Rom. 9.

debitam

debitam pœnam: quod autem fiunt renaſcendo vaſa miſericordiæ, pertinet ad indebitam gratiam. Oſtendit ergo Deus iram ſuam, id eſt iuſtam fixamque vindictam, quæ de ſtirpe inobedientiæ ducitur propago peccati atque ſupplicij, oſtendit & potentiam ſuam, qua bene vtitur etiam malis, multa illis naturalia, & temporalia bona largiens, eorumque malitiam ad exercendos, & comparatione admonendos bonos accommodans, vt in eis diſcant agere gratias Deo, quod ab eis non ſuis meritis, qui in eadem maſſa pares fuerant, ſed illius miſeratione diſcreti ſunt. Et infra. Notas etiam fecit diuitias miſericordiæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, ita enim quid præſtetur ſibi diſcit, gratis iuſtificatus, dum non ſuo merito, ſed gloria largiſſimæ Dei miſericordiæ diſcernitur à damnato, cum quo eadem iuſtitia fuerat & ipſe damnandus. Tam multos autem naſci voluit, quos ad ſuam gratiam non pertinere præſciuit, vt multitudine incomparabili plures ſint illis, quos in ſui regni gloriam filios promiſſionis prædeſtinare dignatus eſt; vt etiam ipſa reiectorum multitudine oſtenderetur, quàm nullius momenti ſit apud Deum iuſtum quantalibet numeroſitas iuſtiſſimè damnatorum. Atque vt hinc etiam intelligant, qui ex ipſa damnatione rediguntur, hoc fuiſſe debitum maſſæ illi vniuerſæ, quod tam magnæ eius parti redditum cernerent. Hæc Auguſtinus, quibus generaliter quantum ſacræ literæ inſinuant, rationes attingit, cur tam innumerabilis hominum ac populorum multitudo ſuo dimittatur arbitrio, id eſt perire ſinatur. Verũ cur illum, vel illũ populũ ante vocauerit ad ſalutem,

lutem, illum autem, & illum tandiu in ſua cæcitate reliquerit, quis audeat inquirere? Cum legamus Apoſtolos aliquando parantes profectionem in Aſiam, vt Euangelizarent, prohibitos eſſe à Spiritu ſancto: & rurſus in Bythiniam nauigantes non eſſe permiſſos à Spiritu Ieſu. Qui ergo nemini gratiam debet, ille, quem oporteat, vocare, & quo tempore, & per quem ſapientia ſempiterna diſponit. Et quanquam hæc, quæ de ſententia Sancti Auguſtini, imo Apoſtoli Pauli diſputata ſunt, veriſſima ſint: ſed illud tamen nihilominus intelligendum eſt, nullum vnquam hominum genus, ita à ſuo eſſe authore deſertum, quin pro ſuo modo Dei teſtimonium, auxiliumque ſufficiens haberet: ita vt ſint inexcuſabiles diuinæ legis in ſuis cordibus ſcriptæ corruptores, ingrati beneficiis cœleſtibus patientiæ, & bonitatis tantæ contemptores. Quamuis enim, vt Paulus & Barnabas Lyſtris egregie prædicarunt, Deus in præteritis generationibus dimiſerit omnes gentes ingredi vias ſuas, id quod hucvſque etiam in non exigua orbis portione accidere videmus: tamen non ſine teſtimonio reliquit ſemetipſum, benefaciens de cœlo, dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum vt ipſius naturæ admoniti operibus ex his, quæ videntur bona poſſent intelligere eum, qui eſt, & agnoſcerent quis eſſet artifex, ſpeciei enim generator hæc omnia conſtituit, à magnitudine enim ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit horum creator videri. Huius ſapientis ſententiam ſecutus Ambroſius libr. 2. de Vocatione gentium, Adhibita ſemper eſt, inquit, vniuerſis hominibus quædam

Act. 16.
Ibidem.
Rom. 1.
Act. 14.
Sap. 13.
2. de voc. gent. c. 5.

dam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris occultioríſque gratiæ fuit, ſufficit tamen ſicut Dominus iudicauit, quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium. Non quod ſine Chriſti fide ſalutem cuiquam, quod abſit, permittat Ambroſius: ſed quòd gratia in naturæ doctrina luceat, & ſequentem, ad ſpiritum fidei & charita-
Rom. 10. tis inducat. At dicet aliquis hoc loco. Quomodo credent, ſi non audiunt? Quomodo verò audient
Act. 8. ſine prædicante? Prædicabit ſanè Philippus Eu-
Act. 10. nucho, & Petrus ad Centurionem mittetur, modo illi præſtent, quod per ſe poſſunt. Neque enim qui per naturam inuitat, deerit per gratiam, ſi liberum non reluctetur arbitrium, Quamobrem
2. de voc. gent. c. 6 idem author in eodem opere. Quod ſi forte etiam nunc in extremis mundi partibus ſunt aliquæ nationes quibus nondum gratia ſaluatoris illuxit: non ambigimus etiam circa illas occulto iudicio Dei tempus vocationis eſſe diſpoſitum, quo Euangelium quod nondum viderant, audiant, atque ſuſcipiant. Quibus tamen illa menſura generalis auxilij, quæ deſuper omnibus ſemper hominibus eſt præbita, non negatur: quamuis tam acerbo vulnere humana natura ſauciata ſit, vt ad cognitionem Dei neminem contemplatio ſpontanea plenè valeat erudire, niſi obumbrationem cordis lux vera diſcuſſerit. Quibus profecto verbis vniuerſam Indorum cauſam præclarè actam eſſe ab Ambroſio nemo non videat. Interim verò flagitia & crimina omnia iſtorum, quamuis veniam, neque mereantur, neque impetrent apud ſummum Iudicem Deum, leuius tamen omnino

puniuntur

puniuntur. De his quippe ſcriptum eſt, ſed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans quia nequam eſt natio illorum,& rurſus. Veniam dabas peccatis eorũ, virtus enim tua iuſtitiæ initium eſt,& ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis, Denique vt quicumque ſine lege peccauerunt,ſine lege iudicabuntur, ita & qui ſine Euangelio peccauerunt, ſine Euangelio iudicabuntur. Hæc eo commemorata ſunt, vt querela multorum aduerſus Deum compeſcatur, firmiſſimeque teneamus iudicia Dei omnia in tot & tantorum perditione populorum iuſtificata eſſe in ſemetipſis. *Sap.12.* *Rom.2.*

CAPVT VI.

Quod Indos Deus iam vocet ad Euangelium.

VErum quod ad inſtitutum noſtrum attinet, quanquam ſunt, vt dixi, non ſolum homines, ſed populi & gentes longo tempore permiſſæ infidelitati ſuæ;tamen nullum eſt hominum genus adeò ineptum, adeò brutum,& ſaxeum,quin ad Euangelij doctrinam idoneum ſit. Omni enim creaturæ,quæ ſub cœlo eſt,prædicari Euangelium præceptum eſt: & in ſemine Abrahæ omnes gentes benedicentur: & vniuerſæ familiæ terræ venient coram Domino, vt adorent. Eſſe quidem aliis alias nationes hominum aptiores felicioreſque Euangelicæ frugi,vt agros fertiliores, negare planè *Mar.16.* *Gen.22.* *Pſ.21.*

planè non poſſumus : ſed qui omnes vocat, neminem faſtidiendum docet. Sunt hebetes, ſunt lubrici, ſint ſanè. Sed cui minus donatum eſt, minus requiretur ab eo. Non inuoluat ſeruus piger
Gen.6. talentum vnum : & vno negotiari poteſt. Erant in arca Noë triſtega ſiue tabulata infima, & media & ſuprema, omne genus animantium eo iubetur induci, vt cæteris pereuntibus, ipſa ſeruentur. Non excluditur coruus præ aquila, non lepuſculus
Act.10. præ leone. Petrus quoque occidere iubetur audacter, & manducare de omnibus non ſolum volucribus, ſed etiam reptilibus, & nihil immundum, & alienum cenſere, quod à Domino ſanctifica-
Ioan. 14. tum ſit. Habet cœleſtis ciuitas manſiones plurimas non minus genere, & gradu, quam ipſa numeroſitate mirabiles. Neque aurum ſolum, & gemmæ, ſed pili quoque caprarum tabernacu-
Exod.25. lo Dei oblati recipiuntur. Denique qui abiectos iſtos ac miſeros Euangelio ineptos putant, & patriæ cœleſtis beneficio excludunt, qui contemnunt, atque peſſundant, audiant tandem Dominum, & ſuum, & ipſorum pariter, ſeuerè admo-
Mat.18. nentem. Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis : dico enim vobis quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt. Opinor non indignos humano ſuffragio, & patrocinio, quibus famulatus exhibetur Angeli-
Heb.1. cus. Omnes enim adminiſtratorij ſpiritus ſunt propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Nullum ergo etiam abiectum, & belluinum genus hominum à ſalute Euangelica alienum cenſendum eſt, cum Deus neminem vocet, cui non ad id conſequendum quò vocat, intelligentiam, & gra-
etiam

tiam idoneam conferat. Etſi enim vocantur multi, eliguntur pauci, tamen nemo vocatus negligitur, niſi qui vocantem, cum liceret, audire contempſit. Notum à ſæculo eſt Domino opus ſuum: noſtrum eſt, quoniam ad omnes ire iuſſi ſumus, neminem præterire, omnes vocare, omnes allicere, omnes conuenire. Quinam ex quibuſve aſſumendi ſint, ille nouit, cui eſt æqualiter cura de omnibus, & tamen non omnes prædeſtinauit ad vitam. Sed ex omni genere, & natione aſſumi, & oſtenſum iam eſt, & præclaro Eſaiæ teſtimonio tandem confirmandum. In fine Prophetiæ illius Dominus loquitur: Et ponam in eis ſignum & mittam ex eis, qui ſaluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam tenentes ſagittam in Italiam, & Græciam ad Inſulas longè, ad eos qui non audierunt, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis gentibus donum Domino, in equis & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis ad montem meum in Hieruſalem, dicit Dominus, quomodo ſi inferant filij Iſraël munus in vaſe mundo in domum Domini. Et aſſumam ex eis Sacerdotes & Leuitas, dicit Dominus. Hoc tanto circuitu verborum ſatis Spiritus ſanctus oſtendit, quàm eſſet Dei conſilium immobile, nullum eſſe genus hominum tam remotum, ad quod Euangelij gratia non perueniret, & de quo pretioſa Deo munera non referret. Signum enim ſalutare Crucis ponit in frontibus ſuorum, quod ſub Thau olim viderat Ezechiel, & ſic armatos mittit ad

Act.15. *Sap.6.* *Eſa.66.* *Ezec.9.*

adgentes in mare, ſiue vt Septuaginta legunt & in Hebræo eſt, in Tharſis, quo nomine Indiæ remotiſſima loca ſignificari in ſcriptura Hieronymus hic refert, & Theodoretus in Ionam, aut immenſum mare, vt alij malunt, id eſt Oceanum. Poſtquam autem Aſiam, Africam, Europamque percurrerint, & ad Inſulas vſque vltimas ſe protulerint, vt non ſit loquela & ſermo gentium adeo barbararum, vbi non audiantur, & reſonent verba eorum, tunc munus Domino egregium afferent, id eſt fratres ſuos, magnum & glorioſum prædæ apparatum agentes in equis, in curribus, in quadrigis, in mulis, & carrucis, quod quid eſt aliud quam pro diuerſitate venientium ad Fidem diuerſa eſſe aptata vehicula? Alij equis vehi poſſunt, vtpote celeri & pernici ingenio, alij quadrigis glorioſi & curribus præpotentes. Sed qui tardiores fuerint & ignobiliores, habebunt etiam ipſi ſua vehicula. Si equis minus ſunt apti, at mulis inſidere poterunt: ſi quadrigæ non erunt, at non deerunt vel carrucæ, quibus imponantur. Vt non ſolum Græci & Sapientes; verum etiam barbari & rudes in domum Domini, quæ eſt in Hieruſalem, id eſt in Eccleſiam Chriſti congregentur. Atque vt intelligant omnes, etiam in iſtis beneplacitum eſſe Deo noſtro, eliget de iis ipſis Sacerdotes ſibi & Leuitas. Diſtribuet, inquam, ſpiritum ſuum, & chariſmata non ſolum Apoſtolis, & Iſraël, verum etiam gentibus, vt cum Petrus, qui eſt cœli ianitor, viderit Dei donum diffuſum in eas pariter, prohibeat aquam, quæ introitus eſt Eccleſiæ: fratres quoque ſi fortè elatius diſceptent, ipſo

Hierony. in vlt. c. Theodoretus in 1. c. Iona.

Pſ. 18.

Act. 10.
Act. 11.

ipſo exemplo ac teſtimonio diuino edocti conticeſcant. Nihil enim magis confirmat animos fidelium Chriſti prædicatorum, quàm teſtimonium Spiritus ſancti per dona ſua,& chariſmata, quæ partitur, vt vult. Et quidem dona ſpiritus, ſigna & miracula, quæ in Fidei prædicatione innotuerunt, his etiam temporibus, quando charitas vſque adeo refrixit, enumerare longum eſſet tum in Orientali illa India,tum in hac Occidentali. Res Iapponenſium notæ iam ſunt. Synarum regio ingens diu tentata, iam vtrimque aperta nauigatione Luſitanorum, & noſtrorum ex noua Hiſpania. De Mexicanis multa narrantur. De Inſularibus ipſe quoque aliqua ex parte nonnulla conſpexi. Hiſtoriæ inuenti noui orbis loquuntur multa, & miranda, & vera, quorum hodie quoque teſtes ſatis Fide dignos habemus. Duo, quæ recentia ſunt exempli gratia non morabor apponere.Fœmina in ſuæ infidelitatis errore obſtinata, & ſuperſtitioni cuidam veneficæ addictiſſima,quæ cæteris omnibus in illa familia baptizatis ſola repugnauerat: morbo iam vltimo laborans miſit ad ſacerdotem, vt ad ſe feſtinaret, non enim ſe poſſe exire de vita, niſi aqua prius ſalutari perfunderetur.Semel atque iterum accerſitus tandem venit, inuenit anum in extremis agentem, & baptiſmum magno affectu poſcentem: rogat, cur tandiu diſtulerit: reſpondet illa,ſibi nihil minus fuiſſe ſemper in animo, quàm fieri Chriſtianam, oderat enim, vel ipſum nomen, ſed tamen morti iam propinquanti aſtitiſſe ſibi iuuenem candidum,qui anteactam vitam acriter reprehenderit, & Chriſti religionem quantocyus ſuſcipere perſuaderet:

contra verò tetrum quendam Æthiopem altera ex parte patriam ſuperſtitionem diu inculcaſſe:& cum anxia diu hæreret, tandem viciſſe iuuenem Chriſti: ſtatim tantum ſibi baptiſmi deſiderium accenſum, vt nihil aliud lamentaretur, quam ſe à prima ætate non fuiſſe Chriſtianam. Quid multa? Interrogata de fide pro more, & pœnitentiam ante actæ vitæ magno dolore ſignificans, baptizatur, & baptizata protinus animam efflat, ipſo ſacerdote cum cæteris,qui aderant, admirante vehementer, cuius ego factum narratione cognoui, qui etiam legitimo teſtimonio probatum ad Epiſcopum ſuum tranſmittendum curauit.Fuit vir quoque apud nos, qui hodie etiam viuit, coniugatus in valle Humai vocata, olim baptizatus, & teſtimonium habens bonum in ſimplicitate ſua, & ſobrietate. Hic grauiter ægrotans, cum mortuus omnino crederetur ab vxore, quæ ſola cadauer viri ſeruabat opertum, expectans ad ſepulturam alicuius adiutorium (erant enim ſoli in loco ſatis remoto) triduum integrum iacuit, vt putabatur, exanimis, panno coopertus: cum repente mouere ſe cœpit, & vxorem admirantem ac pauentem vocans, vera eſſe dixit, quæ à Patribus dicerentur de vita futura. Nam & ſe perductum à quodam multa ac ſtupenda vidiſſe. Cum res ſacerdoti innotuiſſet, qui hominis ruditatem optimè noſſet, & miraretur tanta de rebus ſpiritualibus, & occultis ex ordine referentem, iam morbo leuatum ad Archiepiſcopum examinandum tranſmiſit: cuius conſilio, & à noſtris fratribus, & à multis aliis diligenter interrogatus, apertè, & reſponſionum ordine, & ſenſu, & ipſa vultus

vultus conſtantia, & lacrymis ac profundo quodam affectu declarauit illa omnia non aliter ſibi potuiſſe innoteſcere, quàm facta ſuper eum manu Domini mirabilem extaſim. Id quod vitæ demum innocentia ſatis poſtea confirmauit: atque hodie quoque Dominicus (hoc hominis nomen eſt) dicitur multa narrare de ſæculo futuro iis, quos audituros vtiliter iudicat. Ferè eiuſdem exempli eſt cum illo Curmacuriali, de quo Auguſtinus ſcribit in lib. de Cura pro mortuis agenda, & cum illo altero Steelſio, de quo narrat in hiſtoria Anglica. Non dubium eſt quin Deus charam habeat ſalutem Indorum, atque ex his numeroſiſſimis populis multos in regnum Chriſti adoptarit, perducendos ad patriam eo ordine, & modo & tempore, quod ipſe conſtituit. Firmum enim fundamentum Dei ſtat habens ſignaculum hoc, Cognouit Dominus, qui ſunt eius.

Aug. de cura pro mortuis. c. 12.
Bed. lib. Angli. hiſto.
2. Tim. 2.

CAPVT VII.

Quomodo Indorum ingenia tractanda ſunt, vt Chriſto lucrifiant.

SEd ingenium barbarorum, moreſque belluini nobis ſtomachum mouent. Primùm quidem debemus non eſſe nobiſmetipſis ſapientes, ſed humilibus, vt monet Apoſtolus, conſentientes. Deinde repetendum eſt ſedulò Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum, vt qui viuunt non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, ſed quia

Rom. 12.
2. Cor. 5.

non hoc, vt par eſt, æſtimamus, idcirco charitas Chriſti non vrget nos. Quòd ſi pro barbaro, & Scytha mortuus eſt Chriſtus, profectò à ſalute non alienantur homines, ſi dici poteſt, etiam irrationales, quod oportet etiam, atque etiam aduertere & animo altius inſculpere. Non enim exiget amplius à quoquam Deus, quàm illius natura Deo adiuuante præſtare queat. Barbaros præ Græcis atque Indos nonnullos præ noſtris ſi quis diſpiciat, nihil aliud ferè cenſeat, quàm præ hominibus rationalibus irrationalia iumenta. At vtriſque Dei bonitas locum parat, vtraque ad domum ſuam congregat. Seminabo, ait, in Hieremia, domum Iuda, & domum Iſraël ſemine hominum, & ſemine iumentorum. Vna eſt Eccleſia, quæ non ſolum propagatur humano ſemine, ſed etiam belluino. Cuius magnificentiæ amplitudinem admiratus propheta exclamat, Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuã Deus? Quid ita? Dixerat nempe homines & iumenta ſaluabis Domine. Quæ verba ediſſerẽs ſanctus Ambroſius, Quid eſt homines & iumenta? Rationabiles vtique & irrationabiles. Rationabilibus iuſtitia: irrationabilibus miſericordia. Alij reguntur, alij nutriuntur. Quam interpretandi rationem vt per iumenta diuinæ literæ intelligant homines iumentis ſimiles ſenſu, etiam Hieronymus ſequitur, atque alij patres, vt Gregorius in illa verba. Animalia tua habitabunt in ea. Reuera in Eccleſia Chriſti etiam iumenta ſaluantur, quia Dei miſericordia multiplicata eſt. Vides hominem, exigui ſenſus, ingenio tardum, iudicij inopem, ne contemnas, ne regno cœlorum ineptum putes,

Coloſ. 3. *Hier. 31.* *Pſ. 35.* *Ambr in Pſal. 35.* *Hiero. in Hier. c. 31. & Ioan. c. 3. Greg. lib. 13. mor. c. 2. Pſ. 67.*

tes. At non percipit quæ Dei ſunt, & ſtultitia eſt illi quicquid ſpiritualiter dicitur, nec poteſt intelligere. Adhuc noli repellere, & iſtum poteſt ac vult ſaluare, qui neminem vult perire. Myſteria fidei pronuntiat, neque intelligit, imo vix etiam pronuntiat: ſæpe dicendo, ſæpe inculcando nihil penè imbuitur, ſemper hebes, & truncus, perinde atque iumentum canere doceas. Rurſus aio, ne deſperes irrationalis eſt, iumentum denique Æthiops aut Indus. Audi Ambroſium iſtos eſſe regendos verbi capiſtro ad Fidem. Neque enim ſi ſatis ratione non poteſt capere, quæ docetur, non etiam poterit quantum ſufficit Fide apprehendere, vt ſaluus fiat. Alioqui ſi non poteſt credere, vt illum oportet, quomodo qui non crediderit, condemnabitur? Niſi prædicatione Euangelij contendas damnari poſſe, ſaluum eſſe non poſſe. Quod impium nefas auertat Deus à Chriſtiano. Certiſſimè igitur retinendum eſt nullam barbariem, ſenſu carere ad Fidem neceſſario. Indi porrò, omnibus conſentientibus, non vſque adeò ingenij ac ſenſus inopes ſunt: quin potius, ſi velint animum appellere, acuti ſatis. At moribus, inquis, Indus eſt inuerecundis, ventri, & veneri, ſine reluctatione obſequens: ſuperſtitionis mirè obſeruator, & tenax. Et iſti etiam ſalus eſt, ſi regatur. Chamo & fræno conſtringe maxillas, onera congruenter, adhibe, ſi opus ſit, ſtimulum. Quod ſi calcitrarit, noli iratus gladium adigere, ſed punge moderatè, & cohibe paulatim, donec ſe aſſueſcat præbere obedientem. Nempe ſi equus tuus impingat calces, ſiue equitem dorſo, ſeu frænum depulit ore, non ſtatim

1.Cor.2.

1.Pet.3.

Marc.16

Pſ.31.

ſtatim ferro enecas, aut domo abiicis, propterea quòd rem tuam, ac pretium pecuniæ tuæ non vis tibi perire. Quod ſi homo doctrinam ſtatim non accipiat, neque ſe docenti bene accommodet, ſtatim faſtidiendus, aut exterminandus erit? Neque Chriſti pretium, & ſanguis cogitabitur? Seruilem planè naturam eſſe barbarorum experientia magna ex parte docuit. Ac ferè niſi metus, & vis aliqua afferatur, more puerorum, obedire contemnunt. Quid igitur: liberali tantum, & virili ingenio ſalus ſperanda eſt? An etiam puero pædagogus in Chriſto adhibendus eſt? Eſt planè, eſt diſciplina quædam cautior, & vigilãtior exercenda, & virga interdum vtendum, ſed in Chriſto, compellendi ſunt intrare ad cœnam, ſed in
Luc.14. Domino. Non enim quæ ipſorum ſunt, ſed ipſi
Prou.29. quærendi. Scriptum eſt, virga, atque correptio tribuit ſapientiam: puer autem qui dimittitur vo-
Prou.29. luntati ſuæ, confundit matrem ſuam. Et rurſus, ſeruus verbis non poteſt erudiri, quia quod dicis
Eccl.33. intelligit, & reſpondere contemnit. Et alibi, Cibaria, & virga, & onus aſino: panis, & diſciplina, & opus ſeruo, operatur in diſciplina, & quærit requieſcere: laxa manus illi, & quæret libertatem, ideſt, cum adhuc premitur opere, cogitat deſidiam, quid erit, ſi ſe ſolutum, & vacantem viderit? Fugam ſanè cogitabit, atque ideò adiungitur, iugum, & lorum curuant collum durum,
Ibidem. & ſeruum inclinant operationes aſſiduæ. Et mox, mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otioſitas. Ac licèt præcepta hæc de moribus data à ſapientibus de adminiſtrando & regendo conuenienter vniuerſo mancipiorum

cipiorum genere perſpicuè loquantur, & verè: quod experientia quotidiana ſatis indicat in his regionibus, vbi nulla domeſtica obſequia, nulla externa opera niſi à ſeruis Æthiopibus ſunt, quorum re vera mores diſciplinam ſeueriorem, & aſſiduos labores exigunt: tamen de iis etiam accipienda ſunt, qui, & ſi conditione ſerui non ſunt, ingenuos tamen mores non præ ſe ferunt. Etenim iiſdem teſtimoniis ſeueritatem rigidiorem aduerſus contumaces homines adhibendam, etſi olim ſecus ſenſiſſet, tamen aperta experientia rei ſe commotum Auguſtinus profitetur ſcribens contra Donatiſtas & Circumcelliones genus hominum improbiſſimum ac ſæuiſſimum. Illud autem ab eodem glorioſo Patre ſæpe vſurpatum, magnopere ad rem pertinere arbitror: quemadmodum olim ſub veteri teſtamento fuiſſe multos, qui ad gratiam noui teſtamenti pertinerent, id eſt, qui non ſpiritu ſeruitutis in timore, ſed ſpiritu dilectionis, vt Dei filij ducerentur: ita nunc quoque ſub Euangelio in Eccleſia plurimos eſſe, quibus veteris teſtamenti ſtatus & inſtitutio quodammodo congruat, homines magna ex parte animales, ſpiritum vix habentes, Qui tamen à ſalutis via non protinus excluduntur, ſed pro ſuo modo conuenienter inſtituendi ſunt. Docuit verò nos cœleſtis ſapientia antiquum illum populum ceruicoſum duabus maximè rebus frænatum, labore, & metu: quod vtrumque ſeruorum eſt proprium. Laborem quidem & inexhauſtam quandam occupationem videre licet in multitudine ſacrificiorum, lotionum, vnctionum, rituum, obſeruantiarum, ceremoniarumque omnium, ita his vt

Epiſt. 50. ad Bonif.

detinerentur, vt vix idola ſua & commenta cogitare ſinerentur. Metum verò quæ legis pagina non incuteret? Vt terrore ſuppliciorum, & ipſo ſæpius iam facto periculo ad præcepta ſalutis appellerent animum, & contentione depoſita, Ducibus ſuis diſcerent obedire. Tale ſanè erat eorum ingenium, meliora ac celſiora non capere.

Ezec 20. ret. Quamobrem per Ezechielem Dominus ipſe teſtatur, Eo quòd iudicia mea non feciſſent, & præcepta mea reprobaſſent, & ſabbatha mea violaſſent, & poſt idola patrum ſuorum fuiſſent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent. Itaque Hebræi atque carnalis populi more maximè regendas eſſe nationes barbaras has, præſertim Æthiopum & Indorum Occidentalium gentes, vti & per occupationum aſſiduarum ſalutare onus ab otio, & libidine reuocentur, & per timoris incuſſi frænum in officio contineantur, cùm antiquæ ætatis exempla, tum verò peritiſſimi cuiuſque recens & quotidiana experientia

Eccli. 33. copioſiſſimè, ac manifeſtiſſimè declarauit. Hoc enim eſt lorum & iugum, quod ſapiens commendat: hæc virga & onus. Hoc modo ad ſalutem vel inuiti compelluntur intrare. Quæ non eo commemorata ſunt omnia, quo vim & ſæuitiam à Chriſti viſceribus alieniſſimam in Indorum nationes vllo modo probem, aut tanquam in ſeruos dominandum putem, ſed vt oſtendam etiam illiberali & difficili ingenio non eſſe ſalutem deſperandam, ſi & patienter feratur, & ſapienter re-

1. Cor. 13. gatur. Charitas omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia ſperat: patiens eſt, benigna eſt. Seueritas ergo

ergo quæcunque exercenda eſt, à charitate aliena eſſe non debet, Charitatis porrò nihil eſt ita proprium, quàm vt non quærat, quæ ſua ſunt. Hanc ſi & animo intimè ſeruet, & re ipſa declaret, qui infirmorum, & inſipientium morbis curandis auſteriorem ſe ſe interdum exhibet medicum, nõ eſt timendum; ne hominum animos ſubditorum, ita offendat, vt vel à ſe, vel ab Euangelica ſimplicitate alienet. Facile enim recuperat charitas, quos diſciplina commouerit. Imo verò per vtilem timoris vim ad libertatem filiorum paulatim homines diuinitus inducuntur.

CAPVT VIII.

Barbarorum ineptitudinem non tam à natura, quàm ab educatione, & conſuetudine proficiſci.

ADdam verò, id quod plurimum intereſſe arbitror, omnino ad iſtam ineptitudinem animi morumque Indicorum feritatem non ita facere natalium, ſtirpiſve, aut aëris natiui cauſas, quemadmodum diuturnam educationem, & conſuetudinem beſtiarum vitæ non valde diſſimilem. Equidem & olim ita mihi perſuaſeram, & rebus ipſis iam modo confirmatus ab ea ſententia auelli minime poſſum. Ac generaliter ſanè ſi quis contempletur, in humano ingenio longè plus efficit educatio, quàm natiuitas. Et ſi enim vim habet non

non paruam genus, & patria, cum Apoſtolus
Tit.1. Paulus Epimenidi Poëtæ ſubſcribat de Cretenſibus, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri, tanquam ad morum peruerſitatem patria multum contulerit, notumque illud ſit alterius Poëtæ.

Horatius. *Bœotum in craſſo iurares aëres natum:*

Tamen infinitis partibus ſuperat vitæ inſtitutio, & exempla ab ipſa infantia per ſenſus inſculpta rudi adhuc, & tenero animo. Sunt hæ viuæ formæ mentis humanæ, quibus imbuta ad appetendum, ad agendum, fugiendúmve propria ac familiari propenſione fertur, quemadmodum natura quæuis iuxta formam ſibi inſitam operatur.
Ariſtot.8. Ethic. Qua propter illud Philoſophi probant omnes,non afferre dolorem conſueta, ſed voluptatem: & conſuetudinis vim, alteram eſſe naturam, & illud
Prou.22. noſtri ſapientis, Adoleſcens iuxta viam ſuam etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea. Ac re vera nulla eſt tam barbara natio, nulla tam ſtupida,quæ ſi ab ineunte ætate accuratè, & generosè educetur, non deponat barbariem, induat humanitatem, & morum elegantiam. Videmus, vel in ipſa noſtra Hiſpania homines in pagis quibuſdam natos, ſi apud ſuos perſeuerent, ineptos haberi, ac ridiculos: eoſdem traductos in ſcholas, aut Curiam, aut celebres vrbes miræ ſolertiæ,ingenio præſtare, nemini cedere. Ipſos Æthiopum liberos, quibus nihil apparet abſurdius, in palatio enutritos, adeò promptos ingenio, & ad quiduis paratos videas, vt ſi colorem detrahas,noſtros putes. Plurimum poteſt conſuetudo in omni genere morum in vtramque partem, & boni, &

mali.

mali. Quamobrem D. Chryſoſt. vbi mores perditos ſeruorum expoſuit,parumque idoneos dixit ad virtutis doctrinam capeſſendam, ſapientiſſimè adiunxit: Non id quidem naturæ cauſa, abſit: verum propter conuerſationis vitæque negligentiam, ſolent enim huiuſmodi in iis, quæ mores tangunt, negligi à Dominis. Nihil enim fermè aliud curantij, in quorum poteſtate ſunt, quàm miniſterium ſuum. Quod ſi mores illorum componere aliquando ſtudeant, & hoc ſui gratia tantum faciunt, ne iſtis negotia exhibeant, moleſtique ſint. Quæ B.Patris ſententia noſtrorum hominum vaticinatio mihi videtur: Accuſant naturam, moreſque barbarorum, ipſi nihil adhibent curæ, niſi vt ſeruis vtantur ad ſuas priuatas commoditates. Qua igitur ratione homines pecudum inſtar enutritos ad fidei doctrinam ineptos eſſe cauſaris? Si ipſe ita eſſes informatus, inter iſtos & te quid quæſo diſcriminis intereſſet: Audi eundem Patrem in cauſa adhuc ſeruorum immorantem, Cum igitur ſic negligantur, inquit, neminemque habeant, cui componendi illos, ac formandi ſtudium ſit, meritò ad ipſa nequitiæ prærupta ac præcipitia deuoluuntur. Si enim vbi Pater inſtat, & Mater, & Pædagogus, & Nutritius, & Magiſter, & æquales, ipſaque libertatis opinio, & alia plurima, perdifficile quiſpiam malorum contubernia conſortiaque deuitat, quid putas his omnibus deſtitutos, qui quotidie ſceleſtis commiſcentur hominibus, & cum quibus volunt licenter congrediuntur, cum ſit nemo,qui ipſorum conuerſationem amicitiaſque diſquirat? Quid arbitraris eiuſcemodi homines fore? Nonne ad

Hom. 4. in epiſt. ad Titum

In eadem Homil.

ad ſupremos ſcelerum vertices euaſuros? Idcirco difficile eſt profecto ſeruum fieri bonum. Hactenus ille. Non ergo naturam barbarorum deinceps accuſemus, ſed ſocordiam potius noſtram, & negligentiam. Perdifficile negotium eſt dediſcere natales, & conſuetudinem inueteratam, atque inde ad mores, & inuſitatos, & ſenſui ac libidini penitus iniucundos transformari. In omni antiquitate fuit non mediocris labor Euangelij Magiſtrorum in transferenda ad Fidei regulas, & conuerſationem veteri hominum conſuetudine. Teſtis eſt hiſtoria vniuerſa. Multa Iudæis legi aſſuetis Apoſtolica Eccleſia condonauit, vſque dum prorſus exuti Moſem, Chriſtum induerent. Multa de Æthniciſmo tolerauit antiquitas: in ipſis primæuis Chriſtianis magna alioqui miracula edentibus vix victimarum cruor elui poterat, vt oportuerit Apoſtolum ſæpius ea de re monere Corinthios. Scribit Gregorius Papa ad Auguſtinum Anglorum primum Epiſcopum mores gentilicos, & patrios paulatim debere emendari, & patienter toleranda eſſe, quæ non poſſunt, ita facile corrigi. Lectio omnium pene nationalium Conciliorum indicat peculiarem ſanctorum Patrum curam in relegandis paulatim ritibus quibuſdam maiorum. In Africa multa vſque ad ſua tempora Auguſtinus perduraſſe teſtatur. Ne igitur deſperemus, aut tumultuemur, ſi de priſtina barbarie, & ſuperſtitione, & animali vita in baptizatis Indorum populis multum adhuc permanere videamus, cum præſertim, & ipſorum ingenia rudiora ſint, & noſtra diligentia nullo modo cum veterum labore comparanda. Mores ſenſim mutantur

Lege Chry. epiſt. 1. ad Cor. ho. 7.

Greg. l. 9. Reg. c. 17.

Aug. ep. 64.

tur in melius, Fides Chriſti magnam totius humani ſenſus, & affectus habet abnegationem. Pro lucro nom mediocri computandum eſt, quicquid ex tam horrida, tamque inculta barbarie humanitatis, aut etiam Chriſtianitatis eluceat. Exemplo ac ſolatio ſit Dominus omnium, qui populi ceruicoſiſſimi mores adeò ingratos, & inſuaues ſuſtinuit per annos quadraginta, imo pluſquam quadringentos: quem tamen, & delere facile poterat, & magnis potius beneficiis inuitabat, vt hominis improbitatem Dei patientia benignitaſque ſuperaret.

CAPVT IX.

Quòd linguæ difficultas non deterrere debeat ab Euangelij propagatione.

SErmonis autem, & locorum difficultates non exiguæ illæ quidem ſunt: ſed vt charitatem exerceant hominis Dei, non vt extinguant. Apoſtolis quidem datum ſcimus donum eſſe linguarum, propterea quod pauci Chriſti præcones toto orbe ſalutis nuntium breui inſonare debebant. Quamobrem Paulus gratias agit Deo, quòd omnium lingua loqueretur. *1. Cor. 14.* Quandiu verò generale illud munus ſpiritus in Eccleſia perdurarit, neque apud veteres compertum lego, neque ego facilè dixerim. Illud pro comperto habemus prædicationem Euangelij poſterioribus ſæculis proceſſiſſe, cum linguarum dona ceſſaſſent, ſed charitas omnium

omnium donorum maximum ſtudioſè ageret, vt quod deerat in dono, augeretur ad meritum. Profectò enim poſteriores hac in re, & ſi ſecus aliis fortaſſe videbitur: non ita infœliciores fuere maioribus. Etenim vt Chriſtus ad Thomam dixit,
Ioan. 20. Fidem ex oculis, & tactu colligentem, Beati qui non viderunt, & crediderunt: ita etiam dicere quiſpiam queat beatos eos, qui non acceperunt ſermonem, & tamen prædicauerunt. Hic enim vtrumque mercedis eſt loco, & pugnare, & ipſa ſibi arma expenſis propriis parare: & prædicare inquam, & ſermonem neceſſarium prædicationi diſcere. Vt ergo in prima rerum conditione, ita naturas inſtituit ſummus opifex, vt vnumquodque perfectum ederetur iuxta genus ſuum, nullo terræ labore, nullo cœli circuitu: at mox iuſſit ſemen proferre, vnde terra laborata genus vnumquodque repararet: ita ſanè oportuit in regeneratione mundi per verbum idem omnipotens primas ſtirpes diuinitus perfectas ſurgere, deinceps harum ſeminibus accedente humani ſtudij labore genus Euangelicum propagari, cum iam, & numero multi eſſent, & temporum non
Luc. 10. premerentur anguſtiis. Beati quidem oculi, qui viderunt Dominum: ſed beati quoque qui non
Ioan. 20. viderunt, & crediderunt. Fœlices quibus Spiritus ſanctus dedit donum linguarum, interpretationem ſermonum: at non infelices, qui per charitatem ſpiritus de ſuo ponunt in opere Domini, quod non acceperunt. Quanquam, & hoc ipſum poſuiſſe, accepiſſe eſt. Iam illud multum mouere nos debet, quòd videmus ad gentes profundi ſermonis, & ignotæ linguæ homines

mines penetrare lucri ſpe, nec deterreri barbarie immenſa, ſed vniuerſa mercium gratia luſtrare, non Æthiopum innumerabiles linguas, non Synarum, non Tartarorum, non Braſilienſium, non extremi Oceani litora recuſare, & quicquid inter Mendocinum Promontorium, & Fretum Magellanicum ſitum eſt infinitis terræ, ac maris ſpatiis, idque vtroque ex latere, & Boreali, & Auſtrali, magno ſtudio obire: denique, & ſi quem tellus extrema refuſo ſummouet Oceano, vel ſi quem extenta plagarum, Quatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui, hunc perſcrutantur, huius linguæ vel balbutientes ſe accommodant, vt aurum, argentum, ligna pretioſa, merceſque exquiſitas ad ſuos euehant, quæſtum vndique augeant: tam longam, & periculoſam peregrinationem auidiſſimè ſuſcipiunt, vt profecto admirabile ſit omnes pene portus vtriuſque Oceani, omnes ſinus orbis terrarum ſtationibus nauium Hiſpanienſium teneri, omnes Indorum Satrapas cum noſtris mercatoribus & nautis commercium habere. At qui pretioſiſſimas merces quærimus animas Dei imagine inſignes, qui lucra non incerta, aut breuia; ſed æterna in cœlis ſperamus linguæ difficultatem, locorum aſperitatem cauſamur, vt appareat verè prudentiores eſſe filios huius ſæculi in generatione ſua filiis lucis. Et ſermonis quidem difficultas in hoc ſpatioſo regno Piru magna ex parte leuata eſt, cum generalis illa Ingarum lingua, quam Quichuam vocant, vbique in vſu ſit, & ea ipſa non ardua ſcitū præſertim ad artem iam redacta diligentia, & ſtudio viri de Indorum natione optimè meriti. Quod ſi in ſuperioribus

Virg. 7. Æneid.

Luc. 16.

rioribus prouinciis ea potiſſimum viget quæ appellatur Aimara, neque ipſa eſt valde difficilis, neque multùm ab illa altera abhorrens. In Mexicano Regno aiunt eſſe linguam quoque generalem, vt facilior ſit communicatio inter ſe tam multorum populorum,& gentium.Quod ſi Chriſtianus Princeps id effeciſſet in Chriſti gratiam, quod barbarus Guainacapa imperio ſuo effecit, vt vna lingua omnes vterentur, aut vna certe vbique haberētur, profectò maximam prædicationi Euangelij commoditatem fuiſſet allaturus. Verum vbi id fieri minus poteſt,ſupereſt,vt charitas ardens in Chriſtum, induſtria, & labore perficiat, quod deeſt naturæ. Qua in re P. Franciſci Xauerij admirabile extat exemplum, qui in perdiſcenda Malauarica lingua tantum operæ, & ſudoris poſuit, tantundemque in Iapponenſi, atque aliis longè inter ſe diuerſis, vt ſi Apoſtolico dono linguarum præditus eſſet, non poſſet maiore gloria Chriſti nomen in tanto terrarum orbe
1.Cor.13. vulgare. Certè enim Charitas omnia poteſt & cum linguæ ceſſarint, vna charitas pro omnibus eſt.

Capvt X.

De Habitatione inter Indos.

INter obiectiones ſupra propoſitas poſtrema petebatur ex incommoda habitatione barbarorum. Huic modo reſpondendum eſt hoc excepto

cepto quòd quæſtio illa grauis, Vtrum expediat ſedem figere inter Indos, quòd vulgò doctrinas tenere dicunt, an potius diſcurrendo inter eos verbum ſalutis diſſeminare, quod proprium eſt miſſionum, in ſuum locum reſeruanda eſt, vbi Deo propitio accuratè tractabitur, & quid habeat commodi vel incommodi res vtraque, explicabitur, tum verò quibus incommodis melius ac facilius occurri queat. Illud tantum nunc agitur, vt neque aſperitates locorum, neque impedimenta itinerum, neque verò habitationis ipſius Indicæ ratio præpoſtera Chriſti ſeruum ab inſtituto retardent. Et quidem labores ærumnæque iter mari terraque facientium, & multæ, & graues ſunt. Verum quis aliter ſibi perſuaſerit, niſi demens ſit, cum patria, atque amicis, & charis omnibus relictis velut alter Abraham peregrinatur, & exit neſciens, quo eat? Ego inquit, ero merces tua magna nimis. Hoc Apoſtolicum opus, hæc gloria propria. Et tamen qui miſit ſuos ſine pera, & ſacculo, & argento, quærit ab ipſis, Nunquid aliquid defuit vobis? Nuſquam diuina Prouidentia, neque certius, neque dulcius ſui experimentum præbet, quàm cum illius ope fretus incertas ſedes, & humana præſidia incerta conſtituit experiri. Paulus Apoſtolus clamat, ſint mores ſine auaritia, contenti præſentibus. Ipſe enim dixit, Non te deſeram, neque derelinquam, ita vt fidenter dicamus, Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Iam vero quod de habitatione rara, & incommoda barbarorum multi cauſantur, Pri-

Gen.12. Heb.11. Gen.15. Mat.10. Luc.22.

Heb.13. Deut.31. Ioſ.1, Pſ.55.& 117.

mum ſunt planè frequentiſſimæ prouinciæ Indorum, & populi numeroſiſſimi, vbi commodè & fructuoſe Chriſti doctrina tradi poſſit. Id quoque quod diu efflagitatum, & non ita dudum inſtitutum eſt de reductione Indorum ad certos populos, vt non ſparſim more ferarum, ſed communiter oppida inhabitent, dici non poteſt quantæ ſit vtilitatis futurum ad omnem vitæ barbarorum informationem. *Mat. 10.* Deinde ſicut ſaluator ſuos admonuit, ſi non receperint vos in hac ciuitate, fugite in aliam; Amen dico vobis non conſummabitis omnes ciuitates Iſraël, donec veniat regnum Dei: ita nobis quoque dictum arbitremur, vt diſperſos fratres noſtros quæramus: quod ſi alicunde, aut locorum iniuria, aut ſermonis incommoditate depellimur, aut ipſa rerum neceſſitate vrgemur, tranſeamus ad alios. Neque enim timendum eſt, ne aut electos, Dei ſermo prætereat, aut vbi laboret vtiliter, Chriſti operarius non inueniat. Dabit Dominus, dabit verbum Euangelizantibus virtute multa, qui *Pſ. 67.* *Ioan. 15.* diuina authoritate promiſit, Ego poſui vos, vt eatis, & fructum plurimum afferatis.

CAPVT

CAPVT XI.

Quòd Euangelij miniſtri curare debeant, ne impedimentum Euangelio ponant.

QVi verò Euangelizandi munus ſuſcipiunt, curare magnopere debent, ne Euangelio ipſi impedimento ſint. Accidit enim ſæpenumero, vt Indorum deſidiam ac vecordiam ij maximè accuſent, qui miniſterium ſuum minimè implent: qui ſi diligentiùs ſe ipſos excuterent, ſynceriuſque iudicarent, profectò inuenirent ipſis potius, quam Indis tribuendum eſſe, quòd interdum minus fœliciter res Chriſtiana proceſſerit. Quidam, inquit Paulus, non ſyncere Chriſtum annuntiant, quidam autem ex bona voluntate. Quin etiam addit, omnes quæ ſua ſunt quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Quominus mirandum eſt ſi de nobis etiam tale aliquid dici queat. Vtinamque illud ad nos minimè pertineat, Væ vobis qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum, & cum factus fuerit, facitis illum filium gehennæ duplo, quam eſtis vos. Quod vehementer Auguſtinus execratur in libro de Fide, & operibus, Nec ſic, inquit, faciamus Chriſtianos, quomodo Iudæi proſelytos, quibus Dominus ait: Væ vobis & cætera. Sæpè enim quos paſtores cura, beneficentia, fide ſen-

Phil.1.

Mat.23.

Lib.de Fide, & per cap.26.

tire oportuit, hos potius ſæuos lupos miſeri greges, experiuntur. Comminantur certè diuinæ literæ nobis, Qui violenter, ait Michæas, tollitis pelles eorum deſuper eis, & carnem de ſuper oſſibus eorum. Atque alius quoque Propheta, Odio habuerunt corripientem in porta, & loquentem recta ſiue perfectè abominati ſunt. Idcircò pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis, vineas plantabitis amantiſſimas, & non bibetis vinum earum. Quod profectò vaticiniũ vereor ne Indicæ opes nimium experiantur, cum inſtar ſomnij nimium properatæ fortunę, & oriantur, & occidant, & quæ de meretricibus congregata ſunt, ita Deo comminante, vſque ad meretricis mercedem reuertantur. Feſtinata quippe ſubſtantia minuetur, deficienteſque ſicut fumus deficient, quoniam non proſperabitur poſſeſſio ſcelerata. Igitur temporales Domini Indorum, ne cupiditate & violentia ſalutem eorum impediant, timendum eſt. De nobis autem, id eſt, de miniſtris Eccleſiaſticis fortaſſis non ſit minor querela, atque vtinam minime ad nos pertineant illa prophetica, Principes eius in medio eius, quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & auare ſectanda lucra. Prophetæ autem eius liniebant eos abſque temperamento, videntes vana, diuinantes eis mendacium, populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter egenum, & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia abſque iudicio. Sine temperamento hi liniunt,

Mich. 3. *Amos. 5.* *Mich. 1.* *Prou. 13.* *Pſ. 36.* *Eccli. 5.* *Ezec. 22.*

liniunt, qui peruerſis auſis colorem vndecumque quærunt, etiamſi nulla vera ratione ſubſiſtat. Sed illud formidandum & dolendum, quod adiungit ſermo diuinus. Et quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam, & non inueni: & effudi ſuper eos indignationem meam. In igne enim iræ meæ conſumpſi eos, viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus. *Mich.3.*
Nec diſſimilis Michæas eſt, Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & ſuper Dominum requieſcebant dicentes, Nunquid non Dominus in medio noſtrum? Non venient ſuper nos mala. Propter hoc cauſa veſtri Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem quaſi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelſo ſyluarum. Sophonias quoque inclamat, ac poſt multa concludit, Deſolatæ *Soph.3.*
ſunt ciuitates eorum non remanente viro, neque vllo habitatore. Quæ prolixè recitata ſunt prophetica oracula, quod ſimilia quadam ex parte hiſce quoque temporibus accidiſſe cernamus. Noui equidem permultos eſſe & Eccleſiaſtici, & ſæcularis ordinis viros, qui piè ac religioſe Neophytorum cauſam agant, atque ita commodorum ſuorum rationem habeant, vt ſalutem fortunaſque Indorum non negligant. Verum apud alios res ita habet, vt expreſſit ſermo propheticus. Neque id mirari homines debent, cum his certè in locis auaritia maximè vigeat, vbi illius plurima materia eſt, atque argenti copia plurima. Quæ enim alia eſt remotiſſimas regiones penetrandi cauſa? Cur immenſos Oceani cir-

cuitus, & labores homines ſubeunt? Nempe vt modeſtiſſime dicam, propriis fortunis conſulere arbitrantur, cum aut ſuam, aut ſuorum inopiam argento ex India collecto ſe depulſuros confidunt. Neque id ego reprehendo modo, ſed illud ago, vt non omnem in Indos culpam reiiciamus, ſi prouentus Euangelici in hoc agro non ita læti atque vberes extiterint. Exiſtent profecto quales volumus, ſi nos ij operarij ſimus, quos ager dominicus poſtulat, ſi Chriſtum, non noſtra quæramus. Nam quæ fidei propagatio, quæ morum inſtitutio ſperanda ſit, ſi iuxta Prophetam ſacerdotes non ſolum mercede doceamus, ſed mercedem etiam potiſſimum requiramus? Re vera verendum eſt, ne vænale putent barbari eſſe Euangelium, vænalia ſacramenta, neque animas nobis curæ eſſe ſed nummum. At dignus eſt operarius mercede ſua. Dignus planè. Sed manducandum eſt, vt Euangelizes, non Euangelizandum, vt manduces. An verò Euangelizandum, vt diteris? Vt congeras? Vt opibus plenus reuertaris in patriam? Iam verò quam ſactè, quam integrè, quam innocenter viuamus omnes qui Chriſti ſanctiſſimam legem barbaris promulgamus, nos ipſos interrogemus. Certè barbari fidem noſtram de moribus iudicant. Procliuius quippe eſt, quod videas, credere quàm quod audias. Rarò perſuadet factis ſermo contrarius. Illud autem magnopere prouidendum eſt iis qui inter fidei tyrones verſantur, ne priuato ſuo malo publicam Chriſtianæ familiæ exiſtimationem lædant, atque corrumpant, neve dum ex quibuſdam cæteros coniectant, omnes criminentur. Vitium enim, vt

Mich. 3.

ſcitè

ſcitè dixit Gregorius Theologus ſimilem cauſam agens, ad omnes facilè manat, atque ob multorum vel etiam quorundam culpam, vniuerſus ordo in inuidiam crimenque vertitur. Quodque miſerrimum eſt hæc criminatio non in nobis conſiſtit ac defigitur; verum vlterius ſe porrigit, ac magnum & venerandum religionis noſtræ myſterium in inuidiam trahit. Hoc illud eſt, quod Deus vehementer queritur, Propter vos iugiter nomen meum blaſphematur inter gentes. Deſinamus igitur tantopere barbarorum infidelitatem, & morum peruerſitatem accuſare, & noſtram aliquando agnoſcamus ignauiam, qui non dignè Euangelio Chriſti conuerſemur, plúſque operæ in colligendo argento ponamus, quam in acquirendo populo Dei.

In oratione de Pace. 3.

Eſai. 52. Ezec. 36. Rom. 2.

CAPVT XII.

De Caſtitate & abdicatione neceſſaria ad Euangelizandum.

TRia verò ſunt, quæ fidei prædicationi & cultui vehementiſſime officiunt, auaritia, impudicitia, violentia: quemadmodum numero totidem Euangelium maxime promouent, Vitæ continentia, Abdicatio omnium, Manſuetudo. Quæ, ſi quis velit parumper aduertere, Apoſtolis & à Domino commendata, cum prædicando Euangelio inſtituerentur, & ab ipſis diligenter ſeruata comperiet. Atque impudicitiæ quidem

labes manifeſte contemptum parit. Nihil enim perinde homini Philoſopho ignominię ac dedecori eſt, ac more pecudis libidini proſterni. Et quidem in omni doctorum aut magiſtratuum gradu ita res habet: at in Euangelico viro, qui vitam totam ſupra humanam ac penitus cœleſtem inſtituit, id dedecoris dici non poteſt, quantum offendat oculos, quàm reddat abiectum, & aſpernabilem. Quam ob cauſam vt ego ſanè opinor, etſi ſunt alia grauiora crimina, nulla tamen ab antiquis patribus grauius animaduerſa in homine Eccleſiaſtico, vt qui priſcos canones legerit, merito miretur ob ſemel admiſſum ſtuprum, irrecuperabiliter de omni ſacerdotali gradu & miniſterio Eccleſiaſtico depelli conuictum. Idcirco Apoſtolus Paulus & toties & tantopere Diſcipulos Timotheum & Titum, in quibus Eccleſiæ magiſtros informat, caſtitatis cuiuſdam per-
1.Tim.2. fectæ admonet. In omni caſtitate,inquit, & rurſus, Teipſum caſtum cuſtodi. Et alibi, Te ipſum
Ibidem. *Tit.2.* præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Vt enim nihil contemptum ita ingenerat præceptoris vt turpitudo iſta, & ſordes, ita nihil eſt quod magis admira-
1.Pet.4. bilem reddat, atque perfecta quædam & omni etiam ſuſpicione libera pudicitia. Admirantur,inquit, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem. Virtutis cuiuſdam cœleſtis id eſſe homines opinantur,quod noſtri barbari, vbi forte intuentur, adeo ſuſpiciunt, vt vix credant. Cum quadam in vrbe in foro clericum concionantem, inter cæteros audiſſet Curaca quiſpiam Indorum, & ſermonis ardorem ac vim admiratus

eſſet,

eſſet,conuerſus ad Hiſpanos, quæſiuit, Quænam ratio hominis, & quod inſtitutum eſſet?Cum reſpondiſſet quiſpiam, Hominem eſſe ſanctum, qui ſalutem ipſorum tantummodo quæreret. Perrexit vltra quærere, vtrum deliciis, opibuſve vacaret, cum eſſet reſponſum minimè iſthæc ab illo quæri, ſubdidit barbarus, Cur ergo non alio vtitur habitu ac veſte, vt genus vitæ declaret? Vide obſecro quam apud illum laborarit ordo Eccleſiaſticus. Atque vtinam ſolus eſſet. Quemadmodum verò impudicitiæ fœditas deſpicabilem reddit Prædicatorem, ita auaritiæ ſordes faciunt odioſum. Atque haud ſcio an quicquam aliud magis audientium animos à verbo Dei auertat, & alienet, dum pietatem quæſtum putant, & ſicut ſcriptum eſt, vitæ conuerſationem compoſitam eſſe ad lucrum.Quam profeſſionis Euangelicæ peſtem Chriſtus Dominus à prædicaturis diſcipulis diligentiſſimè amolitur. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta,neque virgam,dignus eſt operarius cibo ſuo.Gratis accepiſtis, gratis date. Quam expreſſe, quam diligenter, quam etiam minutim inculcatum? Cibum ſolum Euangeliſtæ ſuo Dominus permittit, & quidem vt prædicationis non ſit cauſa,ſed fructus. Quærite primum Regnum Dei, & iuſtitiam eius;& hæc omnia adiicientur vobis. Sed ne ipſum quidem cibum Paulus excellentiſſimus Prædicator admittit, ſed laborat manibus ſuis, ne quem grauet, vt ſine ſumptu ponat Euangelium, & gloriæ ducit quod nemini onerosus ſit,cum poſſit oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtolus.

1. Tim. 6. *Sap. 15.* *Matth. 10.* *Luc. 9.* *Matt. 6.* *1. Theſ. 2.* *1. Cor. 9.* *2. Cor. 11.*

ſtolus. Animaduertebat optimus Architectus & ſapiens fabricam Euangelij magnopere quavis commodi ſpecie etiam iuſti,etiam neceſſarij, vel impediri, vel certè retardari, ob eam rem eligebat
1.*Cor.*9. potius mori, quam vt gloriam hanc ſuam, id eſt
1.*Cor.*15. fructum Euangelij copioſum perderet. Quamobrem præ omnibus Apoſtolis non ſolum amplius laborauit, ſed multò etiam vberius fructificauit. Ingenerat re vera expoliatio hæc Euangelica animis hominum admirabilem quandam viam amoris, vt quem tuis commodis inſudantem videas, oblitum ſui,rem propriam negligentem,hunc totis viſceribus complectaris, tanquam ſyncerè &
1.*Pet.*5. paternè tua curantem. Quare cupiditatem om-
*Tit.*1. nem,& turpe lucrum Principes Apoſtolorum Petrus & Paulus, in Eccleſiæ miniſtris ſæpe & grauiſſimè deteſtantur, ſi qua ergo plaga dolenda eſt in hac cauſa, auaritia eſt. Quid enim non agat mali auri ſacra fames?

Capvt XIII.

Quantum officiat Fidei violentia.

Sed præter hæc incommoda, ipſa Fidei primordia ex multa nocendi licentia non mediocre damnum accepêre. Atque vt ſtirps primis initiis nata peruerſe,& inflexe, non facile mox vitium deponit,cum creuerit, ſed aut perfringi, aut natiuo ſuo errori permitti debet, ita prorſus cum Indorum natio bellici apparatus potius authorita-

te,

te,quam germana prædicatione magna ex parte initio Chriſtum acceperit,dubitaré non poſſumus, quin animo conceptum metum, & ſeruilem conditionem non in genuè in Filios Dei tranſlata per regenerationem, adhuc retineat, ac rebus ipſis, vbi ſibi impune licere putat, oſtendat. Nihil enim ita fidei ſuſceptioni aduerſatur, atque vis omnis, & violentia.Non enim eſt fides niſi volentium, vt prouerbij loco ſit illud Auguſtini, cætera poſſe hominem etiam nolentem, credere non niſi volentem. Quamobrem manſuetudo, & ſuauitas vel præcipuè commendatur Euangelicis viris. Omnem,inquit, oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines.Et alibi,Cum modeſtia corripientem eos,qui reſiſtunt veritati, nequando Deus det illis pœnitentiam, & reſipiſcant. Et Iacobus Apoſtolus monet,in manſuetudine ſuſcipere inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas noſtras. Quoniam ergo voluntarium eſt ac liberum cuique obedire Euangelio credendo, neque fides per vim extorta aliorum poteſt eſſe, quam dæmonum,ſuauiter ac beneuole ducendus eſt,non protrudendus auditor. Hinc diuinus præceptor miſſurus ſuos ad Euangelizandum exorditur, Ecce ego mitto vos ſicut agnos in medio luporum. Ac vide Domini magnificentiam,ab agnis lupi ſuperati ſunt,ac depoſita feritate in eundem ſe gregem adiunxerunt. Quando obſecro ferocia potentium minis cederet? Quando orbis domaretur vi? Tacendo, tolerando, benemerendo de inimicis, vicerunt Chriſti milites, non cædendo, non terrendo, non minitando. Quod ſi non receperint Euangelium, quid præcipis,Domine? Iubebuntne ignem de cœlo

Aug. tr. 16. in Io.

Tit. 3.

2. Tim. 2.

Iacob. 1.

Iac. 2.

Mat. 10.

Luc. 9. cœlo deſcendere?Ruinæ tradent ciuitatem?Neſcitis, inquit, cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit perdere,ſed ſaluare.Quid ergo ? Si non receperint vos in iſta ciuitate, ite in aliam. Quam benigne?Quam dulciter?Itaque qui ſponte Euangelio cedunt, verè cedunt, fidem corde concipiunt, & ore confitentur,& fixi manent,& toti Dei ſunt, non partim in Deo, partim in Baal claudicantes, ſpecie & voce Chriſtiani, animo,& re infideles.Id enim conſequatur neceſſe eſt, vbi contra naturam ſuam,contra Domini voluntatem,Fides extorquetur inuitis.

Capvt XIV.

Qualis in Religione Chriſtiana magna ex parte ſit Natio Indorum.

AC mihi quidem videtur res Indorum perſimilis antiquæ Samaritanorum hiſtoriæ,
4.Reg.17 quam in 4. lib. Regnorum legimus, vbi terrore ac metu ferarum incurſantium perculſi habitatores petierunt Dei ſacerdotem, qui Dei legem doceret. Cum veniſſet igitur, ait, vnus de ſacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria,habitauit in Bethel,& docebat eos, quomodo colerent Dominum. Et mox poſt enumeratas ſuperſtitiones varias illorum adiungit, Et cùm Dominum colerent, Dijs quoque ſuis ſeruiebant, iuxta conſuetudinem gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam, vſque in præſentem diem morem ſequuntur

quuntur antiquum. Non timent Dominum, néque cuſtodiunt ceremonias eius, atque iudicia & legem, & mandatum & cætera. Poſtremo concludit: Fuerunt igitur gentes iſtæ timentes Dominum, ſed nihilominus, & idolis ſuis ſeruientes. Nam & filij eorum, & nepotes ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt vſque in præſentem diem. Non puto totum noſtrorum Indorum habitum, & religioſitatem deſcribi potuiſſe, vel plenius, vel elegantius. Et Chriſtum colunt, & dijs ſuis ſeruiunt: & timent Dominum, & non timent: vtrumque enim confirmat ſcriptura diuina: Timent ore tenus, timent dum inſtat Iudex, aut presbyter, timent denique ſimulatoriam Chriſtianitatis ſpeciem præferentes: non timent animo, non colunt ſerio, néque corde credunt ad iuſtitiam. Quid plura? Filij, & nepotes eorum, ſicut fecerunt patres ſui, ſic faciunt vſque in præſentem diem.

CAPVT XV.

Nihilominus veræ Fidei, ac ſalutis apud Indos ſpem eſſe magnam, alienúmque eſſe à Dei ſpiritu contrà ſentire.

EN noſtrorum temporum Samaria: vbi Chriſtus habitat cum Socot Benot Babylonio, cum Nergel Cuthæo, cum Aſima, cum Nebahaz, 4.Reg.17.
& Thartac, & Adramelech, & Anamelech, & quibuſcunque alijs portentis Deorum. Vbi non tam colitur

colitur cum alijs, quam iniuriam ſuam, & contumeliam ferre quodammodo cogitur, Dæmonibus conſociatus, & eorum honores conſortio ſuo cumulans. Sed non ſunt ideo Samaritani noſtri auerſandi, non ſtatim deſperandi. Et Samariæ quoque recordabitur Dominus: & erit, cum accipiat verbum Dei, & Simone relicto Philippum
*Act.*8. audiat, Petrum ac Ioannem prædicatores merea-
*Ioann.*4. tur. Erit cum dicat, Et nos credimus, quia hic eſt vere Saluator mundi. Omnino Samaritanis
Ibidem. quóque ſui ipſius copiam facit Chriſtus, & oſtendit ſuis regiones iam albas ad meſſem, & laborem fœlicem pronuntiat, & fructum copioſum pollicetur in vitam æternam. Cur ergo ſpem abijciemus? Cur Iudæorum ſupercilio Samaritanos procul abire iubebimus? Ac non magis Dominum
*Coloſſ.*1. illiuſque Apoſtolos imitantes Euangelium proferemus? Et quod in toto mundo fructificat, & creſcit, & hîc in terra arida, & inuia aliquando tan-
*Eſa.*35. dem fructificaturum credemus? Nam quæ erat ſitiens, erit in fontes aquarum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto rupes, & in flumina eruperunt. Veniet, veniet prorſus tempus ſuum Samariæ: & qui prius
*Matt.*10. in mandatis acceperant, In viam gentium ne abieritis, & ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, audient poſtea Dominum præcipientem, Acci-
*Act.*1. pietis virtutem Spiritus ſancti ſuperuenientis in vos: & eritis mihi teſtes non ſolum in Iudæa, ſed in omni etiam Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Ac mihi ſanè perſuaſum eſt, neque inde poſſum reuocare ſententiam, & ſi aliquanto ſerius, & laborioſius, & parcius fortaſſe pro initijs, tamen

men aliquando Spiritus ſancti benignitate Indorum gentes fore, vt in Euangelij gratia multum locupletentur,& vberes coram Domino Sabaoth fructus ferant. Neque verò alias ego difficultates perpendo aut timeo,quam operariorum fidelium, & prudentium in Chriſto magnam inopiam cum magna profecto copia mercenariorum, & eorum qui ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Igitur ſi Dominus veros operarios miſerit in meſſem ſuam operarios,inquam,inconfuſibiles, rectè tractantes verbum veritatis, quos hæc natio hominum, non ſua quærere, ſed ſe perſpiciat, qui libenter filijs theſaurizent, inſuper & ſeipſos impendere pro animarum ſalute promptiſſimi ſint, quibus adeo chari ſint filij ſpirituales, vt non ſolum Euangelium Chriſti, ſed ipſa quoque viſcera tradere ament, qui probati à Deo ita loquantur, vt non quærant hominibus placere, ſed Deo, qui probat corda, quorum ſermo non ſit in ſpecie adulationis, néque in occaſione auaritiæ, deníque qui non ſuã ſed Dei gloriã ſynceriſſimè quærant: tunc planè manipuli pleni in area Chriſti colligentur, tunc conſumpta ſterilitate, lætiſſimæ ſegetes ſurgent, & congregabuntur in vitam æternam. Patientia interim opus eſt, & fideli ad Deum oratione, vt mittat operarios ſuos. Néque leuiter hæc & temerè pronuntiata quiſquam putet: ipſa rei experientia locuples teſtis eſt. Sunt homines Dei, rari illi quidem, ſed ſunt certè, qui exemplo ſuo comprobauerunt Indorum perniciem non ex ipſis eſſe, qui nacti fideles, ſtrenuos, ac prudentes ſacerdotes ac duces, ſentiunt planè doctrinæ vim, & vita ipſa reſpondent, paulatim quidem

2.Tim.1. *Phil.2.* *2.Cor.12.* *1.Theſ.2.*

quidem vt ſolent omnia, ſed tamen accipiunt ſe-
Marc.4. men, & vltrò fructificant primum quidem her-
bam, id eſt externum religionis cultum, deinde
ſpicam intelligentiæ, & affectus qualiſcúnque,
poſtremo plenum frumentum in ſpica,hoc eſt Fi-
dem iam plenè per dilectionem operantem dignè
Deo. Néque enim ſumma incrementa exigenda
ſunt vno ſtatim die.Quod ſi quæ à Catholico Re-
ge,& illius ſenatu(pro magno Chriſtianæ religio-
nis ardore, & ſtudio ſalutis Indorum, edicta ma-
narunt, rei fortuniſque iſtorum bene ac ſapien-
ter proſpicientia tam diligenter ac fideliter exe-
cutioni committantur, quàm ſunt neceſſa-
riò procurata, non ſolum facilis, & iucunda;
verum etiam fructuoſa admodum futura eſſet
3.Reg.19 breui Indicæ ſalutis adminiſtratio. Et tamen vt-
Rom.11. cúmque res hactenus ſe habuerit, non tam malè
habet, quin multa Indorum millia Chriſto lucri-
fiant: atque vbi quidam Heliæ ac nimij zelatores
omnes Indorum gentes poſt Baal ſuum abire con-
queruntur, omnes, retinere Guacas ſuas, & ſuo
Zupai ſeruire clamant, ibi reliquit ſibi Dominus
pluſquam ſeptem millia, qui non curuant genu
2.Tim.2. ante Baal, ibi & Abdias interdum eſt, etiam Pro-
Pſal.58. phetiæ dono cumulatus.Nouit Dominus qui ſunt
eius, omnes gentes ſeruient ei. Quæ cum ita ſint,
non eſt Chriſtiani pectoris, ſed à Chriſti ſpiritu
alieniſſimi, homines inde auocare, & à negotio
gerendo dehortari: cùm difficultates omnes
quantæcúmque ſint,Dei præcepto,& gratia ſupe-
riores eſſe non poſſint, fructúſque animarum, vt
parciſſimè ſuccedat in tam infinita multitudine
non poſſit non eſſe copioſus, & merces apud Deũ
multò maxima.

CAPVT XVI.

Quòd etiam in præſentia labore miniſtrorum fructus animarum ſit longè maior.

AC fructum Euangelicæ prædicationis nos quidem animarum multitudine metimur, ſicut ſcriptum eſt, In vnum colligam reliquias Iſraël, pariter ponam illum quaſi gregem in ouili, quaſi pecus in medio caularum, tumultuabuntur à multitudine hominum. Ipſe tamen Dominus dicit multos eſſe vocatos, paucos verò electos, multos ad Euangelium,& nuptias inuitatos, paucos dignos ſe conuiuio præbuiſſe. Quod ſapienter reputans Paulus ſibi quoque ipſi timet, & non contentus tam raræ vocationis ſuæ gratia, corpus adhuc caſtigat, & domat, ne prædicans aliis reprobus ipſe efficiatur: neque nos hoc conſilij vllo modo ignorare patitur. Vt cùm antiquos patres tot ac tantis beneficiis cumulatos videamus, & baptiſmo figuratiuo lotos, & menſa Domini ſpirituali communicatos, & tamen ex tot millibus hominum vix vnum, aut alterum bene placuiſſe coram Domino, quibus iratus iurauit, ſi introibunt in requiem meam: nos quoque timeamus, neque nobis ipſis de accepta iam gratia placeamus, & dum ad correctionem noſtram ſcripta illa omnia intelligimus, qui nobis videmur ſtare in gratia iſta Euangelij, omnibus modis caueamus, ne inde excidamus. Nam & ſemen recipi, & exociri parum prodeſt, quando vel ſolis iniuria, vel

Mich. 2. *Mat. 22.* *Luc. 14.* *1. Cor. 9.* *1. Cor. 10.* *Heb. 4.* *Pſal. 94.* *Ma tt.* *Luc.*

E ſpina

Iſai.9. ſpinarum improbitate corrumpitur. Pauci ſunt
Iſai.10. reuera, qui ſaluantur: neque ſemper multiplicata
Oſe.1. gente, magnificatur ſtatim lætitia. Sed & ſi fuerit
Rom.4. multitudo filiorum Iſraël, vt arena maris, reliquiæ ſaluæ fient. Tota enim electorum ciuitas magna quidem ipſa per ſe, ſed cum numeroſitate filiorum ſæculi huius comparata, exigua eſt: vt veriſſimè à ſanctis Prophetis, reliquiæ ſaluæ eſſe dicantur, veluti ex magno aliquo aceruo, aut copioſo conuiuio. Hæc eò pertinent omnia, vt inanis quorundam opinio refellatur, qui iuſtitiam Dei ignorantes, & ſuam volentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Hi tum demum meſſem vberem, & fructum copioſum ſibi cogitant, cùm ad votum ſuccedunt omnia, atque hominum myriades lucro ſuo vix ſufficere putant: quorum, vt eſt laudanda voluntas, ita corrigenda ſententia: ne ſi gloriam Apoſtolicam æmulentur, & primitias Euangelij, quicquid inferius eſt, aut minus amplum, ſterilitatem, & inopiam arbitrentur. Contentus certè eſſe debet operarius, ſi in vineæ labore & fructu, Domini atque hæredis voluntati ſatisfactum ſit. Sed vt lucra Euangelica ipſa multitudine metiamur, equidem non intelligo, cur labore, & opera miniſtrorum non longe maior appareat fructus ſalutis Indorum. Nam vt ea afferam, quæ omnes norunt, quæque ipſi cauſæ Indorum infeſtiſſimi confitentur, profecto, & renaſcentium, & in Chriſto morientium turba non poteſt non eſſe plurima. Quot enim infantium millia quotidie de interitu æterno eripiuntur ſalutari lauacro? Qui empti ſtatim de terra teneri Chriſti ſanguinis fœtus Deo immaculati offeruntur. Etſi

enim

enim frequens eſt vbique infantulos recentes ab vtero extingui, ob quam cauſam Ariſtoteles ſcribit gentium fuiſſe conſuetudinem, non ante nomen imponere quàm octauus dies veluti iam victurum puerum renuntiaret, quòd primo dierum ſeptenario vix vitæ nomine dignus haberi poſſit, propter naturæ inconſtantiam: tamen, vt quorundam opinio fert, neſcio quo cœli, aërisve occulto tactu in tota prope regione duobus circulis Tropicis comprehenſa, multò frequentiſſimum eſt, recens ortos pueros ante paucos dies interire, vt vix auſim dicere, vtra portio ſit maior abeuntium, an permanentium. Quos omnes cum ſibi Chriſtus amator paruulorum ſacro ſui ſanguinis fonte purgatos lucrifaciat, quis non vel integrum hoc vniuerſi laboris Indici operæpretium ducat? Ipſos grandiores intueamur. Illud firmum eſt diuinæ legis oraculum, in vltimo agone vitæ, de tota cauſa pronuntiari: vt quem mors iuſtificatum inueniat; huic non admodum obſit vitæ ſuperioris iniquitas. Atque de Indorum gente hæc plurimorum ſententia eſt, eorúmque maximè, qui diutius cum iis verſantur, vrgente metu mortis, pleroſque ſacerdotem protinus ſibi vocare, Patrem adeſſe obnixè petere, peccata ſua dolenter, & ſeriò confiteri, magna Fidei, & pœnitentiæ indicia præbere, idque cum liceret illis, vel ſine teſte res ſuas agere, & pro arbitratu componere. Quem eorum animum cum à nonnullis audiſſem, & aliqua ex parte ipſe quoque expertus eſſem, quæſiui tamen diligentius ex aliis, quos experientiores iudicabam, & minus cauſæ Indorum affectos: & quamvis non pauci eſſent præcipuè

In lib. de hiſt. anim.

inter Satrapas, & Curacas ac vetuſtiores Indorum, qui etiam tunc infidelitatis ſuæ ſigna proferrent, tamen pleroſque, vt dixi, ita ſe comparare omnium teſtimonio comprobaui. Quæ vna res magnam profectò ſalutis Indorum ſpem facit: propterea quod certum eſſe videtur internæ fidei & religionis indicium, eo tempore pœnitentiam Eccleſiaſticam exoptare, quo maximè veritatis & ſenſus intimi ratio haberi ſolet, vtpote nulla iam fictionis aut metus cauſa reſtante. Quocirca narrabat Epiſcopus Popaianenſis, cùm ipſe iam olim in Partibus Mexicanis ſimul cum aliis ſui ordinis viris verſaretur (erat enim Auguſtinianæ familiæ) vehementer admirari ſe ſolitum illorum Indorum fidem, qui iam extremo morbo laborantes & morti propinqui, à ſuis ſe portari præciperent, ita vt erant decumbentes lectulis, aut quas Hamacas vocant, longo itinere ſex aut ſeptem interdum etiam pluribus milliariis confectis vſque ad ſacerdotem aut monachum, vt fieret ſibi copia confitendi peccata, adeo vt in ipſa via iacentes horum non pauci patris præſentiam præſtolantes occurrerent, interdum in ipſo itinere extinguerentur. Ac reuera credendum eſt horum non mediocrem turbam pro ſua pietate ac fide, ſalutari pœnitentia remiſſionem conſequi apud benignum Deum, atque ad vitam mi-
Luc. 12. grare perpetuam. Primùm quòd quibus minus naturalis talenti donatum eſt, ab iis iuxta ſaluatoris ſententiam, minus requirendum ſit, exiguo
Sap. 6. quippe conceditur miſericordia. Deinde iſtorum crimina vt plurimum, non eius generis ſunt, vt inexorabilem ſibi reddant Deum, atque in ipſo

interitu

interitu vetera vlciſcentem, cuiuſmodi ſcripturæ prædicant, maximè peccata in Spiritum Sanctum, ex certa malitia perpetrata. Peccant enim plerique vel ignorantia vel carnis infirmitate incitati, quibus ſi ebrietates, & ſcortationum flagitia adimas, vix quicquam reliquum ſit. Poſtremò, neque reſtitutionibus rei alienæ, néque iniuriis, aut inimicitiis impediuntur, néque obſtinatione quadam ſcelera perpetrandi, cum vix auaritiæ, aut violentiæ apud eos ſenſus ſit. Quibus omnibus rebus meritò adducimur, vt de iſtorum extrema ſalute non parum ſperemus, eius præſertim intuentes clementiam, qui pauperis, atque inopis oblationem licet exiguam non contemnit. Mihi verò perſuadeo, vt de iſtorum miſerorum confeſſione, & pœnitentia melius ſentiam, quam de multorum ſæculi huius potentium ac ſapientium in extremo vitæ ſpiritu ingenti apparatu, & pompa, etiam ſi ſacerdotum longo ordine cingantur, & de male partis diuitiis magna legata Eccleſiis relinquant. Solus ille, qui nouit omnes, ſcit vnde plures ſalui fiant. Sæpe quòd altum eſt hominibus, abominatio eſt ante Deum. Nemo igitur iudicet alienum ſeruum, néque ſtulta, & ignobilia mundi contemnat. Itaque vbi operariorum non cernimus vſque adeo magnos ſudores pro Chriſto, non poſſumus terræ ſterilitatem accuſare, ſiquidem in tanta deſidia miniſtrorum hos certè fructus videmus, viſuri ſine vlla dubitatione longe cumulatiores, ſi modo dignitati Euangelij reſponderit dignitas miniſtrorum. Néque verò pro paruo ducendum eſt, quòd expulſo Diabolo Chriſtus regnat, ac pro nefariis, & impuris idolorum cultibus

Prou. 1. *Hier.* 7. *Eſai.* 65.

Luc. 12.

bus Eccleſiaſtica Sacramenta celebrantur; quòd veneficiorum, flagitiorum, parricidiorum quotidie decreſcat furor, néque audeat ſcelus impune graſſari. Fremit Satanas ſe pulſum, & quantis poteſt viribus, agit, vt liceat redire ad priſtinam do-
Matt. 12. mum iuxta Euangelium. Idcircò vacuam Chriſti miniſtris optat, & dolens ſe ſpoliari antiquiſſima hæreditate, in omne ſe latus vertit, cui nomina mille, mille nocendi artes, vt ſeruis Chriſti perſuadeat vanos, & inutiles ſuos eſſe labores, vt torpore ac deſperatione ſuperati relinquant diſſipatas Chriſti oues, ab immaniſſimo lupo protinus trucidandas. Sed ſtat Dominus pro populo
Matt. 12. ſuo, & clamat, Qui non colligit mecum, diſpergit, & qui non eſt mecum, contra me eſt. Adhuc monet, adhuc hortatur leuare oculos, & videre
Ioan. 4. regiones albas ad meſſem: vt qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

Capvt XVII.

Patientia, & labore effici, vt copioſi fructus ex hoc agro Dominico colligantur.

Ioan. 4. Illa verò Domini ſententia comprobantis in hoc eſſe verbum verum, quia alius eſt, qui ſeminat, & alius eſt, qui metit, ſatis nos confirmare, & conſolari deberet, ſi pro diligentia ſeminandi ſalutis verbum, non apparet illico fidei, & charita

charitatis fructus aſſurgere. Fieri enim poteſt, vt ſementis iaciendæ præſens tempus ſit, futurum aliquando certè meſſis colligendæ. Apoſtoli in Prophetarum labores introiſſe dicuntur, néque tamen, vel hi, vel illi ſibi fructificarunt ſed Deo, qui nouit opportuna tempora iuxta ſapientis ſententiam vnicuique negotio. Hominis autem afflictio multa eſt propterea quod futura ſcire non poteſt. Sed tamen & qui arat, in ſpe debet arare fructus percipiendi, & huic ſuæ ſpei, etiamſi dilata affligat, debet nihilominus patientiam & longanimitatem adhibere. Ecce agricola, ait Iacobus Apoſtolus, expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & ſerotinum, patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra. Abraham longanimiter ferens adeptus eſt repromiſſionem. Ac ferè omnis hiſtoria, omnis ſermo diuinus eo maximè tendit, vt per patientiam ſcripturarum ſpem & conſolationem habeant, qui laborant quidem, ſed laborum ſuorum emolumenta non vident. Nihil magnum nihil gloria dignum ſine patientia vnquam peractum eſt. Ipſos Romanos rerum dominos patientia maxime & tolerantia, orbis potitos, non ſolum profanæ, verum etiam ſacræ literæ commendarunt. Neque tam fuit admirabilis potentia in proſpera, quàm in aduerſa fortuna conſtantia. Non videmus nos modo naſcentis Eccleſiæ difficultates à Chriſtianis orti, inter ſolos Chriſtianos educati. Certè fides vbi nunc firmiores altioréſque radices egit, ibi initia habuit longè difficillima. Non igitur ſementis Euangelicæ fruges ex præſentibus tantummodo metiendæ ſunt. In lege

Eccl.8.
1. Cor 9.
Prou.13.
Iac.5.
Heb.6.
Rom.15.
1.Mach. 8.

Leuit.19. ſanè ſcriptum legimus : Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera , auferetis præputia eorum , poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum ſanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma, quæ proferunt. Fortaſſis in terram nuper ingreſſi ex plantatis lignis nondum poma matura atque eſui apta decerpimus : fortaſſis fides Indorum nondum fructus ſatis fame Prędicatorum dignos edidit:adhuc præputia auferenda ſunt : adhuc multus priſtinæ infidelitatis guſtus eſt. Sed quid agimus ? Itane ſemper futurum eſt ? Imò vero poſterorum ſaltem generatione quis dubitat fructus diuino conſpectu dignos, omni vetuſtatis ſapore abolito, exorituros ? Erunt nati parentibus feliciores, quod experientia ſatis docet, erunt fidei magis idonei paterna ſua ſuperſtitione minus imbuti, religioni diligentius innutriti. Neque video cur quiſquam contra nobis ominetur infauſta. Natio nulla eſt hominum obſequentior, nulla ſubiectior. Ingenio nequaquam duro & obtuſo, imitandi quicquid viderint, mirè cupidi. In quibus potentiam & regendi authoritatem conſpiciunt,nimium venerabundi, dicto citius obſecundantes. His moribus Indos eſſe præditos, quicunque vel exiliter expertus eſt, non ignorat. Si ergo magiſtros nacti ſint ſtrenuos, Chriſti charitate ferventes, qui bono exemplo, ac ſana doctrina greges ſibi commiſſos ſollicitè paſcant, quid non ſperandum eſt, diuina in primis, quæ non deeſt ſuis, gratia aſpirante? Sed quoniam omnia hic aſpera, omnia aduer-

ſa

ſa narrantur, vel certè exiſtimantur à multis, oſtendam labore & patientia cuncta ſuperari, & de deſperatis atque ærumnoſis initiis in lætiſſimos exitus ſolere conuerti. Oſtendam verò non tam rationibus, quam exemplo Patrum, quod efficacius perſuadet. Ac placet paulò fuſius referre, quæ de ſancto Malachia Epiſcopo coætaneo ſuo B. Bernardus ſcribat, cum primum creatus eſt Paſtor Connereth, quæ ciuitas eſt in Hybernia. Cùm cœpiſſet, inquit, pro officio ſuo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines ſe, ſed ad beſtias deſtinatum. Nuſquam tales expertus erat in quantacúmque barbarie, nuſquam repererat ſic proteruos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad Fidem impios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad diſciplinam, ſpurcos ad vitam. Chriſtiani nomine, re Pagani non decimas dare, non primitias, non legitima inire coniugia, non facere confeſſiones, pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inueniri. Miniſtri altaris pauci admodum erant, ſed quid opus plurium, vbi ipſa paucitas inter laïcos propemodum otioſa vacaret? Non erat quod de ſuis fructificarent officiis in populo nequam. Neque enim in Eccleſiis, aut prædicantis vox, aut cantantis audiebatur. Hoc ſtatu his moribus nemo opinor cauſæ Indicæ tam iniquus ſit, qui non fœliciorem, vel potius minus infœlicem prouinciam iſtam noſtram agnoſcat. Sed pergamus audire, quod optimi Chriſti miniſtri in tam perdito populo officium fuerit. Quid faceret, inquit, athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certandum. Sed qui ſe paſtorem, non mercenarium agnoſcebat, elegit ſtare quam fugere, paratus

In vita Malach. cap. 6.

ratus & animam dare pro ouibus, ſi oporteret. Et quanquam omnes lupi, oues nullæ, ſtetit intrepidus in medio luporum, omnimodis argumentoſus, quomodo faceret oues de lupis, Monere communiter, ſecretò arguere, flere per ſingulos, nunc aſperè, nunc leniter conuenire, provt cuique expedire videbat. In quibus minus hæc profeciſſent, cor contritum, & humiliatum offerebat pro eis. Quoties noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cùm venire ad Eccleſiam nollent, per vicos, & plateas occurrebat inuitis, & circumiens ciuitatem quærebat anhelus, quem Chriſto acquireret. Sed horum conatuum exitum forſitan quis expectet? Vbi ergo Bernardus iniurias, & difficultates pro Chriſto multas à B. Malachia toleratas narrauit, adiungit, Perſe-
Matth.7. uerauit pulſans, & ſecundum promiſſionem tan-
Luc.11. dem aliquando pulſanti apertum eſt. Ceſſit duriritia, quieuit barbaries, & domus exaſperans paulatim leniri cœpit, paulatim correctionem admittere, recipere diſciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducuntur, recipiuntur vbique Eccleſiaſticæ conſuetudines, contrariæ rejiciuntur, reædificantur Baſilicæ, ordinatur Clerus in illis, Sacramentorum ritè ſolemnia celebrantur. Confeſſiones fiunt, ad Eccleſiam conueniunt plebes, concubinatus honeſtat celebritas nuptiarum. Poſtremò ſic mutata in melius omnia, vt hodie illi genti conueniat, quod Dominus per
Oſe.2. Prophetam dicit, Qui ante non populus meus, nunc populus meus. Hactenus Bernardus de S. Malachia, quæ tam fusè recitata ſunt, vt in caſu ſimili imò longè deteriore induſtriam atque operam boni

boni militis Chriſti diſcamus, & fidei ac perſeuerantiæ certiſſimos atque vberrimos fructus contemplemur, ne noſtra diſſimulata inertia inculti ac ſyluoſi ſoli ſterilis natura culpetur. Alterum quoque exemplum eodem pertinens, quamvis alia ratione ex hiſtoria Bedæ probata afferamus. Is l. 2. Anglicarum rerum refert Mellitum olim à magno Gregorio cum Auguſtino miſſum, propter ſæuientis regis iniurias & plebis exiguum numerum pulſum propria ſede Cantuam veniſſe, vt cum Laurētio & Iuſto Coëpiſcopis ſuis tractaret, quid facto opus eſſet. Decretúmque communi conſilio ſatius eſſe, vt omnes in patriam redeuntes libera ibi mente Domino deſeruirent, quam inter rebelles fidei barbaros ſine fructu reſiderent. Itaque Mellitus & Iuſtus in partes Galliæ receſsêre. Cum verò Laurentius eos iam ſecuturus, ac Britanniam relicturus eſſet, iuſſit ipſa ſibi nocte in Eccleſia B. Apoſtolorum Petri & Pauli ſtratum parari: in quo cum poſt multas preces, & lachrymas ad Deum pro ſtatu Eccleſiæ fuſas, obdormiſſet, apparuit ei beatiſſimus Apoſtolorum Princeps, & multo illum tempore ſecretæ noctis flagellis arctioribus cædens, ſciſcitabatur Apoſtolica diſtrictione, quare gregem, quem ſibi ipſe crediderat, relinqueret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Chriſti, quos mihi in indicium ſuæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipſam poſtremò mortem & mortem crucis ab infidelibus etiam inimicis Chriſti ipſe cum Chriſto coronandus pertuli? His B. Petri flagellis ſimul, & exhortationibus animatus, atque eruditus Laurentius, manere

Lib. 2. c. 5. & 6.

manere decernit, ſocios ex Gallia reuocat, Regem ſibi hactenus infeſtum adit, oſtenſis vulneribus flectit, Deo lucratur; gentis totius ſalutem ad finem vſque multa cum alacritate procurat, & perſeuerantiæ tandem meritis impetrat. Sola nimirum eſt, quæ coronatur perſeuerantia. Quibus profecto documentis ſatis Chriſti milites admonentur certare vſque ad mortem, & in rebus aduerſis diuino auxilio freti, conſtanter ſperare victoriam. Noſtrum eſt pugnare pro viribus, Dei
1.Cor.3. autem, qui bella conterit, vincere. Dei agricultura eſt, Dei ædificatio eſt: & néque qui plantat eſt aliquid, néque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, vnuſquiſque verò ſecundum laborem ſuum, mercedem accipiet.

Capvt XVIII.

Quòd non ſolum futuri fructus ſpes ſit; ſed præſentis etiam ſatis magni certa documenta teneantur.

Atque hæc ferè ita à me diſputata ſunt, tanquam de Indorum gente ad Euangelij veritatem perducenda, tenuiter, & anguſtè ipſe quoque ſentirem, neque præclari alicuius fructus ex his laboribus colligendi ſpem vllam certam tenerem. Quod quanquam his gentibus, quibus valde me fauere profiteor, non ſolum parum honeſtum; verum etiam, vt quidam noſtri rectè admonent,

ient, prorſus iniquum,& iniurioſum eſt, attamen
ibenter facio, quod malim in cauſa Indorum aſ-
erenda modeſtus defenſor, quam nimius lauda-
or exiſtimari. Vt enim omnes nationes hæ, quæ
nagno Oceano ambiuntur, ita eſſent barbaræ,
bſurdæ, inhumanæ, ingratæ, leues, obtuſæ,
uangelio denique, & omni ſpirituali nego-
io ineptæ, quemadmodum pleríque merce-
ariorum calumniantur, tamen ipſa illorum
eſtificatione effectum eſt certè hactenus, vt
ot gentium ſalutem nullo modo deſperare de-
earnus, néque verò ſalua rerum fide poſſimus.
taque quamvis verum eſſet, quod ſumunt ſa-
utis Indicæ oppugnatores, tamen quod maxi-
nè volunt, minimè efficiunt. Ego verò ſi planè
uod ſentio dicturus ſum, immeritò prorſus in
auſa Euangelij harum gentium ingenium natu-
umque accuſari nullo modo dubito, atque equi-
em certus ſum, ſi Euangelij introitus in has re-
iones is extitiſſet, quem Euangelij conditor
naximè docuit, non alios illius progreſſus fu-
uros fuiſſe, quam quos in prima, & Apoſtoli-
a Eccleſia legimus. Nam ſi poſt talem noſtro-
um hominum corruptionem, Chriſtum tamen
olunt, & ſi quando magiſtrum præfectúmve
aulò modeſtiorem nacti ſunt, mirifice, & auſ-
ultant, & colunt, & ſeipſos quavis cera mollio-
es præbent, & quicquid præclari, atque hone-
i vident, imitari contendunt, quid Deus bone,
uturum fuiſſe arbitramur, ſi ex ipſis prædica-
onis exordiis ſpecioſos Euangelizantium pa-
em pedes conſpexiſſent, ſi ſe ſolos Chriſto, non
ua quæri, & verbis, & rebus ipſis didiciſſent? No-
ſtræ

ſtræ certè minimæ ſocietatis Patres qui in his Peruenſibus regionibus annos iam octo verſantur,& harum gentium mores experti ſunt, tum miſſiones diuturnas multaſque obeundo, tum eorum Parochias propriè ſuſcipiendo, tum verò ſiue Parochi munere continenter cum his agendo, omnibus prorſus modis ſe ſe fructus opinione maiores inueniſſe tam ſeriò teſtificantur, vt Deum inuocent in animam ſuam, ſi non ita res ſe ſe habeat. Quidam etiam in primis inter noſtros graues, & maturi viri ſe nuſquam, neque faciliores, neque meliores Euangelij ſegetes vidiſſe, ſcriptis literis confirmarunt, qui tamen, cum ex Hiſpania aduentarent, vulgari, ideſt, contraria opinione tenebantur, quam facto abundè ſatis periculo penitus exuerunt. Nam & ingenioſos eſſe hos Indos, & dociles,& manſuetos,& bonorum ſacerdotum amatores, & obedientes, & faſtus, opumque contemptores, & quod multi minus credunt, ſi ſemel ſerio, atque ex animo, religionem virtutemque ſuſceperint, in ſententia conſtantes. Quod ego vt ſentiam, non difficile adducor, cum videamus Ingarum fidei deditos, aut Guacarum ſuperſtitione aſtrictos, pro occultanda ſibi commiſſa idolorum vanitate, aut gaza recondita, libentiſſimè paſſim occumbere, citiuſque fortunas vitamque ipſam ſuam, quam paternæ ſuperſtitionis arcana prodere. Quis enim neſcit Indos flagris ſæpe conciſos, ſæpe flammis exuſtos, neque verbum tamen in his cruciatibus contra ſuam ſententiam protuliſſe? Cur ergo Diabolum Chriſto fortiorem in ſe tuendo putemus? Aut ad falſa,& pernicioſa, quàm ad vera, & ſalutaria conſeruanda conſtantiores

futuras

uturas eſſe gentes à Deo, & conditas, & redem-
ptas? Da mihi certe apud Indos Apoſtolicos viros,
eddam ipſe viciſſim ex Indis Apoſtolicos fru-
ctus. Ad noſtros, quod neſcio quam vitæ hone-
tioris ſpeciem, & cupiditatis abiectionem fortè
onſpexerint, ita Indi accurrunt, vt paſſim con-
eſſionis faciendæ cauſa remotiſſimi etiam ve-
iant, triginta, aut octoginta leucas emenſi: con-
iones ſacras ita frequentaſſe vidimus, vt inſatia-
ili Dei verbi fame ferri viderentur, vnam ex alia
ſque ad quatuor, & quinque eodem die adeun-
es, ídque omnibus diebus Dominicis, & feſtis:
œnitentiæ ſacramentum perpetua quadam fre-
uentia ita, & peti, & reddi, qui cerneret, iubi-
æum, aut magnæ hebdomadæ tempus omnino
rederet. Dari ſibi graues pœnitentias poſtulant,
ſi minus pro votis graues imponuntur, ipſi arri-
iunt, lachrymis & acerbo dolore ſe conficientes.
nuitant alij alios ad pœnitentiam tanto ardore,
t noſtri non poſſe omnibus ſatisfacere, & illo-
um precibus importunis ſe opprimi conqueran-
ır. In melioris vitæ propoſito ita conſtantes, vt
onnullas fœminas, qui ſexus fragilior eſt, con-
et, neque precibus, neque minis, neque verò
ricto cominus mucrone, & iugulo oppoſito per-
inci potuiſſe, vt veteribus amatoribus obſeque-
entur, ſua omnia libenter dant: Chriſti corpus
uidiſſimè eſuriunt, & quibus conceditur, mun-
iſſimè accipiunt, & religioſe conſeruant, ne-
ue vltra ſe ſemel communicatos locum crimini
are poſſe teſtantur. Quod ſecus cum eſſet ali-
uando factum, tanta indignatione aduerſus ſe
ſum Indum commotum ſcimus, vt à ſe ſtrangu-
lando

lando tanquam impio, & ſacrilego Domini corporis proditore vix manus temperare potuerit. Quoſdam ea deuotione diuinitus impleri conſtat, vt de rebus diuinis ſapienter prorſus, & excelſe ſentiant, & nonnunquam dono cœleſti futura præuideant. Immodica hæc, & per exaggerationem dicta pleríque exiſtimabunt, aut etiam velut ficta ridebunt. Verum ego certa, & explorata loquor. Ac quicquid ij, qui videntur ſibi ſoli eſſe Chriſtiani, contrà diſceptent, in nationes quoque gratia Dei diffuſa eſt, & nihil Deus diſcernit inter iſtos, & nos, fide purificans corda eorum. Et quidam ſane rebus ipſis iam victi fatentur ſe nihil vnquam tale, aut vidiſſe, aut de Indorum gente ſperaſſe, atque ita & admirantur, & Deo optimo Patri orphanorum gratias agunt: nonnulli etiam noſtros ſequi, & ſe ſocios adiungere in hac Euangelij fœlicitate contendunt: plurimi contra oppugnare pergunt, quos oportebat de fratrum ſalute lætari, & coadiutoribus ſuis beneuolè gratulari. Quod verò à noſtris hactenus effectum eſt, tantum eſt quantum operarius quivis Euangelij non infidelis, & imperitus efficere poſſit. Et ij ipſi ex noſtris hanc operam nauantes ſaluti Indorum pauci admodum numero ſunt, præ innumerabili Indorum multitudine. Quibus ex rebus facile profecto intelligi poteſt, quam ſint futuri præclari, atque vberes fructus, ſi plurimi huic agro excolendo operarij iis viribus, & induſtria, qua decet, à Domino meſſis mittantur. Quamvis autem, multas Indorum nationes Euangelio ita eſſe aptas exiſtimemus, vt nunc ſcribimus, ac Peruenſes profecto

tales

tales experti ſimus, tamen in reliquo etiam ope-
re modum tenebimus, neque ita ample de rebus
Indorum dicemus, ne alias Indorum nationes,
quas minus eſſe idoneas non ignoramus, præte-
riiſſe videamur. Nam etſi noſtros Indos, quos no-
minus, præcipuè ſpectamus, cuperemus tamen
ſi fieri poſſet, omnium ſaluti prodeſſe, quod ſcri-
bitur. Nam ex iis quoque, quos in extrema claſſe
poſuimus, barbaris, ſcimus Euangelij gratiam co-
piosos, & illuſtres manipulos ferre. Braſilienſes
profectò conſtat, nulli barbarorum nationi inge-
nij feritate, & morum abſurditate cedere, quos
tamen Societatis Ieſu maximè opera, ita eſſe do-
mitos, & humanis diuiniſque legibus aſſuefactos,
noſtrorum literis accipimus, vt & homines, &
Chriſtiani boni ſimul eſſe didicerint. Habet etiam
nunc Fides gentium primitias ſuas. Habet Euan-
gelium inter nationes fructus omni opinione ma-
iores. Illud ſolummodo orandum eſt, vt Chriſtus
Dominus dignos nos reddat noui teſtamenti mi-
niſtros. Nam ad hæc quis tam idoneus? Atque
hactenus prædicationem Euangelij apud barba-
ros, & ſi magna ex parte difficilem, tamen, & ne-
ceſſariam, & fructu plenam oſtendimus. Iam qui-
bus modis aggredienda ſit, ſequenti diſputatione
explicandum eſt.

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER SECVNDVS.

Quibus modis Prædicatio Euangelij apu
barbaros aggredienda ſit.

Capvt Primvm.

Difficile eſſe rationem tradere prædican
barbaris Euangelium.

QVÆ duæ res maximè inter ſe di
dere videntur, annuntiatio Euan
licæ Pacis, & intentatio bellici g
dij, eas neſcio quomodo noſtra h
tempora non ſolum coniunxeru
verum vt neceſſariò cohærentes certa lege ſan
runt. Et reuera complurium barbarorum h
nouum orbem incolentium ingenium eiuſm
eſt, vt niſi more ferarum, aliqua ratione cog
tur, vix vlla ſpes ſit, aut prorſus nulla, fore
quando, vt humanitatem libertatémque filio
Ephes. 4. Dei induant. Porrò altera ex parte Fides ipſa

uti reclamat ſe Dei eſſe donum, non opus homi-
num, & ſuapte natura ita liberam, vt qui coactam
velit, nullam potius efficiat. Itaque hæc ſibi adeò
repugnantia conciliare, & certam aliquam inire
rationem, vt intelligentiæ vera luce conſiſtant,
& ſtudioſa charitatis induſtria cohæreant, maius
omnino opus eſt, quàm vt noſtra diligentia, aut
ingenio perfici poſſit. Sed, qui ſimul nuptias præ- *Luc.14.*
claras in Euangelio ac verè regias apparauit, ſimul
conuiuas non niſi laceros & pannoſos ac barba-
ros prorſus offendit, docebit pro ſua diuina ſa-
pientia ſeruos ſuos, qua ratione neque ad epulas
admittant indignos, neque quantumvis tamen
illiberales & ſordidos tanta Domini liberalitate
fruſtrentur, etiamſi honeſta quædam vis, ac vo-
luntaria, vt ita dicam, compulſio afferenda ſit.
Huius tam difficilis negotij in conuerſione Bar-
barorum dux & magiſtra charitas eſt, quæ omnia *1.Cor.13*
ſuſtinet, omnia ſperat, quæ non agit perperam,
neque cogitat malum, & vt ſemel omnia dicam,
non quærit quæ ſua ſunt. Charitatis verò vene-
num ſingulare cupiditas eſt, peſſima fidei propa-
gandæ ac nutriendæ nouerca, patrona mendacij,
temeritatis magiſtra, comes violentiæ: quæ mam-
monæ ſeruos ſpecie pietatis interdum induit, ſed
virtutem eius funditus abnegat atque euertit.
Funditus igitur extirpanda eſt, ſi in ouile Chriſti
per oſtium cupimus introire quam plurimos, nam
qui contra fecerint, Religionis Chriſtianæ am-
pliandæ prætextu Chriſti nomini infeſtiſſimos ſe
hoſtes præbebunt, eruntque de eorum numero,
de quibus perſpicuè Propheta prædixit. Et eos qui *Mich.2.*
tranſibant ſimpliciter, conuertiſtis in bellum, cau-

ſam paulo ſuperius attulerat , Quoniam contra
Deum eſt manus eorum. Et concupierunt agros,
& violenter tulerunt & rapuerunt domos, & ca-
lumniabantur virum & domum eius , virum &
hæreditatem eius. Hos alius quoque Propheta
Habac. 2. mihi compellare videtur: cum ita vehementer in-
uehitur: Væ qui congregat auaritiam malam do-
mui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus eius, & liberari ſe
putat de manu mali. Cogitaſti confuſionem do-
mui tuæ, concidiſti populos multos, & peccaui
anima tua. Quia lapis de pariete clamabit , &
lignum , quod inter iuncturas ædificiorum eſt
reſpondebit, & reliqua; quæ ſequuntur, , vatici-
nium ſanè in multis iſtorum melius oculi cer-
nunt, quam legunt in Prophetæ codice. Auaritia
quidem manifeſta eſt omnibus, & auaritiæ cauſa
nidus excelſus ambitionis : vnde magnus error
conſequitur hominum , ſibi vt putant conſulen-
tium, cum potius, & ſibi, & ſuis ruinam parent.
Mirabile dictu eſt, quam cito multorum opes ef-
fugerint,atque euanuerint, vt ad nepotes ex tanta
re vix aliquid peruenerit, occulto Dei conſilio
ſed manifeſto adeò effectu, vt eas omnes copias
præſtigias putare homines poſſint. Viderint ergo
hi, an ad ipſos pertineat , quod Propheta loqui-
tur , concidiſſe populos multos ac domui ſuæ
confuſionem potius cogitaſſe, quam ſplendorem
& gloriam. Sed de his alio loco dicendum
eſt. Illud modò teneamus, quod eſt omnium ma-
ximum , & præcipuum fundamentum , In hac
diſputatione de ratione prædicandi Barbaris Euan-
gelium , Cupiditatem nullo modo eſſe audien-
dam, cuius ſuffragio periclitetur Fides neceſſe eſt
Charit

Charitatem verò prudentem pro Magiſtra ſemper habendam, quæ cum fideliter ſalutem proximorum quærit, inter difficiles cauſas viam inuenit, & omnibus rationibus agit, vt conſequatur quod cupit, & quamvis impedimenta interdum multa patiatur; fœlices tamen Deo bene iuuante exitus ſortiri ſolet.

CAPVT II.

Propter Infidelitatem etiam pertinacem non licere barbaros debellare.

EXiſtit verò hoc loco quæſtio à multis quidem copioſe grauitérque tractata, ſed neceſſariò nobis quoque repetenda, An charitatis Chriſtianę ſit barbaros bello domare, vt debellati Fidei prædicationem recipiant. Illud autem primum ſit in cauſa barbarorum, Non eſſe facienda mala, vt veniant bona, quod ſentire blaſphemiæ genus interpretatur Apoſtolus. Bella ergo ſi iniqua ſunt, ſuſcipienda non ſunt, etiam ſi certam ſalutem, vel dimidio orbis allatura videantur. Quamobrem ſi nullam aliam patere viam prædicationi inter Indos conſtaret, quam belli expeditione non iuſta, clauſam potiùs illis Euangelij ianuam oporteret exiſtimare, quam vt lege Dei perfracta ad eiuſdem legis obſeruandæ prædicationem irrumperetur. Si enim ea propoſita quæſtione, vbi quiſquam baptizandus in poteſtate ſit impiorum, atque infidelium conſtitutus, ad quem perueniri non poſſit vt lauacro regenerationis abluatur, ni- *Rom. 3.*

 ſi

Auguſt. lib. contra Mendacium, c.20. ſi deceptis mentiendo cuſtodibus, Auguſtinu
Theologiæ decus ita reſpondendum exiſtimat
vt clauſum omnino reputandum ſit, vbi ad ſub-
ueniendum animæ æternæ ſaluti ſolum per men-
dacium aditus patet, quis non videat, quanto fa-
cilius reſponderet, ſi oſtium fidei ferro iniuſt
aperiendum ſit, clauſum potius exiſtimare opor
tere? Sed quoniam documentum hoc omni dubi
tatione vacat, quæ ſunt conſequentia videamu
Quæritur, An iuſti belli cauſa in barbaros ſit inf
delitas ipſa, quod Euangelium repudient? Sed bre
uiter & abſolutè, iuſta cauſa non eſt infidelita
Ioan.3. quæ ſolum Deum habet iudicem, & vltorem. Q
incredulus eſt, inquit, ira Dei manet ſuper eun
Ioan.5. Et, Qui non credit iam iudicatus eſt. Et, Qui n
Mar.16. crediderit condemnabitur. Hoc ad illos ſanè. A
Mat. 10. nos verò quid? Si non receperint vos, exeuntes e
cutite puluerem pedum veſtrorum in illos. N
dixit, ſtringite gladios veſtros in illos, iacu
euibrate. Quomodo verò iacula aut gladium i
tentare præciperet, qui etiam virgam & bac
lum de manu abſtulerat? Qui non ſolum inerm
ad prædicandum mittit, verum etiam ſeminud
diſcalciatos ſine pera, ſine argento. Neque eni
Rom.10. ait, Ecce ego mitto vos lupos inter oues, ſed o
Eſai.52. potius inter lupos. Quam ſpecioſi pedes Euang
Nahu.1. lizantium pacem, annuntiantium bona. At, qu
terribiles pedes minantium gladium, effund
tium ſanguinem. Et ſi armandi ſunt milites Ch
ſti, qui bella Domini exercituum præliantur,
longe aliis armis, quæ Paulus magnus dux oſt
Epheſ. 6. dit, State ſuccincti lumbos mentis veſtræ in
ritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calciati pe

n præparationem Euangelij pacis,& reliqua,quæ
numerat. Dicet aliquis, Quid ſi verba non pro-
ſunt,& proſunt verbera? Si pacem oblatam faſti-
diunt, bellum intentatum timent? An non ſatius
erit vel per vim ſaluos facere, quam per nimiam
ndulgentiam perire permittere? Rectè iſta qui-
dem, ſi in ſubditos proferantur. Infideles vero
quod nobis ius ſubiecerit, quære: & inuenies
Paulum, qui de data ſibi à Chriſto poteſtate glo- 2.Cor.10.
riatur, ſe inde colligentem, Quid mihi de iis, & 13.
qui foris ſunt,iudicare?Nonne eos, qui foris ſunt, 1.Cor.5.
Dominus iudicabit? Legamus ſanctorum Patrum
commentarios, certam ſententiam Apoſtoli con-
ſentienter docentium, Eccleſiæ ius & fas non
eſſe in infideles, ſed in eos tantum, qui per ia-
nuam baptiſmi ingreſſi ſunt in ouile Chriſti.
Quamobrem Auguſtinus in quodam ſermone al- Aug. 10.
loquens quoſdam Chriſtianos, qui ethnicorum to.ſer.6.
ſe ſacrificiis contaminauerant: De iis, inquit, qui
foris ſunt, nos non iudicamus, illis blandiendum
eſt, vt credant, in vobis putredo hæc reſecanda
eſt. Et mox,Non tollo, inquit, idola illorum,quia
nó habeo in illos poteſtatem, habebo autem cum
fuerint facti Chriſtiani. Diuinè quoque Bernar-
dus Eugenium admonet libro de conſideratione
ſecundo, Vicario Chriſti non dominatum in or- Ber.2.lib.
bem, ſed Apoſtolatum conuenire.Nam Principes de conſid.
gentium dominantur eorum: at non ita erit in-
ter vos. Neque ante paratum ſe Paulus dicit vl-
ciſci inobedientiam ſuorum, quàm illorum prior 2.Cor.10.
fuerit completa obedientia, id eſt, vt alibi Augu- Auguſt.
ſtinus interpretatur, non ante in quenquam agere epiſt. 50.
lege fas eſt Eccleſiaſtico viro,quàm per Fidei obe- ad Boni-
facium.

dientiam ſe ipſe Eccleſiæ ſponte ſubmittat. Siue ergo infideles ſint, & Chriſtum ignorent, ſiue annuntiatum etiam rejiciant, nobis in illos belli decernendi ius nullum eſt, nulla honeſta cauſa. Quam ſententiam ſatis authoritate ſua confirmauit D. Thomas, cum perſpicuè docuit, ad Eccleſiam non pertinere infidelitatem in illis punire, qui nunquam Fidem receperunt. Et quoniam magna copia eſt eorum, qui iſta accuratè expoſuerunt, illud ſolum admonendum arbitror, veniam iis, dare oportere, ſi qui ſint, qui zelo fortaſſis potius, quam ſcientia ducti, dum ſummi Pontificis nunquam ſatis commendatam authoritatem amplificare pergunt, etiam extra ſepta Eccleſiæ gladium illius, & leges proferri volunt, quod tam eſt abſurdum, vt à nemine melius confutetur, quàm ab ipſis ſummis Pontificibus, & Eccleſiæ Catholicæ perpetuo ſenſu, atque vſu, quæ nunquam in Paganos, aut Iudæos, quod Chriſti Fidem reſpuerint, animaduertit, neque religionis diuerſitatem cauſam belli iuſtam interpretata eſt. Quando namque vel minimum iuriſdictionis actum Eccleſia exercuit in infideles per mille quingentos annos? Quando legem tulit? Quando denique ſibi ſubiici nolentes coëgit, vel etiam attentauit? Niſi fortè temporalem dominatum gentium iure obtinentes, etiam temporales leges ſibi ſubiectos infideles, Chriſtiani Principes tulerint. Quod quia ſine controuerſia omnes ſentiunt, qui modo aliquid ſentiunt, non eſt, quòd moroſa diſputatione reuocetur in dubium.

Th. 2. 2. q. 12. a. 2.

Concil. Trid. ſeſ. 14. c. 2.

Capvt

CAPVT III.

Quòd quibuſdam viſum ſit, propter crimina naturæ contraria, licere noſtris barbaros debellare.

QVoniam verò infidelitatis etiam pertinacis, & poſitiuæ, vt loquuntur Theologi, crimen ſibi, viuorum, & mortuorum Iudici, puniendum, Chriſtus reſeruari voluit, néque vlla Eccleſiaſtica lege in rebelles animaduerti fas eſt, illud diligentius diſcutiendum eſt, quod poteſt ſerio in quæſtionem vocari, An ſepoſita cauſa Fidei ob id poſſint Barbari debellari, quòd crimina multa eadémque atrocia perpetrant contra ius naturæ. Itaque vtrum poſſint necne cogi, vt ab idololatria abſtineant, à nefariis ſacris, & collocutionibus, quas cum ipſo Diabolo perquàm frequentes habent, à concubitu maſculorum, ab inceſtuoſa pollutione ſororum ac matrum, & reliquis id genus flagitiis? Nam facinora longum eſſet commemorare, quomodo alij alios in dicta cauſa enecent, compotationes ac temulentias ſuas cruore miſceant, humanis multi carnibus pro ſummis deliciis veſcantur, alij pueros innoxios ſimulacris mactent, alij ſuorum inferias aliorum ſanguine peragant, plerique potentiam ad nihil aliud, quam ad nocendum, & ſæuiendum, ſibi datam arbitrentur, perinde, atque immanes feræ,

feræ, quæ naturaliter gradu inferiores ac viribus imbecilles pecudes, prædæ ſuæ vendicant: vt idem ſit apud iſtos dominari, & prædari: nihil aliud ſubditum eſſe, quam potentioris libidini obnoxium eſſe. Quanta ſit, & quam latè patens hæc feritas barbarorum in hoc vaſtiſſimo orbe, qui ritus portentoſi, quæ legum ac dominorum tyrannis, referre exactè, iuſti voluminis opus eſſet. Hiſtoriæ Indicæ quanquam multa narrant; exigua tamen eſt portio præ illis, quæ res ipſa habet. Verum quod ad rem pertinet, certum eſt mores Indorum plurimorum eſſe ferinos, vt quod fabulæ canunt de quibuſdam facie quidem homines eſſe, corpore vero aut piſces, aut ſues, aut lupos, id verum eſſe noſtri barbari ſuis moribus probent. Fremit ergo noſtrorum hominum turba ac tumultuatur, cum iſta audiunt, aut etiam intuentur: horum ſe ſcelerum vltores æquiſſimos, milites putant: quicquid contra nefarios naturæ violatores ferro, cæde, incendiis ſæuierint, gloriæ ducunt, ac tum demum excurſiones ſuas in barbaros laude ac præmio, & apud Deum, & apud homines digniſſimas iactant. Neque vero huic vulgari opinioni patroni defuêre. Nam vt omittam eorum ſententiam, qui penes Eccleſiam & Eccleſiæ caput Rom. Pont. ius eſſe ad hæc Ethnicorum crimina plectenda ſtatuerunt, qui non tam noſtra quam Apoſtolica voce iam du-
1. Cor. 5. dum exploſi ſunt, cum de inceſtuoſo flagitio Corinthij illius (quod contra naturæ leges pugnare quis neſciat?) ſuos, id eſt, Chriſtianos acriter obiurgans, eorum, qui foris ſunt nempe Paganorum ſimilia crimina ad ſe nihil pertinere teſtatus eſt.

eſt. Illi porro probabilius aliquid afferre ſibi videntur, qui huiuſmodi ius ad vindicanda naturæ contraria ſcelera, non Eccleſiaſticum, ſed naturale eſſe volunt penes optimum quemque Principem, qui poſſit ac debeat in Remp. perditis legibus ac moribus inſtitutam, ſi verbo audiens non fuerit, ferro decernere, & belli iure ſubiectis iuſtas leges imponere. Quod ſi ab iis quæras, cum multi Principes, ſapientes, & probi, vel ſint, vel ſibi eſſe videantur, cui potiſſimum hoc opus delegandum ſit, reſpondent, in hac re vt in cæteris natura communibus, primo occupanti locum cedere. Ipſo ergo iure naturæ barbaros iſtos poſſe ab Hiſpanis debellari, quibus per Rom. Pont. prouincia hæc demandata ſit, quíque victricia ſigna primi vltra Herculis columnas extulerint, & ad immenſa terrarum ſpatia omni antiquitati hactenus ignota prouexerint. Néque mirum eſſe ſi fortunis ſuis exciderint Indi, cum potuerint propter ſua mala merita etiam vita ſpoliari iuſtiſſimè. Et quoniam quibuſdam dicere aliquid videntur, & magnopere cum populari ſententia iſtorum conſentit oratio, quæ pro cauſa argumenta afferant, recitemus neceſſe eſt. Ariſtotelis, inquiunt, ſententia eſt, qui in libris Politicis ita ſcripſit: Quod poteſt mente proſpicere, natura imperat, & dominatur: quod autem poteſt corpore hoc facere, paret natura, & ſeruit. Et mox, Barbari quod natura dominetur, non habent: quamobrem aiunt Poëtæ, Græcos barbaris dominari oportere, quod idem natura ſit barbarus, & ſeruus. Cum ergo barbari iſti noſtri ſupra modum barbari ac ferini reperti ſint, néque mentem

Primum. Ariſt. 1. Pol. c. 1.

tem habeant ad ſe, & ſua regenda idoneam, natura ipſa comparatum eſt, vt illis ſubſint ac pareant, qui dominari rectè poſſunt, atque eos ſecundum naturæ leges conuenienter regere. Quod ſi repugnent, debellari poſſe iuſtè idem author af-
1.Pol.c.5. firmat. Bellica, inquit, vi vti oportet contra beſtias, & contra eos homines, qui ad parendum nati ſunt, nec volunt parêre: quia natura id bellum iuſtum exiſtat. Alibi quoque Philoſophus ſuam hanc ſententiam de iuſto bello in barbaros
Lib 7. Pol.c.14. amplius explicat ita ſcribens: Néque exercitatio rerum bellicarum ob id eſt meditanda, vt in ſeruitutem adigant immerentes. Sed primum ne ipſi aliis ſeruire compellantur. Deinde vt imperium quærant gratia vtilitatis ſubiectorum, non ante omnia dominationem. Tertiò vt eis dominentur, qui ſeruire ſunt digni. Hæc ille. Atque huc pertinere videtur aliqua ex parte Romanorũ hiſtoria, qui quòd æqui, & boni obſeruantes fo-
Aug.5.de Ciu.c.12. S.Tho.de Reg. Pri. c.4-5.6. 1.Mac.8. Secũdum. rent, omnium potiti exiſtimantur, diuino ita decernente conſilio, quorum imperium à ſanctis Patribus laudatum legimus, & quod eſt amplius in ipſis diuinis libris. At infinitis partibus præſtant Chriſtiani barbaris, quam olim Romani cæteris. Secundum ſit, Filij Iſraël ob idololatriam atque ſcelera debellarunt Amorrhæos, & reliquas gentes, quarum ſcriptura meminit, vt libri Ioſuë, & Sapientiæ copioſè docent. Cur ergo non liceat Chriſtianis veri Dei cultoribus iniurias il-
Cypr. lib. de Exhor. ad Mart. c.5.& 5.9. lius vlciſci, & ad verum vnius Creatoris cultum idololatras reuocare? Quam rationem Cypriani confirmat authoritas, ſi ante aduentum Chriſti, inquit ille, circa Deum colendum, & idola ſpernenda,

nenda, hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Chriſti & cætera? Præterea, ſi in lege naturæ viuerent homines, quando nulla erant regna diuiſa, nondum Reſpub. collocata, liceret ſapienti, & probo viro improbum à malefactis compeſcere, vel verbo, vel vi, liceret de pertinace pœnas ſumere; niſi velimus naturam adeò ſui oblitam, vt nullum conſtituerit naturaliter ſuarum legum iudicium, nulli potentiam ad dominandum detulerit. Igitur ad eundem modum Reipub. bene inſtitutæ barbaros, & illeges fas erit ad rationis iura compellere. Alioqui immaniſſima ſcelera naturaliter, & multa, & inemendata, imò ne emendabilia quidem permaneant neceſſe eſt, quo nihil videtur abſurdius. Adde quòd ſi pueri, vel homines ſtupidi & ſemiamentes Rempub. aliquam gubernarent, ídque cum inſigni detrimento ſubditorum, liceret profectò vicinis Principibus lege charitatis, & iure naturæ, ſi non poſſent aliter perditam illorum adminiſtrationem emendare, armis & vi, magiſtratus, & populum cogere, vt aut ſibi Principem crearent idoneum, aut ſi ne id quidem effici poſſit, Reipub. ipſius adminiſtrationem ſuſcipere per ſeipſos, multum licet reclamantibus illis. Atqui natio Indorum minus habet, vel æquitatis, vel prudentiæ, & iudicij, quam pueri, & ſemiinſani. Quid ergo culpatur ſi vel ab inuitis pro ipſorum ſalute, & pace eripitur Principatus? Poſtremo innocentem ab iniuria, & cæde defendere quivis poteſt, atque ſi opus ſit, aggreſſorem mulctare fortunis, & vita ipſa. Manifeſtum vero eſt inter iſtos innumerabiles innocentium cædes perpetrari,

1. c. Si audieris.

Tertium.

Quartū.

Quintū.

trari, cum & obuios quoſque capiunt, & trucidant, & in ſuos quóque immaniter ſæuiunt, pueros, fœminas, & miſerabile genus neci dantes, adeo vt cruore humano macelli cuiuſdam inſtar permulta loca redundare comperta ſint, quorum teſtis locuples eſſe poteſt Mexicana Prouincia. Quamobrem non licere ſolum, ſed etiam quàm maximè expedire barbaros ita inſanientes bello domare, rationi conſentaneum apparet. Hæc potiſſimum ſunt, quæ pro cauſa belli Indici afferri à nonnullis ſolent.

CAPVT IV.

Confutatio ſuperioris ſententiæ.

Verum ſi partium ſtudiis ſepoſitis, quæ tanquam nebulæ quædam craſſæ veritatis lumen abſcondere ſolent, lex ipſa æterna conſulatur, non dubium eſt, quin puriſſimis radiis omnem hanc caliginem, quæ nobis offunditur, depulſura ſit, dilucide oſtendens, æquè eſſe iniquum, ſi vel non iuſta fiant, vel quæ iuſta ſunt, non iuſtè fiant. Iuſtè quod iuſtum eſt exequeris, ait diuinus Legiſlator: quam rem præclare explicat Dionyſius magnus, & diuinæ, & humanæ ſapientiæ ponderator. Infideles ſane, idololatras, maſculorum concubitores, inceſtuoſos, ſine fœdere, ſine miſericordia, parentibus non obedientes, ingratos, ſceleſtos, & quibuſvis aliis nominibus verè notatos coërceri, mulctari fortunis, atque

Deut. 16. Dionyſ. epiſt. 8. ad Demophilum. Rom. 2.

que ipſo capite plecti, iuſtitia, & æquitate plenum eſt, quis hoc neget? Verum à quo, & qua authoritate, id verò quæritur. Néque enim quia tu peccaſti, idcirco mihi ſtatim de te pœnas ſumere fas eſt, niſi & ius ego in te habeam, & causã tuam legitimè tranſigam. Néq; verò ſi Reſp. aliqua peccet leges condendo flagitioſas, & turpes, aut ſi moribus perditis Princeps ac Magiſtratus labefactantur, continuò ius erit Reipub. vicinæ, aut Principi leges ferre meliores, inuitos compellere, vt recipiant, & ſeruent, non obſequentes ferro aggredi, repugnantes bonis, & vita exuere. Etenim ſi tantum licentiæ Reipub. in Rempub. tribuas, nihil aliud agas, quam vt breui vniuerſum terrarum orbẽ perturbes, & diſcordia, ac cædibus impleas. Melius, melius omnino diuina, incommutabilis, atque æterna lex ſanxit, nullius vnquam emendanda ſapientia, aut temeritate violanda, vt id iuris Principi in Principem, Reipub. in Rempub. ſit, quod attinet ad leges ferendas, & ſcelera profliganda, quod eſt ciui in ciuem, priuato viro in priuatum. Vbi illud ſolum intereſſe volunt clariſſima ingenia, quæ totam hanc rem copioſiſſimè, & dilucidiſſimè proſecuta ſunt, vt non modo fas ſit Reipub. ſe defendere contra aggredientis iniurias, quod etiam priuato licet, vt vim repellat vi, verum etiam iam acceptas propria authoritate vindicare queat, quod priuato nequaquam licet, id ita docente ratione clariſſima, quod ciuis ac priuatus habeat apud quem expoſtulet, vbi repetat, à quo iniuriæ recompenſationem merito expectet, publicum Magiſtratum: at Reſpub. contra Rempub. alte-

ram

ram nullum habet, quod adeat, commune tribunal; ac niſi ipſa propria authoritate vlciſcatur iniurias, futurum ſit, vt rebus omnibus læſa reparari nullo modo queat. Quæ cùm ita ſe habere tum in ipſa naturæ luce veluti in aperta lege notaſſent, tum perpetuo ab ipſo mundi exordio decurſu ab omnibus mortalibus ſeruata, quotquot iuſtitiæ qualemcúnque prætextum bello gerendo præferrent, animaduerterent, ſapientes omnes & noſtri, & externi eam ſolam cauſam bello aggrediendo æquam, & iuſtam ſtatuerunt, ad reſarcienda damna, & iniurias vindicandas, vel ſuas, vel ſuorum, id eſt ciuium, aut ſociorum, aut eorum etiam, qui iniquè læſi ipſorum opem imploraſſent. Præter hanc cauſæ acceptæ iniuriæ, aut violati iuris gentium, nullam noſtri majores juſtam agnouerunt, néque gloriæ quærendæ, néque cumulandarum opum, néque amplificandi dominatus, néque verò religionis propagandæ. Quotquot verò non læſi arma ſumpſerunt, eos prædones potiùs, quam milites vocitandos cenſuerunt. D. quidem Auguſtinus ſuo ipſe ingenio, acerrimus quæſtionum obſcurarum indagator, in hac vero etiam Manichæorum calumnijs, & Ethnicorum contra Fidem Chriſtianam opprobrijs excitatus, ſæpe ac diligenter totum hoc de bello gerendo negotium tractans, illud vbíque conſtituit, cauſam iuſtam belli ſolam eſſe iniuriæ depellendæ neceſſitatem. Ita quodam loco, bella, inquit, iuſta definiri ſolent, quæ vlciſcuntur iniurias. Ambroſius quoque cum de fortitudine in lib. de Offic. diſputaret, ita ſcribit: Non ſe ipſam committit ſibi, alioqui fortitudo ſine iuſtitia iniquitatis

Aug. l.6. Quæſt. in Ioſuë, c. 10. Ambroſ. l.1. offi. c.25.

mate

ateria eſt, quo enim validior eſt, eo promptior
ſt, vt inferiorem opprimat, cum in ipſis rebus
ellicis, iuſta bella an iniuſta ſint, ſpectandum pu-
tur. Nunquam Dauid niſi laceſſitus bellum in-
lit. Vides quale bellum Ambroſius iuſtum defi-
iat. Illud planè quo exemplo Dauid non niſi la-
eſſitus Princeps arma induit. Hos Iſidorus ſecu- *Iſidor. lib.*
is bellum iuſtum definit, quod ex edicto geritur 18. *etym.*
e rebus repetendis, aut propulſandorum homi- *c. Gratia.*
um cauſa. Denique bellum gerere neceſſitatis *Cauſ.* 23.
t. Quod etiam Tullius vidit, cum in tertio de *q.* 1. 2. *&* 3.
ep. libro vt idem Auguſtinus refert (nam ad nos *Augu. ad*
on peruenit opus illud præclarum) definiuit nul- *Bonifac.*
m ab optima ciuitate bellum ſuſcipi ſolere, niſi *Auguſ.*
t pro Fide, aut pro ſalute. Fidem intelligens ini- *lib.* 22. *de ciu. c.* 6.
m cum ſociis fœdus, ſalutem ipſum Reip. con-
a oppugnantes ſtatum. Et planè quotquot in di-
nis literis à ſanctis viris bella ſuſcepta referun-
r, qui ob id laudantur, quòd fuerint fortes in
ello, quòd caſtra verterint exterorum, à primo
o quod magnus Patriarcha Abraham pro fratris *Heb.* 11.
lute geſſit vſque ad extrema Machabæorum ge- *Gen.* 14.
a pro patria, lege, & libertate, ſemper mentio eſt
ceptæ prius iniuriæ, vt magis non recuſata cum
ſet opus, quam quæſita cum non eſſet, appareat,
cepto quòd diuina authoritate quædam inter-
m peracta ſunt, quæ non humanis auſpiciis ſed
œleſti præcepto aſcribenda ſunt. Sed vt vetera
nittamus, Eccleſiæ Catholicæ, quæ firmamen-
m eſt veritatis, ſenſum atq; vſum tenemus aper-
, quæ per mille quadringentos annos nunquam
barbaros, aut paganos nihil non aliàs lædentes,
ma, vel ipſa ſumpſit, vel ſuis cõſuluit, cum eſſent

potentiſſimi ac religioſiſſimi Principes, atq; conſtaret externos omni ſcelere obſtrictos. Scit enim fidelis populus Dei Chriſtum interpellatum à quodam, reſpondiſſe, O homo quis me conſtituit iudicem inter vos? Si legati nationis Indorum rebus ſuis componendis vltro accerſerent noſtros, haberet fortaſſis aliquid rationis eiuſmodi introducta poteſtas leges ferendi, emendandi, puniendi. At nunc moleſtiſſimè ferunt cauſæ ſuæ non vocatos iudices, vltroneos diſceptatores, qui non ſolum leges, & ius dicant inuitis, verum iam olim admiſſa ferociter vindicent. An ſapimus nos plus quam maiores noſtri? An Fidei zelo vehementius ardemus? Omnino verum eſt, quod ſanctiſſimus Gregorius de hac re ſcripſit, Qui Fidem aſperitatibus propagare volunt, ſuas magis quàm Dei cauſas probantur attendere. Interim quis illud non videat, quam implacabile iſto modo Chriſtiani nominis odium apud barbaros excitetur? Quam graue, & immedicabile ſcandalum? Tota iſta res vergit in obſtinatam quandam inuidiam, & odium Fidei, & certam perniciem hominum. Neque verò ſcandalum iſtud ſeparabile eſt vllo modo ab hac cauſa, aut in iis numerandum, quæ non data, ſed accepta dicuntur. Chriſtus quod non debet tributum ſoluit, ne ſcandalizet; nos nullo modo debitas terras, ſi ſpoliemus, vexemus, prædemur, nullumne iuſtum timebimus ſcandalum? Res ipſa ſatis clamat per ſe. Neque enim ea exempla hactenus vidimus, quæ licentiæ, & furori militari fræna laxanda perſuadeant. Et quod caput eſt, Catholicorum noſtrorum Principum leges longe aliter faciendum eſſe edicunt, quibus obedire par eſt.

Luc. 12.

Greg. lib. 11. Regiſt. c. 15 diſt 45. c. qui ſincera, idem l. 1. epiſt. 45.

Matt. 16.

Quam

Quamobrem præclariſſima & ſui ordinis & noſtri temporis lumina, quæ in cauſam Indorum propriè inciderunt, eiuſmodi belli ſuſcipiendi conſilium, idque iuris grauiſſimè cum diſputationibus ſuis, tum etiam ſcriptis de induſtria libris improbarunt. Quorum ſententia iamdudum apud omnes obtinuit, Salmantino & Complutenſi illuſtribus Gymnaſiis damnantibus, vt audio, atque explodentibus ſcriptum cuiuſdam librum contra cauſam Indorum, atque ipſo Catholici Regis Senatu longe aliam rationem in expeditionibus Indicis præcipiente, cuius æquitatem opportune exponemus, ſi prius obiectionibus ſupra propoſitis reſponderimus.

Cait. 2. 2. q. 66. art. 8. Victoria Rel. de Indis, & de bello, n. 23. 24. & 40. Soto in 4. d. 5. q. 1. art. 10. & l. 4. de iuſ. & iur. q. 2. art. 2. Anton. Corduba Minorit. 1. p. quaeſtionarij, q. 57. Cou. 2. p. relec. Regul. Pecca. § 10.

CAPVT V.

Reſponſio ad obiectiones pro expugnatione Barbarorum.

Ad primã obiect.

AC primum quid ſibi voluerit Philoſophus barbaros natura ſeruos aſſerens, non eſt obſcurum cernere, ſi paulò altius illius diſputatio repetatur. Sentit & quidem ſapienter, in Rep. bene conſtituta, natura ipſa docente, alios debere dominari, alios parere, ſapientes & viros imperare, imperitos & fœminas obedire, quod profecto veriſſimum eſt. Hinc colligit Græcos natura comparatos eſſe ad imperandum, quod eſſent ſapientiores, barbaros vtpote rudes & imperitos ad ſer-

uiendum. Quid obſecro verius quàm ſenes & maturos præeſſe natura, adoleſcentes obtemperare, fœminas virorum, pueros maiorum arbitrio naturaliter regi? Iam qui velit colligere ex his, à barbaris imperium quod iam habent, eripere licere, eadem ratione conficiet, à fœmina, aut adoleſcente, vbi regnat, poſſe per vim extorqueri dominatum, itémque à rege imperito regnum, & à præſule indocto Pontificatum: quod omnibus, & diuinis, & humanis legibus, quàm repugnet, nemo non videat. Aliud eſt enim quid faciendum ſit ex ratione ac ſecundum naturam: aliud, quid ſi fiat, infectum fieri nequeat. Iure ergo ſapientiores, & elegantiores regnant: ſed re ipſa imperitus, & barbarus ſi regnet, non ius ſed iniuria eſt, de regno hunc pellere. Alioqui rapinæ, & cædi res mortalium omnes expoſitas eſſe oportebit. Quod ex eodem Philoſopho adiunctum eſt de iuſto bello in barbaros, qui ſeruire recuſant, obſcurius profecto eſt, & quod ſuſpicionem non exiguam parit, illa non tam ex philoſophica ratione quam ex populari quadam opinione profecta eſſe. Intelligi tamen poteſt, ſi in hac quoque re Ariſtotelis authoritas magnopere conſeruanda eſt, in eos barbaros ſeruire nolentes bellum iuſtum decernere, qui Remp. nullam habent propriam, neque Magiſtratus, neque leges, ſed ritu ferarum incertis, & ſedibus, & legibus vagantur: quales & fuiſſe olim, & eſſe hodie quam plurimos notiſſimum eſt. Bellum autem in hos non omnis illa cædis, & ſeruitutis licentia cogitari debet, ſed moderata quædam vis, quatenus humanè, & non beſtialiter prorſus viuere perſuadeatur. Quod ſi Alexandri, vt quidam fe-

runt,

runt, potentia delectatus, ſigna Macedonica in orbem vniuerſum proferri voluit, nobis non admodum curandum eſt, quid ille adulatoriè magis quam Philoſophicè ſcripſerit. Quanquam non diuerſa à noſtris ſapiens, Rhetorica ad Alexandrum, ſuſcipiendum bellum eſſe conſtituit in eos qui Remp. & eius ſiue amicos, ſiue ſocios iniuria violare moliuntur. De Romanis parum ad rem pertinent, quæ afferuntur. Etſi enim laudari ſolent, neq; fortaſſis immeritò quod legibus æquioribus ſubditos gubernarint, fœdera, & ſocietates fideliſſimè cuſtodierint; tamen multa vſurpaſſe tyrannicè ne ipſi quidem diffitentur; ita non nemo dixit: *Ariſtot. in Rhet. ad Alex. c. vlt.*

Non ius arma dedit: potius ius arma dedêre.

A S. Auguſtino illorum imperia vocantur honorifica latrocinia. Neque tamen, ſi me non fallit memoria, eorum hiſtorici celebriores bella geſta narrare ſolent, niſi quæ aut pro ſalute, aut pro Fide, vt eorum dixit egregius author, ſuſcepta videri velint. Nã quod de expugnatis Chananæis per Iſraëlitas affertur, multò robuſtius noſtram confirmat ſentẽtiam. Nam cum ſanctarum ſcripturarum tractatores in eam quæſtionem incidunt, diligenter cauſas iuſti belli exponunt, & vnam quidem potiſſimam Auguſtinus reddit, illud genus belli iuſtũ aſſerens, quod Deus imperat, qui nouit, quid cuiq; fieri debeat, in quo bello dux ipſe, aut populus non tam author, quam miniſter iudicandus eſt. Vt ergo præcipienti Deo necem filij innocentis, religiosè paruit Abrahã, vtpote vitæ omnium Domino, ita quoque vel Ioſuë filius Naue, vel quicúmque alius ſententiam Dei in populos reos exequi debuit, & iudici ac dominatori omnium manus adminiſtras *Auguſt.* *Ad ſecũdã obiect.* *Aug. lib. 6. Quaſ. q. 10. in Ioſuë.*

præbere: neque tamen ob id liceat vel patri in filium vel principi in externum populum quantumvis impium, gladium ſtringere. Adde quod iidem ſacri ſcriptores humanas rationes adiungunt, quibus ex iure gentium bella Hebræorum contra Amorrhæos & cæteros Palæſtinos non iniquè geſta declarent. Eas modo perſequi longum eſſet, & inſtituto non neceſſarium. Illud modo agimus, vt fiat perſpicuum ſanctos Patres nullo modo exiſtimaſſe vel idololatriam, vel quævis alia contra naturam piacula cauſam idoneam extitiſſe, vt de loco ſuo pellerentur illæ gentes, vaſtarentúrque ab Hebræis, ſiquidem tam ſollicitè cauſas alias exquirunt. Et reuera eadem ſunt vel minus grauia noſtrorum barbarorum crimina, quam quæ illorum ſcriptura commemorat. Ita enim de his loquitur liber Sapientiæ: Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quia odibilia tibi opera faciebant, per medicamina & ſacrificia iniuſta, & filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, & comeſtores viſcerum hominum & deuoratores ſanguinis à medio Sacramento tuo, & authores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum, & reliqua. Non opinor horribiliora obiici Indis, iis quóque, quos Carybes vocant, qui ſunt omnium truculentiſſimi. Ob id aptè paulò inferius diuinam authoritatem exitio illarum gentium interponens, ſubdit per interrogationem, Quis enim imputabit tibi, ſi perierint nationes quas tu feciſti? Non enim alius eſt Deus quam tu, cui cura eſt de omnibus, vt oſtendas, quia non iniuſtè iudicas iudicium

Aug. lib. 44. quæſt. 9.4. ſuper Num. c. 20. & ſer. 105. de tempore. Caſſianus collat. 5. cap. 24.

c. 12. Sap.

Sap. 11.

cium. Hoc eſt, non inuadis aliena, neque vſurpas iniquè iudicium, ſi gentes impias cogis commeritas pœnas ſuorum ſcelerum dare. Cypriani verò ineptè profertur authoritas, cuius longe alius ſenſus eſt. Suſcipiens enim illo opere cauſam Martyrij agere, idolorum cultum vult adeo Chriſtiano viro execrandum, vt quidvis potius perpetiatur, quam id impietatis admittat. Quod vt confirmet, admonet, quam fuerit quondam infeſtus Deus Idololatriæ, vt ob id cæde graſſari in exteros ſuis iuſſerit, quanto ergo tempore gratiæ reuelatæ amplius àmare debet fidelis ob fugiendum idolorum cultum ſanguinem quoque proprium fundere? Ita enim concludit, ſi ante Chriſti aduentum circa Deum colendum & idola ſpernenda hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Chriſti ſeruanda ſunt, cum ille veniens non verbis tantum nos hortatus ſit, ſed & factis, poſt omnes injurias & contumelias paſſus quóque & crucifixus, vt nos pati & mori exemplo ſuo doceret. Hæc Cyprianus. At verò quod de lege naturæ afferebatur, militat potius pro cauſa Indorum. Neque enim iure Naturæ priuatus de priuato pœnas ſumere poſſet, neque vim aliquam coërcēdi haberet, cum ſint omnes homines natura pares. Quoniam vero mores inſtitui recte non poterant, neque Societas in officio contineri, placuit omnibus publicam poteſtatem creare, in quam jus ſuum quiſque transferret, quæ proinde & leges condere, & ſupplicio afficere peccantes authoritate totius multitudinis in ſe transfuſa poſſet. Quod ſi Magiſtratus, aut Reſp. barbarorum ſuo muneri non facit ſatis, habet

Cypr. c. 5. de Exhor. ad Mar.

Ad tertiũ obiect.

iudicem Deum, non Rempub. aut principem aliquem externum. Alioqui cum grauiſſima peccent interdum Principes, aut Magiſtratus noſtri, licebit, vel Gallo, vel Italo, vel Anglo, Hiſpanienſis Reipub. peccata caſtigare, & ius dicere, vt viciſſim inter ſe Principes hac authoritate fungãtur. Hoc neque ineptius, neque rebus humanis exitialius dici quicquam poteſt. Neque vero vbi ſubditorum conſentit voluntas, præſidentium ſtoliditas, atque inſipientia poteſt per vim compeſci. Itaque ſi Principes barbarorum inique ac tyrannice tractarent ſuos, poſſent innocentes per vim (ſi ſecus non eſſet locus) ab illorum ſcelere, & iniuria eripi. Sin autem corruptio morum ea eſt, quam ipſi quoque ſubditi libenter ſequuntur, non poſſunt ab extraneis compelli ad virtutem. Neque eſt eadem ratio in pueris, & amentibus Rempub. adminiſtrantibus. Naturale eſt enim, vt pueri non dominentur in viros, cum puer etiam ſi ſit omnium hæres, nihil à ſeruo differat teſte Paulo, ac multo minus inſanis in mentis compotes iuris aliquid eſſe poteſt, quemadmodum, neque belluæ in hominem. At barbari iſti, & imperantes, & ſeruientes æquè vel ſapientes ſunt. Quare ſi ligna ſylueſtria, vt eſt in antiqua parabola, Rhamnum ſibi prætermiſſa oliua, ficu, & vite, Regem creant, quid mirum ſi illius incendio concrementur? Hoc enim in ſumma intereſt, quod barbarus non natura, ſed ſtudio, & moribus talis eſt, puer, & amens non ſtudio, ſed natura. Quamobrem quæ barbari peccant, non eſt cuiuſvis animaduertere.

Ad quartam obiect.

Gal. 4.

Iudic. 9.

CAPVT

CAPVT VI.

De bello propter defenſionem innocentium, qui à barbaris trucidantur.

N fine huius de bello diſputationis non præte- *Ad quintã obiect.*
ribo ſententiam illuſtrium Theologorum, qui
efenſiónem innocentium, iuſtum titulum bello
dico poſſe prætendi ſignificant. Aiunt, ſi mores
it adeò tyrannici legeſque, vt innocentes paſ-
n trucidentur, quod Carybes faciunt, vt eis veſ-
ntur, diiſque ſuis immolent, tunc ſanè temporis
cere noſtris, & cuivis Principi eiuſmodi infeli-
s homines à cæde tyrannica eripere, ac ſi opus
, ferro decernere, & barbaros ab ea immanita-
reuocare. Cuius documenti manifeſtam eſſe
tionem quod fas ſit homini priuato innocentem
alterius nece, etiam cum inuaſoris cæde, ſi
us ſit, eripere, multò ergo melius id Reipub. li-
bit in Rempub. alteram. Vnicuique enim man- *Eccl. 17.*
ſſe Deum de proximo ſuo. Et rurſus, Erue eos, *Prou. 24.*
i ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad in-
itum, liberare ne ceſſes. Addunt præterea non
ſtare rationi iam dictæ, ſi ipſi, qui occiduntur,
onte patiantur, & ſeipſos offerant neci, imo
iam à noſtris liberari inde quàm maximè re-
iant. Neque enim eſſe Dominos vitæ ſuæ, &
anè quamvis libens patris irati mucroni, filius
pponeret iugulum, liceret, nihilominus vel in-
tum à cæde eripere. Hæc illi diſſerunt: quibus
equidem

equidem nullo modo contradixero, cum ſciam pro fide iuſtè ſuſcipi bellum, fidē verò ſeruādam ei qui læſus à potentiore, ad noſtra auxilia confugit. Innocentis verò defenſionem à morte præſertim, etiam ſi ipſe taceat, natura ipſa clamante, cuivis valenti opem ferre, commendatam eſſe etiam atque etiam omnes quantum puto conſentient. Itaque efficitur, iuſti belli cauſam contra barbaros homicidas, defenſionem innocentium eſſe. Verum hæc quamvis diſputata ſubtiliter; ſi tamen conferantur ad rem parum accommodata inueniuntur. Cùm enim defenſio iſta cum minimo lædentis damno adhibenda eſt; vnde neque dominio ſpoliari barbari poſſunt aut vita, ſi poſſunt terrore aut ſubiectione aliqua contineri: tum verò nullius eſt rationis eos velle defendere, quorum grauiorem perpetres cædem. Conſtat verò copioſiſſime, bello Indico plures infinitis partibus abſumi quam vlla barbarorum tyrannide. Quare ſi moraliter loquendum eſt, vix poterit, vel potius nunquam omnino poterit ſuſcepti belli aduerſus Indos cauſa iuſta in defenſione innocentium collocari. Etenim quod & ſupra admonui & ſæpe repetendum eſt, vaſtationis Chananæorum & terræ Palæſtinæ occupatæ neque hanc commemorant ſancti Patres cauſam, cum profectò ſacræ literæ manifeſtè doceant nationes illas omni ſcelere contaminatas, neque etiam à plurimo innocentium ſanguine temperaſſe. In libro Sapientiæ legimus ad hunc modum: Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia facientes, aut

Sap. 14.

inſaniæ plenas vigilias habentes, neque vitam, neque nuptias mundas iam cuſtodiunt, ſed alius

aliu

lium per inuidiam occidit, aut adulterans con-
riſtat, & omnia commixta ſunt, ſanguis, homi-
cidium, furtum, & fictio, corruptio, & infidelitas,
urbatio, & periurium, tumultus bonorum, Dei
mmemoratio, animarum coinquinatio, natiui-
atis immutatio, inordinatio mœchiæ, & impu-
dicitiæ. Infandorum enim idolorum cultura, om-
nis mali cauſa eſt, & initium, & finis. Atque hæc
quidem ſunt illa opera gentium, quæ Dei popu-
lum didiciſſe ex earum conſortio Propheta do-
enter meminit: Commixti, inquit, ſunt inter *Pſ. 105.*
gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt
ſculptilibus eorum, & factum eſt eis in ſcanda-
um. Et immolauerunt filios ſuos, & filias ſuas dæ-
moniis, & effuderunt ſanguinem innocentem,
ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum,
quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan. Quæ
eò fuſius commemorata ſunt, quò minus noſtro-
rum barbarorum mores fœdos, & ſanguinarios
miremur, cum ſciamus familiare id fuiſſe perpe-
tuò nefariæ idolorum culturæ, quæ, vt ſapiens
dixit, omnium malorum cauſa eſt, & initium, &
finis. Ita demum intelligemus eas omnes, quæ à
nonnullis aduerſus Indos cauſæ prætexuntur, non
defuiſſe antiquis iuſtis ſub lege aut etiam ſub
Euangelio agentibus, contra ſui temporis infide-
les, & barbaras nationes: ſed nequaquam tamen
eas ſatis eſſe exiſtimaſſe, vt bello infeſtandas ar-
bitrarentur.

CAPVT

Capvt VII.

Quod omnia iam de bello aduerſus Indos non ſolum diuina: ſed etiam regia lege firmentur.

HAud parum perfectum eſt, quòd omnes belli cauſas aduerſus barbaros, quæ noſtrum ad illos ingreſſum antecedunt; remouimus, vt vulgari errore profligato putantium beneficij loco ponendum eſſe, quòd barbaris pro agris, & libertate prærepta, Fidem Ieſu Chriſti, & vitam hominibus dignam reddamus; quorundam etiam plus ſapere volentium; quàm par ſit, ſententia perſpicuè refellatur, qui noſtris ad illorum ſcelera, vel compeſcenda, vel etiam plectenda ius faciunt: quod ſummæ potius iniuriæ tribuendum eſſe abunde, vt opinor, apparuit. Hinc iam conſequens eſſe videbatur, vt exponeremus; quid illis faciendum ſit, qui eiuſmodi expeditiones in Indos ſecuti, fortunis potiti, & opera ac ſeruitute miſerorum iure belli abuſi ſunt, quorum ſuperſtites ſunt hodie quoque non pauci. An potuerint excuſari ignorantia? An ſint reſtitutioni obnoxij omnibus modis tum ipſi, tum res ipſorum, ad quoſcunque tandem deuolutæ ſint? Et quid remedij tandem in tanta perturbatione afferri queat? Sed de iis quanquam eſt difficilis, & periculoſa cenſura, tamen alio loco ſi Deus annuerit, dicetur opportunè. Nunc vniuerſe, ius, & iniuriam indicendi belli

tracta

tractamus: atque illud tanquam totius actæ cauſæ firmamentum adiicimus, quòd cum in omnibus regnis Indiarum tam multa prælia commiſſa ſint, & tot nationes ſubactæ; nullum tamen genus Indorum ſeruituti ſubiecit regia lex, quin potius Indos omnes, & liberos eſſe, & ſuis rebus liberè vti declarauit, grauiſſimis pœnis propoſitis, iis, qui veluti iure belli captos, ſibi manciparent. Imò verò in omnibus expeditionibus quæ fiunt, faciendæve ſunt, ſiue ad nouas gentes quærendas, ſiue ad iam quæſitas perueſtigandas, inuiolabili lege ſancitum eſt, vt neque noſtri milites aggrediantur non laceſſiti ad vexandos, cædendóſve barbaros, neque illos vndecumque captos ſeruire cogant. Qua vna lege pleniſſime demonſtratur, nullum belli ius noſtris ex quantavis Indorum barbarie, & inhumanitate concedi. Supereſt vt quoniam, & diuinis, & humanis legibus bello laceſſendi Indos omnis cauſa ſublata eſt, hac excluſa via prædicandi Euangelium ijs, quos armorum vis ſubegiſſet, perſequamur, an alius aliquis aditus pateat ad annuntiandum gentibus Chriſtum.

CAPVT

Capvt VIII.

Veterem & Apoſtolicam Euangelizandi rationem non poſſe exactè ſeruari inter barbaros.

TRibus igitur modis, quantum mihi diligenter cogitanti occurrit, ad prædicationem Fidei apud barbaros inſiſti poteſt: quorum nos tum æquitatem, tum prudentiam expendere neceſſe eſt. Primus eſt, vt more, & inſtituto Apoſtolico, gratia Dei freti eant prædicatores ad gentes, & prædicent Euangelium, omni militari remoto apparatu. Alter, vt gentes nouæ non adeantur, ſed quæ iam fuerint principibus Chriſtianis ſubiectæ ſiue per ius, ſiue per iniuriam, iis demum operam ſuam impendant verbi Dei miniſtri. Tertius, vt adeant quidem, & prædicent Chriſtum, vbi nominatus non eſt, ſed tamen humanis præſidijs, & copijs adiuti, quibus ſeruentur illæſi. Habent autem hæ ſingulæ viæ, proprias & commoditates, & difficultates ſuas, neque parum diuinæ lucis expetendum eſt, vt intelligatur, primùm, an quævis iſtarum probanda, improbandáve ſit, tum quæ debeat cæteris anteponi, ſi omnes ſequi non vacet, poſtremo quid in vnaquaque prouidendum ſit Chriſti ſeruo. Prima igitur illa non dubium eſt, quin ſit non ſolum officij, & æquitatis plena, verum etiam omni laude ſuperior, in ipſo duce, & Apoſtolo conuerſionis noſtræ Ieſu Chriſto primùm

primùm dedicata, deinde in ſanctis eius Apoſto-
lis illuſtrata, qui patientia ſua, & eximia pauper-
tate potentiam mundi vicerunt, de quibus Eſaïas
præcinit: Conculcabit ciuitatem ſublimem pes *Eſai.26.*
pauperis, greſſus egenorum. In quo genere Euan-
gelizandi prorſus Euangelico (neque enim dici
aliquid maius poteſt) primum conſolationis eſt
plurimum, ipſis Dei miniſtris, quod vitam cœle-
ſtem inſtituant, ab omni cupiditatis, & violen-
tiæ ſpecie remotam, ideóque iucundam, & li-
beram. Ipſe enim dixit. Non te deſeram, neque *Heb.13.*
derelinquam. Et, Cum miſi vos ſine ſacculo, & ſi- *Luc.22.*
ne pera, nunquid aliquid defuit vobis? Teſtis
huius rei locuples eſt M. Franciſcus noſter, qui
tanquam de alio loquatur, tantum diuinæ volu-
ptatis, & conſolationis flumen in illa ſua verè bea-
ta peregrinatione in animum influere ſolere affir-
mat, vt cogeretur à Deo petere, vt aut imbecillitati
ſuæ parceret, aut ſi ita decreuiſſet, iuberet ſe vi-
tam commutare, quòd tantam vim cœleſtis dul-
cedinis ferre non poſſet. Id fortaſſe minus facile
credent homines: ſed experti ſciunt, quid acci-
piant, & nemo ſcit, niſi qui accipit. Deinde fru- *Apoc.2.*
ctus ipſe Euangelij merito ſperatur vberior, vbi
verbis facta non diſſident, ſed exemplo ſuo, man-
ſuetudine, paupertate, benignitate, Chriſti præ-
dicator vehementius pulſat animos, quam aures
quibuſvis vocibus. Nihil Paulus audebat loqui *Rom.15.*
eorum, quæ per illum non efficeret Chriſtus. Ad-
mirabilis eſt vita Euangelica, & oculos ad ſe om-
nium animóſque ipſa nouitate conuertens; cum-
que intelligunt homines non ſua, ſed ſe quæri,
tunc neſcio quomodo, & ſe & ſua libenter imper-
tiunt.

tiunt. Poſtremo quicquid moleſtiæ accidit, quic quid difficultatis & periculi, mors denique ip & quivis cruciatus, ſi tandem deſignetur in Chri ſti militem, videtur ad illius gloriam cumular dam pertinere, neque tam in fugam vertere, quar palmam offerre, & certaminum omnium fructur pretioſiſſimum Triumphum Crucis. Quæ cum it ſe habeant, pleríque eorum; qui ad munus dila tandi Euangelij excitantur, eam ſortem fœlicic rem putant, vbi poteſt, vt dixi, Euangeliur Euangelicè prædicari. Atque in ea re non dubiur eſt, quin præclarè cum noſtris magna ex parte i India Orientali actum ſit, in qua verè more Apo ſtolico licuit inter tot gentes Chriſtum annun tiare Indis, Perſis, Arabibus, Æthiopibus, Malaua ribus, Iapponenſibus, Sinenſibus, & infinitis aliis Quam tamen Euangelizandi rationem ſi ir pleriſque huius Occidentalis orbis gentibus ac amuſſim tenere quis pergat, nihil aliud quan amentiæ extremæ damnandus ſit, neque immerito. Experientia ipſa omni exceptione ſuperioi teſtis rem abunde monſtrauit. Nam vt de aliis taceam, ſola terra illa Florida ſemel, atque iterum, & tertiò pacificè ad ſe venientes prædicatores, inauditos indicta cauſa trucidauit, quod, & Dominicani probarunt, & noſtri plus ſatis experti ſunt. Itaque inſtitutum illud Apoſtolicum vbi teneri commodè poteſt, nihil prius, neque melius. Vbi autem non poteſt, vt ferè in omni barbarie res habet, non eſt prudentiæ, ſpecie iuſtitiæ ſanctioris committere, vt ſalutem ipſe abjicias, & alienam nihilo amplius compares. Mihi verò attentius intuenti in hoc inſtituti genus, duæ

occurrere

occurrere cauſæ ſolent, ob quas Apoſtolica illa
Regula, & forma inter has nationes teneri exa-
ctè non poſſe videatur. Vna eſt ſatis nota, quòd
hæ gentes ſicut beſtiarum moribus vtuntur, ita
humanitatis parum permittant, ſine fœdere, ſine
miſericordia, provt quidvis collibitum eſt, ita te-
merè agentes. In hoſpites, & externos nullum
gentium ius obſeruantes cum ne inter ſe quidem
naturæ leges ſciant. Quamobrem qui horum ſe
rationi, & arbitrio commiſerit, poterit is cum
apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò
ab iſtis Martyrium expectandum eſt, quæ fortaſſis
spes tantum diſcrimen leuaret, non enim pro Fi-
de, pro Chriſto, pro Religione moriendum eſt:
ſed vt vel ſuauiores epulas de te præbeas, quod
Braſilienſibus, & toti Septentrionali oræ huius
orbis vulgare eſt, vel ſpolium præbeas barbaris
egens, vel denique quia viſus es nunquam, &
quid in te ſibi liceat, experiri iuuat. Apoſtoli præ- 1.Cor.2.
dicabant Chriſtum Iudæis quidem ſcandalum,
gentibus autem ſtultitiam, aliis ſapientiam, aliis
ſigna quærentibus: ſed vtrique tamen ratione age-
bant: oderant verò illos propter nomen Chriſti,
atque ita beatos potius faciebat perſecutio; per
quam etiam miro modo Dei gratia amplius dila-
tabatur. At barbari, excepto hoc quod homines
ſumus, nihil cogitant, imo illud quoque diu ad-
dubitaſſe non pauci comperti ſunt. Altera cauſa in
nobis eſt, cur Apoſtolica prædicatio inſtitui om-
nino Apoſtolicè non poſſit, quod miraculorum
nulla facultas ſit, quæ Apoſtoli plurima perpetra-
bant: quorum ſplendore & potentia freti, autho-
ritatem dicendi apud quoſvis quicquid placebat,
H facilè

Act.10. & 14. & 28. facilè vendicabant. Habebantur homines Dij ſi-
miles, atque ita cætera eorum paupertas, abiectio
ignobilitas, ineruditio ſæcularis, ornamento po-
tius erant, quam contemptui & faſtidio, diuinam
eorum vim admirantibus, & prudenter iam ind
colligentibus gentibus, quam eſſent homines af
Act.13. fectibus ſuperiores, & toti pene cœleſtes. Quo
de Sergio Paulo Proconſule viro prudente diuin
commendandum memoriæ putarunt. At noſtri
nunc temporis, cum talium operum majeſtate ſe
ſe barbaris admirandos, & timendos non præ
beant, nihil reſtat, niſi vt reliqua vitæ inopia &
impotentia penitus contemnatur, neque à gene
roſo & excelſo animo ſed à miſera & aduerſa for
tuna profecta intelligatur, atque adeò cum ſordic
illiberaléſque iſti maxima ex parte ſint, omniu
rerum penuria noſtros conſequatur neceſſe eſt. E
ſi enim ob cibum Euangelizare non expedit ſe
ſine cibo tamen Euangelizari non poteſt. His ac
cedit, quod perſpecta noſtrorum hominum auari
tia & ferocia ita hæ nationes perculſæ ſunt, vt ſil
conſulendum putent, noſtris vbicunque conce
ditur, ſine vllo diſcrimine interemptis. Non ſo
lum ergo ſignorum vis noſtris temporibus deeſ
verum pro iis etiam ſcelera vbique feruent. Qu
grauiſſimo incommodo interclusa ferè videtu
via ad primam illam penitus Apoſtolicam Euan
gelizandi rationem: vt majores ſocietatis noſtr
ſapienter edixerint, ſpecie Euangelicæ perfectio
nis non eſſe temerè arbitrio barbarorum, præd
catores Euangelij committendos. Quandiu enim
porcorum, & canum ſocordiam, atque impuden
tiam agnoſcimus, nobis quoque à Chriſto Do
min

mino præceptum exiſtimare debemus, ne pretio- *Matth.7.*
ās margaritas fruſtra mittamus ante eos, qui &
as conculcent pedibus ſuis, & conuerſi diſrum-
ant nos.

CAPVT IX.

ur miracula in conuerſione gentium non ſiant, nunc, vt olim, à Chriſti Prædicatoribus.

M Vltos verò inter hæc illud quærere & ad-
mirari non temerè ſolere animaduerti,
id ſit, quod noſtra ætate in prædicatione Euan-
lij, apud nouas gentes miraculorum illa vis non
rnatur, quam Chriſtus ſuis promiſit, quæque ad *Marc.16.*
nfirmanda ſuper humana dogmata ſingulariter
icax eſt. Nam & nationes innumerabiles ſunt,
arum ſalutem Deo eſſe charam dubitare non
ſſumus: & hæ, ſiquæ vnquam aliæ, externis ſi-
is & operibus prodigioſis fidem commodare *Barbari*
ſquam dici queat, facilè ſolent. Argumento eſt *act.28.*
rabilis illa, & inaudita noſtrorum hominum *prius*
egrinatio in terra Florida, vbi ex immenſo *Paulum*
ifragio quatuor illi homines tantum ſuperſti- *homici-*
Cabeça de vaca, Dorantes, Caſtillo, & quidam *dam, mox*
is, diuinitus gratia curationum donati & ope- *Deū dice-*
Apoſtolica perpetrantes, homines alioqui mili- *bāt, quòd*
s & profani, inter immaniſſimos barbaros *nihil læ-*
totum decennium non ſolum illæſi ſeruati *ſus eſſet à vipera.*

ſunt, verum infinitas populorum cateruas poſt ſe agentes, itinera ad id temporis inaudita confe- cêre ab Oceano Arctico vſque ad Antarcticum mare penetrantes. Qua in peregrinatione, quem- admodum eorum fide digni commentarij habent, propter ſanitatum operationes vitæque innocen- tiam tantum admirationis, & gloriæ apud barba- ros ſunt conſecuti, vt propemodum adorarentur pro diis, & quicquid imperarent, non aliter quam de cœlo profectum acciperetur. Quæ res abundè monſtrauit, vt eorum etiam quidam li- teris prodidit, quam eſſet facilis, ac certa via ad conuerſionem gentium harum, vitæ innocentia præſertim ſignorum ſplendore decorata. Quid er- go? Cur putamus Excelſi dexteram ſe continere neque quod facillimè poteſt, gratia miraculorum tot populos ad fidem trahere? Iuuat interdum ill Prophetica oratione exclamare ad Dominum

Eccl. 36. Miſerere noſtri Deus omnium, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum, & immitte timorem tuum ſuper gentes, quæ no exquiſierunt te, vt cognoſcant, quia non e Deus niſi tu, vt enarrent magnalia tua. Alleu manum tuam ſuper gentes alienas, vt videant po tentiam tuam. Sicut enim in conſpectu eoru ſanctificatus es in nobis, ſic in conſpectu noſtr magnificaberis in eis: vt cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus, quoniam non eſt Deus præt te Domine. Innoua ſigna, & immuta mirabili glorifica manum, & brachium dextrum, & r liqua. Atque hæc ſanè oratio huic tempori, negotio non aliena videtur. Verùm cur tanta ſ gnorum parcitas ſit, cum videatur tam eſſe effu

necel

neceſſitas, merito cruciat animum. Etſi enim Apoſtolica tempora vberiore Spiritus Sãcti dono ditata ſunt, & Spiritus primitias habuerunt; tamen non ſtatim cum ſæculo illo primo euanuit poteſtas ſignorum. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ narrant tempore Conſtantini Magni totam Iberiam Prouinciam, quæ eſt Armeniæ proxima, Chriſtianæ mulieris captiuæ opera, & ſignis, ad Chriſtum eſſe conuerſam. Legimus in hiſtoriis Anglorum quot & quàm magna per Auguſtinum, & Iuſtum, & Mellitum, cæteroſque monachos miracula Chriſtus ediderit, & magni Gregorij in hac cauſa teſtimonium tenemus, quod gentium ſaluti Deus tanta indulgeret. Cur ergo noſtra tempora deſerta ſunt; quibus tanta orbis portio innotuit, vt cum ea Anglia vniuerſa ſi conferatur, vix domus exigua ad ingentem vrbem futura ſit? Multos ergo, vt dixi, ad hunc modum ſecum cogitantes, pia hæc neque indocta quæſtio tenet. Mihi verò illud Auguſtini opportunè occurrit, *Aug. lib 83. q. q. 68.* qui cum commemoraſſet paulò ante, diuinam vocationem interdum ſignis externis aliquando interno potius impulſu fieri, mox adiungit, Hæc autem vocatio quæ ſiue in ſingulis hominibus, ſiue in populis, atque in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ ordinationis eſt. Quis enim cognouit ſen- *Eſai. 40.* ſum Domini, aut cum quo iniit conſilium? Populum Iſraël ſibi charum, initio de ſeruitute Ægypti Pharaone toties profligato ingentibus *Exod. 14.* prodigijs eripuit: eundem populum longè poſt de Babylonica captiuitate patriæ reſtituit non ita magnis operibus perpetratis: illic quidem per

*Agg.*1.& 2. Moyſen, & Aaron, hîc per Zorobabel & Ieſum:
*Zach.*1. neque tamen minus ſe mirabilem prædicari vult
3.*Eſdr.*5. ſecundo iſto reditu quam primo illo ingreſſu in terram promiſſionis. Proinde Hieremias loquitur,
*Hier.*16. Ecce dies veniunt, dicit Dominus,& non dicetur vltra, Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de terra Ægypti, ſed viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de terra Aquilonis, & de vniuerſis terris ad quas eieceram eos. Cui rei non diſſimile mihi videtur, quòd Eccleſiam ſuam olim in ipſis Euangelij cunabulis, multorum ſignorum & variorum chariſmatum copia congregauerit, eandem modo de gentibus non minus mirabiliter mirabilium parcitate colligit, diuerſa tempora ſecundum altiſſimas ſapientiæ ſuæ leges diuerſis rationibus adminiſtrans. Attamen in re obſcura, quantum ſapere datur,nonnihil etiam rationis inuenire poteſt humana cogitatio, modo ſobriè
*Epheſ.*3. quærat, in charitate primum radicata & fundata, vt poſſit comprehendere. Ac mihi quidem aliquoties iſta animo repetenti tam perſpicuæ diuerſitatis in poteſtate ſignorum, illa occurrere cauſa ſolet, quod priſcis temporibus omnino neceſſaria fuerint, noſtris non item. Etenim fides myſteriorum ſublimium omnem humanam rationem ſuperantium aſtruenda tunc erat apud homines maximè ratione ſua cuncta metientes, & ad ſolitos calculos reuocantes, Græcos, inquam, atque Romanos,cæteroſque illa maximè ætate ſapientia huius ſæculi florentes.His quomodo per homines paucos,ignobiles,imperitos perſuaderi poſſet,doctrina omnibus humani ingenij viribus validiſſi-
1.*Cor.*1. mè obſiſtens, quam proinde ſtultitiam Dei Apoſtolus

ſtolus vocat, niſi diuina quædam, atque inelu-
ctabilis euiciſſet authoritas, conteſtante Deo ſi-
gnis, & prodigiis, & variis chariſmatibus? Quod *Heb. 2*
etiam Paulus Apoſtolus ſæpè commendat. Sermo *1. Cor. 2*
meus, inquit, & prædicatio mea non in perſua-
ſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſten-
ſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in
ſapientia hominum, ſed in virtute Dei, & alio in
loco, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute *Rom. 1*
ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurre-
ctione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri,
per quem accepimus gratiam & Apoſtolatum ad
obediendum fidei in omnibus gentibus. Ita reli-
gio Chriſtiana, vbi humana præſidia prorſus ab-
erant, diuinis eſt fundata miraculis. At noſtro-
rum temporum longè alia ratio eſt. Nam & ij,
quibus fides annuntiatur, omnibus rebus infe-
riores ſunt, ratione, cultu, authoritate: & ij,
qui annuntiant antiquitate religionis ſuæ, multi-
tudine ſuorum, ingenio, elegantia, cæteriſque
copijs ad perſuadendum ſuperiores ſunt, & abun-
dant. Neque barbarorum ingenia ea ſunt, quæ
fidei difficultatibus terreantur, cum à maioribus
ſuis obſeruent ipſi longe incredibiliora. Ac reuera
ſi Chriſtus annuntietur, vt opus eſt, obſequentes
& ad credendum faciles ſeſe exhibent. Denique
quid magnorum ſignorum confirmatione opus
eſt, vbi potius deſideratur acutior intelligentia,
quæ altitudinem doctrinæ noſtræ aliqua curioſi-
tate diſquireret? Vnum illud his gentibus huic
nouo orbi potentiſſimum, & ad Fidem efficaciſ-
ſimum ac pene ſingulare miraculum neceſſarium
eſt, mores cum Fide congruentes. Hoc & abundè

ſufficit, & omnibus conceſſum eſt, modo velint. In hoc argumento explicando de ſignorum raritate, mirifice verſatur S. Ioannes Chryſoſtomus in epiſtola priori ad Corinthios tractans illa verba
1. Cor. 2. Apoſtoli, vt Fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Ac primum quidem monſtrat ſigna Euangelicæ prædicationis initio patrata Fidem non illi ſolum ſæculo, ſed & futuris peperiſſe. Si enim illa tunc peracta creduntur, certum eſt, doctrinam, cui confirmandæ adhibebantur, diuinitus, eſſe profectam & inſpiratam, ſin autem hiſtoriæ, ac veritati ſignorum minus gentilis credat, at longè omnibus ſignis maius eſt, homines paucos, ignobiles, illiteratos, omnibus mortalibus exoſos toti orbi perſuaſiſſe Religionem adeo intellectu arduam, & omnibus affectibus oppoſitam, quam neque ratione firmarent, neque potentia defenderent, neque viſibili aliquo præmio perſuaderent. Non ergo Fides iam ſatis fundata miraculis, nouis indiget confirmari, quin potius vtilius eſſe aſſerit ſignis nunc carere, quoniam maioris meriti ſit. Poſtremo, id quod de vitæ integritate ad fidem conciliandam Euangelio
Chryſ. ho. 6. in 1. ad Corinth. admonui, adeo confirmat, vt dicat, Quòd etſi in præſentia ſigna viderentur, quis tamen perſuaderet? Quis externorum aures nobis accommodaret, cum tantopere increbreſcat malitia? Etenim probata Chriſtianorum vita maiorem apud multos authoritatem ſibi vendicabit, quàm ſigna. Siquidem hæc apud impudentes, & malos homines malam concitant opinionem. Vita autem pura, etiam ipſum Diaboli os maiorem in modum obſtruere poterit. Hæc ille. Quibus ego addiderim
inter

inter Apoſtolica ſigna ad ſubiugandum orbem in obſequium Christi hoc maximum extitiſſe. Signa, inquit Paulus, Apoſtolatus noſtri facta ſunt ſuper vos: in omni patientia in ſignis, & prodigiis, & virtutibus. Vide, obſecro te, quid loquatur, vbi inter ſigna Apoſtolatus primum locum tribuit Patientiæ, ſecundum miraculis, & prodigiis. Atque ad Theſſalonicenſes, Ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit, ſed ante paſſi, & contumeliis affecti, & cætera, vbi qualis fuerit vita, qui mores, quam ab auaritia, ab adulatione, à faſtu omni remoti, id verò pro certo, & inſuperabili veritatis annũtiatæ teſtimonio profert. Sit vita pura, & innocẽs, in Chriſti prędicatore: & hæc ſignorũ omnium vim obtinebit.

2.Cor.12. *1.Theſſ.2.*

CAPVT X.

Quod etiam exiguo merito Prædicatorum, ſignorum parcitas aliqua ex parte attribuenda ſit.

QVod ſi quis præter allatam rationem, amplius adhuc requirat, accipiat etiam alteram. Miracula quidem etiam per homines à charitate Dei alienos effici poſſe, notior res eſt, quam vt longa probatione indigeat. Habes Paulum dicentem, ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Habes ipſum Dominum perſpicuè docentem. Multi dicent mihi in illa die, Nonne in nomine

1.Cor.13. *Mat.7.*

mine tuo prophetauimus, & virtutes multas fe-
Auguſt. lib.83.q. q.79. fuſè. cimus? Quibus ipſe reſpondebit, Amen dico vobis, neſcio vos: Diſcedite à me operarij iniquitatis. Quo in loco Baſilius Magnus, & author de Eccleſiaſticis dogmatibus ſeriò monent vitæ potius fidendum eſſe quàm ſignis, quod his interdum etiam peccatores abundent. Nam & ille in
Luc.9. Euãgelio dæmones expellebat, qui Chriſtum non ſequebatur. Hæc quanquam ita ſe habent, tamen non dubium eſt, quin frequentiſſimum ſit, & veluti lege fixum, vt quo quis fide & ſanctitate magis eminuerit, eo aptius inſtrumentum ſit, per quod Spiritus ſanctus tàm præclara opera perpetret. Vix enim inter multos vnus occurret, qui vera ſignorum gloria claruerit, qui non idem egregia fide opus Domini operatus ſit. Cum enim Apoſtoli etiam ſemicinctia ac ſudaria magna in oppreſſis peragerent, ſcæuæ cuiuſdam filij viribus maiora conantes, etiamſi Chriſtum inuocarent, & Paulum commemorarent, tamen iuſtè audierunt ſibi à malignis ſpiritibus reſponderi,
Act.19. Ieſum nouimus, & Paulum ſcimus: vos verò qui eſtis? Quo facto nos admonitos ſcriptura voluit, etiamſi Chriſti nomen ad profligandos hoſtes ex corporibus humanis ſatis potens eſſet, ſed tamen malorum meritis impediri ſæpe rem tantam. Quid ergo mirum, ſi rara illa, & admiranda te-
Pſ.73. ſtimonia aufugerint, ſi ſigna noſtra vt eſt in Pſalmo, non videamus, neque ſit Propheta in terra, vbi Fides exigua eſt, vbi charitas refrigeſcit, raruſque omnino eſt, qui parem animi cum corpore curam gerat, & celebretur ille pro ſancto, qui paulò ſtudioſius pueriles carnis illecebras, & ſæ-

culi

culi vanitates ab ſe abdicarit? Equidem non dubito ſi illa priorum priſca fides, ſi pietas, ſpiritúſque feruor ille rediret, quin priſca etiam opera ſpectaturi eſſemus. Conuertamus oculos in noſtri ſæculi hominem B. Magiſtrum Franciſcum, virum Apoſtolicæ vitæ, cuius tot, & tam magna ſigna referuntur per plurimos, eoſque idoneos teſtes, vt vix de alio, exceptis Apoſtolis, plura, aut maiora legantur. Quid M. Gaſpar, aliique ſocij non pauci in India Orientali, quantam diuinæ magnificentiæ laudem nouis conuertendis populis operibus admirabilibus pepererũt? Quod in aliis ſacrorum Ordinum viris perſpectum etiam eſt, & in noſtra quoque Occidentali India non omnino inuſitatum. Verè humilibus dat gratiam Deus. Atque vt eos canales infundendo liquori ſapiens artifex eligit, qui neque comminuti, neque vitiati aliqua ex parte ſint, ne humorem infuſum, vel non tranſmittant quo oportet, vel propria affectione corrumpant: ita profectò Spiritus ſanctus ad ſuam potentiam, & gloriam declarandam, eius puritatis viros, atque humilitatis aſſumit, qui nihil ſibi ſumentes, totum Deo cuius eſt omne donum perfectum, & ſaluti proximorum ſyncerè refundant. Quod quia magnum, & rarum eſt, ita ſcilicet, Deo eſſe fidelem, vt neque in magno, neque in paruo Dei gloriam ſibi quis ſuffuretur, idcirco rara etiam ſunt talia dona. Si enim in iniquo mammona infideles eſtis, ait veritas, quod veſtrum eſt, quis credet vobis? Hoc profundè ſignificans, quod qui etiam de puerilibus, & ſæcularibus ſuperbimus, de opibus, de genere, de elegantia, quod vocat

Iac. 4.
1. *Pet.* 5.
Luc. 16.

vocat iniquum mammona, & alienum, quia verè, neque noſtrum eſt, neque iuſto dignum, quomodo non magis intumeſcemus, ſi ſpiritus dona illa magna, & præclara noſtræ fidei committantur? Atque has ego duas præcipuas eſſe cauſas reputare ſoleo in raritate ſignorum: & alteram diuinæ eſſe iuſtitiæ, alteram ſapientiæ, quibus ſuprema illa, & inexhauſta potentia quodammodo cohibetur, atque libratur, ne ſe ſecundum diuitias ſuas effundat. In omnibus verò bonitatem ſuperexcedentē conſiderare licet, quæ etiam hoc ipſum quod minus præſtare, atque indulgere videtur, ad hominum certam ſalutem accommodat, atque conuertit. Ipſi gloria in ſæcula. Amen.

Capvt XI.

De Prædicatione inter eos qui Fidem iam receperunt.

IGitur morem illum Apoſtolicum Euangelizandi vbi nominatus Chriſtus non eſt, vt omnium beatiſſimum, vbicumque licet, retinendum eſſe, vbi id vero minus conceditur propter malitiam; vel regionum, vel hominum, ſaltem ſuſpirandum, & quoad eius fieri poteſt, imitandum, ſatis, vt reor, monſtratum eſt. Sequitur vt de eo prædicandi genere diſſeramus, in quo auditores iam vtcumque Chriſtianos offendimus, & legibus noſtris ſubiectos. Id quod eſt modo

ſitatius, propterea quod non tam nouis regionibus inueſtigandis, quàm olim repertis excolendis, magis inuigilare hominum ſtudia cœpêre. Qua in re duo præcipienda videntur. Vnum, vt Principum ciuili iuriſdictioni minimè reſiſtatur. Alterum vt in Eccleſiaſtica cura religioſe, & magno animo perſeueretur. Nihil perinde inſtructioni, & ſaluti Indorum nocere compertum eſt, atque peruerſam quandam, & malignam poteſtatum temporalis, & ſpiritualis concertationem, aut imminutionem, aut quoquomodo offenſionem. Atque, vt de cæteris modo magiſtratibus ſæcularibus taceamus, certè grauiter errant quidam ſpecie fortaſſe pietatis, ius regium, & adminiſtrationem vocantes in dubium, quærentes interdum, quo titulo, & iure Hiſpani dominentur Indis? Num hæreditario iure ad nos deuoluti ſint, an bello iuſto ſubiecti? Quæ ſanè diſputatio eò pertinet, vt adminiſtrationis Indicæ, vel tollatur, vel certè debilitetur authoritas, quo ſemel ſi gradus fiat, quanta ſit futura pernicies, quæ perturbatio rerum omnium conſequatur, dici vix poteſt. Neque verò id ego modò ſuſcipiam, vt bella, bellorumque geſtorum rationes defendam, atque omnes illos ſuperiorum temporum turbines. Illud religiosè & vtiliter moneo non oportere in hac cauſa amplius diſceptare, ſed veluti præſcriptum iam ſit, optima fide agere debere Chriſti ſeruum. Neque alia ſubtilior petenda eſt cauſæ euictio, quam quòd, vt demus quam maximè peccatum eſſe in vſurpatione dominatus Indici, tamen neque reſtitui iam poteſt (cui enim, aut quibus modis?) neque ſi

maximè

maximè poſſet, Fidei Chriſtianæ ſemel ſuſceptæ euidens iniuria, & periculum, id vllo modo pateretur. Nam etſi infideles ad Fidem profitendam cogi violenter ab alienis præſertim principibus, diſciplina Chriſtiana grauiſſimè deteſtatur, & prohibet: eadem tamen ipſa religionem ſemel, ſiue iure, ſiue iniuria ſuſceptam, nullo modo deſerendam eſſe, & deſertores coërcendos eſſe ſeuerè decernit. Qua de re extant Patrum antiqua

Conc. Tol. 4. c. 55. d. 45. De Iuda. decreta in Concilio Toletano, Oportet, inquiunt, vt Fidem etiam, quam vi, vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & Fides, quam ſuſceperunt, contemptibilis habeatur. Plus enim habet iuris, vt Au-

Epiſ. 50. ad Bonifa. guſtinus cenſet, quod in eis Dominicus character agnoſcitur. Adde, quod ſubditorum non eſt iſta examinare, ſed honorem potius omnem deferre Principibus. Certè Cæſarum dominatus in orbem inuectus, ſi quis exactius diſcutiat, maxima ex parte tyrannicus fuit, neque tamen Paulus, & Petrus eorum potentiæ reſiſtendum docuerunt, quin potius honorem, obedientiam ac tributa reddenda diligenter præcipiunt, idque non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſ-

Rom. 13. Tit. 3. 1. Pet. 2. Mat. 22. Matt. 17. cientiam. Ac licet aliis gentibus iure aliquo imperarent Romani, at in Iudæos iniurioſè profectò irruerant: tamen Chriſtus Dominus, neque cenſum, neque tributa reprehendit, ſed ſoluit ipſe quoque libertate ſua non vtens, cum eſſet filius

Luc. 3. ſummi Regis. Et cum multa in Herode Ioannes Baptiſta acriter obiurgaret, potentiam tamen nunquam increpuit, imo verò milites ſtipendia

Act. 10. Romana, qualis eſt in Actis Apoſtolorum, ille

Centu

Centurio, rectè mereri ſanxit. Denique & magna-
um opum & Regnorum maximè iura, cum ſæpe
er iniuriam introducta ſint, tamen videmus in
acris literis in principibus ſua imperia conſtare,
& ſubditos obedientiam doceri. Igitur ſiue iniu-
ia vſurpatus ſit dominatus Indicus, ſiue quod
nagis exiſtimandum, & prædicandum eſt, quan-
um attinet ad Regum adminiſtrationem, iure &
rdine, nequaquam expedit Indorum adminiſtra-
ionem, quæ illis vtiliſſima eſt ad ſalutem æter-
am, Chriſtianis principibus derogare. Hoc ſibi
um perſuaſerit Euangelicus operarius, poterit
ine vlla offenſione, & ſcrupulo in hanc latiſſi-
nam ſegetem falcem mittere: & tam de ſalute
ndorum, quàm illos admniniſtrantium in Chriſto
ogitare, atque operam ſuam omnem impendere
ideliter, ingreſſurus ſine dubio vaſtiſſimam quan-
am ſyluam, multis quidem aſperitatibus horri-
ilem, ſed tamen fertilitati Euangelicæ commo-
iſſimam, modo zelus Dei vigeat, & tolerantia
on deſit cum fiducia coniuncta. Et quoniam,
uod ad caput alterum attinet de Eccleſiaſtica,
& religioſa diſciplina conſeruanda tam in noſtra-
es, quàm in ipſos Indos, vbi iam Fides Chriſti
uſcepta eſt, prolixiorem orationem deſiderat,
ractanda res eſt vberius conſequentibus libris.
Modo illud maneat, vt in militari diſciplina res
abet, non rectè prouinciam aliquam expugna-
i, & in ditionem redigi, niſi deducta colonia, &
ræſidio impoſito, gradus figatur, ita profectò in
orum infidelium conuerſione, nihil ſperandum
ſſe lucri, niſi obfirmato animo, iis corripiendis,
nſtruendis, atque ad perfectum vſque promo-
uendis

uendis conſilia, curæ, conatúſque omnes admo-
ueantur. Neque enim repente quicquam legitima
incrementa ſuſcipit.

Capvt XII.

De expeditionibus neceſſariis ad prædicandum barbaris Euangelium.

QVoniam conſtat antiquo, & Apoſtolico more non poſſe pleroſque infideles obiri, & debellari barbaros prius, vt mox domiti religionem Chriſtianam recipiant, multis, & magnis rationibus peruerſum eſſe monſtrauimus, non exiguæ occurrere videntur anguſtiæ, quonam modo, & via verbum Dei ad nouas nationes peruenire queat. Sed quia omnibus gentibus prædicari Euangelium oportet ſecundum Saluatoris præceptum, & prædictionem, & nulla eſt hominum portio, quam incurabilem reliquerit ſummus conditor, colligitur, nouo aliquo Euangelizandi genere vtendum eſſe, nouo quoque hominum generi accommodato. Vt enim barbari, veluti mixta humana & ferina natura conſtant, vt moribus non tam homines, quam hominum monſtra videantur, ſic quæ cum illis inſtituenda eſt conſuetudo, partim humana & liberalis, partim ſubhorrida, & ferox ſit, neceſſe eſt, vſque dum natiua illa ſua feritate depoſita paulatim manſueſcere incipiant, & ad diſciplinam humanitatémque traduci. Non igitur negligenda

gligenda eſt accuratior de expeditionibus tracta-
io, quibus, vel incognitæ nationes exploran-
ur, vel iam exploratæ adeuntur, idque ſæpius na-
igatione prolixa, interdum terreſtri itinere.
Quo in vtroque genere in hoc Occidentali or-
e, atque Oceano Antarctico nouæ quotidie
entes, & hucvſque inauditæ occurrunt, qua-
um ſalus nullo modo contemni poteſt. Simul
rgo proficiſci oportet viros militares, neceſſa-
ia humanæ vitæ præſidia in tam longa, tamque
ericuloſa peregrinatione ferentes, ſimul vitæ
ternæ præcones, caſtris Chriſti militantes, vt
iabolica tyrannide captas animas Deo expu-
nent. Id ita coniuncto officio oportere fieri,
on ſolum ratio docuit, verum ipſa iam longo
ſu comparata experientia. Quare ſi qua ſpes eſt
lutis barbarorum, in his certè expeditioni-
us poſita eſt. De quibus primum quod ad mi-
tiæ leges ſpectat ſecundum omnium ſupremam
ei legem, dicendum erit: deinde quod ad præ-
icationem conuerſionémque gentium pertinere 1.Cor.15.
bitrabimur. Prius enim quod animale eſt, de-
de quod ſpirituale. Tria igitur quæri poſſe vi-
entur, Primum quo iure, quave ratione nouæ
xpeditiones in barbarorum terras ſuſcipiantur:
um quid in iis fas ſit agere noſtris: poſtremo qui-
us iniuriis laceſſiti Chriſtiani poſſint ſibi barba-
os ſubjicere, vel bello vel vi.

I CAPVT

Capvt XIII.

Quo iure Chriſtiani expeditiones facere poſſint in regna barbarorum.

REgna igitur barbarorum quo iure Chriſtiani adierint, adiréve poſſint, ſi quis ex me quærat, facile reſponſurus ſum non alio opus eſſe quam ipſo communi naturæ, quod homines ſint. Peregrinari cuivis quocunque fas eſt: nefas verò hoſpitem pacatum, neque lædentem neque ſuſpectum communi ſolo excludere. Quamobrem leges illæ Chinenſium, quæ capitis ſupplicium in hoſpites iniuſſu Regis venientes ſtatuunt, iniquæ profectò ſunt, & ab omni humanitate alienæ. Nam vt nihil aliud, certè innatus amor noua diſcendi, atque experiendi, ius cuique facit, vt remotiſſima quæque, ſi libeat oculis, atque animo luſtret, quod ad rerum humanarum, atque etiam phyſicarum prudentiam non parum conferre cenſuit Poëta, qui ſagaciſſimi viri laudes exordiens: Qui mores hominum, inquit, multorum vidit, & vrbes. Itaque hoſtibus tanquam pœna dignis aditum ad nos præcludimus, cæteris non item, niſi meritò in ſuſpicionem veniant. Iam verò mercaturæ artis hoc proprium eſt, vt quæ apud ſuos abundant, deferant ad externos, & quibus viciſſim illi circunfluunt, reportent ſuis. Ita enim communis noſtri generis author mortales omnes inter ſe ſociandos

Homerus initio Odiſſea, vt vertit Horatius.

dos

dos, & quadam communione in officio retinendos exiſtimauit, ſi ſibi eſſent viciſſim opportuni, & commodi. Atque vt in hominum ingeniis alios alia curare cernimus, vt hic calceos paret, ille contra domum ædificet, ita ipſas orbis terrarum regiones ſuo quoque quodam fœdere coniunxit, dum rerum aliarum aliis atque aliis feracitatem attribuit, nec fœlicitatis humanæ eſſe cenſuit, quod ille cecinit:

Omnis feret omnia tellus. Virgil.

Auri atque argenti haud ſcio an ditior vlla regio poſſit concurrere hoc ipſo Piru, aliarum pene omnium rerum olim ſummopere indigente. Alibi metalla, alibi gemmæ abundant, alibi ligna, piper, herbæ medicinales, lana, ſerica, artificia, & id genus ſexcenta. Qui ergo commoditates ſuas, nauigantes aut peregrinantes apud exteros quærunt, illis viciſſim vtiles futuri, operæpretium facere quis non videat? At in iſtis, dicet aliquis, cupiditas potius regnat, & immoderata rapacitas, ſicut & illis aliis perniciosa ſæpe curioſitas aut oſtentatio potius, quam vtile aliquid diſcendi communicandíve ſtudium. Neque humanitatis eſt officium, ſed auaritiæ ſitis, qua feruntur. Quis hoc neget? At modo non quid vitioſitas hominum habeat, ſed quid ipſa communis vtilitas concedat, expendimus. Licet ergo, licet ſine vlla dubitatione barbarorum fines penetrare, idque ſi tenuant nulla vel accepta vel meritò expectata iniuria, iniqui ſunt. Verum his ſepoſitis rationibus, quas habet ipſa natura communes, eſt omnino ſingularis quædam cauſa Chriſtianis, & ab

ipſo omnium conditore ius conditum, vt quæ à Deo didicerunt, doceant ipſi cæteros mortales; quorum ſalutem optare & quærere debent. Qui ergo dixit, Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, is certè aditum liberum quocunque terrarum aperuit, quem qui nobis præcludere velint, & ſummi Dei præcones ac legatos inauditos à ſe relegant; non ſolum contra ſalutem ſuam facere putandi ſunt, verum etiam inſignem Chriſtianæ Reip. contumeliam irrogare. Quod ſi barbari prædicatione Euangelica commonendi excitandíque ſunt, neque id fieri vnius, & alterius Sacerdotis peregrinatione permittit, vel ipſorum ingenium ferox, vel regionum immenſa diſtantia, neceſſario præſidio deſtituta, perſpicuum eſt complurium hominum cætu, & rerum opportunarum apparatu opus eſſe: quæ ſanè duo in Expeditionis ratione continentur. Nouas ergo ſiue Expeditiones, ſiue profectiones; ſiue alio melius vocabulo appelles, ad Indorum terras, conuictúmque explorandum, eſſe æquitatis, & officij plenas, ſi genus ipſum per ſe ſpectetur, ſatis ex his perſuaſum puto. Ariſtoteles quidem in Politicis ſuis, Peregrinis non admodum fauere videtur. Seditiones, inquit, concitat peregrinitas, donec in eandem ſimul conſpirationem deuenerit. Quapropter quicunque adhuc inquilinos ſuſceperunt, vel aduenas, omnes ferè ſeditionibus iactati ſunt, cuius documenti exempla plurima accumulat. Cæterum & ſi rectè ac perfectè inſtitutis ciuitatibus peregrinorum turba meritò ſuſpecta eſſe debeat, ac proinde purgatio aliqua iuſta ſit, tamen barbarorum

Matt. 16.

Ariſtot. 5. Pol. c. 3.

rum

rum alia longè ratio eſt, qui vel ob hoc ipſum externis indigent, vt eorum Reſpub. rectè conſtituatur, imo verò vt poſſint eo nomine dignam habere Rempub. quippe cum ferarum magis ritu vitam agant, quos ad ſocietatem legeſque naturæ accommodatas attrahere, & reluctantes quodammodo compellere, ſecluſa tamen ſeruitute, & cæde, potius officio aſſignandum eſt. Quod vſque adeo certum habuit Philoſophus, vt barbaros homines parêre nolentes, bello etiam domare, iuſtum natura decernat, quod nos ita temperamus, vt capi quidem, aut cædi, aut profligari barbaros nequaquam ſinamus, propterea quòd naturalem ſeruitutem nullam agnoſcimus, ſed tamen melioribus, & ſapientioribus pro ſua ſalute docendos ac regendos, non illiberaliter committamus. *Ariſtot.1. Pol.c.5.*

CAPVT XIV.

Quid in terris barbarorum, Chriſtianis liceat.

VNde fit conſequens ea omnia, quæ huic fini honeſtè præſcripto neceſſaria ſunt, ipſa lege naturæ, & Chriſti, noſtris apud illos licere, imò verò etiam expedire, modò id quod vbique quidem, ſed in hac maximè cauſa ſeruandum eſt, modus adhibeatur, vt ne quid nimis. Quoniam ergo natura barbarorum eſt maximè inconſtans, atque infida, opus eſt, vt qui apud illos verſantur, ſecuritati ſuæ conſulant, &

neque nocere cupiant, neque tamen ſe fruſtra lædi permittant. Quare quæ defenſionis ſunt propria & tutelæ, ea nemo culpare debet, ſi Chriſtiani ſatagant. In quo genere ſunt portus naualibus ſtationibus occupati, arces erectæ, ac munitæ, præſidia militaria cætera, quo confugere violati queant, & barbaros quantum ſatis erit, terrore ipſo, in officio continere. Hoc à Luſitanis factitatum in pleriſque Orientis maritimis vrbibus, non ſine egregia ipſorum gloria, & magna Chriſtianæ Reipub. commoditate, nemo eſt, qui non laudet. Quod ſi moroſior quiſquam id interpretatur iniuriam, propterea quod in ſuo regno munitiones, & præſidia extrui ab externis, quivis noſtrorum Principum grauiter indignaretur, & quantis poſſet viribus obſiſteret, intelligatur oportet, barbarorum ingenium eiuſmodi eſſe, vt nullam patiatur iniuriam, ſi contra ipſorum iniurias ſe quiſquam muniat, quod in noſtris humanè & pro dignitate ſe ſe gerentibus ſecus habet: qui enim inter ſuos non niſi armatus incederet; iniurius eſſet, idem ſi inter externos, & merito ſuſpectos armatur, cautus & prouidus potius dicetur. Adde quod ipſorum barbarorum intereſt, vt noſtri cum illis conſuetudinem habeant, quam fieri poſſit, tutiſſimam, & diuturnam, vt religionis veræ, ac ſalutis ſuæ, documenta percipiant. Atque hæc quidem militaris apparatus,& diſciplinæ cauſa eſt, quam dixi. Iam quod ad commutationes rerum pertinet, & mercimonia, nihil eſt quod hoc loco peculiariter præcipiendum ſit, præterquam vt pretia

rerum

erum iudicio boni viri atque prudentis conſti-
uantur. Qua in re non mediocrem habet quæ-
ſtionem, vtrum quanti barbari merces noſtras
æſtimant, tanti tranſigi poſſint. Nam bracteolas,
& calculos, & gladiolos, & ſiſtra, & vitrea, id
genus nugas ac ſcrupea; tanto in pretio apud
iſtos haberi compertum eſt, vt auri, aut argenti
non paruam vim, interdum eximios etiam ſma-
ragdos cum his commutare perlibenter ament.
Verum iſta diſcutere enucleatè, non huius nego-
tij eſt. Illud exploratum teneamus, omne genus
mercimonij cum iſtis exercere licere, pretium ve-
ro neque lege, neque certa ratione conſtare, ſed
iudicio ſapientis, qui perſpiciat quantum abun-
dent iis, quæ ipſi reddunt, & quanti faciant, vel
ad vitæ præſidia, vel ad ornatum quendam ipſis
charum ea, quæ accipiant à noſtris, quanta ho-
rum copia inopiáve ſit: vt omnibus probè per-
ſpectis atque libratis quæ rerum æſtimatio iuſta
cenſenda ſit, ſtatuere poſſit. De agris vero colen-
dis, & fructibus faciendis, dummodo fundi iis
neceſſarij aut culti non occupentur, non dubium
eſt quin beneficij etiam loco ponendum ſit, ſi
deſertos & infœcundos agros noſtri exerceant,
& ſementem faciant, atque Europæ frugibus aſ-
ſuefaciant. Idem in gregibus alendis iudicium eſt,
vbi paſcua vberrima nullis vſibus vacant, quod
plerique barbarorum armenti, ac pecoris negli-
gentes ſint, venationibus delectentur. Denique
quicquid vtilitatis noſtris ex illorum ſolo accede-
re poteſt, ſine vllo eorum detrimento, imo cum
non exiguo emolumento, id iure naturæ con-

ceſſum eſſe dubitare non poſſumus. Quamobrem quod ad auri & argenti fodinas exercendas ſpectat, quod præcipuè noſtrates curant, pro conceſſo reputandum eſt, quicquid barbari pro neglecto habent. Ita metalla fodienda ſuſcipere, aut auri grana ex fluuiorum obicibus cogere, aut argenti fundendi induſtriam ſequi, aut gemmas ex fundo expiſcari, aut pretioſos vniones eruere, aut quicquid denique rarum eſt, & indigenis, vel ignotum, vel deſpectum, non eſt contra æquitatem, ſi harum rerum ſtudioſi ſua diligentia & induſtria perſequantur. Sed obſeruandum tamen, vt neque iam ab incolis occupata, & habita in pretio, injuriosè dolo, aut vi præripiantur, neque ipſimet noſtris ad noſtras non ipſorum commoditates ſeruire cogantur: quod vtrumque periculi plenum eſt.

Capvt XV.

Quando liceat barbaris infidelibus bellum inferre.

QVod ſi barbari, vt ſæpè ſolent, nullis injuriis læſi, ſed humanè ac beneficè affecti, noſtros lædere pergant, aut fide violata cædem meditentur, pręſidia aggrediantur euertere, agros populentur, fruges corrumpant, naues iniecto igne cremare ſtudeant, dolo alimenta ſurripiant, aut denegēt, cæteráſq; injurias adoriantur, non ſolū noſtris ſeſe defendere, ac tueri licebit, verumetiam dāna illata reparare

eparare, & acceptam contumeliam vlciſci, ac ſi
es exigat, ſeriò agere, & bello proſequi rem.
Nam belli eam iuſtam definiuimus cauſam, vbi
niuria laceſſitus princeps arma induit. Verum il-
ud ſummopere aduertendum, non eodem modo
barbarorum iniurias ac cæterorum hominum
erſequi oportere. Cum enim ſint imbecilli, ac
uerili ingenio Indi, magis puerorum ac fœmi-
narum, vel potius pecudum more tractandi ſunt,
t non tam eos ſerio vlciſci velis, quam neceſſario
aſtigare, & terrere, neque tam gladius in iſtos
cuendus eſt, quam intentandum flagellum, vt
el ita mulctati diſcant timere & parêre. Non
nim ad illa ſæua ſtatim veniendum eſt, ad ædes
ncendio conflagrantes, viros ferro trucidandos,
eruitutem perpetuam, & reliquas bellorum cala-
nitates. Sed quatenus progrediendum ſit, & vbi
iſtendum, Ducis Chriſtiani charitas cum ſalutari
rudentia coniuncta, & melius dictabit, & ple-
ius, modò meminerit ſe Chriſti religionem pro-
iteri, & verbo & exemplo debere, vt non tam
uas curet, vel incommoditates, vel iniurias, quam
t pretioſa animarum lucra Domino acquirat.

CAPVT XVI.

De officio Prædicatoris Euangelici erga ſocios itineris.

HIs ita explicatis, iam quod ſit Euangelici prædicatoris officium in nouarum vocatio-
ne

ne gentium, intuendum eſt. Atque illud in primis præcipiendum, ne quoniam nouo modo & immutata ratione Chriſtum barbaris annuntiaturus ſit, ſeptus militari præſidio & multiplici apparatu, idcirco ſe Apoſtolico officio minus fungi arbitretur, animúmque demittat, quaſi Euangelium non euangelicè annuntiet. Oportet Dei ſeruum diuinæ per omnia voluntati promptiſſimè ſubdi, ac ſe æterna illius ſapientia regi, generosè permittere. Non omnium eadem tempora, ſed cuncta
Eccleſ.3. fecit Deus bona in tempore ſuo. Nouo generi hominum, nouam Euangelizandi rationem non ingratè ſuſcipiet; quiſquis non ſuam, ſed Dei gloriam meditatur. Sæpè aurea illa & depicta ante oculos antiquitatis laus; ſi ad nos referatur, nihil aliud, quam vmbram quandam & faſtum & nominis appetentiam immoderatam ſa-
Phil. 4. pit. Etenim quid magis Apoſtolicum quam vbique, & in omnibus inſtitutum eſſe; vt ſciat Dei ſeruus, in quibus eſt, ſufficiens eſſe, & abundare
Matt.10. & penuriam pati. Aliquando Chriſti diſcipuli
2.Tim.4. ſine ſacculo, ſine duplici tunica Euangelizant, aliquando vero etiam penulam poſtulant, & ſollicitè præmitti iubentur, vt ne quid illis deſit.
Tit. 3. Quod ſi militum & ſæcularium profana turba
Act.27. mouet Chriſti ſeruum, meminerit Paulum apud Iulium nauigantem cum cohorte Italica eáque ſuperſtitionis Gentilicæ, eundem doctorem Gen-
Act.28. tium recolat Romam caput mundi primum ad ſe ingredientem ſpectaſſe vinctum, & militari cuſtodia circundatum. Quis vero ita crederet? Maximi prædicatoris in maximam vrbem ingreſſum quam alienum, quam incommodum putes,

ſi

humanas rationes conſulas? At ſi diuinas, Quæ Phil.1.
irca me ſunt, inquit, magis ad profectum vene-
unt Euangelij. Verbum enim Dei non eſt liga- 2.Tim.2.
um. Quamobrem gloriosè prorſus non horta- 2.Cor.6.
ur ſtrenuus militiæ cœleſtis dux, Vt in omnibus
xhibeamus nos ſicut Dei miniſtros, non ſolum
1 vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia,
1 longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto,
1 charitate non ficta, in verbo veritatis, quæ po-
ea commemorat, verum etiam in iis, quæ prius
dmonenda putauit, in multa patientia, in tri-
ulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in
lagis, in carceribus, in ſeditionibus, in labori-
us. Denique, In virtute Dei, per arma iuſtitiæ à
extris, & à ſiniſtris, per gloriam, & ignobilita-
em, per infamiam, & bonam famam, vt ſedu-
tores, & veraces, ſicut ignoti & cogniti, quaſi
norientes, & ecce viuimus, vt caſtigati, & non
nortificati, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes,
icut egentes, multos autem locupletantes, tan-
uam nihil habentes, & omnia poſſidentes. His
œleſtis tubæ vocibus generosè animatus Chriſti
niles, cum ad rem induxerit animum, & ſe totum
liuino arbitrio permiſerit, iam quid ſibi præſtan-
lum ſit erga cæteros, animaduertat oportet. At-
ue hic aduerſus ſocios itineris, vel maritimi, vel
erreſtris, partes ſuas diligenter intelligat, vt eos
uantum fieri poſſit, in diſciplina Chriſtiana con-
eruet, primum beneuolentia in omnes, omnibus
mnia factus, vt omnes Chriſto lucrifaciat, affa- 1.Cor.9.
ilis, ſuauis, ſermonem habens ſemper in gratia Col.4.
ale conditum, vt ſciat quomodo vnicuique eum Epheſ. 5.
porteat reſpondere, ac nihilominus tempus re- Rom.15.
dimat,

Gal.6. dimat, vt ſibi interdum vacet & Deo. Infirmitates aliorum portare, & non ſibi placere, & præoccupatum in aliquo delicto ſi ſpiritualis eſt, in ſpiritu lenitatis inſtruere, omnem hominem iuxta Apoſtolum, & corripere, & docere, & conari vt exhibeat perfectum in Chriſto Ieſu. Hoc vt efficiat, frequenter Verbum Dei proponet in ſpiritu, & virtute conterens petras. Neque valde locis aut temporibus impedietur, ſciens Paulum in litore oraſſe, & prædicaſſe in plateis, in tentoriis, in nauigio, omnem locum Dei verbo non incommodum iudicabit. Ad pœnitentiam maximè hortabitur omnes, confeſſiones indefeſsè excipiet, & ſcelerum, neque multitudine, neque magnitudine perterrebitur, ſciens Chriſti ſanguinem propitiationem eſſe pro peccatis totius mundi. In ſumma duo magnopere prouidere debet, vnum, vt ſaluti ſuorum conſulat verbo, & re, quantum licebit: alterum ídque præcipuè, vt infidelium ac neophytorum illis curam ſeriò ac ſæpe commendet: ne noſtrorum, vel iniuriis læſi, vel malefactis offenſi Chriſtianæ religionis nomen blaſphement. Quid illis fas ſit, quid nefas, tum quid deceat, & expediat, ſecundum ea, quæ ſupra ſunt diſputata, docebit, atque eos quamvis in militari claſſe, tamen Apoſtolorum quodammodo officio ſatisfacere debere admonebit. Denique ſataget Chriſti ſeruus omnibus modis, vt Chriſtiani Chriſto, ſi non militent, vt par eſt, ne ſaltem bellum implacabile indicant, facti laqueus (vt ſcriptum eſt) ſpeculationi, & rete expanſum in Thabor.

Marginal references: Col.1. — Hier.23. — Act.21. — 1.Ioan.2. — Oſee.5.

CAPVT XVII.

Qualem ſe præſtare debeat Chriſti ſeruus in conuerſione infidelium.

CVm noſtris cura erit, quam diximus. Cùm
infidelibus verò ad Chriſtum conuertendis,
ius rei cauſa omnis iſte labor ſuſceptus eſt, om-
s charitatis vires exeret operarius Domini, me-
or ſe opus Domini operari, repetens verò ani-
o, & altius expendens, Neminem venire ad *Ioan. 6.*
riſtum niſi quem Pater traxerit, Fidémque Dei *Epheſ. 2.*
num eſſe, & corda hominum in manu Domi-
, in quo voluerit vertat, Voluntatémque à Do- *Prou. 21.*
ino præparari, & multa talia quibus Spiritus
ctus certiſſimos nos eſſe voluit, nullius eſſe in-
ſtriæ, nullius diligentiæ noſtræ vocationem
ntium ad Euangelium, ſed ſolius miſerentis,
præuenientis Dei; ad orationes, & preces aſſi-
as, atque feruentes totum ſe conferat, ſpem
nem in cœleſti gratia collocans, & diuinæ mi-
icordiæ fores diutiſſimè pulſans. Et quamvis in
ni negotio orationis præſidio fidendum ſit; at
hac vna re nihil oratione magis neceſſarium,
il omnino potentius: hæc vna impetrat gra-
m, cui acceptam oportet referre Fidem. Apo-
li quidem cum cætera beneficentiæ officia ab
ablegaſſent, Nos, inquiunt, Orationi, & mini- *Actor. 6.*
rio Verbi inſtantes erimus, adeò inter ſe duo
cohærere intelligebant. Nunquam Petrus, &
nnes, nunquam Paulus ante precem ad Deum
fuſam,

fuſam, de Chriſto ad populum verba fecerun
Dioniſ. de Diu. nom. cap. 3. Et rectè Dionyſius monet ante omnem actum Theologiæ præſertim, orationem præire oporte re. Auguſtinus quoque cum Eccleſiaſticum Ora
Auguſt. 4. lib. de Doctrin. Chri. c. 15. torem informat, initio ſermonis ſe, & ſua om nia, & fructum atque exitum orationis Deo com mittere ingenuè admonet, In cuius manus ſumus
Sap. 7. & nos, & ſermones noſtri. Ipſe mediator De & hominum Chriſtus Ieſus non ante ad prædi candum Apoſtolos mittit, quam in oratione per
Luc. 6. uigil pernoctarit. Neque enim tam ſermonis, & diligentiæ ſuæ fructum, quam orationum expe ctare debet fidelis Dei miniſter. Neque ſuis tan tum ſacrificiis, & precibus quamuis aſſiduis quamuis feruentibus, contentus eſſe debebit, ſe aliorum etiam Chriſti ſeruorum auxilia ſtudioſiſ
2. Cor. 1. ſimè efflagitare, vt ex multarum perſonis facie
Matt. 18. rum gratiæ agantur pro eo, & conſenſus fratrum ſuper omni re, quam petierint, in nomine Chri
2. Theſ. 3. ſti, obtineat apud Patrem miſericordiarum. Pau lus tantorum apud Deum meritorum vir per om nes epiſtolas pro ſe orari obnixè contendit, vt ſer mo Dei currat, & clarificetur, vt liberetur ab im portunis, & malis hominibus, vt detur illi fiduci
Epheſ. 6. in apertione oris ſui, vt loquatur Dei verbum ita
Col 4. vt oportet eum loqui. Atque hæc, & alia huiu generis cogitans Chriſti ſeruus, maximam atqu optimam miniſterij ſui ſpem, in efficacibus & fre quentibus, & ſuis & ſuorum orationibus collo cabit. Deinde exemplo ſuo, ac vitæ integritati & innocentiæ ſecundas partes attribuet, patiens benignus, humilis, beneficus, continens, manſue tus, ſuper omnia verò Chriſti, & fratrum charita-

e ardens. Sermones noſtros minus fortaſsè bar-
ari intelligent : at virtutis officia,vbique & cla-
è loquuntur,& perfectè intelliguntur, & poten-
iſſimè perſuadent. Sed in hoc genere peculiariter
des, ac ſyncera beneuolētia in barbaros ac velu-
i paterna quædam prouidentia exhibenda eſt.
Nihil æquè animorum fidem conciliat ac benefi-
ētia:vt de eo factis optimè mereri ſtudeas, quem
ictis tuis audientem velis. Quamobrem prædi- *Luc. 9.*
aturos Apoſtolos iubet Chriſtus infirmos cura-
e,leproſos mundare, dæmones eiicere,gratis ac-
cepta gratis dare, quod expeditiſſima ad conci-
andos Euangelio homines via ſit benignitatis
c beneficentiæ. Sentiant infideles, ſentiant cate-
humeni, ſentiant neophyti Patrem, & aduoca-
um : pro iis ſæpè interpellet apud Ducem,& ma-
iſtratum,hos à militum iniuriis tueatur, horum
geſtati conſulat,vel propria mendicitate. Si quid
cerbius deſignandum erit in aliquem, huius ipſe
dminiſter non ſit. Theſaurizet potius filiis pa- *2.Cor.12.*
ens,ac non ſolum ſua,ſed & ſe libenter impēdat,
ſuperimpendat pro animabus eorum, licet plus
iligens minus ipſe diligatur. Neque datum re-
uirat, ſed fructum. Dici non poteſt,quam ſit ad *Philip. 4.*
erſuadendum efficax charitas, & viſcera digna
poſtolo. Vbi tamen (ne & hoc prætereamus) ſic
ilectionem impendere norit, vt ſe ſe tamen non
nprouidè committat alienis:ne,quod quibuſdam
ontigit noſtris, dum plus æquo indulget infidis,
emeritatis ſuæ pœnas luat. Nihil mutabilius bar-
arorum ingenio. Paulo Apoſtolo naufragāti ex-
ibent non modicam humanitatem pyra accenſa, *Act. 28.*
undem à vipera appetitum, homicidam reputāt,
mox

mox nihil à beſtia læſum, pronuntiant Deum. Huiuſmodi barbarorum ingenium eſt. Qui heri habebaris pro amico ſummo, hodie indicta cauſa interire iuberis, quem paulo ante homicidam & extremo ſupplicio dignum ducebant, mox, ſi ita res tulerit, adorabunt pro Deo. Itaque prudens ac fidelis Dei ſeruus, & illis conſulet quantum poterit, & ſui nihilominus non erit negligens. Iam tertias partes in miniſtro Euangelij, Verbum Dei ſibi vendicabit, qua vna in re vehementer, & indefeſſe laborandum. Primum, vt ſermonis aliqua cõpia ſit, vel interpretem fidum vel per ſeipſum, ſi conſequi potuerit. Quocirca non multa neque ardua, ſed pauca eadémque ſæpiùs repetendo elementa ſermonum Dei tanquam pueros edocebit: & M. Franciſci induſtriam ſequens, ſermone vernaculo atque ipſis familiari myſteria fidei præcipua & vitæ Chriſtianæ regulas repetet: illorum fabulas ac nugas facilè confutabit: exemplis vtetur atque ſimilibus, quam fieri poſſit, ipſis accommodatis: interrogationibus vrgebit non inſuauiter. Si deprehendat in quopiam ingenij aliquid atque iudicij, diſputationes non admodum philoſophicas ſed populares potius inſtituet. Signa adhibebit externa, & ceremonias cultúmque omnem Eccleſiaſticum plurimi faciet, vt vel hoc modo homines ſenſu obtuſos commodius inſtruat. Iam concionibus publicis ſtatis temporibus aget, iam priuatis colloquiis. Demulcere verbis, inuitare præmiis, minis terrere, perſuadere exemplis, ſed in Chriſti virtute, non in hominum ſapientia. Deus, pater miſericordiarum aderit ſeruo ſuo in omnibus, vt verbum Euangelij recipiatur, non

vt

t verbum hominum, ſed ſicut eſt vere, vt ver- 1.Theſ.2.
bum Dei. Sed quoniam cum de ordine, & modo
catechizandi agetur, latius iſta explicabuntur,
ſatis ſit vel exiliter adumbraſſe Euangelici prædi-
catoris officium.

CAPVT XVIII.

De tribus impedimentis, quæ conuerſioni gentium maximè obſtant.

VErum in conuerſione gentium ad fidem, hoſtis noſtri generis diabolus, cum acerbiſſima torqueatur inuidia, quibus poteſt viribus atque artibus agit, ne opus Domini proſperetur. Itaque innumera impedimenta molitur, vt fructum ſementis diuinæ de cordibus audientium rapiat. Ad hæc paratum atque conſtantem oportet militem Chriſti ſtare, ne aſperitatibus offenſus, ab incepto pedem referre incipiat, tum verò vt contrariis vndique perſpectis, remedia adhibere opportuna conetur. Oſtium fortaſſe 1.Cor.16.
erit apertum & euidens, ſed tamen aduerſarij multi. Et quanquam ſunt impedimenta verbi Dei plurima, tria tamen præcipua ſunt: quorum vnum à noſtris, alterum ab externis, tertium ab ipſiſmet, quibus Fides annuntiatur, proficiſcitur. E noſtris quidem, ſolent plurimum Indorum veram conuerſionem retardare peſſimi

 exempli

exempli mores. Vnus autem ædificans, & alter
Eccl. 34. deſtruens, quid proficit eis niſi labor? Nullam re
vera ego grauiorem difficultatem ſentio in hac
cauſa: propterea quòd cum barbari religionis
noſtræ ignari ſint, omnes nos ſimiles ac veluti
vnius coloris reputant. Ita crimen huius atque
illius, in omnium redundat infamiam, & quòd
eſt grauius ipſum Chriſtianum nomen apud infi-
deles in odium venit. Huic malo quid poteſt af-
ferri remedij, niſi vt noſtrorum hominum licen-
tia, quibus modis poſſit, frænetur, neque vſque
ad miſeras infidelium animas ſæuire ſinatur? De-
De cate-chi. rudi-bus. c. 25. inde illud multum à B. Auguſtino commenda-
tum in catechizandis rudibus documentum ac-
curatè ſeruetur, vt admoneantur ij, qui Fidem
ſuſcipere parant, ne religionem noſtram ex no-
ſtris hominibus metiantur, ſed ex ipſius potius
æquitate, & ſanctitate. In noſtris ſi quem vide-
rint modeſtum & probum, eum ſecundum le-
gem, & Fidem ſeſe gerere, quos vero arrogan-
tes, auaros, obſcænos, immites notarint, hos
nobis quoque odio eſſe perſuadeant, ac iuxta le-
gem noſtram multo grauiſſimas ſuorum ſcele-
rum pœnas daturos. In omni genere hominum
bonos eſſe & malos: neque Chriſtum cogere
quenquam vi, ſed in futuro iuſta vel præmia,
vel ſupplicia cuique pro meritis reſeruare. Ad
hæc quantum licebit, vt à talium conſuetudine
& familiaritate abſtineant, curandum, & boni
viri frequentius barbaris obiiciendi, & mutuo
connectendi. Ad quæ omnia præſidis, ſiue du-
cis voluntas religiosè ac beneuolenter affecta,
multum

multum momenti afferet, vt cohibeat atque caſtiget nimiam ſuorum inſolentiam. Verum à ſuis quoque fidei candidati moleſtiam patiuntur non mediocrem, tum à Dominis, & proceribus, qui ſuos ad alienas leges tranſire grauiter ferunt, tum maximè à veneficis & præſtigiatoribus, & idololatriæ magiſtris, qui auaritia & ambitione corrupti lucri & gloriæ iacturam facere ſe vident Chriſtianæ religionis augmento. Hi vt quondam Iamnes & Mambre Moyſi, Elymas Paulo & Barnabæ, obſtinatè reſiſtunt veritati. Quemadmodum in India Brachmanes, in Iapponia Bonzos, apud Noui regni incolas Piaches, in noſtro Piru Humos cernimus. Et quidem Dominorum ac Principum ſuauiter, ac diligenter tentanda voluntas eſt, & expugnanda in Chriſto, & ſuorum obſequia, iuxta noſtram legem promptiora futura, & gloriæ plurimum acceſſurum, cum his etiam crebrius & liberalius agendum. Multum quippe in vtramque partem horum ſtudia promouent. Qua in re grauiter à noſtris peccatum eſſe in Atabalipæ Ingarum Principis nece, ipſi quoque eius ſucceſſores conquerebantur, quod affirmarent, ſi regis voluntas delinita obtineretur, breui admodum futurum, vt vniuerſum Ingarum imperium fidem libentiſſimè acciperet. Miro enim modo barbari omnes Regibus ſuis ac ducibus addicti ſunt. Aduerſus Magos acrius pugnandum erit: eorum fuci ac fraudes detegendæ, & traducenda inſipientia, & ridenda deliramenta, & confutandæ verſutiæ. Quòd ſi reſipiſcere nullo modo velint, & facultas non de-

2.Tim.3.

Act.13.

ſit, à cæteris ſeparandi, & grauiter interdum mulctandi, modo plebem reliquam major turbatio non ſequatur. Sed his ambobus majus ac difficilius Fidei impedimentum ex ipſa inueterata conſuetudine proficiſcitur. Vbique ſanè conſuetudo magnas vires habet, ſed in barbaris longe maximas, quippe vbi rationis eſt minimum, ibi conſuetudo radices profundiſſimas agit. In omni natura motio eo diuturnior ac vehementior, quo magis eſt ad vnum determinata. Ita lapidem ſurſum ferri, impoſſibile: deinde bruta animantia dedocere, difficile: mox hominem parum mente vigentem à conſuetis retrahere, grauе. Proinde in hac vna palæſtra omnes ſuos ſudores, operas, conatus exercebit copiosè Chriſti diſcipulus. Proderit autem quam plurimum, ritus, & ſigna, & omnem externum cultum diligenter curare. His quippe, & delectantur, & detinentur homines animales, donec paulatim aboleatur memoria, & guſtus præteritorum. Quæ cauſa fuit Moyſi, vt populum Ægyptiis ritibus aſſuetum, multitudine ſacrificiorum, & ceremoniarum diſtineret. Neque enim prius
1. Cor. 15. quod ſpirituale eſt, ſed quod animale. Poſtea ſuperſtitionis antiquæ monumenta cautè, & gradatim extinguenda curabit, vt idola ſua Guacas, adorationeſque omnes penitus dediſcant, ac pro iis pias alias, atque Chriſtianas frequentent. Deinde teneriores animos puerorum nondum illa ſuperſtitione imbutos Chriſtiana conſuetudo, & diſciplina ſuauiter occupet, & paternas nugas ridere, ac contemnere iubeat, quod M.
Franciſcus

Franciſcus ſapienter faciebat. Præmiis, & laudibus paruulos inuitet, atque animet, maiores puerorum exemplo pudefaciat, & terreat. Poſtremo quod omnium eſt, & præcipuè conſiderandum, & diligentiſſimè obſeruandum, non facilè credet verbis, & quibuſvis ſignificationibus Barbarorum, etiamſi Fidem tenere, & Baptiſmum appetere ſe proclament. Cum enim ſint leues corde, facile credunt, non Fidem concipientes ex Deo, facile quoque id retractant inconſtantes, & leues. Diu & multum tenendi, vt quid profiteantur; intelligant, vt veterem conſuetudinem idolorum deponant; vt mores alios induant. Denique conſuetudinis peruerſæ venenum alterius conſuetudinis antidoto curandum eſt, vt verè Chriſtum induant, ac non partim in Chriſto, partim in Baal claudicantes, ſibi grauiorem acquirant damnationem, & ſancto nomini grauem faciant iniuriam. Non multitudine, ſed veritate, animarum lucra computanda ſunt. Ita religio Chriſtiana pluris fiet, & qui illi dant nomina, gloriæ atque honori erunt.

CAPVT XIX.

Epilogus dictorum.

QVoniam verò de vniuerſa catechizandi ratione vberius in quarto libro dicetur, nihil præterea addendum arbitror, niſi vt ſum-

mam eorum omnium , quæ diſſerui , ad hoc vnum conferam, vt per iniuriam fides nullo modo propaganda exiſtimetur, tum verò vt nouo generi hominum nouam Euangelizandi rationem non faſtidiat Chriſti ſeruus : & quantum per rerum & temporum opportunitates licebit inſtitutum vetus atque Apoſtolicum conſeruet : vbi minus, id exactè fieri patitur conditio hominum, intelligat, neque de merito, neque de laude , neque vero de fructu aliquid ſibi perire, ſi fideliter Dei gloriam quærens atque animarum ſalutem, labores ſuos , & curas omnes in Euangelij dilatandi ſtudio ad finem vſque conſumat.

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE.

LIBER TERTIVS.

De Ciuili Adminiſtratione Indorum ſaluti neceſſaria.

CAPVT PRIMVM.

Non eſſe quæſtiones omnes tractandas, ac deinceps de ciuili adminiſtratione diſſerendum.

SCIO equidem, in iis, quæ de iure belli, déque promulgandi barbaris Euangelij ratione hactenus diſputata ſunt, multa poſſe quæri, multa tractari, quæ à me parum explicata; vel etiam prætermiſſa videantur. Neque verò dubito quin ſtudioſi ac literati nonnulli diligentiorem, atque vberiorem harum rerum, quæ ſunt per ſe quidem grauiſſimæ, & premunt quotidie vehementer animos religioſos, tractationem deſideraturi ſint, quibus in re tanta

communiter hæc, atque vniuersè dicta non faciunt ſatis, ſed priuatas, ac familiares quæſtiones ſuas minutè ac ſigillatim ſolui mallent. Quibus profectò ita obſequi cupimus, vt quamvis peculiares de moribus ſermones eſſe vtiliores præuideamus, tamen inſtituti noſtri rationem de tota cauſa Indorum ſuſceptam, varijs, implicatiſque quæſtionibus obſcurandam, ac veluti extenuandam non arbitremur. Etenim neque doctrinæ, neque experientiæ noſtræ tãtum tribuimus, vt explorare liquidò omnia, ac certò definire poſſimus, quæ præclariſſimis etiam ingenijs negotium faceſſunt: neque ſi id mediocriter pręſtare poſſemus, ad propoſitum nobis finem accommodatum eſſet, quibus illud maximè animo eſt, ea afferre quæ & intelligantur ab omnibus, & quantum fieri poterit, nemini non probentur. Nam in tanta ſylua eaque ita ſpinoſa, ac denſa, illud potius optandum eſſe videtur, vt via aliqua ad barbarorum ſalutem certa, ac tuta muniatur: omnes verò latebras exquirendi, omnia abſtruſa luſtrandi, omnia denique impedita, atque implicata perpurgandi onus tantum nemo nobis æquus imponet. Quamobrem & in ijs, quæ de rebus Indicis adminiſtrandis dicta ſunt hactenus, & in ijs, quæ deinceps plura dicentur, præcipuas quidem res, ac veluti capita, quantum Chriſti Ieſu dono licet, explicare, & confirmare ſatis putamus: tenuiora verò cætera, atque illarum veluti radicum, vel fibras, vel germina, valde illa quidem alioqui neceſſaria, perſequi hoc loco minimè ſuſcipimus. Igitur Euangelij ad barbaros profectione, & ingreſſu ſuperioribus libris declarato, quid illis præſtandum ſit, qui diuinitus tacti

Ariſt. 1. Ethic.

cti

ti verbo veritatis manus dant, & in ouile Chriſti
ntrare volunt,deinceps pertractandum reſtat. Hi
erò tanquam in Chriſto geniti infantes multa
ura, diligentiáque egent,ac quemadmodum Re-
ij pueri tum pædagogo regendi traduntur, tum
nagiſtro erudiendi; ita hi, & ciuilium magiſtra-
uum adminiſtratione ſolerti regendi ſunt, vt in
fficio diſciplináque teneantur, & præceptorum
piritualium, ideſt, ſacerdotum doctrina accu-
ate imbuendi. Itaque de cura, & Politica,& Ec-
leſiaſtica ſaluti Indorum neceſſaria diſſerendum
ſt, Cùm verò id quod animale eſt, præire Apo- 1.Cor.15.
olus definierit, tum verò ſequi quod ſpirituale
t, hanc partem ciuilis adminiſtrationis ſi ante
erſequamur, ex ordine certè faciemus, Qua ve-
 ratione barbari omnes, qui Chriſti nomen
rofitentur, ad Principum Chriſtianorum curam,
tionémque pertineant,ante exponendum eſt,quã
 iis agatur,quæ vel Indorum populis illi præſtare
ebent, vel ab ipſis viciſſim percipere poſſunt.

CAPVT II.

Barbaros Fidem ſuſcipientes ad curam, ditionémque Principum Chriſtianorum pertinere.

PRincipio nemo eſt, qui neget, modo catho-
licè ſapiat, Euangelij promulgationem per
otum terrarum orbem ad Romani ſummíque
ontificis authoritatem pertinere. Is enim pro-
priè

priè eſt, cui in Petro ouile dominicum commi
ſum eſt, cui grex omnis Chriſti traditus eſt, cuiu
proinde intereſt non ſolùm oues iam congrega
Ioan. 21. tas paſcere, verum etiam diſperſas, ac diſsipatas
quin potiùs nondum oues quærere, vt oues fiant
atque vt intrà ſepta Euangelij cum reliquo greg
paſcantur, euocare: de quibus ſanè Chriſtus di
Ioan. 10. xit, Alias ſe oues habere, quas oporteret ad
duci, vt fieret vnum ouile & vnus paſtor. Han
ſuam curam, & agnouerunt, & præſtiterun
Romani Pontifices. Nam & Petrus Apoſtolus i
Ægyptum Marcum miſit,& Clemens Dionyſiun
Areopagitam in Galliam, & Gregorius Auguſti
num ſociosque eius in Angliam, Gregorius iten
ſecundus Bonifacium in Germaniam, Hiſpanian
quoque,& Africã per ſacerdotes à Romana Sed
deſtinatos Chriſtũ recepiſſe hiſtoriæ veteres tra-
dunt,atque eiuſmodi Euangelicis expeditionibu
ad expugnandum Chriſtóque ſubiiciendum ter-
rarum orbem factis per ſummos Reip. Chriſtiana
Imperatores,ideſt,Apoſtolicæ Sedis antiſtites,ple-
na eſt omnis antiquitatis hiſtoria. Et nomẽ ipſum
Apoſtolicum valde conſentit. Neque enim ob id
ſolum Apoſtolicam Romanã Sedem vocari puto,
quodApoſtolorum fuerit,nam fuit & Epheſina,&
Heroſolymitana, & aliæ non paucæ;verum etiam
quia Apoſtolorum munus pro Chriſto legatione
fungendi,& vſque ad terminos terræ,illius Fidem
immobili firmitate teſtificandi propriè ac præci-
puè in Romano Pontifice perſeuerat. Hoc cùm
ita ſit, quis dubitat, quin ſanctiſſimi Patres, cum
ipſis per ſe orbem obire non liceat, eam curam
aliis demandare & poſſint, & debeant? Neque vt
eant

ant ſolum, ſed vt deſtinent ipſi ac mittant, quos
doneos iudicarint. Id ergo negotij in noui orbis
entibus adeundis,& infinitis,& difficillimis Ro-
nani Pontifices Catholicis Hiſpaniarum Regibus
etulêre,vt tanquam proprium, ac peculiare mu-
us agnoſcerent,& curarent. Cum enim claſſibus
que adeo crebris, & magnis, apparatu quoque
ſumptu ingenti opus ſit propter immenſam
Oceani nauigationem, & terrarum regiones ple-
amque incommodas, & egentes,non potuit vllo
odo niſi Regiæ potentiæ res tanta committi.
ur verò Hiſpaniæ Regibus potius aut ſolis, ſi
odo abſit inuidia,non eſt ab æquitate alienum,
um & illorum auſpicijs, atque ope primum in-
enta,vtraque India ſit,& nauigationi Oceani op-
ortuniſſima Hiſpania ſit.Denique primi illi eam
rouinciam, & petiuerunt, & ſtudioſè curarunt.
Neque eſt cur de ſummorum Pont. voluntate
onqueratur quiſpiam,ſi onus,vt re vera eſt,ídque
rauiſſimè premens, cogitetur. Eiuſmodi prædi-
ationem conſequitur, vt qui ex infidelibus bar-
aris,Chriſtianam Religionem profiteri velint,ad
uram Principum Chriſtianorum, tutelámq; per-
neant. Id cum literæ Alexandri VI. copioſè do-
eant,quarum conceſſionem ad hunc modum re-
è viri doctiſſimi intelligunt, non eſt,cur in hac
auſa diutius hæreamus. Neque enim poſſet ali-
er Fides in tot populis recens, & tenera perma-
ere ac accreſcere,niſi Chriſtianorum Principum
atrocinio, fide, potentia aduerſus inimicorum
Chriſti defenderetur iniurias. Barbari natura effe-
ati & inſolentes,fœdera, atque amicitias parum
urare ſoliti, rationē facilè contemnentes, quonā
modo

modo frænari, teneríque poſſint, niſi noſtroru
vim pertimeſcant? Qua ratione Chriſti charact
impreſſus in novis Euangelij tyronibus non ſun
mo opprobrio ſit, ſi ſemel baptizati Indi ſuoru
ſcelere, & parricidio Fidem ſtatim ſint proditur
Denique in tam remota orbis regione, & à cæt
ra Chriſtianitate ſeiuncta, in medio nationis pr
uæ & peruerſæ, quid ſpei ſupereſſe poteſt, hom
nes vt infirmi, iudicij inopes, moribus perditi
natura inſtabiles perſeuerent, niſi noſtrorum r
gum ſinu foueantur, atque vlnis infantium mo
geſtentur? Cuius rei cùm aliæ pleræque natione
tum maximè Æthiopicæ, Angolæ, & Manicor
gi teſtimonium abundè dant, in quibus lauacru
Chriſti ſuſceptum maiorum perfidia & temer
tate ignominioſe fœdatum eſt, curſus Euangel
abruptus; ſaluti hominum aditus omnis occl
ſus, qui ſi vim noſtrorum ſentirent, non in religi
nem Ieſu Chriſti tam perniciose ſæuirent. R
Th. 2. 2. q. 10. ar. 8. ibidem Caiet. Dur. 2. d. 44. q. 3. ar. 2. Vict. Relect. de Indis. Sotus 4. diſt. 5. q. vni. ar. 10. ctiſſimè omnino ſentiunt ſummi Theologi eſ
penes Eccleſiam integram, abſolutámque pot
ſtatem Fidem ab hoſtium iniurijs, & contum
lijs tuendi, eaque niſi grauiora exinde mala co
ſequantur, aduerſus conſilia & vim peſſimoru
eſſe vtendum. Itaque ſi expedire cenſeat, poteſt ſ
ne vlla dubitatione Eccleſia infideles Reges, a
Dominos de Fidelium dominatu, & ditione dej
cere, eamque ad Fidei defenſionem committe
Chriſtianis. Ac ne noui aliquid afferre videamu
præter concordem, vt dixi, ſententiam, vetus ſa
1. Cor. 7. Inno. 3. c. Quãto. eſt Apoſtoli Pauli præceptum, in cauſa matrim
nij ſi infidelis conjux fideli, fraudi & impedimen
to eſſe cœperit, liberum eſſe fidelem ab eiuſmo
ſerui

ruitute. Et certè conſtat arctius ac magis natu- *& cap.*
le vinculum eſſe coniugij, quam cujuſvis ſubie- *Gaude-*
ionis,& ſeruitutis.Itaque ſi periculo Fidei etiam *mus, de*
lſoluto coniugali vinculo pro data ſibi à Domi- *Diuor-*
) poteſtate, occurrendum putat Eccleſia, quid *tiis.Conc.*
irum eſt, ſi in eadem Fidei cauſa ſubditum,ſer- *Tol.4. ca.*
ímve Fidelem ab infidelis Domini ſeruitute li- *61.&62.*
erct? Adde quod idem gentium Doctor cauſas, *Refertur*
ſceptationéſque Fidelium non vult ad ethnicos *28.q.1.c.*
agiſtratus deferri, ſed ipſos ſibi legere, qui ius *Iudæi. &*
cant, propterea quod Fidei iniuriam ab impijs *cap. Sæpe*
ertimeſcebat. Quin etiam re ipſa Iudæos omnes *malorũ.*
: Sacra nos hominum Chriſtianorum ſeruitiis *1.Cor.6.*
m pridem ſpoliauit Eccleſia, cum primum ex *Gelaſ. d.*
nfidelibus ſeruis fieri illi Chriſtiani liberi velint. *54. c.Ge-*
Qua de re etiam legem Iuſtinianus Imperator tu- *neralis.*
t, vt ſiue Paganorum, ſiue Hæreticorum ſerui, *D. Greg.*
ue Iudæorum, ad Chriſtianam religionem tran- *eadem, d.*
re velint, dominorum poteſtati eripiantur, nul- *c.Frater-*
) etiam dato pretio. Quominus mirandum eſt, *nitatem,*
tyrannide in recens effectos Chriſtianos infide- *ex li. 5.*
s Domini abutentes, omni in illos ditione ac *Regiſt.c.*
ire, Eccleſiæ authoritate interpoſita, excidere *131. Et*
oſſint. Quod ſi Euangelio prædicando, & pro- *titul. de*
agando nullo modo obſiſtant, neque ſuis im- *Iudæis,*
edimento ſint, quominus Chriſto, qui vel da- *& Sara-*
e volunt, fidem dent, vel quam ſemel dederunt, *cenis, c.1.*
uiolatam ſeruent, etiamſi ipſi alioqui in erro- *& ſeq.&*
is ſui cæcitate perſtent, non idcirco ſuorum *fin. Conc.*
ubernatione ſpoliandi ſunt: ſed eſt nihilomi- *Matiſcõ.*
us ſummus veluti Imperator ab Eccleſia con- *1.cap.16.*
ſtitutus Chriſtianus Princeps, vt cauſam Fidei, *apud*
c Fidelium prouidentiam, quotieſcunque res *Gra.d.54*
poſtulet, *c.Manci-*
cipia. L. Deo nobis, §. His ita diſpoſitis, C. de Epiſcopis.

poſtulet, diligenter agat. Quoniam verò rar
ſimum eſt ac penè impoſſibile, vt barbari D
mini in ſuo regno auitam religionem conten
ni, euertíque, ac leges pleraſque mutari n
ægrè ferant, & quibus poſſint modis nouam r
ligionem auertant, dæmonibus præſertim fure
tibus, ac multum apud ſuos ea de re tumultua
tibus, commune ac veluti canonicum debet h
beri, vt hoc tempore Indorum populi, quicu
que Chriſtum ſequi deſtinarunt, ſub noſtroru
regum cura, atque adminiſtratione ſint. Et t
men moderatione ſe noſtri gerant oportet,
Chriſtianam Rempub. ſaluam eſſe volunt, & r
ligionis dignitatem pro virili ſua parte tueri,
neque ferro, niſi extremum diſcrimen vrge
agatur in barbaros, neque de commoditatib
ac dominatu ſuo pellantur, niſi quatenus ini
rij Fidei, & ſuis pernicioſi deprehendantur, n
que grauius quicquam deſignetur, quo Chri
Euangelium lædi, perturbaríve poſſit. Deniq
vt agnoſcat religioſus Princeps poteſtatem ſi
à Chriſto ad ædificationem, non item ad d
2.Cor.13. ſtructionem datam. Et quamvis Chriſtiani Pri
cipes Domini ſint, parentes ſe tamen pr
beant, neque tam quæ Indorum ſunt ſibi, quà
Indos ipſos omnium Domino quærere videa
tur.

Capv

CAPVT III.

Non oportere falſos titulos comminiſci dominationis Indorum.

HOc igitur ius adminiſtrationis,ac ſubiectio-nis Indorum ex propria ac certa Eccleſiæ mmiſſione generale eſt, & commune tum iis, i hactenus explorati ſunt,tum iis,qui proceden-tempore occurrent. Quod quidem niſi aliunde rturbetur iniuria, æquum ac ſalutare eſſe con-t. Alios verò titulos, quos afferre quidam ni-ıtur,Regiæ potentiæ,vt mihi quidem videntur, ertores nō neceſſarij,ne aſſentatores dicam, qui nirum ex tyrannide Ingarum in hoc regno,atq; ırpato per vim Imperio,itémque ex polycratia ntium plurimarum legitimo Rege carentium ıs Hiſpani Behetrias vocant) contendunt Chri-ano Principi regnandi ius facere,equidem neq; is intelligere,neque certè probare poſſum. Ete-m ſi à prædone alterius rem deprædari, & tibi ndicare non potes,quæro quid æquitatis, quid ionis habeat,quòd à tyrannis (vt ita eſſe facia-ıs)Indorum dominatum eripias,tibique ipſe ad-ibas? An idcirco iuſtior Sylla, quòd Rem-b. Marij ſeruituti eruerit, addixerit ſuæ? verò alienum ſcelus, noſtro ius facit? Hoc ro perridiculum eſt, & Æſopicæ fabellæ perſi-ile. Adde quod iſtorum imperia, per vim licet ırpata, tamen annos iam ſexcentos confirmata ıt: quam ætatem ſi in aliis pleriſque imperiis

neges

neges præſcriptioni eſſe ſatis, profecto res hu
manæ omnes miſceantur,neceſſe eſt. Quod enim
regnum eſt, quod non violentia magna ex part
initio quæſitum ſit? Vt non ineptè apud vetere
& Reges, & Tyranni eodem nomine cenſeantu
In Polycratiis vero, aut communitatibus,præte
ciuium ipſorum conſenſum, imo contra omnen
omnium ſententiam, externum principem indu
cere, ſi tyrannide vacat, neſcio planè quis vn
quam tyrannus haberi debeat. Neque vero abnu
multis Indiarum locis ex bello iuſto ac legitimo
quod propter iniurias hominum,aut fidei offenſ
exiſtere forſan potuit, ius peculiare Chriſtian
Principi dominandi fieri, nam eiuſmodi Luſitan
cæ Hiſtoriæ nonnulla referre videntur. Verùm
cum de communi, ac certo titulo diſputatur,Ec
cleſię authoritatem,Fidei periculum,ipſorum ba
barorum ſalutem, Rempub. Indicanam admin
ſtrandi, & æquiſſimum ius præbere Principibu
Chriſtianis, & illud per ſe abundare, certo nob
perſuadet cum ratione valde experientia ipſa con
ſentiens. Quamobrem ſiue alij tituli etiam ſin
ſiue non ſint, conſtat ad Regum Catholicoru
curam maximè pertinere ſalutem Indorum, c
procurandæ,& religionis præceptores,& diſcipl
næ ciuilis adminiſtros lectiſſimos mittant, opo
tet, vt Deo atque Eccleſiæ iniuncto ſibi mune
perfungentes, vt ipſos decet & cauſa tanta exigi
ſatisfaciant.

Capv

CAPVT IV.

Quales adminiſtratores res Indicæ poſtulent.

IGitur quam refert vniuerſitatis Indorum præfectos, ac magiſtratus optimos apud Chriſtianos nanciſci, quantúmve ponderis in vtramque partem vel ſalutis, vel exitij ciuilis adminiſtratio habeat, quovis etiam tacente, res per ſe ipſa declarat. Nam cùm in omni Repub. Magiſtratus perinde ſit, atque pædagogus quidam, vt eſt ab Ambroſio præclarè dictum, atque iuſti & æqui cuſtos immortalis, facile quivis intelliget, ita ad Eccleſiaſticam, ac ſpiritualem inſtitutionem comparatam eſſe ciuilem & humanam, quemadmodum ad Chriſti Euangelicam legem, naturalis iuris diſciplina neceſſaria eſt, quippe niſi hæc fuerit obſeruata, vt ait beatus ille, illa cuſtodiri non poſſit. Quamobrem Paulus docet non eſſe poteſtatem niſi à Deo, eaſque quotquot ſunt, à Deo ordinatas eſſe adminiſtras boni, mali vltrices. Quibus conſentaneum eſt illud Petri qui & Regibus, & Regum ducibus obediendum monet; quod bonis laudi, improbis terrori eorum officium ſit. Ergo ſi ſunt hæc capita populorum, ſi paſtores, ſi duces, gubernatores, aurigæ, tum etiam lumina, ſpecula, leges viuæ, & quibuſcunque aliis nominibus tum diuinæ tum Philoſophicæ literæ ornandos ducunt, quis ſatis dicere

In Epiſt. ad Rom. c.1.

Ibidem.

Rom.13.

1.Pet.2.

Amos 6.

Hier. 23.

1.Reg.9.

Ezec.27.

Ariſt.

queat, quantum in horum integritate, & fide
Eccl.10. præſidij ac ſalutis Reip. ſitum ſit? Qualis enim
rector eſt ciuitatis, tales inhabitantes in ea, &
ſecundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius.
Quem totum locum ab omnibus penè Reipub. legúmque tractatoribus externis copioſè grauitérque verſatum, à noſtris Eccleſiaſticis, ſacris, & exemplis, & documentis diſertiſſimè illuſtratum, quanquam diutius proferre non opus eſt, tamen
Orat.20. iuuat inſignem Baſilij ea de re accumulare ſententiam. Neceſſe eſt, inquit, huiuſcemodi viris mandare magiſtratus, ac eos aliorum conſtituere duces qui cæteros omnes prudentia, conſtantia, ac vitæ ſanctimonia longè anteeant, vt virtutes, quibus præditi ſunt, communes fiant eorum omnium, qui eos imitantur. Nam ad mores eorum, qui gubernacula tenent, componere ſe totos ij, qui parent, ſolent, ita vt quales duces fuerint, tales eſſe neceſſe ſit eos omnes, qui ſequuntur, & quales fuerint in Republica Principes, tales vt plurimum exiſtere ſolent reliqui ciues. Atque hæc quidem Magiſtratum, atque potentiam optimo atque aptiſſimo cuique demandandi cura in omni Repub. in omni Principe debet eſſe vel maxima: at in noui huius orbis adminiſtratione, in barbarorum nationibus, & ſubigendis & continendis in Fide, quiſquis rerum Indicarum vel tenuiter experiens ſit, nullo modo dubitabit eam, neque primam, neque maximam eſſe debere, ſed omnino ac penitus ſingularem. Etenim à præfectis, à ducibus, à iudicibus, à Regiæ denique majeſtatis adminiſtris, perinde, atque à fonte fluuium, ad res omnes Indicas, vel perniciem, vel ſalutem, vel

ſi quid aliud tertium eſt, deriuari, ac permanere
perſpicuum eſt. Neque dici poteſt, eo fonte vi-
tiato, quam latè lues influat, quámque omne re-
medium reſpuat. Ac ne cui forte videar in ſuſce-
pta cauſa amplificanda ſtudio magis, quam ratio-
ne duci, afferam non niſi certa, & explorata ar-
gumenta, quæ vtinam quantum habeant ponde-
ris & ipſe exponere poſſim, & ij, quorum inter-
eſt, velint attendere. Primum in aliis Rebuſp. ac
ciuitatibus ex multa antiquitate fundatis, & con-
ſtitutis, habent moderatores adjumenta plurima
eademque maxima, quibus etiam volentes non
ſinuntur errare. Sunt leges publicæ vtiles, eſt pa-
triæ conſuetudo, ſunt exempla majorum, eſt de-
nique quidam rerum veluti curſus ipſa antiquita-
te firmatus, quo in otio & negotio facilè ac tran-
quille ciuitatis ſtatus per ſe pene conſiſtit, vel
certe ſi deflectat paululum, modica rectoris mo-
tione dirigitur, ſicut in tranquillo ac tuto mari
clauum tenenti vſu venit. At in Indicana guber-
natione, cùm præſertim noua regna adeuntur,
atque habitantur à noſtris, omnino eſt ſecus.
Omnia noua, nullæ conſuetudines certæ, leges
iuráque omnia, naturali excepto, nihil prope-
modum firma authoritas, exempláque ſuperio-
rum temporum vel nulla, vel non imitanda, euen-
tus quotidie inopinati, repentinæ plerúnque ac
periculoſæ mutationes, municipalia iura tum ig-
norata, tum non ſatis firma ad iudicandum, Hiſ-
panienſes, Romanæque leges magna ex parte
cum barbarorum diu retentis moribus repugnan-
tes, ſtatus ipſe Reipub. adeo inconſtans & varius
ſuiq; diſſimilis, vt quæ heri commodiſſima rectiſ-

ſimáque habebantur, hodie rebus commutati iniquiſſima, ac pernicioſiſſima exiſtant. Hîc qui non videat qualem moderatorem eiuſmodi Reſ pub. efflagitet, quàm ſapientem, quàm cordatum quàm prouidum, quàm integrum, atque con ſtantem, quippe cuius conſilio, & prudentiæ com miſſa ſint omnia, in quo præſidia omnia belli pa ciſque conſtituta, collocataque ſint? Si enim pri mos ciuitatum conditores optimos, ac ſapientiſ ſimos eſſe antiquitas voluit ad prima fundament iacienda, profectò perſpicuum eſt, non niſi præ ſtantiſſimos, lectiſſimoſque viros orbis indagato res, ac nouarum gentium duces eſſe debere. Hæ planè, vel vna ratio ad obtinendam cauſam ſat erat. Adiungam tamen alteram non minus effica cem, atque robuſtam. Nam cum remotiſſimæ re giones hæ ſint, caputque huius vniuerſæ Reip. ſiu Regiam, ſiue Pontificiam majeſtatem ſpectes, lon giſſimè diſſitum, licentiæ, ac libidini Præfecto rum campus latè patens oſtenditur, vt quicqui collibeat, licere ſibi etiam opinentur. Quod eni lõge diſtat, quaſi nihil ad ſe pertineat, facile teme ritas humana cõtemnit. Hinc ſeditioſa conſilia, tu multus etiam, atque adeò totius Reip. perturb tio: remedium verò oppido ſerum, atq; incertum Quarum rerum teſtis locuples eſt hoc ipſum re gnum Perù toties inteſtinis armis concuſſum, at inſtar procelloſi maris contrariis ventis agitatur Itaque vt Medici pulmonum, ſi ægrotare cœpe rint, curandorum perdifficilem eſſe rationem do cent, quòd ad traducendum eo vſque medica mentum longa & valde clauſa via ſit per ſtoma chum, vt pharmaci vis valde iam debilitata peru

nia

iat, aut ne perueniat quidem, ita planè longinquitas ſupremæ Potentiæ, atque authoritatis, huus Reip. ægritudini leuandæ remedia opportuna ix plerúmque ſperare permittit. Quamobrem uicquid in rebus Indicis à Præfectis peccabitur, ropemodum dixerim ſine emendatione peccabiur. Quod equidem perſpexiſſe Romanos mihi erſuadeo, cum ad remotiſſimas quaſque prouinias non niſi lectiſſimos, atque integerrimos viros nittendos cenſerent, aliquando quoque, ſi res potulare videtur, ipſi Conſules Reip. lumina non unctanter proficiſcerentur; quippe qui egregiè oſſent, quos animos faceret temeritatis dilata indicta, vtque ſoleat à reliquo grege ſeiunctus el ipſe bos efferari. Poſtremo ſi hæc tanta non eſent, illud non paruum exiſtimari poteſt, quod vel euia peccata gubernatorum, & procerum in re-ous Indorum ingentia crimina haberi debent, propterea quod teneros adhuc illorum animos vehementer ſauciant, & à Chriſtiana religione perniciosiſſimè auocant. Etenim & publicorum Magiſtratuum culpæ abſcondi non poſſunt, quia vt Tragicus dixit,

Pellucet omne Regiæ vitium domus. *Seneca in Thyeſte.*

Et infirmi adhuc, & rudes Indorum ſenſus nullo modo de Chriſtiana gente, déq; Chriſto ipſo aliter iudicare norunt quã ex his, quæ perſpiciunt in noſtris ſublimibus præſertim, atque authoritate eminentibus. Quæ res quanti fiat apud æquiſſimũ hominũ conditorem, atq; parentẽ, inde facile intelliges, quod cũ lachrymis ac dolori intimo sãcti Regis Dauid flagitiũ admiſſum condonaſſet libenter, illud tamen ſeueriſſimè vindicauit, & queſtus eſt,

2.Reg.12. quod inimicos Domini nomen blaſphemare fe-
ciſſet, cum inter ſe reputarent, Deum eius regi
amicum habitum, qui tanta perpetraſſet, quod
ad diuinæ exiſtimationis contumeliam quandam
pertinere videbatur. Propheta ſanè Ezechiel, etſi
de ſuo Iſraële narrare videtur, verius tamen de
noſtri æui hominibus vaticinari credendus eſt
cum illa, diuini doloris & querimoniæ plena
Ezec.36. pronuntiat, Et ingreſſi ſunt ad gentes, ad quas
introïerunt, & polluerunt nomen ſanctum meum,
cum diceretur de eis, Populus Dei iſte eſt, & de
terra eius egreſſi ſunt. Quas ſanè ironicas voces
faſtidij, & deſpicientiæ teſtes, cum inter ſe gentes
de nobis ſæpiſſimè vſurpant, tum verò cum acrius
obiurgantur etiam in os nobis iactare non veren-
tur, eadem quippe ipſi agimus, quæ in illis ma-
Rom.2. xime reprehendimus. Si quis igitur animaduertat
rerum Indicarum varium, ac mutabilem ſtatum,
tum ſupremæ poteſtatis tam longe poſitam ſe-
dem, mox animorum in fide recentium teneri-
tudinem fateatur neceſſe eſt, ad nullam aliam
prouinciam regendam, ad nulla negotia gerenda
ampliorem deſiderari ſapientiam, integritatem,
pietatem, vt mihi quidem ſæpenumero occurrat,
quod à Probo dictum ſanctus Paulinus narrat
In vita Ambroſ. Ambroſio cum res Mediolanenſes id temporis
difficiles & prætumētes iret adminiſtraturus, Non
tam ſe iudicem quam Epiſcopum, vt putaret be-
nignitate, zelo, paterna cura erga omnes. Qua
de re Valentiniani illius maioris non erat parua
gloriatio, quod eos ipſe iudices daret, quos Ec-
cleſia ſibi legeret Sacerdotes. Atque vtinam nunc,
vel Ambroſios, vel Nectarios, vel ſi qua ſunt
præfe

ræfectorum celebriora nomina haberemus:profecto noui orbis adminiſtratio tales ſe maximè ecere ipſis rebus oſtenderet, quibus, quod Leo nagnus Theodoſio Auguſto gratulabatur, non olum regius animus, ſed etiam ſacerdotalis in- ſet.

CAPVT V.

Quam ob cauſam difficile inueniantur idonei rebus Indicis præfecti.

HOs igitur duces, hos magiſtratus res Indicæ poſtulant, neque vlla argumenta, quanquam vrgent illa quidem ſatis, tanti facienda unt, quanti ipſa longi temporis experientia. Quam cauſam cum diſerte ageret vir quidam clariſſimus, & inter regios miniſtros Princeps, colligebat nuſquam fidem, prudentiam, animi nagnitudinem magis requiri, tum vero adiungebat aptiſſimè. Et cum tales miniſtros efflagitent es, qui homines ad hæc venimus? Vt potius exonerandæ Hiſpaniæ cauſa quam huius reipublicæ capeſſendæ miſſi eſſe videamur. Quotum enim quemque inuenies, cui ſi in Hiſpania magiſtratu potiri, ſi præfectura licuiſſet, Oceanum trajecturus fuiſſet; atque hæc in extremo orbe quæſiturus? Ita melioribus rebus excluſi ad hæc veluti extrema conuertimur. Mihi vero hæc prudentiſſimi viri oratio, non tam eſſe iniurioſa videtur in

multos, quos prouinciæ hæ, & habuerunt, & habent præſtantiſſimos, Chriſtianæque ac ſapientis adminiſtrationis laude florentes, quam commonere potius, & conqueri Indicarum rerum natura ipſa comparatam difficultatem. Etenim cùm penetrandi ad Indos pleriſque, vt modeſtè dicamus, familiaris rei anguſtiæ in cauſa ſint, ac relictam patriam, liberos, charos omnes, labores quoque immenſos, & pericula nauigationum itinerum, noui cœli, ea vna cogitatione compenſent, quòd aliquando tandem ex India reditur ſint diuites, ac beati, vt quod reliquum eſt ætatis in otio ſplendide agant, ſuos etiam fortunis iuuent (quis enim ſi cogitationes, conſiliaque ſua inſpiciat, ita ſe animatum neget?) Quis obſecro non videt cupiditati, atque auaritiæ ianuam eſſe patefactam ampliſſimam? Vt cumulandæ pecuniæ cura ſit prima, cætera omnia huic vni poſthabeat, quippe cuius cauſa ſe tanta ſuſcepiſſe, tanta perpeſſum eſſe ſecũ reputat, dedecoríq; ſibi, & ignominiæ vertendum, ſi ex India non optimè nummatus reuertatur ad ſuos? Sic vſus atque hominum exiſtimatio habet. Hac lege quis iam magiſtratus, vel ſupremus, vel infimus non cupit familiaris rei ſuæ commoda augere? Quod non poteſt non vehementer nocere Reipublicæ. Ariſtoteles quidem magnopere intereſſe Reipub. cenſet, ne egentes ad magiſtratum vocentur, quòd pauperes in magiſtratu vænales fieri ob egeſtatem aſſerat. Moyſi quoque de creandis judicibus Iethro ſocer ſapienter conſilium dedit, quod ille libenter accepit. Prouide, inquit, de omni plebe viros ſapientes, & timentes Deum,

2.Pol.c.7. & l.3. c.8.

Exod.18.

Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auari-
am. Et quamvis Indicis magiſtratibus ſtipendia
mpla conſtituta ſint, quibus viri boni contenti
int, ſæpe tamen ſitis illa opulentè in patriam
euertendi iuſto neſcit expleri, vt hîc quoque ve-
um ſit illud Salomonis: Rex iuſtus erigit terram, *Prou. 29.*
ir auarus deſtruet eam. Atque inde quoque re-
us Indicis altera non leuior ærumna proficiſci-
ur, quòd cùm gubernatores omnes, ac iudi-
es Hiſpaniam cogitent, ſtudia ſua omnia, &
uras illic collocent, Indicum ſolum veluti
lienum, atque extraneum habent, ita parum
urant, quod nihil amant, quod quantum ſta-
ui, atque incrementis Reipub. obſiſtat, dici
ion poteſt. Inter laudes eorum, qui ciuitatem
liquam adminiſtrant, & neceſſarias dotes, il-
am primam Philoſophus numerat, vt ſtatum *5. Pol. c. 9.*
præſentem Reipub. ament. At Rempub. hanc
ta plerique ab animo ſuo alienant, vt exilij
oco habere videantur: aut certè præclarè cum
ebus Indicis agatur, ſi quemadmodum mili-
ares præfecti vbi caſtra ponunt, in id tempo-
is, quod eo in loco ſe acturos intelligunt,
commeatum, cæteráque opportuna curant: in-
de abeuntes diſſipata omnia, atque exuſta
relinquunt, ita noſtri homines ad id ſaltem
ætatis, quod hîc exacturi ſunt, vtcumque res
Indicas conſtare velint. Hæ ſunt adminiſtratio-
nis Indicæ graues difficultates. Ad quas acce-
dit quoque alia longè quidem maior, verum
non ita communis, ſed propria eorum, qui nouas
Indorum terras adeunt, ſedibus ibi collocandis
intenti, quòd cum ad barbaros eant, non niſi
armorum

armorum præſidijs fulti rebus ſe incertis committant, vbi vel ſe tueri oportebit, vel ferro etiã aperire viam. Itaque totus iſte primus ingreſſus militaris eſt. Quamobrem ei demandari prouincia ſolet, qui peritia militari excellit; neque ad copias ductandas tam Ducis probitas, quam militaris peritia ſpectari ſolet. Hic quid occurrat incommodi, facile quivis cogitare poteſt. Cum enim primus ingreſſus fidei, prima exordia Euangelij, prima Christi annuntiatio pro ductu ac voluntate hominis, vt parciſſimè dicam, militaris tranſigenda ſit; illius ſententia in omnibus princeps ſit, cumque dux ipſe profanus ſit, manus vero ſatellitum temeraria; qualem expectare debemus adminiſtrationem; quam rebus Chriſtianis prouidentiam? Quamobrem illud etiam atque etiam Catholici Principes, horúmque proreges, aut cuiuſcunque demum interſit, cogitare deberent, cùm ad eiuſmodi expeditiones bellicas duces præfectóſque legunt, vt pij, Chriſtiani integri, Deum timentes, ſalutémque hominum plurimi facientes quærantur, denique ij, qui ſe Epiſcoporum, imo verò Apoſtolorum munus ſuſtinere perſpiciant. Quanquam enim ad arma tractanda non tam viri probitas, quam militaris peritia, vt Ariſtoteles voluit, ſpectanda ſit; tamen vbi de fidei initiis agitur, de ſalute tot barbarorum, denique de ipſo Chriſti honore, atque exiſtimatione, infinitis partibus pluris facienda eſt vitæ integritas, atque conſtantia. Neque enim tam dilatandæ Reip. cauſa res geritur, quam Fidei amplificandæ. Huic verò duci & moderatori probo etiam adiungere oportebit cohortem non homi-

ùm perditorum, ac profligatorum, ſed ſi non
ptimam ac religioſam, tamen non peſſimam, &
famam. Quod ſi quis nimia iſta cenſebit, ri-
ens fortaſſis in cogendis militaribus copijs eiuſ-
odi deſpectanda probitate præcepta; is ſic ha-
eat, longè magis eſſe riſu dignum; ad Euangelij
rimum introitum eos reputari commodiores,
ui ad nocendum procliuiores ſint. At neque vir
probitate ac modeſtia facilè reperietur, in-
uiunt, neque delectus ille hominum ad expedi-
ones bellicas vllo modo haberi poteſt. Primum
fieri nequeat, expeditiones ne fiant. Neque enim
mat Chriſtus annuntiari cum inſigni Chriſtianæ
eligionis dedecore. Deinde non vſque adeo du-
res eſt, modo voluntas ne deſit; præfectus quiſ-
iam quæratur non ſolum militari laude clarus,
erum Chriſtiana pietate commendatus: vtque ad
llius comitatum ſi non deligantur pij homines,
amen non admittantur nefarij. Si enim homines
nfames, & ſordidos Imperatoribus militare Ro-
manæ leges non iniuria vetuerunt; quid eſt cur
Chriſto in primo illius ad infideles ingreſſu per-
ditiſſimus quiſque nomen dare ſit permittendus?
Quamobrem cùm in omni Magiſtratu Indico,
um verò maximè in prima ad barbaros profectio-
ne viros idoneos ſapientia, & pietate præſtantes
præficere oportet, magna adhibita diligentia, vt
ales omnino quærantur, inuentique præmijs, at-
que honoribus ad rem pro dignitate gerendam
permoueantur. Quanquam magna apud Deum
gloria copioſáque pro meritis rei tantæ remu-
neratione nihil poteſt amplius ac præſtantius co-
gitari. Aſſiduæ autem noſtrum omnium ad Do-
minum

minum preces eſſe deberent, ſi modo tot homi-
Oſee 13. Iob. 34. Hier. 3. num millia amamus, aut alicuius facimus, vt neque det reges in ira ſua, neque propter peccata populi regnare faciat hypocritas, ſed mittat potius paſtores iuxta cor ſuum.

Capvt VI.

Non eſſe iniquum tributa Indos pendere adminiſtratoribus ſuis.

Qvoniam adminiſtrationem nouæ Chriſtianitatis penes noſtros principes eſſe iam diximus, & his ex Dei, Eccleſiæque præcepto incumbere, ſaluti Indorum miniſtros idoneos tum ad ſpiritualia, tum ad ciuilia præbeant, exinde dicendum eſt, vtrum ad horum ipſorum neceſſarios vſus, poſſit ab Indis exigi aliquid, quidve illud ſit: mox, quod viciſſim Indis rependi debeat, Tributa ergo neceſſaria ad ſpiritualem, politicamque gubernationem certa ratione moderata, ac definita non iniquè Indorum gens pendere exiſtimanda eſt. Nam vt omittam, Philoſophorum Reſpubl. ſuas conſtituentium, de publicis tributis ſententiam, qui ſemper moderatoribus publicis, negotiiſque communibus de publico, & communi cenſu tribuendum docent, certè in diuinis noui teſtamenti literis, vſque adeo expreſſa res eſt, vt nihil amplius. Paulus ſanè Apoſtolus hunc totum locum ſcribens ad Romanos excellenter illuſtrat:

uſtrat: Neceſſitate ſubditi eſtote, inquit, non ſo- Rom. 13.
im propter iram, ſed etiam propter conſcien-
am. Miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſer-
ientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tri-
utum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timo-
em, timorem, cui honorem, honorem. Quo lo-
o non oſcitanter notari debet, quos alloquatur
'aulus, & de quibus. Scribebat ſanè ad Roma-
os iam Chriſtianos ſubditos verò Cæſaribus,
ui in liberam ciuitatem per vim irruperant
d potentiam. Et tamen his neceſſariò paren-
um monet, non ſolum propter iram, ſed etiam
ropter conſcientiam, id eſt, non timore ho-
ninum ſolum, ſed etiam Dei ita vrgente. Deinde
ributorum penſiones præcipiens, atque com-
n endans, cauſam reddit æquiſſimam, quod pu-
lici magiſtratus miniſtri Dei ſint in commune
onum ſeruientes, ac proinde eos, ali atque hono-
ari à ſubditis iuſtum ſit. Qua ex re colligit reddē-
lum eſſe quicquid debetur, ſiue tributum ſit, ſiue
vectigal, ſiue quidvis aliud. Quę in hoc loco com-
nentetur Chryſoſtomus, placet etiam aſcribere. Hom. 13.
Innumera bona, ait ille, ciuitatibus per magi-
ſtratus obueniunt, quæ ſi ſuſtuleris, omnia ſimul
peſſum ibunt, ita vt neque vrbes, neque agri, ne-
que domus, neque forum, aut aliquid aliud con-
ſiſtere queat, ſed omnia ſimul ſubuertantur, po-
tentioribus imbecilliores impunè deuorantibus.
Propterea ab antiquis temporibus communi om-
nium ſententia principes à nobis ſuſtentari de-
bere viſum eſt, ob id quod ſua ipſorum negligen-
tes, communes res curant. Et mox, Quòd ſi Pau-
lus tunc cùm gentiles adhuc eſſent Principes,
iſta

iſta præcepit, multò magis oportet ea fidelibus exhibere. Eam Apoſtoli ſui doctrinam Chriſtus Dominus non ſolum præcepto ante conſtituit, verum etiam exemplo commendauit ſuo. Nam de Cæſari reddendo cenſu rogatus, Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, reddenda eſſe reſpondit, magiſterio obedientiæ, vt ait ſanctus Ambroſius, & nos inhæremus, dum ſoluimus, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, tributum Cæſaris eſt, non negamus. Ipſe verò recens natus Saluator in Bethleem etiam profectus eſt, ac deſcriptus, & Auguſto Cæſari Iudæam tunc cum cætero orbe obtinenti cenſum perſoluit, quemadmodum vult D. Nazianzenus. Quam rem cum & diuinorum librorum authoritas, & ratio ipſa ſatis muniat, atque confirmet, neque noſtrorum Theologorum eorum quoque, qui cauſæ Indicæ ſtudioſiores ſunt, aliquanta ab iis tributa exigi poſſe quiſquam neget, nihil eſt cur in loco plano, & expedito amplius immoremur.

Matt. 22.

In oratione contra Auxentium.

Luc. 2.

In oratione ſiue epiſtola ad Iulianum. Et Aug. de cat. rud. c. 21.

Capvt VII.

Improbantur tria genera tributa taxandi.

Tametſi ab Indis tributa exigere noſtris licere manifeſtum ſit, at quanta illa tamen, & qualia quáve ratione, & ſorte, & quovſque, id ſanè perobſcurum eſt, & ad explicandum impenſe difficile. Neque enim ſtatim immodicas exactiones probaturi ſumus, neque auaritiæ, ac rapacitatis

ṫati multorum conniuere debemus, quæ vna
ṡ totius regni euerſio ſit, atque Indici fundi,
comicè dicam, calamitas. Nam quod hos ca-
re oportet, illa intercipit. Ac ſit licet maior
ṡ facultate noſtra certum aliquid in re vſque
eò incerta & dubia definire: tamen operæ pre-
um facturus ſum, vt mihi videor, ſi diligen-
is rationes aliquas tributa taxandi excuſſero.
imum igitur documentum ſit, Indis mulctæ
omine tributa imponi minimè poſſe. Nam vbi
ſtè aliqua ciuitas, aut gens debellata eſt, ſolet,
que meritò, pecuniaria redditio pro victoris
bitrio imperari, vt temeritatis ſuæ pœnas luat.
anc vel potiſſimam tributorum originem exti-
ſe, Gregorius Theologus vult, ità ſcribens, *Orat. ad Iulianū.*
peccato penuria nata eſt, pernicioſæ cupi-
tatis mater, quæ bella peperit, à quibus orta
nt tributa, quibus in diuina condemnatione
hil grauius eſt, & acerbius. Hæc Gregorius. Ad
nc modum profligato ac victo Ioachaz Rege *4. Reg. 23.*
da à Pharaone, centum talentis argenti & ta-
nto auri terram eſſe mulctatam diuinæ literæ
adunt. Hoc genus tributorum tum profanis, tum
cris literis frequentiſſimum eſt. Sic Moab à
auide percuſſum ſub tributo ſeruiſſe, itemque *2. Reg. 8.*
yrum Damaſcenum, ſic Chananæum tributa- *1. Par. 18.*
um factum Ephraim authore Ioſuè, nec non *Ioſuè 16. & 17.*
liquas illas nationes Iebuſæorum, Amorrhæo- *3. Reg. 9.*
um, atque aliorum Salomonis opera perpetuo
ibuto ſoluendo addictas eſſe populo Iſraël ſa-
ra hiſtoria commemorat. Quod ſane nullo mo-
o iniurioſum eſſe, non ſolum ſanctorum virorum
xempla demonſtrant, ſed etiam aperta ratio, quæ
iure

iure belli victos victoribus ſubdit, neque fortuni
ſolum, ſed libertate quoque vitaque ipſa reddi
obnoxios. At Indorum populi, vt ſupra ſatis diſpu-
tatum eſt, à Chriſtianis debellari non poſſunt, ac
proinde neque libertate, neque argenti penſion
mulctari. Quid enim noſtros læſerunt, quorum n
nomen quidem audierant? Dei verò offenſas, natu
ræque iniurias vlciſci, noſtra nihil intereſſe, opino
alias ſatis eſſe monſtratum. Itaque grauiter profe
cto peccarent, qui eo iure debellatos barbaros in
ſtar Amorrhæorum, & Chananæorum, vel potius
vt præſentia loquamur, Maurorum, atque Turca-
rum, ſeruitute, atq; multa penſione onerarent, exi
ſtimantes etiam beneficium ſe collocare, quod n
capite plecterent. Neque enim tam ſtolida rati
niſi ab imperitia, & inſolentia militari proficiſc
poteſt. Quod ſi id genus quippiam hactenus per
petratum eſt, conſulant certè conſcientiis ſuis, qu
ita ſe compararunt. Atque hoc ſanè documentur
certiſſimum eſt: ſequens verò multò certius, Nefa
eſſe in exigendo cenſu rationem habere Euangel
illis communicati, quaſi retributio expectetur, v
pro Fide, & Baptiſmo, Chriſtique notitia imper
tita viciſſim repetatur argentum. Hæc tota ſord
diſſima cogitatio hominum tum imprudentiu
tum improborum Euangelium veluti licitantiu
(nam & hoc à quibuſdam jactari aliquando ſoli
Act. 8. tum audio) nihil profectò à Simone illo abeſt, ni
quod ille nefarius pecuniam potius dare pro gr
tia, iſti gratiam pro pecunia cupiunt commutar
Nullo ergo modo ferendum eſt, vt in deſignand
tributo, quid per Chriſtianiſmum ſint conſecu
Matt. 10. barbari, cogitetur. Quæ enim gratis accepimu
grat

ratis quoque dare iubemur. Tertium documen-
um eſto,Barbaros cauſa ſoli, terræve ab ipſis cul-
e,& habitatæ nihil debere Principibus Chriſtia-
is. Quod vt intelligatur,meminiſſe oportet tunc
emum ratione ſoli penſionem perſolui Princi-
bus, aut Reip. ab homine priuato, cum Princi-
s auctoritate,& iure conceditur. De quo genere
ibutorũ Ambroſius videtur loqui in ſua illa con-
a Arrianos defenſione mirabili. Si tributum, in-
uit, Imperator petit, non negamus. Agri Eccle-
æ ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Impera-
or, poteſtatem habet vendicandorum, & cætera
uæ perſequitur. Hoc igitur ita habet, cum ager
gio iure poſſidetur. Quare videmus tũ ſubditos
Dominis, tum externos à ciuibus agros ea pa-
ione accipere,vt certos ſemper cenſus inde per-
luant. Iſto ſanè exemplo ſanctus Ioſeph vniuer-
m Ægypti terram ſubdidit Pharaoni, quinta
ortione frumentaria Regiis vſibus perpetuo ad-
cta, quòd quibus agros ipſos tribuiſſet, rectè &
re poſſet cum his de reddenda ea ſemper por-
one paciſci. At hæc ratio in tributis Indorum
iri nequaquam poteſt. Neque enim ſolum no-
um ipſi occuparunt, ſed nos illorum, neque ad
os ipſi, ſed ad illos nos certè peruaſimus. Itaque
rbarorum terra ſubditur quidem Chriſtianis
incipibus, cum primum populi ipſi ſubduntur,
d nihil, illius ratione barbari debent, quam à
obis mutuati non ſunt, ſed nobiſcũ potius com-
unicarunt. Plurimum verò intereſt, vtrùm ho-
ines ratione loci ſubdantur,an potius hominum
uſa locus ipſe. Hìc enim res nullo modo addi-
ntur, ſed integrum ius penes dominos manet,

De hoc tributi genere loquitur Zacharias Papa in ep. ad Bonifacium. De ſclauis Chriſtianorũ, &c. Extat lib. 5. epiſt. 11. quæſt. 1. Si tributum 24. q. 8. cap. ſancitũ. Gen. 47.

Quamobrem Indis (huc enim noſtra iam dudum tendit oratio) pro modo ac magnitudine poſſeſſionum, agrorum, gregum, paſcuorum, tributa etiam exaggerare, & cumulare, vt pro tanto tantum certa ratione perſoluant, iniquiſſimum eſſet, ſi quidem rebus nihil per ſe debentibus cenſus imponeretur. Quod ſanè, neque factitatum hactenus eſſe ſcio, ſed eſt fortaſſe improborum cupiditate tentatum. Neque tamen illud modo diſputo, An Rex, quemadmodum Ingarum Imperio ſucceſſit apud nos, & Moteçumæ apud Mexicanos, ita quoque in omnia illorum iura conceſſerit, vt agros, greges, paſcua, mineralia cæteraque principium ſuo ipſe iura adeat. Nam ſi rectè & ordine ab illis iſta obtinebantur, & legitimè ac iuſtè noſtri illis ſucceſſiſſe cenſentur rectè quoque iſta omnia retineri conſequens eſt. Vtrùm vero aut illud ita habeat aut illud, examinare ac diiudicare noſtrum non eſt. Habent Catholici reges conſilia, ſenatuſque ſuos, habent conſcientiæ magiſtros. Subditis, dum iniuria non eſt euidens, pro iure ſuorum principum ſentiendum, pronuntiandúmque eſt, vt Apoſtoli Petri præceptum integrè conſeruetur, Regem honorificate. Illud hoc loco ſolum agimus, quod & fatentur omnes & eſt per ſe ſatis certum, etiamſi barbari conuertantur ad Chriſtum, non tamen rerum ſuarum iure excidere, neque verò noſtris quamvis ſubdantur ad fidei ſuſceptæ tutelam, vel ſeruitute vel fortunis ſuis obnoxios eſſe, id quod Paulus quoque Pont. max. apertè decreuit,

1. Pet. 2.

Capv

CAPVT VIII.

Vulgaris ratio tributa imperandi expenditur.

PLeriſque autem illa ratio tributa imperandi videtur æquiſſima, vt perſpiciatur primum, quibus rebus vnaquæque prouincia abundet, vtrum frugibus, veſte, gregibus, mineralibus, argento: tum verò numero Indorum oppidatim tributimque inito, ea ſumma quotannis impetur, quæ poſſit commodè conferri, ita vt ſinguli certa portione tantùm attribuant, quantum vel ex hiſce rebus, vel ex operis ſuis locandis ſuſtentata familiola, præbere queant. Quæ ſanè conſuetudo obtinuit, vt viritim tributa pendãtur. Extant regia edicta grauiter cauentia, ne ab Indis ea exigantur, quæ & ad ſe ſuſtentandos, atque ab ægra valetudine, ſi acciderit, recreandos, & ad liberos educandos, ac matrimonio collocandos neceſſaria habent. Quam Chriſtiano pectore dignam legem laudare par eſt. Qua in re totam quoque illam prouincias luſtrandi diligentiam, prouentus, ac commoditates perſpiciendi, tum vt ea iniungantur quæ commodiſſimè poſſunt præbere Indi, vt nihil ſupra vires, nihil nimis graue ſuſtineant, cæteraſque inſtructiones eodem pertinentes, comprobare profectò decet: quin ne illud quidem improbandum eſt, vt ſinguli, qui modo vel ætatis imbecillitate, vel corporis affecta valetudine, vel officio publico non

 impe

impediuntur, aliquid in commune conferat, vnde tributi penſio fiat. Bene hæc ſanè omnia. At quod viros in primis doctos non bene habet, quo etiam me moueri vehementer fateor, illud eſt, quòd ſolum cogitatur, quid Indi ſoluere poſſint, quid verò ſoluere debeant, non item. Quæ ſanè conſideratio, vt non exigantur, quæ non poſſunt reddere, neceſſaria eſt: ſed nullo modo ſufficiens, niſi præterea addatur, vt neque ipſi ab Indis capiamus, quæ noſtra non ſunt, Iuſtitiæ ſempiterna lex docet, ad exigendum ab aliquo quidpiam, tametſi neceſſe ſit vt poſſit ille præbere, tamen nullo modo id ſatis eſſe, niſi & poſſit ſoluere, & inſuper debeat. Nam ſiue non poſſit ſoluere, ſiue non debeat, æquè eſt iniqua exactio. Et ſi enim ſupra ſatis monſtratum eſt Indos noſtris aliquid debere reddere, quorum in adminiſtratione ſunt, non tamen continuò efficitur, vt quantum poſſint, tantum debeant, etiamſi rem temperes verbo leniore, vt tantum tribuant, quantum commodè queant. Itaque ratio hæc peruulgata ad tributa barbaris imperanda, qua ſolum ſpectatur, quid quantúmve vnuſquiſque ſoluere queat, licet pleriſque vt dixi, ſancta ac legitima appareat, tamen penitus inſpecta, non ſatis idonea, imò verò exitioſa deprehendatur neceſſe eſt. Quæro enim, cur Hiſpanis, & Gallis cæteriſque per Europam, ſi iſta conditio offeratur, vt ſinguli tantum pendant, quantum poſſunt commodè, iniquiſſima, & iniurioſiſſima ſit, Indis verò iuſta & æqua? An iſtos ſua imperitia, imbecillitas, tenuitas fecit obnoxios? Deinde quid hoc à ſeruorum conditione abeſt, à quibus iuſtè exigitur quidquid reddere poſſunt, quia quicquid

quicquid ſeruus acquirit, Domino acquirit? Præterea ſi bello iuſto domiti, mulctæ nomine tributa pendere cogerentur, quid poſſet grauius imponi, quam id vnuſquiſque vt det, quod poteſt? Nam quod non poteſt, ne tyrannus quidem exigendum putat.

CAPVT IX.

An propter reuocandos ab otio barbaros, tributa grauiora imperanda ſint.

AT dicunt qui res Indorum, atque ingenia maximè callent, hoc magnoperè barbaris expedire, vt tributis grauentur, propterea quòd natio hominum ignaua, & otioſa, niſi cogatur laborare, & induſtriam, atque operam in quæritando cenſu ponere, ſocors more pecudis vitam tranſigit, turpiter belluinis rebus vacat: quippe qui neque rem familiarem augent, neque ſibi conſulunt in poſterum, ſed hodierno tantum cibo contenti, genio indulgent. Ad hanc quidem ratiocinationem, quæ peritiſſimo cuique maximè familiaris eſſe ſolet, nos ſanè ita reſpondemus, vt barbaros laborare, negotiari, occupatione & cura diſtineri, per quam ipſis ſalutare eſſe fateamur, imò verò illorum Reipub. vtcunque conſtituendæ neceſſarium omnino. Qua de re Ingarum proceres ingenio ſine dubio peracri, iudicióque præſtantes, in eo vel maximè rectam iſtorum ac diuturnam adminiſtrationem eſſe cenſuerunt,

vt quam maximè exercerentur, minimèque vacare ſinerentur. Itaque vbi neceſſaria aut vtilia deerant, etiam rebus ſuperuacaneis diſtinebantur, vt qui eorum diſciplinam cognouerit, merito miretur, quod veteres narrant, etiam vermiculorum colligendorum certam menſuram quibuſdam imperatam, alios ſaxis vltro citroque voluendis ſerio occupatos. Neque verò cauſa aut obſcura eſt, aut longè poſita, cur Indos negotio vrgeri maxime expediat. Etenim barbari omnes ingenio ſunt ſeruili, ſeruis verò nullum otium eſſe debere, etiam in prouerbium abijſſe Ariſtoteles dicit, quòd otium petulantes faciat, id quod noſter ſapiens præclare monuit, Mitte, inquit, ſeruum in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docuit otioſitas. Igitur exerceri Indi debent, non negamus, ſed libentiſſime amplectimur. At cui exerceri, cui negotiari, cuius inſeruire commodis debeant, hoc verò quæritur. Cum enim illud à tyrannico dominatu regalis abſit, quod hic in ſubditis moderandis non ſuam, ſed ipſorum magis vtilitatem ſpectet, profectò non eſt obſcurum ſyncere cernentibus, operas atque negotia Indorum in ipſorummet emolumenta debere conuerti. Non enim inſtar apiari id tantum mellis in aluearibus relinquendum eſt, quantum apibus alendis ſufficit, ne intereant, reliquum omne auferendum: neque vt greges detondendi ſunt, quibus vellera ita deſecamus, vt radices ſolum denuo procreandæ lanæ ſaluas eſſe ſinamus. Excepto igitur eo, quod & ſpiritualibus & ciuilibus præpoſitis neceſſarium eſſe prudens charitas ſanxerit, quicquid vltra ſalutis

7. Pol. cap. 15.

Eccl. 33.

Indorum

ndorum prætextu nobis vſurpamus, pro rapina
lucendum eſt. Atque equidem vereor, ne vbi ſe
uidam Catones Mutióſve profitentur, moreſ-
que barbarorum cenſura ſua ſeuera notare atque
mendare pergunt, Pharaones potius exiſtant, *Exod. 5.*
lepoſitaque cenſoria larua, qua tam rigide incre-
itant, Vacatis otio alteros ſe Nabuchodonoſo- *Hier. 52.*
es exhibeant, omnia expilantes, & miſeros du-
am ſeruitutem ſeruire cogentes. Deſinant ergo
am tandem homines auari, & inhumani ſaluti
e ſe Indorum iactare, fortuniſque conſulere,
Agnoſcant potius, ac fateantur priuatis ſe com-
nodis ſeruire, nulla publicæ diſciplinæ cura te-
neri, nullo gentium harum adiuuandarum deſi-
lerio tangi. Omnino fucus ipſe ſe prodit, neque
uſtinet diu cupiditas prouidentiæ ſibi falſo no-
nen impoſitum. Quòd ſi duri eſſe pergamus in
niſeros, neque noſtræ cupiditatis ardorem eo-
um lachrymæ extinguant, profectò timen-
lum eſt, ne multus ac creber clamor Indorum
cœlos omnes penetrans ad ipſum æquiſſimi iudi-
cis tribunal irrumpat. Regnum, ait Spiritus ſan- *Eccl. 10.*
ctus, transfertur de gente in gentem propter in-
iurias, & contumelias, & iniuſtitias, & diuer-
ſos dolos. Auro quoque dicit nihil eſſe ſceleſtius.
Et qui calumniatur pauperem, vt augeat diui-
tias ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit. Et in ſan- *Prou. 22.*
cto Iob terribilius. Hæc eſt pars hominis impij *Iob 27.*
apud Deum, & hæreditas violentorum, quam
ab omnipotente ſuſcipient. Si multiplicati fue-
rint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius
non ſaturabuntur pane: Qui reliqui fuerint ex
eo ſepelientur in interitu, & viduæ illius non

plorabunt. Si comportauerit quaſi terram argentum, & ſicut lutum præparauerit veſtimenta, præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, & argentum innocens diuidet, ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit vmbraculum. Diues cum dormierit nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet, apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Quas ſane diuinæ ſeueritatis minas in pauperum oppreſſores, violentoſque alieni ſudoris exactores, videant qui volunt, an de nonnullis huius ſæculi hominibus res ipſa copioſe declarauerit. Filios cæſos, nepotes auita hæreditate deiectos, vix pane ſaturatos, poſteritatem omnem extinctam, viduas etiam virorum obitu lætas, & voti compotes, argentum terræ propemodum coæquatum ac pauperes deuolutum, ſacras domos pretioſis illorum ſpolijs, & veſte coornatas, ac reliqua, quæ de violentorum vltione diuina Iob loquitur, promptum eſt cernere in pleriſque noſtræ ætatis hominibus, quæ quicunque meminerit, fateatur neceſſe eſt, etiam noſtræ Reipub. & gentis referre plurimum, vt modus teneatur diuinæ authoritatis lege præſcriptus: quem ſi exactiones exceſſerint, non ſolum non erunt adiumento, verum etiam Deo iuſtiſſimè vindicante, certi exitij, & ruinæ cauſa pleniſſimæ. Extat ſanè epiſtola grauiſſima Gregorij magni ad Conſtantiam Auguſtam, in qua multa ſeuere locutus adiungit, Idcirco fortaſſe tantæ expenſæ in hac terra minus ad vtilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergo ſereniſſimi Domini nihil cum peccato colligi. Nam

lib. 4. Reg. epiſtola 33.

ſcie

io quia & ſi parum Reipub. attribuitur vtilitibus, ex eo multum Reſpub. adiuuatur. Qua pientiſſimi Patris ſanctiſſima ſententia cauſæ otius Indicanæ nullum proferri potuit vel pleius, vel certius oraculum.

CAPVT X.

Quis modus in tributis taxandis tenendus.

SI quæratur ex me, Ad quam igitur Regulam reſpicere debent, qui tributa neophytis barbaris ex bono & æquo taxare cupiunt, ego certe ullam noui aliam præter eam, quam D. Thomas fert de lege humana eleganter diſſerens, quamue Theologi reliqui ſummopere probant. Vt in ege ferenda oneroſa præſertim, finis ipſe penitus ſpiciatur, atque penſionis tantum imponatur, uantum fini propoſito congruit, tum verò in iſtribuendis eiuſmodi oneribus proportionis æualitas conſeruetur. Hinc quoties exceſſerit, ro iniqua legem computari oportere. Hæc illurium Theologorum, rationi prorſus conſentaea, de tributorum impoſitione ſententia eſt. Duo rgo accurate prouidenda ſunt ei, qui in lege de ibutis ferenda nolit errare: Vnum ex parte Indoum, vt non grauentur nimium, ſed ea exigantur, uæ poſſint opportune præbere & commode: alerum ex parte noſtrorum, vt quod ab Indis accipitur, pro officio ijs ac neceſſaria prouidentia imper

1.2.q.96. artic.4. Sylu. Gabella, 3. q.2. Sot. lib.1. de Iuſt. q.6.a.4. Caiet. verb.lex, in ſumma.

impertienda æquum,congruénſque ſit. Huc enim Theologi, & Theologorum decus Thomas reſpiciunt, cum dicunt tributa ratione finis neceſſaria licere imponere, ea verò eóvſque debere progredi,quovſque finis ipſe efflagitat. Itaque quod ſupra iam dixi, repetendum eſt diligenter, vehementer eos errare, qui Indorum gentes perinde atque prædia quædam, aut greges reputant, vnde quidquid emungi poteſt, dummodo ne interea funditus, ſed futuris vſibus reſeruetur, ſiue ager ſit ſiue pecus, id totum honeſto ac liberali lucro aſſignant. Sed labuntur profectò grauiſſimè,quicunque ita ſe comparant. Neque enim Indos tuos numerare potes, & quaſi de tuo inde quidvis accipere. Quin potius ſi quid accipis,ob id accipis vt tu viciſſim aliquid aliud rependas, quod ſi non dederis ipſe, quidquid abſtuleris, iniquum eſt, & iniurioſum. Vt Medicus ab ægroto, Aduocatus à cliente iuſtè pretium capit, pro impenſa opera & officio: ita Patronus ab Indo ſi quid accipit pro officio accipit. Itaque quemadmodum militibus Reip. cauſam ſuſcipientibus de publico, & annona,& ſtipendia præbentur, quæ ſanè à cæteris pro collato in ſe beneficio Reip. tuendæ iure exiguntur, neque tamen militiæ prætextu quantumvis extorquere, & corradere fas eſt,ſed hactenus tantum,quatenus militi, præſidiiſque comparandis, ac tenendis opus eſt:ita prorſus quæ Chriſtiani à barbaris tributa capiunt, eovſque ſolum progredi oportet, quovſque fini propoſito neceſſarium eſt. Eſt verò ille finis ratione præſcriptus vt miniſtri ſaluti, & adminiſtrationi Indorum neceſſarij non deſint, honorentúrque congruente

H

ſi verò in duplici genere ſunt. Primi ac præcipui
umerantur Paſtores animarum, Miniſtri ſalutis
ternæ, quos eorum largitionibus, & prouenti-
us ali, quos ipſi diuino verbi, & Sacramenti pane
utriunt, non tam diſpoſitionis humanæ, quam
uini eſſe iuris notiſſimum eſt. Id omni lege de-
niri Paulus gentium Doctor diſertè oſtendit.
ſam de lege gentium hoc argumentum verſans,
Quis militat, inquit, ſuis ſtipendiis vnquam? Quis *1.Cor.9.*
lantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis
aſcit gregem, & de lacte eius non manducat?
ſe verò ſecundum leges humanas tantum agere
ideatur, producit ſtatim diuinam Veteris Teſta-
enti. Nunquid ſecundum hominem hæc dico?
n & lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in
ge Moyſi, Non alligabis os boui trituranti. Si *Deut.25.*
os ſpiritualia vobis ſeminauimus, magnum eſt, *Deut.18.*
carnalia veſtra metamus? Neſcitis quoniam qui
ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt,
qui altari deſeruiunt, cum altari participant?
tque hæc quidem iuxta legem veterem, quid
erò noua, & Euangelica? Nequaquam ab his
iſcrepantem monſtrat, Ita & Dominus ordina-
it iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio *Luc.10.*
viuere. Dixerat quippe Dominus, Dignus eſt *Matt.10.*
perarius mercede ſua. Nihil ergo opus eſt teſti-
oniis aliis, quæ ſunt plurima, eadémque grauiſ-
ima. Vnus Paulus, vel potius Spiritus ſanctus in
o loquens nobis abundet. Verùm præter Sa-
erdotes Domini non eſt dubium, quin politicæ,
tque humanæ adminiſtrationi Reip. barbarorum,
er quam neceſſarij ſint ſæculares præpoſiti. Hi
erò diſtributi videntur apud nos in duas ſpecies.
Nam

Nam & iudices Magiſtratuſque ſunt, de quibu
dictum eſt ſupra, & ſi quid reſtat, dicetur poſt: &
ſunt propriè ſuſceptores Indorum, ſiue Patro
(ita enim appellare malo, quos vulgus noſtru
ſuo ſermone Encommenderos vocat) quibus pr
cura, ac prouidentia, quam gerere debent hom
num ſuæ fidei, ac tutelæ commiſſorum, licet ſa
tributa quædam viciſſim capere. Quo in loc
accuratè intuendum eſt Regiam Maieſtatem i
illud omne, quod habet ad exigenda tributa à po
pulis neophytorum ſibi ab Eccleſia in fidem dati
in eiuſmodi Patronos transfundere, eoſque pen
collocare, certis quibuſdam pactionibus interpo
ſitis, de quibus mox opportunè dicemus. His e
go, ſi eos ſe ſe exhibeant, quos fide iurata prof
tentur, tributa rectè ſolui non eſt, cur reuocetur i
dubium, cum manifeſtum ſit licere Principi ali
attribuere, quæ percepturus ipſe eſſet. Qua de re &
noſtrorum Theologorum, iuriſque prudentiu
concors ſententia eſt, & accedit B. Gregorij null
modo contemnenda auctoritas, qui ad nobile
quoſdam viros Sardiniæ ſcribens, eoſque & qui
debeant præſtare ſubditis ſibi cõmiſſis, & quide
infidelibus adhuc, & quid eam ob rem percipe
lib. 3. Regiſt. epiſt. 23. ab illis poſſint, commode admonet. Ad hoc quip
pe, inquit, illi vobis commiſſi ſunt, quatenus & ip
ſi veſtræ vtilitati valeant ad terrena deſeruire, &
per veſtram prouidentiam, eorum animabus ea
quæ ſunt æterna, proſpicere. Vnde apparet rect
poſſe nobilium hominum, ac bene de Rep. me
ritorum fidei curæque committi, vt ſaluti barba
rorum conſulant, eaque ex cauſa ab his ſua ip
emolumenta percipiant. Quoniam verò cum e
conuenti

nuentio aliqua, vt ob hoc illud detur, certa
ædam ratio ac proportio ſeruetur neceſſe eſt,
aut hinc excedat, aut inde deficiat, omnino
ſpiciendum eſt, ad quæ & qualia Patroni Indo-
n obligentur, vt inde veriſſimè cognoſcamus
ando & quovſque iuſtum ſit talibus tributa
ſolui. Sed ante conſiderandum erit, Anne ex-
dierit Indorum populos in Fide rudes eiuſmodi
tronis committere, quibúſve ex cauſis id ex-
gitatum, effectumque ſit.

CAPVT XI.

Cauſæ, ob quas Hiſpanis Indi commendati ſint.

CAuſas igitur cogitanti mihi, cur in hoc no-
uo orbe Indi Hiſpanis hominibus commẽ-
ti ſunt, vnde & vulgare illorum vocabulum tra-
t originem, tres præcipuæ veniunt in mentem.
ima, quòd cum ſuis expenſis, & laboribus in
uas regiones penetrarent ſummis, & difficul-
tibus, & periculis ſe ſe obijcientes, excogita-
m, atque inuentum eſt, quod mercedis loco tri-
ıeretur à Principe ipſis ita flagitantibus, vt ex
dorum populis ſuo patrocinio commiſſis emo-
menta annua perpetuò reportarent. Quemad-
odum Imperatores Romani emeritis militibus
rum aliquem impertiebantur, vnde ſuſtentan-
æ reliquæ vitæ certi prouentus relinquerentur.
oſtrorum autem hominum prima cum Rege
pactio

pactio fuit, vt Indorum à ſe expugnatorum ad
miniſtratio tum ſibi, tum primo ſucceſſori, au
hæredi firma rataque eſſet: exinde Regi licere
cuicumque placuiſſet, adſcribere. Itaque, pro mili
tiæ ſtipendio, pro victoriæ præmio Indi Hiſpani
dati ſunt. Altera quoque fuit cauſa, eaque maiori
momenti: quòd nouus orbis Regi vſque ade
longè poſito ſubactus, in illius ditione retine
nullo modo poterat, niſi à quibus erat quæſitus
ab ijſdem cuſtodiretur, vt licentiam barbarorum
frænarent, & à finitimis tuerentur, & noſtris de
mum legibus aſſuefacerent. Neque enim minu
Ouidius. eſt, vt quidam Poëta dixit, quam quærere, par
Inuectiua prima cō-tra Iulian. ta tueri, imo verò vt Nazianzenus probè aſſerit
longe maius ac difficilius. Vt ergo in peregrin
terra homines alioqui patriæ amantiſſimi teneren
tur, fierentque nouæ Reip. cultores, atque am
plificatores ſtudioſi, fixas ibi ſedes collocantes, at
tributa ſunt certa oppida Indorum, quorum, &
dominatu & commodis potirentur. Perinde at
que vmbra quædam Hiſpaniæ procerum repræ
ſentata ſit, cum ſubditis, ſiue, vt noſtri vocant
baſallis imperitent. Tertia eademque maxima
ac reliquarum fundamentum cauſa extitit, vt no
Fidei tyrones, teneræque ſtirpes patrocinio cura
que veterum protegerentur, inſtituerentur, reli
gionis diſciplina regerentur, Denique ſalutis viam
vt omnino munirent, atque infirmos in Fide, v
Rom.14. monet Paulus, aſſumerent. Arbitror me omne
inſtitutionis huius cauſas eſſe complexum. Iam ſe
quitur, vt de vnaquaque quid habeat æquitati
quid difficultatis, quid officij, diſſeramus. A
prima illa de remunerandis laboribus ſumptibuſ
qu

ıe militarium hominum, ex neceſſitate quadam
ɔtius quàm ex voluntate, aut religione profecta
iſſe videtur. Neque enim poterat Princeps, aut
r quam ægrè poterat, tantos tot hominum ſu-
ɔres, imo vero etiam cruores dixerim, præmio
ıri afficere, niſi in nouo orbe illorum virtute
ırto, potentiam quæſtumque partiretur. Nam
eque iſti alioqui contenti eſſent, & cæteris ſi-
ilia, audendi, aggrediendique cupiditas omnis
tingueretur. In Luſitanica India, quod Re-
ım Luſitanorum auſpicijs, & auro parta ſit, po-
iit penes Regem totus ille dominatus ſine iuſta
ıorum querela retineri. Noſtrorum verò homi-
ım, quoniam ſuopte ductu & re, tanta perege-
ınt, longè alia ratio eſt. Itaque neceſſitatis, vt
ixi, cuiuſdam fuit, vt ſuo quodam iure, vt olim
raëliticæ tribus diſtributore Ioſuë, terram ſor- *Ioſ. 13. & deinceps.*
rentur, permanente tamen, quod minimè ob-
urum eſt, ſupremo omnium penes Regem im-
erio. Quamobrem fatendum eſt, hac noſtris
ıercede propoſita, diſtribuendi leges quodam-
ıodo, & fuiſſe, & eſſe ſeruandas. Vt planè, ni-
alioqui quippiam impediat, de hac Rep. bene-
ıeritis, ipſiuſmet emolumenta reddantur, &
ro ratione meritorum maior minórve portio vni-
uique deſignetur. Neque enim inanis prorſus,
ſuperuacanea vox eſt hominum, ſuo ſudore, &
ınguine partis, nouos, & nihil in Rep. gerentes
ræclari frui vehementer expoſtulantium, idque
ıon leuis iniuriæ loco exprobrantium. Etenim
um cætera non deſunt, debet profectò labo-
um, meritorumque ratio haberi, id quod &
Regia ſtatuta præſcribunt, & gubernatores à ſe
obſeruari

obſeruari contendunt, verè an falsò, non ſtatuo
ſatis propoſito eſt, omnium vna conſenſio. Se
ecce ingens malum vnde minus timebatur, exor
tum, ex æquitate iniquitas, ex commoditat
damnum, ex iure conflatur iniuria. Quis enim
cum ſibi Indos pro mercede propoſitos, ac reddi
tos intuetur, non ſtatim labores, expenſas, peri
cula, quibus defunctus eſt, cogitat, parum
que eſſe quicquid capiat, & ſentit, & iactat
Itaque prouentus commodaque ſua, quæ ex In
dorum, vel opera, vel tributis percipit, non pr
futuro in illos officio, & à ſe impendenda ope
ra, ſed pro iam exhauſtis laboribus metienda pu
tat. Cui malo quid remedij poſſit afferri, non ſa
tis video. Verùm illud ſerio moneo, atque con
teſtor, quamvis æquùm ſit in eiuſmodi commen
dationibus Indorum, rerum antea præclarè ge
ſtarum rationem habere, minimè tamen tribut
operaſque iſtorum amplius augeri poſſe, quan
conferēdi in illos beneficij ratio poſtulet. Quem
admodum & præfecturæ in Rep. & ſacerdoti
in Eccleſia benemeritis quidem conferenda ſunt
& dignioribus, oppido ampliora, at cenſus, ve
publicus, vel Eccleſiaſticus pro futuro labore
atque officio datur. Itaque huic percipiendo ve
teres labores prætexere minimè licet. Sed ſi pro
fecto deſis officio, atque impoſito munere non
perfungaris, quantumcunque olim emeritus ſis
prouentus tutò non percipis. Secunda vero cau
ſa conſeruandæ, ac tuendæ Reip. huius, non
dubium eſt, quin æquitatis vtilitatiſque plurimun
habeat, quin potius in eo ſalus Regni tum tem
poralis tum ſpiritualis ſita ſit, ſi non deſint his ve
lu

ti deductis coloniis coloni ſui. Nam id quoque
omanæ Reip.ſapientiſſimæ moris fuiſſe conſtat,
: nouos colonos, quo firmaret, defenderetque
oloniam ſuam domicilio donatos variis priuile-
is, commoditatibuſque proſequeretur. Regis,re-
ique intereſt maximè, vt ſint qui tanquam pro-
ium domicilium tueantur, & quoad licet, am-
ificent. Quamobrem propria quadam nuncupa-
one,eaque apud nos honorifica, hi propriè vici-
, ciueſve nominantur. Itaque & vxorati eſſe iu-
entur, & certam vrbem incolere, vnde niſi an-
iente prorege, abeſſe nuſquam liceat: ſi abfuerit,
ſentis expenſis alius ſufficitur, quod ſi diutius
oras traxerit,ab Indorum moderatione remoue-
r, aliuſque ſuccedit perinde, atque demortuo.
uin etiam Principis hi omnes feudatarij haben-
r,fidem ſuam ſacro iureiurando Reip. Regiſque
ſſis aſtringentes. Itaque bella ſi qua exoriantur
prouincia, propriis ſumptibus adire, & belli-
rari coguntur, quod nuper in bello Ingarum
uzquenſes, & in Chiriguanenſium, Charquen-
s, Pacenſeſque fecerunt: proinde equos, arma
eteraque in repentinum quemque tumul-
m parata habere, in otio, & negotio Reipub.
leſſe promptiſſimè. Quæ quidem omnia,& pru-
enter, & ſalutariter inſtituta ſunt, neque parum
nſcientias eiuſmodi hominum leuant, qui pro
npoſito ſibi onere honorem quoque, hoc eſt,
ouentus referant. Neque enim, quod multi
lſò opinantur, ſola eſt cauſa redditus Indicos
ercipiendi, propria ac peculiaris Indorum ſa-
ti adhibita cura, licet ea præcipua ſit, ve-
um aliæ quoque cauſæ ſunt, ſunt alia etiam
N publicæ

publicæ vtilitatis officia, quibus cum addicun-
tur nobiles homines, iure remunerandi ſunt. Eas
ob res quod regem ex Indis capere oportebat, id
in eiuſmodi feudatarios omne tranſmittit. Ter-
tia quoque ac potiſſima cauſa ſupra allata de cu-
ra, prouidentiáque Neophytorum, ſi nuda ipſa
per ſe ſpectetur, ſpecioſa planè, & honeſta, at-
que officij plena videatur. Quid enim magis ſa-
lutare dici poteſt, quam vt noui Chriſtiani ve-
terum diligentiæ commendentur? Quod etiam
De Eccl. Hier. c. 2. in primæua Eccleſia in more fuiſſe Dionyſius
Areopagita ſatis indicat, cum fidei candidati
probatæ vitæ ſuſceptoribus traderentur, piè ac ſa-
lubriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi.
Hæc vt dixi, perpulchra, perque honeſta cauſa
eſt, ſi nuda ipſa cernatur. At vbi à cogitatione
venimus ad rem, Iesv bone, quæ perturba-
tio, quanta fœditas. Verum vitio hominum,
non cauſæ hoc fit. Neque vero prauorum per-
uerſitas bonis detrahere debet, ſed Dei optimi
& benigniſſimi ope fiet, vt Patroni officium
non deſerant, ſed nomini ſuo ipſi reſpondeant.
Noſtrum iam eſt quæ ſint horum partes in Indos
à ſe ſuſceptos exponere.

Capvt

CAPVT XII.

Quòd doctrinam fidei, & moribus ſufficientem Patroni Indis ſuſceptis præbere teneantur.

PRimum ac maximum onus ſuſtinent, Indos iam Chriſtianos effectos in fidei, morúmque doctrina, cæteriſque ad ſalutem opportunis, quantum opus eſt, adiuuandi. Re enim vera Patroni, Pædagogi, Nutritiique in Chriſto teneris adhuc & paruulis dati ſunt. Hoc omnes ſine exceptione conſentiunt, & docti, & indocti, & experti & imperiti. Hac lege, hac conditione Indi noſtris à Principe commendantur, recepto vſitatoque more ſeſe penes ipſos conſcientiam ſuam exonerare teſtante. Quod ſanè onus ipſi, qui ſuſtinent, rarò intelligunt. Ex hoc primo præcipuoque documento efficitur in primis, vt quicunque iniuncto ſibi muneri non faciunt ſatis, non ſolum graue crimen admittant maledictionis æternæ rei, quòd opus Domini fraudulenter faciunt, verum reſtitutioni etiam obnoxij ſint, quòd minimè officio functi, ob quod tributa inſtituta ſunt, nihilominus illa perceperint. Neque enim charitati tantum Chriſtianæ infenſi ſunt, ſed etiam publicam iuſtitiam lædunt. Efficitur deinde, vt ſi negligentes admodum ſegneſque ſe præſtiterint tales Patroni, neque emendare & reſarcire iacturam Hier. 48.

 pergant,

pergant, poſſint omnino, imo vero debeant ab Indorum commendatione remoueri, aliis eorum loco ſuffectis. Quæ ne duriora quiſpiam arbitretur, aut quoniam conſuetudo contrà obtinuit, tanquam noua reſpuat, extat hodie quoque Regij decreti publica fide exemplum, quod ipſe quoque legi, vtrumque illud, & de reſtitutione facienda, & de remouendis negligentibus Indorum patronis, ſeuerè grauiterque ſtatuentis, ſeruarique omnino in poſterum præcipientis. Ego verò adiiciam id quoque, quod perparum aduerti video, cùm ſit vel maximum, quod in Indorum commendationibus longè plus ſpectare oporteat, vtrum is, cuius fidei commendantur, ea exiſtimatione ſit, vt impoſito muneri non defuturus merito credatur, quam meritorum rerumque geſtarum quantus ſplendor extiterit. Atq; omnibus modis affirmo id, quod vel tenuiter doctus facile concedet, Patroni, indignus ſi ſit, conſciẽtiam quidem non eſſe tutam, at multò minus Principis eam curam cõmittentis indigno. Indignum autem eum dico, quem viri boni, ac ſapientes nequaquam idoneum reputant eiuſmodi negotio procurando, nimirum qui præ vitæ impuritate, præ inueterata auaritia, præ ſocordia ingenita miſeros ſuſceptos vexando, expoliando, diuina omnia, ac ſalutaria pro nihilo ducendo, peſſundaturus apparet. Profectò mirari libet, quòd cùm in trienniali, aut etiã annuo Prætore creando, vitæ integritas accuratè quæratur, in perpetuò Indorum Domino, cuius ſit vel leue peccatum pernicioſius futurum, vix morũ ratio habeatur: ſola vel ipſius, vel maiorum merita attendantur, tanquam pecuniæ dãdæ non animarũ negotiũ tractaretur. Quæ-

rere

ret ex me aliquis, quamnam inſtitutionẽ, quã doctrinæ rationem ſufficere intelliget Patronus, vt conſcientiæ ſatisfaciat ſuæ? Reſpondebo breuiter ac vere, nunc temporis magna ex parte ea cura, & moleſtia liberatos eſſe patronos: ſiquidẽ Epiſcopi ſibi ſumpſerunt, neq; iniuria, vt ſacerdotes ipſi deſignent, ac deſtinent: quibus Patroni ſtipendium à maioribus præſcriptum optima fide perſoluant. Quod ſi hos, vel remiſſos, & negligentes notarint, vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac rapaces, deniq; gregem Domini lædi grauiter inſolẽtia Paſtorũ animaduerterint, pro fide, quam ſuis debent oportet ad Epiſcopos deferãt, & quãtũ in ipſis ſitũ erit, ardẽter agant, vt ſuſceptis ſuis quã optimè cõſultum ſit. Id cum ſedulo præſtiterint, ſi tamẽ nihil profecerint, fidem ſuam hac in parte liberarũt: nec quæretur de manibus illorum ſanguis effuſus, cuius antiſtites Principi paſtorum, cum apparuerit, rationem reddent: Quot verò ſacerdotes in Indorum oppidis habere oporteat, breuiter quidem dici poteſt, quot erunt neceſſarij fidei inſtitutioni, Sacramentorum adminiſtrationi, cæterorúmque Eccleſiaſticorum functioni. Prouincialium vero ſynodorum, vbi de paræciis agitur, canonibus definitum eſt, quoto numero Indorum vnus ſacerdos ſufficere exiſtimandus ſit. Sequatur patronus Epiſcopi ſui iudicium, ſi ſynodi decreta ſeruari vſquequaque non poſſunt. Quicquid verò parocho tribuendum erat, ſi abeſſe contingat, ſiue negligentia patroni id fiat, ſiue penuria miniſtrorum, ſiue Epiſcopi deſidia, nihil intereſt: prorſus tantundem debet Indis reſtituere ad minimum vſque obolum. Neque poteſt illa ſumma cuiuſvis

C. cùm ex iniuncto, de Hæreti. docet id Innocent. 3.

Ezech. 3. 1. Pet. 5.

In Conc. Limenſi Conſt. 77.

iudicio in alios vſus conuerti, aut quovis prætextu alio deflecti. Qua de re fruſtra ſanè nonnulli dubitarunt. Nam præter edicta regia id diſertè cauentia, ratio eſt aperta, quod pecunia illa ab Indis tanquam ex conditione perſoluitur ad miniſtros Eccleſiaſticos ſibi neceſſarios ſuſtentandos: hi cùm defuerint, quacunque ex cauſa defuerint, debet profectò horum ſtipendium ad largitores redire ex integro. Quemadmodum cum pro negotio tuo curando homini pecuniam offers, ſi nihil ille curauerit, ſiue culpatè id, ſiue inculpatè, certè pecuniam tuam iure repetes, neque te inuito ea pecunia auerti in alias cauſas poteſt. Igitur hæc certa, & ſunt, & habentur. Illud non item, vtrum qui negligentia ſua, craſsáque culpa Indos ſibi commiſſos, ſine ſacerdote, ſine legitima doctrina tenuit, teneatur reſtituere tributa omnia per id temporis percepta, an vero ſatis ſit, tantum reddere, quantum parocho dandum erat. Qua de re alios audire mallem, quam ipſe dicere. Verùm non teneri omnia tributa reſtituere, magis mihi perſuadeo, propterea quod tametſi doctrina Indorum, prouentuum annuorum colligendorum præcipua cauſa ſit, non tamen ſola, vt ſupra explica-
Cap. 11. tum eſt. Sed ſunt alia quoque patronorum onera Reipub. vtilia, quibus cùm defuerint, non iniuſtè tributis aliqua ex parte fruantur. Iam ſi quis vrgeat, quantum ergo, & quovſque reſtituendum eſt? Nihil equidem certius afferre poſſum, quam vt viſitatorum, ac iudicum regiorum ſententiis acquieſcat, qui cum non ſoleant præter doctrinæ defectus, & damna alioqui Indis data, aliud præterea iubere reſtitui, idque mos habeat do-

ſtorum ac proborum hominum, aliquid inſuper
imperare, quandiu res amplius explorata non eſt,
minimè oportet. Quod ſi Indorum tam populoſa
ac frequens turba ſit, vt ſunt pleræque in prouin-
ciis ſuperioribus, manifeſtum vt ſit vnum ſacer-
dotem tot hominum curæ & doctrinæ nullo mo-
do eſſe ſatis: neque tamen antiſtes admonitus
plures mittat, vel quia non habet in promptu, vel
quia fortaſſe diſſimulat, ita vt Patronus non ſit in
culpa, quæritur merito, an oporteat reddere In-
dis id, quod alteri ſacerdoti, ſi adeſſet, erat attri-
buendum. Hîc quoque varia res eſt. Sed cum
iuxta retentum morem, vel iuxta ſynodale decre-
tum obſeruatum, plures eſſent ſacerdotes adhi-
bendi, non dubito, quin redditurus ſit Indis Pa-
tronus, quicquid de duorum ſtipendio, vel plu-
rium ſubtractum ſit, ſiue vitio id ſuo acciderit,
ſiue ſecus. Nam vt dixi, pactionis ea lex eſt. Vbi
verò neque conſuetudo, neque ſynodi decretum,
neque præſulis vrget præceptum, etiamſi plures
miniſtros populi numeroſitas poſtulet, poteſt
Epiſcopi ſui iudicium ſequi, ſi vnum ſatis eſſe ille
reſponderit. Denique vſque dum ille ſtatuat plu-
ribus eſſe opus, poteſt dato ſibi miniſtro eſſe con-
tentus. Namque vt prius admonui hac parte ſolli-
citudo præcipua ad Epiſcopos recidit, qui de In-
dorum rebus edocti Patronos moleſtia antiqua
idoneos miniſtros quæritandi liberarunt. Hæc
de præcipua cura Patronorum hoc eſt de ſpirituali
miniſterio erga iam Chriſtianos Indos, attigiſſe
ſit ſatis.

Capvt XIII.

Quid erga nondum baptizatos Indos Patronis liceat.

ANtea vero quam ad politica officia progrediar, diluenda eſt dubitatio de cæteris infidelibus Indis, qui ſorte cum Chriſtianis eadem coniuncti ſunt, quorum tanta eſt copia in prouinciis nonnullis, vt intra annum, aut non multo amplius in vna ad decem, & ſeptem millia majoris ætatis baptizati referantur. Alibi verò commendati Indi omnes, vel pene omnes idololatræ adhuc ſunt, vt in Prouincia ſanctæ Crucis. Magna ergo mihi quæſtio eſſe videtur, An à talibus tributa quoque Chriſtiani exigere queant, propterea quòd nondum ſunt Eccleſiæ ſubiecti, ex cuius commiſſione ius omne noſtris in barbaros eſſe diximus. Deinde quamnam ob rem penſiones eas noſtri dignè percipiunt, ſiquidem nulla iis Sacramenta, nulla diuina officia communicant? Cæterum conſuetudo nihil videtur inter fideles, infideleſque Indos diſcernere, quoad tributa reddenda. Omnes iiſdem aſtringit legibus. Id igitur an liceat, & ſi olim dubitabam, imo verò improbabam, tamen re magis animaduerſa, non adeo mihi perſuadeo iniquum. Etenim Principi ſubditi hi quoque ſunt, poſtea quam terra hæc in illius ditionem venit, ſiquidem iſtis non minus ius dicit, quam cæteris:

ac:

ac proinde quemadmodum olim Paganis Chriſtiani tributa pendebant, cum illi rerum potirentur, ita nunc temporis Chriſtianis Pagani non iniuria perſoluunt. Neque enim modo de iure dominatus Indici diſceptatur, ſed pro confeſſo ſumimus imperium hoc illi ſtare, qui imperat. Accedit ad hoc, quòd infideles Indi nullo modo Chriſti baptiſmum auerſantur, quin & cupiunt, & petunt: verum plerique in numero catechumenorum ſiue ipſorum vitio, ſiue noſtrorum negligentia tenentur. Cum ergo in catechiſmi cura, hi quoque cum cæteris communicent, non immeritò cum cæteris quoque miniſtris neceſſaria tribuunt. Siquidem Apoſtoli Pauli præceptum eſt, Communicet autem is, qui catechizatur ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis. *Gal. 6.* Minimè verò ferendum eſſet, vt Chriſtiani Chriſtianis, paganis pagani imperarent, cumque vnum eundémque populum hi, & illi conſtituant, non poſſet non exitioſiſſimum eſſe diſcrimen eiuſmodi. Quam ob rem præterquam quòd his quoque ius dicere, atque hos tueri perinde ac cæteros principis intereſt, proprie ac peculiariter patronorum, parochorumque partes ſunt, cum iſtis quoque de ſalute æterna ſeriò agere, ad Euangelij gratiam vocare ſedulo, de fide inſtruere, inſtructos moribus informare, volentes & dignos vltrò admittere ad Eccleſiæ gremium, ſi grauiori periculo vrgeantur, ſalutari lauacro ſuccurrere, vt ſanctorum Patrum decreta habent. *De conſec. d. 4. c. Si qui, & ſeq.* Denique nihil prætermittere, quod ad illos Chriſto lucrifaciendos pertineat, quod non charitatis tantum, ſed officij ſui propriam obligationem

agnoſcant

agnoſcant neceſſe eſt. Quod vſque adeo D. Gregorius ſentit, vt ad Ianuarium Epiſcopum ſcribat his verbis: Ruſticos,quos habet Eccleſia tu[a] nunc vſque in infidelitate remanere negligenti[a] fraternitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admoneo, vt extraneos ad Deum adducatis, qui veſtros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnd[e] neceſſe eſt vos per omnia in eorum conuerſionem vigilare. Nam ſi cuiuſlibet Epiſcopi in Sardinia Inſula Paganum ruſticum inuenire potuero, in eundem Epiſcopum fortiter vindicabo. Ia[m] verò ſi ruſticus tantæ fuerit perfidiæ, & obſtinationis inuentus, vt ad Deum venire minimè conſentiat, tanto penſionis onere grauandus eſt, v[t] ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem feſtinare. Ex qua ſanè tanti Patris authoritate, & diligentiam diſcimus conuerſioni infidelium adhibendam,& modum, ſi ſe duriores præbuerint ruſticitate magis animi, quam electione rationis, cuiuſmodi barbari penè omnes ſunt, iudicij vix ſententiam ſequentes, ſed impetu, aut conſuetudine impulſi, vt hi certè ſeueritate quadam ſalutari compellantur intrare. Penſionibus vero grauandos cenſet beatus Pater, quas ſine iniuria poteſtas imponat. Nam ſi iniquæ eſſent, nullo modo exaggerandas ille cenſeret. Atque hæc quidem ad ſe dicta Sacerdotes accipere debent. Patroni verò illa, quæ ad nobiles Sardiniæ idem Pontifex ſcribit in hunc modum, Cognoui penè omnes vos ruſticos in veſtris poſſeſſionibus idololatriæ deditos habere; & valde de hac re contriſtatus ſum, & poſt pauca. Vnde magnifici filij exhortor, vt omni cura, omnique ſollicitudine

Lib. 3. epiſ. 26.

23. q. 6. Iam verò.

Lib. 3. Regiſt. ep. 23.

idine animarum veſtrarum zelum habere de-
eatis, & quas rationes omnipotenti Deo de ſub-
ectis veſtris reddituri eſtis, aſpicite. Ad hoc quip-
e illi vobis commiſſi ſunt, quatenus, & ipſi ve-
ræ vtilitati valeant ad terrena deſeruire, & vos
er veſtram prouidentiam eorum animabus ea,
uæ ſunt æterna, proſpicere. Si igitur impendunt
li quod debent, vos eis cur non ſoluitis quod de-
etis? Ideſt, vt aſſiduè illos magnitudo veſtra com-
ioneat, ab idololatriæ errore compeſcat, quate-
us eis ad Fidem ductis omnipotentem Domi-
um erga ſe placabilem faciat. Hæc Gregorius:
uibus & quid liceat accipere, & quid deceat
eddere infidelibus Indis ſibi commiſſis, Patroni
tis, quantum arbitror, edocentur. Illud obiter
duerti debet, quamvis non liceat per vim ad ba-
tiſmum Chriſtianámque profeſſionem compel-
ere barbaros ſubditos, licere tamen imo expedire
b idolis colendis etiam inuitos reuocare, hoc eſt
lorum ſimulacra, & fana demoliri, ſuperſtitio-
es diabolicas extrudere, quæ non ſolum Euan-
elij gratiam impediunt, verum etiam naturæ le-
em infeſtant, quam vt ſeruent, compelli infide-
es ſubditi ſine vlla dubitatione poſſunt, id quod
bunde declarant leges Conſtantini, Valentiniani,
Theodoſij, cæterorúmque Principum Chriſtiano-
um, quas mirificè ſancti Patres collaudarunt: ne-
ue laudatores modo, ſed impulſores authoreſque
e præſtiterunt. Et re vera quamvis officij minus
xhibeatur infidelibus Indis, tamen non videtur
atis conſuli ſaluti eorum, ſi tributorum minus
endant, quam Chriſtiani, vel hac enim de cauſa
à baptiſmo percipiendo deterrebuntur, ſi grauiora
tunc

Conc. Eliber. can. 41. iubentur Chriſtiani infidelium ſeruorum idola cōminuere, idem inſinuat Aug. ſer. de Puero Centurionis. De Paganis & templis eorũ l. 1. & l. Nemo, Niceph. lib. 7. c. 46. lege Amb. l. 5. ep. 30. contra relationem Symmachi. Aug. lib. 1. contra epi. Parmen. c. 7. & epi. 48. & 50.

tunc ſibi tributa imminere cognouerint, quæ pc
tius imminui ſanctus Gregorius vult, vt leuei
Chriſti ſarcinam, & iugum ſuaue libentius ſi
beant.

Capvt XIV.

De temporali prouidentia Patronorum in ſuos.

EAdem quoque Indorum commendatione di
ligenter præſcribitur Patronis, vt non ſolur
in Fidei, ac ſalutis æternæ eruditione populi ſil
commiſſi curam gerant, verum temporali pręſidi
in vitæ huius ærumnis quotieſcunque ope eorun
indigeant, benigne adſint, intelligántque, ſe Neo
phytis datos eſſe parentum loco. Horum igitu
rem politicam iuuare debent, & ab iniuriis, ve
hominum, vel temporum pro ſua virili tueri. Ita
que vt Hiſpaniæ proceres ſui municipij homini
bus defenſionem, ac prouidentiam proprio iur
debent, quo nomine ab illis tributa percipiunt, ſi
in his locis populis Indorum ſibi attributis Patro
ni ſingularis cuiuſdam in otio æquè, ac negotic
patrocinij tenētur obnoxij, aut ſi id mavis, quem
admodum familiæ ſuæ pater ipſe familiàs con
ſulere debet. Seriò ergò illud ſibi dictum cogiten
Eſai. 1. de clientibus ſuis, Diſcite benefacere, quærite iu
dicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, de
3. *Reg.* 18 fendite viduam. Abdiam in alendis famelicis, & è
periculo eripiendis inſontibus repræſentent: au
egregium bonorum ſibi diuinitus affluentium di
ſtributorem

ſtributorem ſanctum Iob imitentur, qui ſua illa
rtunata tempora memoria repetens, ait, Si nega- *Iob* 31.
quod volebant pauperibus, & oculos viduæ ex-
ctare feci, ſi comedi bucellam meam ſolus, &
on comedit pupillus ex ea, ſi deſpexi pereuntem,
quòd non habuerit indumentum, & abſque
erimento pauperem. Hac beneficentia & fide
ſuſceptis ſuis noſtri conſulerent, verè & nomini
officio reſponderent ſuo, eſſétque non voce tan-
m, ſed re ipſa horum inſtitutio nouis Euangelij
ltoribus conſeruandis, & promouendis quam
aximè accommodata.

CAPVT XV.

uam circunſpectè oneroſæ leges fortunis Indorum indicendæ.

Numeraui hactenus omnes, vt reor, Patrono-
rum functiones, inſtitutioníſque huius cauſas,
ias intuentes iis, quas cernimus, legibus Prin-
pes hanc Indorum Remp. condiderunt. In aliis
bis regionibus, apud Orientales præſertim
ias eſſe rationes neophytorum inſtituendorum
on ignoro: neque verò diſputo, an noſtratia
ec longè illis inferiora ſint, minuſque ad ſalu-
m, quam quærimus, accommodata. Fuiſſet for-
ſſis alia Reip. forma commodior, & ad Ieſu
hriſti notitiam conſequendam nouis gentibus
ultò iucundior. Quanquam, vt dixi ſupra, quæ
oſtris barbaris incommoda acciderunt, homi-
um magis nequitiæ, quam adminiſtrationis vitio
referenda

referenda ſunt. Quamvis enim rectè & ſapient
conſtituta Reſp. quamvis æquis legibus temp
rata, facile improborum temeritate violatur, cu
ſit nihil, quod non humana peruerſitas , ſi reli
quatur ſibi,conuertat in peius. Viderunt alij,qu
cui præferendum ſit. Nos ea omni collatior
prætermiſſa, præſentia , & nobis nota tractamu
illud ſuperioribus adjicientes, cauſas eas,quas r
tuli,noſtris vt Indi commiſſi ſint, oportere omn
bus vtriuſque fori, externi inquam, atque inter
iudicibus eſſe notiſſimas. Quibus ex omnibus r
ctè ſapientérque animaduerſis poterunt profect
legiſlatores ſtatuere,quid tributi gens quæque I
dorum Patronis ſuis ſoluere debeat. Idque vt ſ
ne vitio,& errore decernant, perſpicient primu
quantum , & quibus è rebus prouentuum con
modè omnino poſſit afferre , tum verò cum r
tione metientur , impoſito oneri , ac functio
exoluendæ ſuæ , quantum Patronis aſſignare p
erit,idque ex æquitate, & prudentia moderabu
tur, vt non aliorum remiſſio & indulgentia, ali
2.Cor.8. rum, vt Apoſtolus ait,ſit tribulatio. Et facultate
ergo Indorum , & præpoſitorum operam , atq
obligationes intuebitur ſapiens Reip. moder
tor, vt tributa taxet,atque conſtituat. Quam ſa
& facultatum , & gubernationis rationem ſim
ineundam in cenſu imponendo , & vel augend
vel relaxando Ariſtoteles quoque ad Reip. co
ſeruandam incolumitatem valde commenda
5.Pol.c.8 Si quidem excedat , inquit (populus populiq
gubernandi difficultas,vt ego interpretor) augea
tur cenſus ſecundum multiplicationem : ſin ver
deficiat , relaxetur , ac minor fiat ſenſus taxatio

Qu

Quò ſanè ſpectaſſe videntur nonnulli guberna-
ores noſtri. Iam verò vlterius progredi, & quan-
um ex vnoquoque viritim exigi oporteat, &
trum homines tantum cenſeri debeant, an etiam
ortunæ, vt ditiores plus tribuant, & quovſque no-
ræ conſiderationis fines egreditur, legum pru-
entiæ potius id vniuerſum relinquendum. Nobis,
uæ cauſa ſit iuſta tributorum Indicorum, & ad
uam regulam debeant temperari, expoſuiſſe ſatis
ſt. Illud tantummodo admonendum arbitror, tam
raue eſſe hanc imponendi tributa prouinciam, vt
iſi multa accuratáque conſultatione virorũ pru-
entium, & rerum peritorum, atque, quod caput
ſt, ab omni cupiditatis ſpecie alienorum res pri-
num agitetur, agitatáque manifeſte conſtet, quic-
uam decernere, ac lege ſancire valde temera-
ium ſit. Si enim ad priuatas de fundo, de domo, de
egato controuerſias finiendas; ſolent homines
on contenti vulgaribus, Regios etiam ſenatus
dire, & è ſapientiſſimorum iudicum ſuffragiis
ententiam poſtulare, quantò obſecro amplius, ac
naius eſt, cum de totius gentis perpetuo cenſu
gitur, vbi vel leuiſſima iuſti, & æqui ignoratio
lamnum affert fortunis innumerabilium homi-
ium ſempiternum? Quamobrem ſeueriſſimè ſimul
tque ſanctiſſimè Romani Pontifices inter atro-
iſſimos caſus Sedi Apoſtolicæ reſeruatos illum
emper numerandum putarunt, cum Domini
Chriſtiani populorum ſibi ſubditorum ceruices,
vel nouis penſionũ oneribus premunt, vel auctio-
ibus cumulant. Quæ vel vnica res negotij magni-
udinem copioſe perſpicuéque declarat. Neque
enim eſſe poteſt Proregis, Præſidiſve, leue, aut ve-
nia

In 4. caſu bullæ Cœnæ Domini 1568. Sylu. Excom. 7. §. 54. Gabellæ. 3. §. 7. Nau. c. 27. n. 58.

nia dignum erratum, vbi vel ſtudio partium, vel rei cognoſcendæ negligentia, vel proprij ſenſus fiducia, in tanto negotio labitur.

Capvt XVI.

Quid confeſſionibus Patronorum audiendis Sacerdoti prouidendum.

Eccl. 8. 1. *Pet.* 2. *Matt.* 22. *Matt.* 17. *Rom.* 13. *Didracnum Cæſari ſolui vult Hieron. in Matthæum. At Ambroſ. li.* 1. *epi.* 1. *& Hilarius, & Chryſoſt. & Theoph. in Matt. Sacerdotibus ſolui cenſent.*

At vero de Principum legibus magiſtratuumque ſententiis cenſere non intereſt cæterorum, quibus potius præceptum eſt, ne contra iudices iudicent, & vt pareant ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus ab eo miſſis. Certè Chriſtus Dominus, neque Cæſaris cenſum neque Sacerdotũ didracma reprehendendum, imminuendúmve putauit: ſed tum hoc ſoluit, tum illum reddendum docuit. Neque illius Apoſtolus tributorum vectigaliúmve examen, ſed redditionem integram imperauit. Quare vbi non eſt manifeſta tributi impoſiti iniquitas, & Præpoſitus tuta conſcientia petit, & ſubditus non tuta ſubtrahit. Itaque Sacerdotes dum vel Patronorum res concionibus verſant, vel horum confeſſiones audiunt, non debent nimij eſſe cenſores, ne nihil agendo pacata perturbent, & ſine vllo fructu quieta pectora extimulent: neque verò decet, quæ publica lege firmata ſunt, priuata authoritate velle conuellere. Hoc vt dixi, vbi lex non apertè eſſet iniqua. In quo fortaſſis quidam zelo non ſecundum ſcientiam *Prou.* 30. vtentes, dum nimium emungunt, iuxta vetus prouerbium eliciunt ſanguinem. Habet hîc locum illud

lud antiqui ſapientis,vt ne quid nimis.Quin po-
us ſic à Sacerdotibus Chriſti eiuſmodi homi-
es excipiendi ſunt, quemadmodum manipulares
lim à Ioanne Baptiſta, quibus de ſua ſalute quæ-
ntibus breuiter cum magna moderatione reſ-
ondit,Neminem concutiatis, neque calumniam Luc.3.
ciatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Sed
otanda ſunt tamen conſcientiis iſtorum tractan-
s præcepta nonnulla, in quibus quantum ad
m,de qua nunc agimus pertinet, frequentiores
ſe iniuriæ ſolent.Primum quamvis in taxationi-
ıs tributorũ publica lege conſcriptis, authorita-
Principis acquieſcere poſſit Patronus, niſi aper-
fraus, aut iniuria, aut vis intercedat, neque de
c re nimiũ hærere, aut ſollicitari debeat Sacer-
s,cui eiuſmodi cura minimè incumbit,ſcire ta-
en ,& hunc & illum oportet ,ſi Indus aliqua ex
uſa peculiari non ſit niſi magno ſuo detrimento
uendo, non poſſe tributum ab eo tutò exigi.
emplis res fiet perſpicua. Fortè accidit, vt an-
inclementia agricola fruges, vel vitiatas, vel
exiguas collegerit: accidit,vt ægrotaret,vt vel
gurium ignis depaſtus ſit, vel ouiculæ ſcabie in-
ierint. Hîc ſi Patronus rigidè tributum exigat, In Conc.
infelicem Indum, cuius tenuiſſima, & in diem Turon.
ıtum res eſt, coniiciat in vincula, aut malè c.49.
ılctatum dimittat, magnam facere iniuriam
tandus eſt. Nam etiamſi ex mutuo,aut permu-
ione iſta ille deberet,tamen cum tanto ſuo dã-
ſoluere nemo ęquus cogeret,cũ Propheta ſeue-
increpet eiuſmodi rigidos exactores,dicẽs,Per- Eſai. 58.
titis pugno impiè, & omnes debitores veſtros
etitis. Præterea verò, vt eſt ſupra definitum,
O tributum

tributum nullo modo debet niſi ex ijs, quæ ha
bet, commodéve habere poteſt, congruenti ſib
familiæque ſuſtentatione ſeruata. Quæ ſi caſu ali
quo ſubtrahantur, neque premi moleſtè debe
neque in ſequentes annos præſenti exaction
onerari. In qua re nonnulli noſtri liberales ſe ha
beri volunt, quod ea remittant, quæ recupe
rare non poſſunt. Alij inhumana atrocique con
tentione ſeruitutis genus edicunt, vt tandiu la
borare cogantur, quoad ipſorum arbitrio ſit ſa
tisfactum. Illi quidem non admodum admiran
di, cum id faciant, quod neceſſe eſt, fiat: hi ve
rò prorſus etiam deteſtandi, quod ius ſuum iniu
riam aliorum putent. Atque hoc eſt, quod olim
lib.4. ſanctus Papa Gregorius valde cum Auguſta expo
epiſt.33. ſtulat, Corſicæ exactiones tam durè fieri, vt filio
ſuos, Inſulares vendere cogerentur, vt tribu
Amos 2. perſoluerent. Ipſe verò Dominus Iſraëlis impro
bitatem execratur, pro eo quòd vendiderit pr
argento iuſtum, & pauperem pro calceament
Qui conterunt, inquit, ſuper puluerem terræ c
pita pauperum, & viam humilium declinant. T
lia à noſtris agitata cum Indis non ignorant r
gionis Americæ experti. Id ergo totum iniquu
eſt, & extremæ rapinæ non abſimile. Quin p
tius quoties graui egeſtate & damno propter a
nonæ caritatem, aut morbũ quemvis graſſante
aut rei familiaris infortunia Indos premi patron
videt, debet omnino non illa charitatis tantu
lege communi, ſed propria ſuſceptionis ſuæ r
tione, ſubuenire, ac de ſuo tribuere. Hoc igit
ita habet. Alterum verò documentum eſt, pe
mutatione patroni facere ne ſinantur, à quib
le

ge prohibentur. Solent pro veſte, exempli cau-
, argentum, pro frumento veſtem, pro radici-
s aliud aliquid, ſæpe etiam ipſorum operas
ærere, quod totum periniquum experientia
onſtrauit, lex interdixit. Etſi enim pretium
quale videntur & petere & capere, tamen reuera
ſibi vtiliora, & Indis grauiora moliuntur. Hîc
go etiã vigilet Sacerdos Domini. Tertium idem-
e valde ad rem pertinens ſit tum in exigendis
butis, tum in perſoluendis operis ſeruitijſque
dorum oportere fraudes, atque impoſturas vi-
e eorum, qui inter Indos ipſos excellunt, cæ-
iſque præſunt, quos Curacas ſeu Caziques no-
namus. Horum quippe fraude, & violentia
ſeri plerumque ſuo ſudore fruſtrantur, ſæpè
ltò plura conferre coguntur, quam lex ratió-
præcipiat: cum ſit ſubditorum tanta imbecilli-
, tanta plebis inualidæ trepidatio, vt né mutire
idem audeant contra ſuos illos Satrapas, ſed vi-
ac videntes pereant potius, quam illorum im-
rijs minimum obloquantur. Hanc tam præ-
tentem tamque diu expertam tyrannidem no-
i ſuſceptores compeſcere certè deberent, atque
pere inopem de manu fortiorum, ſecus res ha-
t: vtrique compoſitò fabulam agunt, iſtis illi
onte conniuent, illos iſti patienter ferunt: vt
nile quippiam paræmiæ lupi, atque vulpis agi
leatur. Quod malum quam latè pateat, nemo
n ſentit qui res Indicas vel ſummis digitis at-
git. Remedium verò quale ſperare liceat, igno-
, cum inde pernicies proficiſcatur, vnde ſalus
aximè petebatur. Sed publica lege, vt eiuſmo-
ſceleri, & dolo occurratur, caueri iam dici-
O 2 tur,

tur, hactenus certè cautum eſſe videmus nihil
Vtcumque id habeat,perueſtiget ſpiritualis medi-
cus, an hoc quoque loco, vt ſolet virus inſideat
aperiátque diligenter, ac ferro reſecet, nec parca
igni, ſi opus ſit, quippe cum in lethali profundó
que vlcere, ſeueriora medicamenta tutiora ſint
Ac neſcio an hoc loco de Magiſtratibus, Sacer
dotibúſque vſurpem illud ſancti Leonis, inferio
rum ordinum culpas ad nullos magis eſſe referen
das,quam ad deſides negligentéſque rectores, qu
multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum auſte
riorem diſſimulant adhibere medicinam.

Epiſt.86. ad Nicetam, diſt. 86. inferiorum.

Capvt XVII.

De ſeruitio perſonali Indorum.

SEquitur, vt de ſeruitio perſonali Indorum
diſſeramus, ſeruitium perſonale ſolemus in
telligere quicquid vtilitatis ex ipſo hominum
labore, operáque percipitur. Quo in loco, quo
niam impeditior, aſperiórque eſt, & ſi qu
alius maximè neceſſarius, conſiſtere aliquan
tulum oportebit. Atque in primis Indos no
eſſe ſeruitute mulctatos, ſed liberos prorſus, &
ſui iuris ex iis, quæ in libro ſecundo diſputa
ta ſunt, ſumimus. Etenim, & publicæ lege
ita ſtatuunt, & conſuetudo diuturna, & rati
conſtans, ac certa, quòd qui nulla iniuria la
ceſſunt, non poſſint reddi belli iure captiui.Nem
pe ſermo nobis eſt non de generali quadam
ſubiecti

ɔiectione, quam Ariſtoteles non admodum Lib. 1.
ɔpriè vocat ſeruitutem naturalem, quámque Polit.
Ambroſius non natura introductam neque Lib. 2.
nditione comparatam, ſed inſipientiæ reddi- epiſt. 7.
n dicit, ad Noë in Cham filium irreligioſum, Gen. 9.
ıledictionem alludens: ſed loquimur de ciuili
ʒitima ac propria ſeruitute, quæ iure gentium
ctos victoribus ſubdit, quomodo ſolent defini-
Philoſophi ſeruum, quicquid eſt, Domini eſſe.
beri ergo iſto modo Indi cùm ſint, operas illo-
m ac labores ſua mercede fruſtrari iniquiſſi-
ım eſt. Nam ſiue agrum tuum excolat, ſiue gre-
m paſcat, ſiue domum ædificet, ſiue pabulum ac
na comportet, ſiue onuſtus eat, ſiue literas cur-
: deferat, ſiue domi tuæ deſidens oſtia obſer-
t, denique quicquid operis agat, cuicunque vſui
, dignus eſt operarius mercede ſua, quam qui
gat, ſanguinis reus arguitur. Sic enim mo-
: Spiritus ſanctus in Sapiente, Qui aufert in Eccli. 34.
lore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum,
i effundit ſanguinem, & fraudem facit merce-
rio, fratres ſunt. Et in lege Domini diſertè poſi- Leuit. 19.
n, Non morabitur opus mercenarij tui vſque Malac. 3.
ıne. Per Malachiam quoque ſe Dominus mina-
: teſtem velocem in eos, qui calumniantur
ɛrcedem mercenariorum ſuorum. Neque mi-
ıra Iacobus Apoſtolus, Ecce, inquit, merces ope- Iacob. 5.
iorum veſtrorum, qui meſſuerunt regiones
ſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & cla-
ɔr eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.
ɛrribilis ſanè clamor, qui pro ſubducta mercede
ɪres Dei aduerſus potentes, & diuites interpellat.
uod ſi in alieno iumento onerando, vel equo

ferendo pretium domino iuſtè rependitur,cur no
iniquum valde exiſtimetur hominis liberi corpu
oneri laborívе addicere, neque quicquam tame
ſoluere pro opera collocata? Illud quoque vigi
lanter audiendum, quod ſermo diuinus non ec
culpat, qui mercedem penitus abnuunt, imm
ne enim id atque inuſitatum relinquendum put
uit, ſed eos nominatim perſtringit, qui vel m
rantur vel imminuunt, vel quovis modo defra
dant pretium ſudoris alieni. Ne mihi igitur obſ
letum à te cibum porrectum commemores, 1
veſtem annuam, ne agelli portiunculam illius v
Mal.3. bus relictam referas. Adeſt iuſtus arbiter Deu
qui ſe etiam teſtem pro paupere & quidem v
locem pollicetur. Quæres, quænam æſtimat
iuſta ſit, vt ſcrupulus omnis tibi eximatur. Si l
ge præſcriptum eſt pretium, vt in rebus pler
que eſt, ne alium quæras interpretem, qui
quid de legitimo detrahis, rapina eſt. Si nul
lex eſt, communis æſtimatio bonorum atq
prudentium ponet modum, aut etiam vtriuſq
locantis, inquam, & conducentis mutua pacti
dummodo dolus omnis, & vis abſit. Quo t
to genere multum ac ſæpe peccant, & patro
Indorum, & prætores, & ipſi paſſim paroc
dum ſubditis pro rerum occaſionibus multa i
perant, nulla aut pauca perſoluunt, qui 1
que à culpa eximi neque à ſatisfactione exc
ſari vllo modo poſſunt. Neque verò obſeque
di facilitas, & prompta opera Indorum præt
di debet, cum genus hominum timidum ob
tam officioſum, atque obſequens ſe ſe præbe
quod timeat ſibi, atque conſulat, dumque pœ
liberet

peretur, pretium non audet repetere, id enim
ſeruilis ingenij eſt. Alioqui cum ſe poſſunt ſub-
ducere ex oculis, neque plagas timent, egregiè
fugitant operamque detrectant. Igitur cuivis ope-
ræ, cuivis labori Indorum mercedem ſuam eſſe
reddendam perſpicuum eſt. Sed quoniam lege
interdum præſcriptum eſt, vt certus Indorum nu-
merus Patrono detur ad hoc illúdve negotium, vt
ad paſcenda pecora, aut agrum excolendum,
cæmentémve faciendam, quod olim vſitatius erat,
et nunc etiam temporis in nonnullis locis fit,
quærunt multi, an id iniquum quoque ſit, quod
videatur ſeruitium perſonale introduci contra
modo definitam quæſtionem. Verum id ſanè ini-
quum non eſt per ſe, cum tributi loco accipitur.
Nam quam eſſent aliàs penſionem reddituri, vel
argenti vel veſtis, vel cæterorum, tantundem
si remittatur Indis, pro operæ mercede reditum
intelligitur. Vbi peruerſitas illa cauenda eſt, ne
eiuſmodi onera inæqualiter Indos premant, ſed
per ſortes, viceſque ſuas, tum vt huic detrahatur
de illius tributo, quod ipſe ſeruiuit, ac non hu-
ius ſudoribus alius lucrum faciat. Itemque illud
prouidendum, ne ob eas ſeruiendi vices ſibi re-
buſque ſuis in neceſſarijs deſint. Quæ quidem
omnia dictare facile eſt, perficere verò, aut
infecta emendare perquam difficile. Libero
homini mercedem reddi oportere pro opera oſtē-
ſum eſt: vtrum vero liberam quoque eſſe opor-
teat illius operam, ac nullo modo cogi, à mul-
tis merito quæritur. Mouet enim non parum
hinc, quod liber homo ſi cogitur, liber non
eſt, atque adeo qui ad opus inuitum trahit, non

leuem facere videtur iniuriam, ſeruile enim eſt pati vim. Inde verò non parum quoque vrget, quod ſi barbarorum ingenio, & voluntati indulgendum eſt, nihil operis vnquam fiet, nihil negotij conficietur, quippe qui otio deſideant, ac ſibi etiam ipſis vix neceſſaria laborent: alios verò niſi vi aut metu perculſi, nihili faciant. Atque hoc loco nō diſputamus de ea coactione, quæ affertu cum ipſorum intereſt, vt cum ſibi oppidum ædés ve ædificare iubentur, aut templa extruere, aut fundos colere, cæteraque rei, vel publicæ, vel familiaris officia, eſt enim in aperto res, cùm etiam ingenui omnes ad iſta compellantur, cùm militiæ pacíſve negotia ita fieri exigunt. Magiſtratus cùm iſta & indicit, & vrget pro officij ſui munere facere non dubitatur. At Reſpublic. hæc Indicana cum partim Europæis, partim Indicis hominibus conſtet coagmentatáque ſit, cumque ſint multa, quæ nullo modo Hiſpani in his locis per ſe faciant, propterea quòd vel laborioſa, vel ſordida ducunt, & vt quam maximè velint, non poſſunt tamen tanta perficere, quale eſt, humum effodere, rudera egerere, lateres cogere, onera baiulare, iumenta agere, cæteraque ſeruilia, quæ ſi deſint, breui omnis ciuitas deleatur neceſſe eſt: ad talia igitur ſi ſponte ſua barbari minimè ducantur, an liceat faſque ſit per vim, metúmve compellere, id prorſus in quæſtionem vertitur. De qua re ſunt, qui Indis vſque adeo patrocinantur, ſeriò vt affirment grauem ferre iniuriam cum ad iſta coguntur: Hiſpanoſque vel ſibi ſeruire, vt in Hiſpania fit, vel ſi ingenui omnes eſſe pergunt, eos neque veſci, neque bibere iubent

ſiquidem

ſiquidem qui non laborat, ne manducare quidem
eum Apoſtolus vult. At ſi dura iſta omnia viden-
tur, deſerant, inquiunt, deſerant quam cupiditate
non vtilitate terram occuparunt, & ad patrias
angustias reuertantur. Quorum etſi dictu ap-
paret liberalis, atque honeſta ſententia, tamen fa-
ctu tã eſt & difficilis, & abſurda, vt nihil præter-
ea. Nam vt demus ex Hiſpanis nòn paucos poſſe
ſeruilia iſta tractare, propterea quòd natalis, edu-
catioque non admodum abhorrent, & lucri ſpes
poteſt fortaſſis excitare: tamen quota iſta portio
eſt hominum præ multitudine neceſſaria? Iubere
autem vel iſta ceſſare, vel noſtrates ad ſua re-
meare, quis non videt, quam ſit fidei & religionis
lumen extinguere? Quamobrem non eſt impro-
bandum, quod ciuitates omnes inſtitutum te-
nent, & ſeruant, vt Indorum ad iſta neceſſaria mul-
titudo deputetur, parêréque, ſi nolit, cogatur, dum
modo & conueniens, vt dixi ſupra, merces labori
retribuatur, & cum minimo ſalutis fortunarum-
que ſuarum incommodo ab Indis iſta exigantur,
tum etiam inter ipſos iuſta oneris viciſſitudo ſer-
uetur, ne aliorum remiſſio, aliorum ſit tribu-
latio, ſed ex æqualitate, vt dixit Apoſtolus. Si
tria hæc cuſtodiantur, nihil hîc ineſſe iniuriæ,
nihil querelæ, primum proborum ac ſapientium
hominum conſenſus perſuadet: qui & nunc, & ex
ipſo initio ita Remp. hanc adminiſtrandam intel-
lexerunt, Deinde ipſorum barbarorum conſuetu-
do perantiqua ab ipſis Ingarum Regum exordiis
ante Chriſtianum nomen auditum multis ſæculis
conſeruata. Poſtremo ius naturæ hoc habet, vt ad
totius corporis, familiæ, ciuitatiſve conſeruationẽ
neceſſariæ

neceſſariæ partes laborare iubeantur. Neque enim oculus calcare terram iubendus eſt, vel culinariam paterfamilias exercere. Vniuerſa porrò Indorum, atque Hiſpanorum multitudo vna eademque Reſp. habenda iam eſt, non duæ quædam inter ſe diſiunctæ, ſiquidem, & Rege, & lege vtuntur ijdem vtrique, & vtrique tribunal, & ius non aliud, atque aliud, ſed idem certe. Quare quæ ab Indis noſtris hominibus operæ impenduntur, non exteris & alienis collocari putandæ ſunt, quod fortaſſis fallit nonnullos; ſed ſuis potius ciuibus: quoniam & ſi teſta ferro male cohæret iuxta Propheticum vaticinium, tamen eoſdem ſtatuæ huius pedes ambo componunt. Itaque mirandum non eſt, ſi teſta ferro prematur interdum, illud potius optandum, ne penitus comminuatur, ac diſſipetur. Denique Ariſtoteles magnus ciuitatis inſtructor, toto ſuo primo Polytico, aut nihil agit, aut hoc certè obtinet, vt ſecundum naturam in Repub. quidam ſeruiant, qui labori idonei ſunt, quidam imperent, qui ratione potius præſtant, dummodo alijs alij adiumento ſint, oculoſque alter ad videndum pedes alter ad ambulandum mutet. Quæ ſi vera ſunt, manifeſtum eſt non eſſe ab æquitate alienum, quod publica diuerſoria per vices ſuas, quas mitas ipſi dicunt, Indi & incolere, & viatoribus neceſſaria præbere pretio dato iubentur, quod ex veteri Ingarum diſciplina noſtri accepêre, vt alia pleraque plena prudentiæ. Neque verò improbandum, quod mercenarij conductitij certo die, & loco adeſſe Magiſtratuum decreto ſolent, quodque publicis operibus,

vt pontibus reficiendis , vijs expediendis, alijſque id genus diſtinentur. Neque illud vituperandum quòd peculiares ob cauſas ad domeſtica miniſteria quibuſdam locis attribuuntur, vt in xenodochijs, in religioſis domibus, tum etiam publicorum nobiliúmve hominum , aut contra grauiter affectorum , & indigentium ſeruitijs ſuo ordine, & ratione aſſignantur. Abuſio tamen illa amputanda eſt , & pro iniqua ducenda, cum in eiuſmodi mitaios (ſic enim vocitant) ſiue mercenarios iuſtum pretium imminutum eſt , vel maiora, quam vires ferant , imperantur , vel diutius retinentur quam pro ratione præſcripta , quæ iniurioſa ſunt omnia , & ex improbitate hominum potius quam ex vllo vero iure profecta. Neque bona vnquam fide iſta vſurpata ſunt, ſed magna, vel temporis , vel hominum corruptione. At perſonalia ſeruitia quæ diximus,publica authoritate inducta ſunt. Priuata verò an fas ſit aliquando barbaros nolentes ad opera opportuna compellere , non tam dubitare videntur multi, quam ipſo ſuo facto dubitandum afferunt. Deprehenſus , vt tritiſſimo vtar exemplo , in media via Hiſpanus , cibi indiget ſibi, pabuli iumento , aut etiam ſarcinulis vectandis iumenti quoque. Orat Indum vt ſibi ſubueniat , explicat cauſam , pretium offert , nihil ille mouetur , neque prece, neque pretio , neque verò flocci facit , vtrum viam ille conficiat necne , imo ne ſi intereat quidem. Hîc facti nulla eſſe ſolet quæſtio. Nam dicto citius Indus capillis trahitur , calcibus tunditur : ſedulo ſtatim , atque copioſe cuncta adminiſtrat , adeo , vt plerique iactent noſtratium,

tium, perſuaſum Indis eſſe à ſuo Zupaio, ideſt diabolo, nihil vt Chriſtianis ſponte impertiant, ſed per vim omnino, & iniuriam. Quæ quanquam militum licentiæ, & rapinæ fabula opportunè inducta eſt, tamen res ipſa non admodum abhorrere videtur à vero. Etenim qui barbarorum confeſſiones pro veteri ſuperſtitione idolorum ſacrifici hodie quoque audiunt, feruntur grauiſſimas pœnas ei iniungere, qui ſe ſe aliquid Chriſtiano profuiſſe confeſſus ſit. Neque mirum eſt eo vſque progredi hoſtis antiqui in Chriſtianos odium, in ſuos quibus poteſt modis transfuſum. Sed redeo ad rem. Cum eiuſmodi anguſtiæ incidunt aut ijs ſimiles, quod in his regionibus percrebrum eſt, quid Deum timẽti viro agendum ſit, dicam, vt ſentio. Primum ſi poteſt pactione tranſigi, id multo prius ac melius. Vbi non poteſt, ſi commodè conueniri poteſt magiſtratus aliquis, qui publica authoritate cogat, adeundus eſt. Hic quoque ſi deſit, vt deeſt perſæpe, ac negotij grauitas vrget, nihil aliud præcipi poteſt, neque breuius, neque planius, quam vt leges neceſſitatis obſerues, quæ tibi neceſſaria ſunt quærens cum quam minimo proximi detrimento. Honeſta certè aliqua vis, atque compulſio afferri poteſt, & terroris quædam ſignificatio, tanquam puero alicui iuſta, & commoda contemnenti. Qua in re multum plerumque iuſti, & æqui limites tranſiliuntur. Quorſum enim verbera, ſi verba ſunt ſatis? Quorſum plagæ, ſi vel metus incuſſus hominẽ ſubigit? Iam verò an onera baiulanda Indis imponere crimen ſit, multi quærunt.

unt. Nam prima illa tempeſtate Hiſpanorum
nas regiones peragrantiũ, magnã eſſe hominum
factam iacturam propter eius generis duras
moleſtias non dubium eſt. Quamobrem &
olim ſæpe, & nuper demum lege lata Indi
onuſti iter carpere prohibentur. Tamen con-
ſuetudo omnium propemodum ſecus habet,
cum harum regionum incredibilis incommo-
ditas, & penuria id veluti ſuo iure depoſ-
cit. Sanè Indos onerari onuſtóſque incedere
per ſe quidem, neque iniquum eſt, neque
perniciosum, cùm ab antiquiſſimis annis, ita
aſſuefacti ſint, fueríꞇque ſolemne toto tem-
pore Ingarum, imò verò hodie quoque ſe ſuis
ſarcinulis ipſi onerent, quæ ſæpe non leuius
pondus habent, quam quod à noſtris impo-
nitur. Neque habet ea res plus miraculi, aut
violentiæ, quam quòd in Europa baiuli one-
ra etiam grandia dato pretio quovis vnde vis,
portant. Quamobrem ſi & onus moderatum
eſt, & via non longior æquo, & pretium
non iuſto minus, nihil res ipſa peruerſi ha-
bet. Vtrùm verò expediat necne Reipubli-
cæ iſta vel prohibere, vel ſinere, non no-
ſtri arbitrij eſt decernere. Lex verò quate-
nus obliget conſuetudine contra obtinente,
nihil habet hîc propriæ difficultatis, ſed com-
mune eſt cum aliis pleriſque. Certè vt eſt cul-
panda, vel deteſtanda potius veteranorum
quorundam immanitas fœdiſſimè barbarorum
ceruicibus abutentium, ita etiam quorun-
dam delicata nimis hoc tempore trepidatio eſt
impro

improbanda, qui non vident, non ſolum conſuetum vnicuique non eſſe moleſtum, verum etiam iucundum, putantque omnium ſenſus, & animos ex ſuis eſſe metiendos. Integrum æſtiuum diem metendis frugibus inſudabit ruſticanus, aut aratro ducendo, qui ſi quartam horæ partem vtrumque genu humi figere iubeatur, necem ſibi præſagiet certam. Eſt ſuus vnicuique iucundus labor. Itaque gentes Indorum apud nos baiulandis oneribus peraſſuetæ, ſi æquo plus non vrgeantur, neque iniuriæ, neque incommod quicquam ſubeunt, cætera, vt dixi, moderat ſint, pondere, labore, pretio.

Capvt XVIII.

De Metallorum operatione.

At illud duriſſimum videtur imperium, cun metallis effodiendis mancipantur, quod v que adeo ærumnoſum & graue à priſcis eſt iudicatum, vt quemadmodum nunc ad triremes dam nãtur propter inſolentia crimina homines facinc roſi, ita olim ad fodienda metalla damnarentui quod capitali ſupplicio proximum erat. Ad id er go homines liberos nihil mali commeritos ad gere inhumanum, atque iniquum valde videtu Deinde compertum eſt eo in labore multos abſu mi, vel fatigatione fractos, vel diſcrimine extir ctos. Horror eſt dicere, quæ mineralium intı ipſa abditiſſimæ telluris viſcera deliteſcentiu facies ſit, quæ vorago, vt verè tartarus ipſe pater

videatu

videatur, neque ineptè Poëtæ olim gazas apud Plutonem reconditas fabulati ſint. Chryſoſtomus ſui temporis laborem hominum in extrahendo metallo miratur, narratque eloquenter, verum illa omnia præ noſtris fumus, & vmbra ſunt. Perpetua atque horrenda nox, aër craſſus & ſubterraneus, deſcenſus prolixus & perdifficilis, cum duriſſima rupe ſæua contentio, ſtatio periculoſa, ſi veſtigium nutet, actum eſt, humeris vectatio permoleſta, per gradus obliquos, & male hærentes aſcenſio, cæteraque etiam cogitatu grauia. Ad hæc cum argenti venæ in præruptis plerumque & inacceſſis rupibus ſitæ ſint, terraque inhabitabili, vt curentur, à patria extorres veniunt, ſolum aëremque mutantes, facillimè valetudine afficiuntur. Quid verò vbi argenti viui effodiendi labor eſt, cuius vel tenuiſſimus halitus, cum igne circumcluſus exhalatur, præſentem necem affert? Quid de gemmis explicandis dicam? In oppido Rio de la hacha, vocato cum eſſem, comperi duram Indorum ſeruitutem extrahendis conchiliis, ſummo mane in ratem imponebantur, in pelagus deſcendebant magnæ ſæpe profunditatis, vbi integrum benè horæ dimidium halitu compreſſo vrinatorum more, conchilia, oſtreaque conquirerent immenſo labore, ſummo periculo, cibus ſemper parciſſimus: commercium omne interdictum: cuſtodia omnibus nocturna communis: vitæ ratio moleſta, ac liberis hominibus prorſus aduerſa. Hæc diu actitata, ſerò tandem animaduerſione digna emendata ſunt, ſed ſunt tandem Rege Catholico id ſemel, ac bis, ac tertio inquirente,

rente, & agente. Itaque Indi omnes liberi declarati ſunt, & ab eo labore ceſſare iuſſis: quicunque ſuperſtites tam diuturno labori reperti ſunt. Ad eundem ergo modum, & metallorum effodiendorum non admodum diſſimiles ærumnæ ſiſti debere non paucis videntur. Habent enim cùm iniuriam contra libertatem Indorum, quod ſeruire cogantur alieno lucro cum tanto ſuo incommodo patria ſæpe liberiſque deſertis: tum vero exitiale periculum, cùm cœli mutatione, laboris moleſtia rei ipſius diſcrimine impendere videatur interitus. At ſi metalla curari deſierint, ſi argentum è venis non eruatur ſubuerſis à radicibus montibus, vt eſt apud S. Iob, ſi aurum ex fluuiorum obicibus non cogatur, mineraliaque cætera negligantur, actum eſt, Indorum negotium & Reſp. interijt. Neque alios fructus Hiſpani tanto Oceani circuitu quærunt, neque alia ex cauſa, vel mercatores negotiantur, vel iudices præſident, vel ipſi quoque ſacerdotes plerumque Euangelizant. Argentum aurumque ſi deſit & ſe ſubducat ex oculis, omnis frequentia omnis commeatio, omnis ciuilis & ſacerdotalis concurſus breui euaneſcet. Teſtes ſunt Inſulæ Hiſpanica & Cuba, & ſancti Ioannis olim quidem frequentiſſimæ, dum auri materia circunfluerent, nunc penè deſertæ & horridæ, poſtquam indigenarum penuria pretioſiſſima metalla, quæ illic abundant, elaborari non poſſunt: In omni hoc nouo orbe eas prouincias doctrina maximè florere cernimus, quas opibus quoque præſtare conſtat, vt ad hoc commune emporium omnes vndique confluere videantur.

Iob 28.

Equidem

quidem neſcio vtrum potius faciam, querárne
oſtrorum temporum calamitatem,& charitatem *Luc.18.*
efrigeſcentem,fidémque raro in quoquam inuen-
am, iuxta Domini verbum, tot animarum millia
t Chriſto lucrifiant, non ſatis merces videri di-
gnas,quæ noſtrorum animos excitent,auri argen-
ique cupiditatem longè plus valere apud nos, vt
ſta ſi deſint,animarum ſalus pro nihilo fiat? An
erò Dei bonitatem, ſummámque prouidentiam
dmirer, qui pro noſtrorum hominum ingenio,
t gentes adeo remotas, & barbaras Euangelio
diungeret, aurum argentúmque his terris tam
opiosè donauit, hiſque veluti illexit noſtrorum
upiditatem, vt ſi charitas non inuitaret anima-
um,auri ſaltem cupiditas ineſcaret? Et quemad- *Rom.11.*
nodum olim incredulitas Iſraëlis ſalus fuit gen-
ium, ita nunc Chriſtianorum auaritia Indorum
ocatio facta eſt. Quid enim?Siue per veritatem
iue per occaſionem Chriſtus annuntietur?Sed in *Phil.1.*
oc gaudeo, ſed & gaudebo, ait magnus Apo-
tolus. Occaſiones namque benefaciendi etiam
Deus captat. Prima Euangelij diffuſio ex trepida- *Act.8.*
ione, & diſcipulorum ob Hieroſolymitanam
empeſtatem nata eſt, Apoſtolis ſolis vel penè
olis Hieroſolymis perſiſtentibus. Populus Iſraë- *Deut.28.*
iticus ob iram Dei ſibi commeritam inter gentes *Hier.9.*
diſſipatus eſt, quibus magna ex parte ſaluti fuit. *Tob.13.*
Itaque & populo ſuo iram, & alieno miſericor-
diam eodem facto Deus impendit. Meritò Pau- *Rom.11.*
lus compellat, cum ad iſta venit, altitudinem
diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Itaque
quis non diuini conſilij arcanum ſuſpiciat, atque
admiretur, qui aurum argentúmque omnium
P morta

mortalium perniciem ſalutem voluerit eſſe Indorum? Quamobrem quæ ſine Dei offenſa, & fratrum injuria adhiberi conſilia poſſunt, vt iſta neque intercidant, neque imminuantur, ea à ſapiente & religioſo Reipub. adminiſtratore negligenda non ſunt. Et quoniam graui maturáque Theologorum, iuriſque prudentium conſultatione non ita pridem totum hoc de mineralibus per Indos elaborandis negotium tractatum eſt, extantque leges prouinciales ſcriptæ, quo ordine, quáve moderatione metalla eruantur, vt ſaluti commodiſque Indorum proſpectum ſit, non mihi videor tantorum virorum ſententiam improbare, multóque minus leges alias debere præſcribere, quibus tam aſpera Indorum conditio temperetur. Tantum capita repetenda ſunt, breuiterque ponenda quibus eius rei facultas conſtringatur. Primum igitur doctrinæ ſpiritualis miniſtri in his, qui metalla operantur, ne deſint, vt ſint qui Miſſas celebrent, qui in fidei rudimentis erudiant, qui morituros confeſſione excipiant, cæteráque neceſſaria adminiſtrent. Deinde vt valetudini conſulatur ne aut contrario valde cœlo vtentes traducantur aut è longo valde tractu euocentur, aut laboribus immodicis opprimantur. Mox, vt fortunis quoque ſuis non peſſimè conſuli ſentiant, ſed pretio iuſto tam moleſtus eorum labor compenſetur, ſinantúrque lucella ſua interim quærere. Adhæc vt & valentibus opportuna alimenta ſuppeditentur & ægrotantibus ſolatia neceſſaria non deſint. Ad vltimum vt labor ipſe diſtribuatur commode per vices ſuas, ne diutius contra voluntatem ſuam à patria abeſſe cogantur, néve vna prouincia ſem-

per

er oneretur,alia ſemper in otio degat. Quas con-
itiones ſi, vt par eſt, legitime ſeruauerint noſtri,
uemadmodum à viris ſapientibus enucleatè pro-
oſitæ ſunt, videntur tolerandi, ne commercio fi-
ito,cura quoque Euangelij concidat: at ſi negli-
antur hæc, & acerbius cum Indis tanquam cum
ancipiis agatur, viderint ipſi, quas Patri pau- *Pſal. 67.*
erum & iudici orphanorum rationes reddituri
nt.

CAPVT XIX.

uibus modis ſalus Indorum per ſæculares miniſtros procurari poſſit.

QVoniam humanam ac ciuilem adminiſtrationem Indorum hoc libro explicandam ſu-
cepimus, & quibus ex cauſis & qualibus condi-
onibus tum Patroni tum Magiſtratus obſtrin-
antur, vtcunque licuit, expoſuimus, ſupereſt, vt
icamus quæ maximè ad eum finem facere vide-
untur. Neque nunc tamen expectandum eſt, vt
e optima Republ. diſſeramus, legúmve ferenda-
um rationem, cæteráque rectricis artis perſequa-
ur, quæ neque facultatis ſunt noſtræ, neque ſi
naximè forent, ad præſens inſtitutum pertine-
ent. Tantum quæ propoſito negotio, id eſt, vt
uangelicam ſalutem barbari conſequantur, pro-
ius inſeruiunt, ea attingenda ſunt. Quorum ca-
ut eſt omnium, quod quidam rerum Indicarum
gregius æſtimator dixit, in barbaris prius eſſe

curandum, vt homines eſſe diſcant, deinde vt Chriſtiani, quod tanti ponderis eſt, vt inde vel ſalus certa, vel certa pernicies expectanda ſit. Etenim feritatem inter nationes barbaras plu-
7. Eth. c. c. 1. 2. Mag. mor. c. 5. rimum reperiri Ariſtoteles recte monuit, quam non minus rectè definiuit, vitium eſſe adeo exuberans, vt hominem feram potius efficiat. Tales vero habitus, etſi ille regionum extre-
Sect. 16. Probl. 1. mo vel æſtui vel frigori non falſo alicubi aſcripſit, tamen & frequentius, & certius eſt conſuetudine maximè fieri, quod & alias docuit,
7. Eth. cap. 5. & ſatis nos admonet huius Indici cœli mira temperies. Hos igitur ſylueſtres, ferinóſque homines ad humanitatem traducere, vrbaníſque inſtitutis accommodare prima debet eſſe cura moderatoris. Fruſtra diuina & cœleſtia docebis, quem ne humana quidem capere, aut curare perſpicias. Prodeſt in ea re plurimum noſtrorum hominum conſuetudo, prodeſt cultus omnis externus, atque obſeruantia maiorum, proſunt conuentus certis, & diebus, & locis, pœnæque & contumeliæ irrogatæ negligentiæ; honor, & præmia rectè factis propoſita: ex ipſis, qui elegantiores ſunt, cæterorum magiſtros, cenſoréſque conſtituere. Ordo verò quidam tum oppidorum, tum domiciliorum, vt non veluti cuniculi fortuitas ſedes eligant, tum verò vt in conſpectu, eorum omnis actio ſit, neque latebras petere ſinantur. Ad hæc permixta illa ac ſine vllo delectu ſpurca habitatio, vbi ſimul & maritus, & vxor, & filius, & filia, & frater, & hoſpes, & canis ipſe atque ſus cubat, accuratè auertenda eſt, quantum licebit, quæ cauſa eſt

nullius

nullius pudoris, nullius paternæ reuerentiæ,generis quoque,imo & ſexus contempti equinæ cuiuſdam libidinis in obuia quæque ſine vllo pudore graſſantis. Quæ tamen neque breui omnia exigenda ſunt, neque deſperanda vel ſerò. Videmus certè non parum eſſe perfectum,vbi nonnulla cura moderatoris effulſit, quæ ſi confirmata, vigilanſque fuerit, non dubium, quin alium hominum ſtatum efficiat. Vnus M. Franciſcus Xauier, iſque nulla ciuili poteſtate munitus,Inſulam Mori fertur ex immaniſſimà feritate ad miram manſuetudinem traduxiſſe, neque adeo longo tempore. Quæ vero antiquorum inueterata conſuetudine occalluiſſe videntur, vt in meliorem formam transferri nequeant, majoribus ſua amantibus,peregrina penitus reſpuentibus, ea minorum, id eſt, puerilis, juuenilíſque ætatis accurata inſtitutione emendanda ſunt. Cui vni rei omni ſtudio incumbere oportet rectores, ſi modo res Indorum aliqua ex parte curant. Iuuentutis, quæ ieceris fundamenta, eam tu perpetuo ſtructuram reliquæ ætatis exiſtima. Quamobrem non eſt quorundam contemnenda ſententia, qui ſcholas, Eccleſiæ rudimenta, domicilia quoque & tempore procedente collegia nobilium maximè Indorum Hiſpanos viros maxime integros, & probatos curare debere cenſent, vbi à ſuorum conſuetudine, quoad liceat, remoti mores noſtros, ſermonemque perdiſcant, qui poſſint mox ſuis eſſe idonei præceptores. Quæ ſanè ſententia quanquam difficultates non paucas habet, tamen, vt minus proſpere cedat, non poterit profecto non & plures, & majores vtilitates afferre.

Lib.4.de vita Ignatij.

Iam illud maximi faciendum eſt, vt ab Indorum populis deſidia, atque otium diligentius ampu tetur, cui & naturaliter deditiſunt, & vita ſenſu que omni torpeſcunt, vitiiſ quoque impuris non parum capti. De qua re quoniam quæ ſatis eſſ puto, ſupra inſinuata ſunt, faciemus ad reliqua gradum.

Capvt XX.

De ebrietatis malo barbaris familiari.

INter omnes verò barbarorum morbos, quibus leuandis atque tollendis inuigilare debet Chriſtiani rectoris prouidentia, nullus aut communior, aut pernicioſior, aut etiam ad curandum difficilior ebrioſitate. Qui res noui orbis optimè callent, negant poſſe promoueri quicquam in religione, ac ne in qualicunque quidem inſtitutione politica, niſi malum hoc latiſſimè ſæuiens ab Indorum finibus exterminetur. Ac profectò mirabile eſt in tot tam vaſti orbis nationibus repertis, cùm nullus vini vſus, nulla penitus notitia extiterit, temulentiæ tamen vſque adeo vitium omnibus eſſe commune, vt pro raro miraculo ſit, ſi qui ſobrietatem non odio, & ignominia proſequantur, id quod de Tucumanis, & quibuſdam aliis ſanè paucis accepimus, neſcio an falſo. Quanquam vnum illud ebrietatis malum incredibile eſt dictu, quot artibus, quam variis, quam exquiſitis procuretur. Ex oryza Æthiopas, & Si-

pas

ſias expreſſo quodam ac decocto humore ebrio-
ſas ſibi temperare potiones vulgare eſt. Noſtri in-
digenæ plerique ex fruge ſua præmanſa fermen-
tum aquæ immergunt atque excoquunt ; alij pu-
trefacta potius vtuntur ; vnde Sora ab ipſis dicta
efficitur, quovis falerno potentior. Quidam ex
ramulis quibuſdam arborum decerptis ſua vina
conficiunt. Alibi ex palmulis expreſſus liquor
ebrietatis mire efficax ; quem & veteribus in vſu
fuiſſe ſcribit Chryſoſtomus. Inſulani nonnulli ſer- *Homil. in c.5. Eſai.*
ui ſaccareum ſuccum quibuſdam medicamentis
ita inficiunt , vt vehementiſſima potio euadat,
quam illi Guarapum nominant. Verum quid atti-
net innumerabiles temulentiæ ſpecies referre, vt
quod in vna vite natura latere voluit, id peruerſa
ars ad tam multa tranſtulerit ? Sed neque nouum
hoc eſt, neque noſtrorum barbarorum proprium.
Scribit Plinius grauis author fuiſſe Occidentis *Lib. 14. c.22.*
populis ſuam ebrietatem fruge madida, Pluribúſ-
que modis, inquit, per Gallias, Hiſpaniaſque no-
minibus aliis ſed ratione eadem, Hiſpaniæ iam &
vetuſtatem ferre ea genera docuerunt (id eſt, in-
ſtar vini diu in cellariis aſſeruati) Ægyptus quo-
que potus ſimiles excogitauit. Nulláque in parte
mundi ceſſat ebrietas. Hæc Plinius. Quo minus
noſtris barbaris iraſcendum eſt, quod vitis ino-
piam fruge compenſant , ſuaque inde vina confi-
ciunt, cum & veterum iſta fuerint, & hodie quo-
que non diſſimilia Cantabri in Hiſpania ex pomis
factitent,& Belgæ ex hordeo exprimant. Quæ om-
nia potionum genera Siceræ nomine apud He-
bræos comprehẽdi Hieronymus docet. Cum verò *In epiſt. ad Gal. c.5.*
cibis vtantur Indi ferè viliſſimis,& parciſſimis, atq;

ingluuiem maxima ex parte ignorent, perpotandi tamen nullus eſt finis, nullus omnino modus. Ac mihi tã prodigioſę bibacitatis cauſã aliquando requirẽti ea occurrit in primis, quã Plinius eodẽ loco inſinuauit. Namq; & hæc neceſſitas vitium comitatur, vt bibendi cóſuetudo augeat auiditatem, ſcitumque eſt, Scytharum legati, Quanto plus biberint, tanto plus ſitire Parthos. Perinde eſt enim vinolentiam bibẽdo velle ſedare, atque ignem materia appoſita pergere extinguere. Nam quod naturæ appetitioni datur, moderatum eſt; at vitioſa, & prętér naturam libido nullo expletur, vt præclarè Ariſtoteles de pecuniæ auiditate dixit. Id etiam

Hom. 29. in Geneſ. Chryſoſtomus bene admonuit ebrietati vacantes nunquam ſatiari, ſed quantum ingurgitãt, tantum ſiti flagrare, ita vt inflammatio quædam eis ſit vini

Eſai. 5. vſus. Æſtuant enim vino ebrij, vt nos legimus in Eſaïa, ſiue vinum comburit eos, vt alij ſignificãtius legunt. Mihi verò præterea non ſolum delectatio ipſa potandi ab ebriis quæri videtur, ſed illa quoq; longè iucundiſſima eſſe, quæ eſt ſumma infelicitas, mentis emotio. Senſus illam caliginem, & noctem offuſam cerebro, dulcem ſibi reuera eſſe ipſi barbari iactant, & rebus ipſis copioſè probant, cum potionibus interdum vtantur perquam acerbis, interdum ne potionem quidem vllam adhibeant, ſed ſucco pigmentiſve naribus reſumptis, in quo nulla eſſe poteſt ſaporis voluptas, ebrietatem accerſant. Nam in quadam inſula cum nauigationis commoditatem expectarem, didici ex Tabaco contuſo (genus id herbæ eſt ad permouendum cerebrum mire efficax) ſeruos Æthyopicos naribus exorbere vim ſolitos, grauemque ſibi ac diu-

urnam inde temulentiam excitantes, pro magnis
eliciis ducere, vt vix minis plagiſque ab ea con-
ıetudine auelli poſſent. Verum præcipua cauſa tã
ffuſarum compotationum, tamq; ardentis ſtudij,
)iaboli prorſus ars eſt, qui neſcio quibus præſti-
iis inſanos homines noctes diéſque bibendo cõ-
ımere pro ſumma felicitate, pro maxima religio-
e perſuaſit. De his planè loquitur ſapiẽs cum ido-
ılatrarum mores explicat, Tot & tam magna ma- *Sap. 14.*
ı pacem appellant. Aut enim filios ſuos ſacrifi-
antes, aut obſcura ſacrificia facientes, aut inſaniæ
lenas vigilias habentes, neque vitam, neque nu-
tias mundas iam conſtituunt, & cætera. Qui
ympoſia barbarorum, & bibendi canendique vi-
iſſitudines, turbulentaſque illas pernoctationes
onſpexerit, non potuiſſe melius ſignificari dicet,
uam per vigilias inſaniæ plenas. Eam quoque
ntiquorum fuiſſe ſuperſtitionem, vt Deos ſuos
ffuſa perpotandi licentia celebrarent, noctur-
aſque cantiones, ac ſaltationes libidinis furoriſ- *De vita*
ue plenas multo mero dedicarent, Philonis libri *contem-*
tteſtantur, Græcis pariter, atque Barbaris mira *plat.*
ontentione certantibus, vtris potius ebrietatis
alma concederet. Hinc Pæanes, hinc Orgia,
:æteraque impudentia omnis Deorum cultibus
ttributa. Quo etiam exemplo Balthaſaris cõuiuæ *Dan. 5.*
emulenti ſimul bibebant vinum, ſimul Deos
uos laudabant aureos, argenteos, æreos, fer-
eos, ligneos, atque lapideos, vt ſcriptura com-
nemorat. Quare ebrietatis malum non ſimplex
quoddam hominis vitium, ſed vniuerſæ Reipub.
eſtem exiſtimare debemus, quæ & numero, &
diuturnitate vires ſibi maximas compararit.

CAPVT

Capvt XXI.

Quæ mala ex ebrietate oriantur.

SAtis quidem ad fugiendam, deteſtandamque ebrietatem eſſe debebat, quod inter ea opera
Gal.5. ab Apoſtolo numeretur, quæ qui agunt, regnum
1.Cor.8. Dei non poſſidebunt, qui etiam tanquam venenatam
1.Cor.5. ebrioſorum menſam vitandam docet. Quanquam ebrietatis verbo cum copioſam quandam ſaturitatem ſcriptura ſignificat, non neceſſe eſt crimen accipere, quemadmodum adno-
Hom.29. in Gen. tauit etiam Sanctus Chryſoſtomus, vt cum Ioſeph
Gen.43. cum fratribus inebriatum legimus, & apud Salo-
Prou.11. monem, Qui benedicit, impinguabitur, & inebrians, ipſe quoque inebriabitur, quod in bonum accipiendum eſſe, non eſt dubium. At vbi vera temulentia & ebrietas eſt, ibi crimen eſſe dubitare non licet Chriſtiano. Satis ergo mala eſt ebrietas ipſa per ſe, quæ excludit à regno Dei. Sed ſunt longè grauiora, quæ ab ea mala profi-
Chryſ. in c.5. Eſai. ciſcuntur. Verè enim à ſanctis Patribus innumerabilium malorum fons perhibetur. Qua de re extat Magni Baſilij elegans ſanè, & copioſa oratio, cuius ſententias exſcribere, vt ſæpe ſolet, videtur Ambroſius in libro de ieiunio, & Helia.
Conc.Turon. c.48. Tribus ergo, vt compendio dicam, nocet vehe-
Ariſt.3. proble.5. menter ebrietas, Corpori, Moribus, Fidei. Ariſtoteles, & morbos, & cauſas perſequitur in
lib.14. Problematis, Plinius in naturali hiſtoria. Ex

noſtris

noſtris os aureum Ioannes ad ſuos Antiochenos, Non pauciores ſed multo plures, & difficiliores animi, & corporis morbos immoderata vini parit potatio, paſſionum bellum, abſurdarum hyemem cogitationum menti introducens, & corporis vim molliorem, & ſolubiliorem efficiens. Non enim ita terræ natura vexata aquarum ſuperabundantia continuè diſſoluitur, vt corporis vis molleſcit, & diffluit, & exilis redditur, vini potu continuo ingurgitata. Cui Ambroſius concinit, Hinc phreneſis periculoſa, hinc calculi grauis pœna, hinc exitialis cruditas, & reliqua. Neque tacuit iſta ſapiens, Sed quàm ſufficiens eſt, inquit, homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito, ſomnus ſanitatis in homine parco, &c. Quæ cum ita ſint, veriſſima eorum mihi ſententia viſa eſt, qui immaturos plurimorum obitus in hac regione nimiæ ebrietati tribuunt. Sunt etiam viri pergraues, qui hanc inferiorem, ac maritimam oram olim Indorum populis refertiſſimam, & numeroſiſſimam, nunc adeo imminutam, ob id inter alia ſentiunt, & prædicant, quod poſt Hiſpanos ingreſſos effrænatè ſuæ ſiceræ, & quidem exitiali maximè indulgeant, argumento eſſe, quòd montanos, quia & parcius bibunt, & natura frigidiore ſunt, multitudine etiam auctos eſſe videamus. Id ſanè magno Chriſtianis opprobrio eſt Ingam Regem barbarum, & idolis deditum ab ebrietate ſubditos ſibi populos cohibuiſſe: noſtros vero, quos oportebat mores quoque perditos

c.12. Hom.1. ad Pop. Ant.

De Helia & ieiunio c.1.

Eccl.31.

ditos emendare, temulentiæ incrementa tanta fe-
ciſſe. Omitto interim tumultus quotidianos, plagas, neces ab eiuſmodi compotationibus natas quod & Indis, & ſeruis Æthiopibus familiare eſt Vidi ipſe ex taberna duos ſemicaptos vino egreſſos vix oboli cauſa, ſe mutuo vno eodémque gladio confeciſſe, & quidem extracto bis è percuſſo corpore præ alterum feriendi furore. Itaque momento temporis exanimes ambo corruerunt. Neque enim fruſtra Salomon dicit, Cui væ, cuius patri væ, cui rixæ, cui foueæ? Cui ſine cauſa vulnera, cui ſuffoſſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis: Adde quod ſenſum hominis ebrietas, etiam digeſta reddit ſtupidum, & mentis aciem grauiter obtundit, atque hebetat, obliuionem rerum omnium affert, & vt Plinius dixit, mortem memoriæ. Quid verò attinet dicere oris illum fœtorem, geſtus improbitatem, inceſſus titubationem, quidvis loquendi temeritatem, importunas corporis ſordes, cæterámque illuuiem, vt homo breui in belluam tranſiſſe videatur? Quæ quanquam in omni genere ebrietatis damna reperies, nuſquam tamen cumulatius, quam in iſtis barbarorum ingurgitationibus adeo portentoſis, vt corpus inſtar vtris, aut canalis potius perennis, potu fluat, quæ ſanè peſtis valetudinis, vitæque humanæ tanta eſt, ſi nulla Dei præcepta cogitarentur, nulla ſceleribus intentata ſupplicia, tamen ob Reipub. incommoda diligentiſſime cuivis legiſlatori, & magiſtratui cauenda, relegandáque ſit. Corpora igitur infeſtat ebrietas, animos verò quid? Nempe nulla eſt morum corruptela maior. Audi, ſi vacat,

Prou. 23.

Baſilium

Baſilium in præclara de iſta ipſa peſte concione, Ebrietas, inquit, Dæmon eſt voluntarius ex voluptate animabus noſtris inditus, ebrietas malitiæ mater eſt, virtutis inimica, fortem virum reddit ignauum, ex temperato facit laſciuum, iuſtitiam ignorat, prudentiam extinguit. Et poſt nonnulla, Quid opus eſt reliquam perturbationum cateruā enumerare, morum peruerſitatem, promptitudinem illam ad iracundiam, ad querelas, celerem ac repentinam animi ad omnia mutationem, ſtrepitum multum, ac tumultum, facilem ad dolos deductionem, ad omnes iræ motus inconſiderantiam? Voluptatis verò incontinentia omnis ex vini fonte originem, vímque habens, præceps ad omnem impuritatem, atque intemperantiam ruit. Animalium omnium libidinum fœditatem ſuperat, cum bruta naturæ leges in hoc genere noſcant, atque obſeruent: ebrij tantum in mare fœminam, in fœmina marem quærunt, atque optant. Hæc Baſilius, aliáque complura, quæ non augendæ orationis ſtudio, ſed quotidianæ experientiæ obſeruatione prolata ſunt. Obſidet hoc monſtrum, atque infeſtat vniuerſum terrarum orbem, verum nuſquam grauius ſæuit, quam inter hoſce barbaros, apud quos ea eſt rerum omnium perturbatio, vt extremæ obſcœnitates, & nefaria flagitia compotationis furore admiſſa in magna laude ponantur. Canitur more ſolemni, conueniunt ſine vllo diſcrimine omnis ætas, ſexus, neceſſitudo: bibitur ad contentionem: dolia integra pene vno ſpiritu exhauriuntur: ducuntur choreæ perquam elegantes, ſaltitatur vſque dum Bacchus victos ſternat: vigiliæ inſania, atque petulanti

Homil. in Ebrietatem & luxum.

tulanti libidine plenæ exiguntur: quidvis licet in quemvis, inuiolata lege compotationis. Hîc quæ dedecora humani generis pudet referre. Non parcitur virgini, non defertur vel matri, nihil inter coniuges intereſt, furit etiam libido in viros, maſculi in maſculos turpitudinem operantur. Perſas compotationibus ſuis ſcorta tantum adhibere ſolitos Plutarchus refert, vxores nullo modo, quod dicerent, temulentiam fræna neſcire. Ipſe Loth vnus in vniuerſa Sodoma iuſtus inuentus, ebrietate tamen victus filiarum inceſtâ libidine non abſtinuit, quid facient barbari? Quid meræ pecudes? Equidem aſſentior Pittaco duplices pœnas in ebrietate peccantes decernenti. Nam quamvis ſciam Diuum Auguſtinum non inceſtum in Loth, ſed ebrietatem culpare, Ambroſium quoque mitius in ebriorum crimina animaduertere, tamen Philoſophi ſententiæ nemo repugnabit, qui per ignorantiam excuſari peccatum negat, cum ignorantia ipſa, & ſcitur cauſa peccati, & nihilominus non cauetur, ne dum cum vel ob hoc ipſum placet, vt peccetur licentius. Ita prorſus res habet, conſulto barbari temulentiam amant, tanquam libidinis omnis magiſtram. Sunt verò Bacchanalia hæc, aut Orgia, aut Cibellia, aut Lupercalia, aut quovis nomine appellari malis, non annua vt apud veteres, ſed menſtrua, vel quotidiana potius. Nullus eſt menſis, qui ea celebritate vacet, nullus cætus cogitur, nulla res ſeria initur, non nubit filia, non parit pecus, non foditur ager, non Deo ſacrificatur niſi ebrietate optima duce præeunte. Vna illa publicas, priuatáſque res ornat, & magnificentiæ, &

In libr. Nũ Philoſophandum ſit inter pocula.

Gen. 19.

Ariſt. in Ethic.

Lib. 22. con. Fauſtum, c. 44. In lib. de Abrahã cap. 6.

Ariſt. 4. Ethic.

& religionis argumentum. Miſera prorſus ſtulto-rum hominum ſeruitus, qui cum ipſi natalibus parum à brutis abſint, ſtudio, atque opera omni contendunt, vt brutis quoque deteriores fiant. Mores quidem tales ebrietas efficit:Fidei verò ia-nuam intercludit,eſtque religionis Chriſtianæ in-ter Indos hoſtis ſæuiſſima. Præclarè Beatus Am-broſius dixit, ebrietatem eſſe perfidiæ matrem continentiam Fidei, quod perſpicuè docet ſer-mo diuinus, Sedit, inquit, populus manduca-re, & bibere, & ſurrexerunt ludere. Quem lu-dum intelligat, quis ignorat? Vituli aurei ado-rationem explicant patres,& Paulus ipſe, Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, ſi-cut ſcriptum eſt, Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. Certiſſimum eſt ebrietati eſſe ſacrilegium plerúmque coniun-ctum. Non ante Balthaſar ſacra vaſa popoſ-cit, ac profanè abuſus eſt, quàm temulen-tia imperauit, tum Deos ſuos cuique laudandi certamen exortum eſt. Reuera vinum, & mu-lieres apoſtatare faciunt etiam ſapientes. Incre-dibili verſutia Diabolus in hoc orbe omnem ſuum cultum ebrietate condiuit, omni viciſ-ſim ebrietati aliquid de ſuo cultu adhibendum docuit. Experientiſſimi morum Indicorum pro certo confirmant nullam eſſe paulo celebrio-rem compotationem, nullas vigilias ſtatas, quin peculiari ſuperſtitionis, & ſacrilegij genere im-buantur: Huiuſque ſceleris obſeruata eſt tanta calliditas, vt non aliter iam antiquum ſuum er-rorem & idololatriam tueantur, quam per occa-ſionem ſolemnium compotationum, atque can-

tionum.

De Helia & ieiu, c. 12.

Exod. 32.

1. Cor. 10.

Dan. 5.

Eccl. 19.

tionum. Huc maximè ſpectat omnis eorum Taqui, ſic enim vocant celebres cantilenas inter potandum potiſſimum adhiberi ſolitas. Ipſo ſacri Paraſceues magno die, quo Domini Ieſu Chriſti mortem Chriſtiani pie colimus, Satanæ artificio flagitioſiſſimi ludi ab ebrijs barbaris aguntur more ſolemni: quod tantum noſtræ ſanctæ Religionis ludibrium etiam à baptizatis iam multis Indis, vt nobis viri fide digni narrarunt, occultè quoad licet, frequentatur. Atque in hoc genere ſunt alia plurima veteranis magis comperta. Quámobrem ſanctiſſimè eſt in Prouinciali Concilio in hac vrbe celebrato decretum, vt eiuſmodi compotationes tanquam idololatriæ fomenta ſumma diligentia excludantur, ac penitus exterminentur: eſtque certa ac conſtans plurimorum ſententia fruſtra Indos Chriſtianam Religionem doceri, quandiu peſtifera iſthæc conſuetudo inerti noſtrorum diſſimulatione retinetur.

Capvt XXII.

Quibus modis ab ebrietate Indi compeſci queant.

VErum huic tam pernicioſo malo & ſi non dubitant omnes pij, & prudentes occurrendum eſſe, tamen quomodo occurratur, non eſt omnium vna ſententia. Sunt, qui non aliter ebrietatem tollendam putent, quam vſu omni ſiceræ, ideſt Indicæ potionis excluſo. Id vt fiat grauiſſimas

nas eſſe proponendas, & exigendas pœnas, ſi
uis vel è fruge ea vina conficiat, vel confectis
tatur. Niſi enim materia omnis ſubtrahatur, nul-
modo tantum incendium extingui poſſe. Quo-
im vox nihil propemodum ab eorum ſententia
ihi abeſſe videtur, qui non ita pridem cum Ro-
ano Pontifice ſeriò agendum exiſtimarunt, vt
enerali Eccleſiæ decreto vineæ omnes ab orbe
hriſtiano extirparentur, relictis tantum in ſa-
os vſus neceſſariis, quòd per vini immodera-
m vim incredibilia mala dicerent euenire, ídque
Septentrionalibus præſertim Europæ populis
ultis magníſq; documentis demonſtrabant. Sed
cilè horum eſt exploſa ſententia. Neque enim
ſcitè dixit Chryſoſtomus, vino, ſed vinolentiæ, *Chryſoſt. hom. 31. in 1. ad Cor.*
æna adhibenda ſunt. Eadem certè cauſa, & pe-
unias nullas eſſe iubebunt, vt auaritiæ occurrant,
pretioſos pannos, vt faſtus retundatur, & fœ-
inas ipſas ſepelire oportebit, ne libidine conci-
ntur viri, quin potius oculos eruent, & linguam
liment, ne tanta peccemus. Omnino nihil eſt
leo ſanctum, adeo bene prouiſum diuinitus,
uo non in perniciem ſuam abuti poſſit humana
alitia. Et reuera ſicut vinum decenter, & ſobriè
ſurpatum, & valetudini, & robori, & lætitię con-
rt, quæ qui detrahit, iniuriam Dei prouidentiæ
cit inſignem, emendare volens quę ille ſapienter
cit, ita planè ſiceræ Indicæ potiones vtilitates
abent non contemnendas, quas qui prorſus adi-
it, non mediocriter miſeros premit. Nam & ro-
uſtam, & ſalubrem, & aſſuefactis non iniucundā
ſe ſiceram (ſic enim iam dudum voco iſtam vul-
arē Indorum potionem, ſiue Maicio, ſiue Cacao

Q ſiue

ſiue quovis alio genere conſtet) nullo modo ne
gare poſſunt, quicumque iſta experti ſunt, genu
verò hominum inops, & tenue nullas alias deli
cias agnoſcens, hoc vno adiumento priuare vel
le inhumanitatis eſt. Ergo non res in culpa eſt, ſe
modus quærendus eſt. Atque in primis quamvi
ſicera omnis non prorſus interdicenda videatu
tamen rectè admodum & ſapienter Regio edict
cautum eſt, ne fucatæ illæ, & præpotentes po
tiones oppidoque damnoſæ conficiantur, quali
ea eſt, quam noſtri ſoram dicunt. Nam vbi no
tam potum, quam ebrietatem quæri conſtat, iu
re optimo vitioſum potionis genus prohibetu
Hoc ergo excepto, non placet omnem potand
iucunditatem barbaris adimere. Sed ſi rectè con
ceſſa in ebrietatem conuertant, iam ſeuerior
pharmaco putredo hæc reſecanda eſt. D. quiden
Auguſtinus valde in Africanas ſuæ ætatis compo
tationes ſtomachans, conſilium dat Aureli
Carthaginenſi Epiſcopo, vt placidè, ſuauiterque
Epiſt. 63. iſta emendare conetur, Non ergo aſperè, inquit
quantum exiſtimo, non duriter, non imperioſ
modo iſta tolluntur, magis docendo, quam iu-
bendo, magis monendo, quam minando, ſi
enim agendum eſt cum multitudine peccantium
ſeueritas autem exercenda eſt in peccata pauco-
rum. Sic planè cum liberis, atque bene morige-
ratis hominibus decebat Dei ſacerdotem inge-
nuè agere, & ratione magis, quam lege, doctri-
na potius, quam poteſtate niti. Nam & nobiles
Plutarchus in vita Demetrij. Lacedæmonij ebrietatis remedium eſſe ducebant,
ebriorum hominum ſpectaculum fœdiſſimum
conuiuis ſuis proponere, vt in ſe diſcerent ea
cauere,

uere, quæ in aliis tantopere abominarentur.
: noſtrorum barbarorum ebrietas longè alia via
terminanda eſt, quorum alij longè mores ſunt,
ingenium natura ipſa ſeruile. Seruus verò, *Prou. 29.*
dixit Sapiens, non poteſt verbis emendari, quod
im dicis, intelligit, ſed obedire contemnit. Ita-
ie & ſi exempla proponenda ſunt, & ſi ſacerdo-
les commonitiones, atque comminationes ceſ-
e non debent; tamen vt in vetuſtis vlceribus
', aſperiore medicamine ſanies iſta radenda
. Opus eſt poteſtate ciuili, opus eſt ſeria ani-
aduerſione in temulentos, ac niſi lege agatur,
ſtra ſurdis verba fient. Verum ſi putredo hæc
ſecanda eſt, & tamen materia non demitur,
idnam remedij eſſe poteſt? Dicet quiſpiam. Au-
ui ex viro ornatiſſimo, eodemque totius rei
dicæ peritiſſimo pleriſque videri difficilem, &
rmoleſtam eam cohibendi ab ebrietate prouin-
m: ſibi verò perfacilem, & iucundam. Cum
e tantæ rei pollicitatione non mediocriter ere-
ſet, ſubiecit præceptionem & mihi, & vt opi-
r, cuivis prudenti valde probatam. Vitupera-
t ille eos, qui bibendi conſuetudinem, aut ad
rtos calices definirent, aut priuatis menſis ma-
opere interdicerēt. Cenſebatq; potius quandiu
tra priuatos parietes priuatim ipſi biberēt, etiāſi
rtaſſis excederent, vel diſſimulandum eſſe, vel ſi
oderentur, non admodum rigide excipiendum.
: compotationes publicas, ſtatas, ac celebres,
s ſummis viribus eſſe exturbandas, ac profli-
ndas, idque & expedire omnino, & factu non
e difficile. Vtriuſque ſuæ aſſertionis cauſas af-
rebat egregias. Nam priuatim vniuſcuiuſq; per-
Q 2 potationem

potationẽ infeſtè proſequi tum difficile eſt, quo latebras domeſticas, atque horas importunas, & inuſitatas varietates peruestigare nemo poſſit: tum verò nimis hoc arctum, & aſperum eſt, ac merito verendum eſt, ne qui nimium emungit, eliciat etiam ſanguinem. Quamobrem B. Auguſtinus quanquam ebrietati infeſtiſſimus, cenſebat tamen aliqua ex parte conniuendum, ſed feramus hæc, inquit, in luxu, & labe domeſtica, & eorum conuiuiorum, quæ priuatis parietibus continentur. Atque hæc quidem antiquis eam & robuſtis Chriſtianis condonabat, barbaris & à patria ſuperſtitione recentibus, quique iudicio parum aduerſus cõſuetudinem obſiſtere queant, non minora certè condonaturus. Et ſi enim ebrietas per ſe quidem crimen eſt, tamen ob ea maximè vituperatur, quæ parit mala: quæ tamen in priuata menſa, neque ita multa, neq; adeo immania ſunt. Nam tota illa inceſtuoſa libido, illa ſexus fœdiſſima permutatio, mox cædes, truculentia, & quod eſt omnium caput, ſcelerata idololatriæ obſeruatio, in priuata menſa ignorantur, vbi præter coniuges, vix eſt alius? Quæ certè omnia in celebribus, & publicis compotationibus effuſiſſimè ſæuiunt. Imò vero horum cauſa licentius patrandorum inſtituta ſunt ſolemni more conuiuia, quibus non ſolum licere ſibi quidvis omnes intelligunt, verum improbiſſima quæque audere ſplendidum, & glorioſum putent. Iſta ergo publica tollere penitus oportere dicebat, tum ob innumera, & grauiſſima damna inde vt à primo fonte manantia, tum ob peſſimi exempli ſcandalum, quo Reſp. tota labefactatur. Neque verò id eſſe arduum, & difficile,

Prou. 30.
Epiſt. 63. ad Aurelium.

iſficile, non enim ita iſthæc latêre poſſe, vbi te-
ıulentia,& multitudine ipſa proditur, & tempo-
ım certa obſeruatione deprehenditur. Quæ non
'ſſerentis verba ſunt tantum: ſed res ipſa docuit
ːpertum. Conſtituebat vir ille ex ipſiſmet Indis
dices, atque obſeruatores, quibus negotium
ıbat, vt toto pomeridiano tempore conuentus
nnes Indorum perueſtigarent, ſi quem temulen-
æ operam dantem offenderent, ad ſe ſe continuò
ferrent, ſin vel negligenter indagarent, vel in-
ːntum ſcelus diſſimularent, pœnas minabatur
erbas non temulentis, ſed obſeruatori, qui non
ıæſiſſet, aut indicaſſet, negligentiæ, aut malitiæ
nuictum obſeruatorem pro concione ſemel, at-
ıe iterum mulctari iubebat, tertio opus non
at, tanto omnibus terrore commotis, vt dein-
ps in detegendis ebriis ſolertiſſimi eſſent. Iam
rò cum obſeruatorum cuiuſquam induſtria de-
ːa eſſet ebrietas, eo conuolabat, recenti, ac fla-
anti delicto obnoxios capiebat: primum leuio-
aliquo ſupplicio contentus, ſecundo, ac tertio
gebat pœnas, aliquot ex primoribus verbera-
, aut etiam crine detonſis, quod Indis acerbiſ-
næ iniuriæ loco eſt. Affirmabat, cùm Prætoris
ızquenſis munere fungeretur, quæ vrbs om-
ım caput, atque altera noſtris Indis Roma fuit,
eui iis artibus effeciſſe, vt ne veſtigium quidem
rietatis relinqueretur, in remotiſſimas quoque
ouincias temperātiæ exempla à maioribus ſuis
ınſmiſſa Indi cæteri ſequerentur. Sed negligen-
,& ſocordia ſucceſſorum rem tantam excidiſſe,
ad priſtina temulentiæ ſtudia reditū eſſe. Idem,
m Chuquiſacæ eſſem, ſuſcepit me hortante,

 peſſi-

peſſimum illum morem abolere, Petiit viciſſim
me,vt in concione ea de re verba facerem, reiqu
fœditatem exprobrarem : ipſe ſocium, quo vte
bar linguæ Indicæ bene docto, conuocata ad
Indorum concione legem de publicis compot
tionibus abolendis promulgare perſuaderéque ii
bet : obſeruatores deinde creat, quibus oppidi r
giones diſtribuit, ſe ſe certiorem, niſi grauiter v
pulare malint, maturè facere imperat. Quid mu
ta? Semel deprehenſa temulentia, vix ſecunda an
maduerſione opus fuit. Verum omnes iſti con
tus, niſi magiſtratus omnes conſpirent, facilè co
ruunt. Reuera ſi qua decet conſtantia, & zel
præfecti, atque ij, penes quos ſumma eſt, nego
tium perſequerentur, poterat breui peſtis hæc pro
cul exterminari. Plerique rei difficultates cauſar
tur, ſocordiam ignauiámque ſuam cum accuſa
re potius ac dolere deberent. Quid verò ignauiam
dico? De induſtria pernicies tanta conceditu
imò verò appetitur propter priuatas neſcio qua
commoditates. Alij Indorum operas larga ebrie
tate conceſſa, ſibi conciliant. Alij non ſolum b
bere ſinunt, verum ipſi quoque temulentiam pro
pinant. Complures officinam ſiceræ apud ſe ha
bent, publicéque coquunt, atque diuendunt, &
apud ſe compotandi commmoditatem offerun
Neque tam turpis, infamíſque quæſtus pude
neque ſiceram qualemcunque, ſed furioſam il
lam ſoram lege contempta vendunt, gladiun
vltrò porrigentes inſano. Atque hæc noſtri Hi
ſpani factitant, lucrúmque eiuſmodi ex anima
rum interitu etiam elegantiores religioſioréſqu
captant. Quæ ſpes vltra reſtat infœlicium ho
rum

um ſalutis, quando ab iis venena porriguntur,
quibus erat antidotum expectandum? Vti-
am terribilem irati Dei gemitum non audia-
nus, quem Propheta quidam ſcribit; Propinaba- *Amos 2.*
is, inquit, Nazaræis vinum, & Prophetis man-
abatis, dicentes, Ne prophetetis. Ecce ego ſtri-
ebo ſubter vos; ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum
æno. Omnino Chriſtus Deus noſter ſuorum ſce-
ere, & parricidio premi videtur, ſic enim pec-
antes in fratres, in Chriſtum peccamus. Paulus
eque manducare carnes, neque vinum bibere *1. Cor. 8.*
ibenter ſuſcipit, modo fratrum ſaluti conſulat: *Rom. 14.*
os vino etiam compoſito fratrum animas ene-
are pergimus, vt lucrum vndecumque rada-
nus. Hæc tota populi Chriſtiani ignominia, ſi-
ie eo, quo diximus, modo, & induſtria, ſiue
lijs artibus quæ ab alijs piè & fructuoſe exco-
itatæ ſunt, omnino releganda eſt per publicæ
oteſtatis miniſtros, & diligentiſſimè danda eſt
pera, vt publicæ ſaltem, atque ſacrilegæ bar-
arorum temulentiæ, terrore, minis, pœnæ acer-
itate, modis omnibus propulſentur. Si enim
ibi perſuadere debent, nihil neque religionis, ne-
ue diſciplinæ in Indorum animos influere poſſe,
iſi omnium malorum fons ebrietas obſtruatur.

Capvt XXIII.

De Prætoribus Indorum.

AD has igitur diſciplinæ Indicæ ſeueriores leges exequendas, quoniam & neceſſariæ

omnino ſunt, & niſi ſeriò in præuaricatores animaduertatur, ſuperuacaneus erit labor omnis, neque Sacerdotum eſt ita ſeuerè plectere, vt ſuo loco dicemus, videtur multis, mihíque ipſi perutile eſſe præfectos, iudicéſve peculiares dare. Cum enim à curia frequentiáque noſtrorum Magiſtratuum longius abſint, pleráque oppida, niſi ſuos ipſi Prætores habeant, quos timeant, quos obſeruent, facilè aut delicta latebunt, aut impunita relinquentur, creſcétque impunitate ipſa quidvis perpetrandi temeritas. Nam neque ſacerdotalis officij eſt iſta vlciſci, cum præſertim erit aliquid atrocius vindicandum, neque Patronorum curæ tutò committi poſſunt, à quorum potentia, & iniuriis, vt defendantur, indigent ſæpè publica authoritate. Itaque quod non ita pridem factitari cœptum eſt, vt certis Indorum prouinciis ſui Prætores deſignentur, mihi non diſplicet, modò eo ſint pietatis Chriſtianæ ſtudio prædìti, ea animi moderatione, vt merito religionem omni officio adiuturi videantur. Quorum tamen tanta eſt paucitas, vt vix eluceat, vtrum melius ſit nullos Indis eſſe rectores, an tales eſſe, quales permultos cernimus, de quibus dictum videri queat, Quia cognoui multa ſcelera veſtra, & fortia peccata veſtra, hoſtes iuſti, accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta. Verum hominis iſta ſit culpa, non officij. Eſt enim perquam neceſſarium, primum ad legum cuſtodiam, morúmque correctionem, vbi vel beſtiali flagitio præ temulentia peccatum eſt, vel frater à fratre violatus iniuria, vel ipſe ſummus Deus ſacrilega ſuperſtitione offenſus. Deinde vt imbecillos à potentioribus tueantur,

Amos, 5.

tueantur,Satrapas,Curacáſque cohibeant, Patronos inſolētius ſe ſe gerere ne ſinant,iniuſta,& dura ſeruitia non ferant.Mox vt diſciplinæ ciuili humanóque conuictui aſſuefaciant, vt perditorum Hiſpanorum Indos deprædantium fæcem auertant. Poſtremò, vt quæ erunt publicæ vtilitatis officia ab iis curanda, ne prætermittantur. Atque eo munere fungentem remunerari par eſt, ídque ipſorum Indorũ cenſu perſolui non eſt iniquum. At illud perſpiciendum, an, quæ Patronis tributa pendantur, ad iſta quoque ſufficiant. Ob eam enim cauſam ſolui diximus, quòd Rex tueri ſubditos, & iuſtitia regere debet. Viderint ergo qui nouis ad iſta prætoriana officia penſionibus Indos grauandos putant, an ſatis in tuto Patronorum res ſint,qui cùm tanta emungant,parum ipſi, aut nihil ciuilis adminiſtrationis clientibus præſtant. Hunc de præfecturis Indicis locum antequam præteruehar,admonendi ſunt præfecti ipſi, ne tam ſe iudices, quam parentes exhibeant, neque prorſus ſolita in cæteros ſeueritate vtantur. Pueris ſe potius ludi magiſtros, quam forenſes iudices cogitent.Neque iuris illa ſtricta norma vbique ſeruãda,ſed ſtrepitu omni remoto,ex æquo & bono plerumque iudicandum,id quod etiam ſalutariter edicunt Regiæ leges,quæ ſcripta, & reſcripta ferè adimunt,& pretium,ſi quo horum opus ſit, accipere vetant. Cauſas more patrisfamilias componere,& pro arbitratu agere,ſæpe tutius, atque commodius, niſi atrox aliquod facinus accidat, quod rarum eſt, cum pleraque nugarum, & puerilium concertationum ſimiliora ſint. Qua in re illud viris grauibus vehementer diſplicere animaduerti,

animaduerti, quòd ab Indis teſtimonium iureiurando exigitur, cùm conſtet eos facillime peierare, vtpote qui, neque ipſius iuramenti vim ſentiant, neque veritatis ſtudio tangantur, ſed teſtimonium eo modo dicant, quo credunt iudici gratiſſimum fore, aut à primo quoque ſuæ factionis homine edocti ſunt. Hos igitur iurare compellere, & ipſis exitioſum eſt propter infinita, & quotidiana periuria, & cauſæ ipſi valde incommodum, cum firmitudo veritatis nulla ſperetur, Multorum ergo ſententia eſt in Concilio Prouinciali edici oportere, ne ab Indis iuriſiurandi religio flagitetur, ídque lege lata caueri debere. Etenim ſi pueri & infames à teſtimonio dicendo, à iuramento interponendo iure arcentur propter iudicij infirmitatem, falſitatíſque ſuſpicionem, cur obſecro Indi non longius amandandi ſunt, quorum perſpecta eſt pluſquam puerilis inconſtantia, & veri omnino contemptus? Quod cum experti ſatis eſſent Apoſtolici Inquiſitores ſtatuerunt, vt nobis aliquando dixerunt, Indi cuiuſvis teſtimonium non eſſe pro integro accipiendum, imò ne iuramento quidem vt teſtem vrgendum, ſed indicij loco habendum, ſi quid detulerint, perinde atque à puero quopiam, aut homine ſemiinſano res diceretur, quod ad inueſtigandum quidem moueat, ſed ad credendum minimè perſuadeat. Prouidenter ſanè & magna æquitate decretum, vt omnia ſacri illius tribunalis. Quod ſi pleráſque controuerſias niſi iuramento interpoſito iuxta Paulum Apoſtolum non poſſe finiri contenderis, equidem cauſas ipſorum inter ſe ordinarias dixi ſupra velut à ludi magiſtro potius quam à forenſi prætore

In Conc. Turon. cap. 34. Summopere, id cautum eſt.

Hebr. 6.

prætore tranſigendas. Extraordinarium verò, & atrocius cum quippiam emerſerit, lege decernitur, quo ordine agendum ſit. Neque enim omnem pedem idem coturnus decet, neque verò leges Romanæ, & ſacræ in omni cauſa æquè teſtimonia omnium vel repudiant, vel admittunt.

CAPVT XXIV.

Mores Indorum Chriſto non repugnantes permittendos eſſe, & de concordia Prætoris cum Sacerdote.

CHriſtianis moribus, diſciplinaque noſtra ſunt quidem barbari paulatim imbuendi, omnes verò ſacrilegæ ſuperſtitionis, aut barbaricæ feritatis ritus ſenſim amputandi: attamen ſi qua in re illorum mores à religione, & iuſtitia non diſcrepant, non exiſtimo facile immutandos, ſed patrias, ac gentilitias conſuetudines ab æquo non abhorrentes retinendas eſſe, ſecundum eas ius dicendum, quemadmodum Indici ſenatus Regia decreta continent. Qua in re valde peccatur à multis vel propter ignorantiam municipalium obſeruationum, vel ob nimium, & præmaturum communicandi noſtra feruorem. Hîc non morabor Plutarchi philoſophi illuſtre præceptum de gubernanda Rep. apponere. Vertere ſe ad mores ciuium cognoſcendos oportet, atque eorum penitus exploranda, atque tractanda ingenia. Etenim ſtatim mores, & ingenia conari mutare *In Politica ad Traianum.*

populi,

populi, nouiſque ea legibus moderari extemplò velle, non modo non facile, verum ne tutum quidem omnino eſt; vt res quæ multò tempore, & ingentibus viribus indiget. Simile ducit ex vino perpulchrè, quod initiò, bibentis arbitriò regitur; mox ſenſim calefaciens hominem commutat, & vertit ad ſe. Quamobrem multa diſſimulanda ſunt, nonnulla etiam laudanda: quæ tenacius hærent, & perniciosius lædunt, ea dexteritate quadam in bona ſimilia commutanda. Cuius rei authorem luculentum Gregorium magnũ profero, qui rogatus ab Auguſtino Anglorum Archiepiſcopo in ſimili cauſa, ita ſcribit Mellito, *Lib.10. Regiſ. ep.71.* Dicite Auguſtino Epiſcopo, quod diu mecum de cauſa Anglorum cogitans tractaui, videlicet quia fana idolorum deſtrui in eadem gente minimè debeant, ſed ipſa quæ in eis ſunt idola, deſtruantur; vt dum gens ipſa eadem fana ſua non videt deſtrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoſcens, & adorans ad loca, quæ conſueuit familiarius recurrat, Et qui boues ſolẽt multos in ſacrificio dæmonum occidere, debet his etiam de hac re aliqua ſolemnitas immutari, vt die dedicationis, vel natalitijs Martyrum tabernacula ſibi circa eaſdem Eccleſias, quæ ex fanis commutatæ ſunt, de ramis arborum faciant, & religioſis conuiuiis ſolemnitatem celebrent. Nec Diabolo iam animalia immolent, ſed ad laudem Dei in eſu ſuo animalia occidant, & donatori omnium de ſatietate ſua gratias agãt: vt dum eis aliqua exterius gaudia reſeruantur ad interiora gaudia conſentire facilius valeant. Nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſſibile

bile eſſe non dubium eſt: quia is,qui locum ſummum aſcendere nititur, gradibus vel paſſibus,non autem ſaltibus eleuatur. Cuius etiam documenti exemplum profert in Iſraëlitico populo Ægyptiorum ſacrificijs aſſuefacto, quem Dominus ab idolorum cultu reuocans, ſacrificia vni Deo de pecudibus offerri imperauit. Quæ eo ſunt fuſius repetita, quo perſpicua magis res fiat non ſolum præcepto Gregorij,verum etiam exemplo de bobus conuiuio mactandis,quos idolis ſuis ſacrificare conſueuiſſent. Quo planè modo conuiuia, & compotationes aliquando publicæ permitti barbaris poſſunt, ita dumtaxat vt in foro, quemadmodum Ingarum leges habebant, edant & bibant, vbi ebrietatis illa effuſio non ita timenda eſt, cum teſtes habeat: ac vindices oculos noſtrorum omnium. Denique quæ concedenda, quæ toleranda, quæ contrà commutanda, aut nullo etiam modo ferenda ſint,dictabit abundè charitas Chriſti cum prudentiæ moderatione coniuncta. Supereſt tantum, vt ciuilem omnem poteſtatem admoneamus, vti in adminiſtranda Rep. Indorum cum Eccleſiaſtica germanè coniungatur, ſitque Prætor Sacerdoti, quod Samuëli Dauid,quod Hieremiæ Ioſias, quod Eſaiæ Ezechias, quod Sylueſtro Conſtantinus, quod Theodoſius Ambroſio. Facile quidvis perficietur, ſi gladius vterque conſenſerit, ac vaginam eandem induerit. Contra, nihil ita perturbat, labefactat, euertitque religionem, morumque doctrinam, ac mutua inter ſacrum, profanumque contentio. Scriptum eſt, Vnus ædificans, & alter deſtruens,quid proficit eis niſi labor? Et rurſus, Non eſt diſſen- Eccl 34. 1.Cor.14.
ſionis

1.Cor.11. ſionis Deus, ſed pacis, Et alibi, Si quis videtur
Matt.18. contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non
1.Cor.16. habemus, neque Eccleſiæ Dei. Et væ certè eſt
illi, qui vnum ſcandalizauerit ex his puſillis, qui
Epheſ.4. credunt in Chriſtum. Omnia ergo in charitate
Phil.2. fiant, omnia ſecundum ordinem, omnia in vinculo pacis. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam. Non quæ ſua ſunt, ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum. Et ſi ſunt igitur officia diſtincta, & neque ſacerdotem decet arma tractare, neque iudicem ſacrificia offerre, tamen idem animus, mens eadem, idem perducendi omnes ad Chriſtum ſtudium. Itaque ſibi mutuo adiumento vt ſint, omnibus modis curandum eſt: atque alter quidem in iis, quæ ad Deum, alter in iis, quæ ad homines magis occupatus vterque
1.Cor.10. Dei oues paſcant, & ſalutem ſuorum quærant, non quærentes quod ſibi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE.

LIBER QVARTVS.

Qualem oporteat eſſe miniſtrum ſalutis Indorum, quibus Præſidijs hanc proſequi debeat.

CAPVT PRIMVM.

Excellentia Sacerdotalis officij.

QVANQVAM omnis ſermo diuinus ſacerdotalis officij commendatione plenus eſt, tamen nuſquam vel copioſius, vel breuius Euangelici doctoris magnitudinem edocemur, quam vbi ipſum ſapientiæ fontem Dominum Ieſum Chriſtum audimus nouos ſuos diſcipulos alloquentem, atque in his numeroſam horum poſteritatem inſtituentem. Vos, inquit, ſal terræ, vos *Matth. 5.* eſtis lux mundi, ita omnem ad virtutem capeſſendam, ac regnum cœleſte obtinendum vim admirabili

mirabili breuitate complexus. Quæ enim duo, bono expetendo, ac perſequendo neceſſaria ſunt, & quorum vtrumvis ſi abſit, difficultate vincamur, nempe vt bonum ipſum non lateat, tum verò vt delectet, quemadmodum Auguſtinus optimè vidit, quorum vtrumque Dei ipſius eſt proprium, qui & lux eſt vera illuminans omnem hominem, & omnem ſuauitatis fontem in ſe vno continet, ea in ſuos miniſtros deriuat, magnificéque communicat: vt tum ſplendore doctrinæ illuſtrandas hominum mentes à ſe intelligant, tum vitæ, morumque condimento auerſa, ac veluti ſtomachantia mortalium ſtudia non ſolum virtutis faſtidio leuent, verum etiam propenſius excitent. Itaque quod veteri prouerbio tritum eſt, ſole, & ſale nihil eſſe vtilius hominibus, id in Euangelico ſacerdotio veritatis ſuauitate percepta, atque guſtata ſitum eſſe nemo non ſentit. Quam ſui muneris excellentiam tanti facit Apoſtolus Paulus, vt datā ſibi gratiam ad illuminandas gentes, & prædicandas inueſtigabiles diuitias Chriſti, toto orbe ſole clariorem oſtendat, tenebras noctemque omnem procul depellens, tum ſe formam, atque exemplar publico ſpectaculo proponat, ita alios ſui imitatores eſſe cupiens, vt ipſe ſit Dei. Salis nimirum copioſe functus officio laboribus, ſudoribuſque conſumptus, vt diuinum ſaporem alijs impertiat. Niſi enim liqueſcat, & à ſe deficiat quodammodo, cætera condire ſal nequit. An vero quiſquam aliud quam ſalem cogitet, cum audit illa dicentem? Puto quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit tanquam morti deſtinatos, quia ſpectaculum

De Nuptijs & concupiſ. *Ioan.* 1. *Epheſ.* 3. 1. *Cor.* 11. *Phil.* 3. 1. *Cor.* 4.

ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus. Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto, nos infirmi, vos autem fortes, vos nobiles, nos autem ignobiles, vſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris, maledicimur, & benedicimus, perſecutionem patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus, tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc. An non hîc liqueſcit, & totus à ſe deficit Paulus, vt Ieſu Chriſti guſtu auditores ſectatoreſque ſuos imbuat? Quid illud? Etſi immolor ſupra ſacrificium fidei veſtræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis, idipſum autem & vos congratulamini mihi. An & illud non eſt mente propemodum excidentis, Cupiebam ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis? Fratres in locum ſuum apud Chriſtum ſubrogari præ charitatis magnitudine exoptant, vt nobiliſſimi Græcorum volunt. Ac certè quandiu hæ lucernæ in candelabro Eccleſiæ illuxêre, copioſa in domum Domini confluentium turba introitum patefactum, expeditúmque habuit, quandiu hæ ciuitates munitæ à Domino in monte poſitæ ſteterunt, bellantium aduerſus Chriſtum machinæ, tormenta, viſque omnis euanuit, ac iuxta Prophetam, nullo modo præualuit, ſed refugium potius præſidiúmque hominibus imbecillis contra omnes hoſtiles iniurias conſpicuum vndique ac tutiſſimum reddiderunt, quandiu denique, & in mordendis, amputandiſque putoribus, & in condiendis

Phil. 2.

Rom. 9.

Greg. Nazian. in Apologetico.
Chryſ. in l. de compun. cordis, & Hom. 1. de Laudibus Pauli, & 2. & 6.
Hier. 1.

probati animi moribus ſalis naturam exhibuerunt, & ſanati mortales, à mortéque ipſa vindicati, & Chriſtum tanta gratia ſapiebant, vt pro eo extrema perpeti gloriæ ducerent ſummæ. Tum ſanè illa Dominus de ſuo Sacerdote libenter
Mal. 2. commemorabat, Pactum meum, inquiens, fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat, lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eſt inuenta in labiis eius. In pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate, labia enim Sacerdotis, inquit, cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent de ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Talis dum fuit Sacerdos Domini, tanta ſanè, ac talia præſtitit;
Matt. 5. lux enim mundi, ſal terræ. At ſi ſal euanuerit quid ſequitur? In quo ſalietur? Ad nihil valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Si in alios is eſſe deſinat, qui iubetur, cæteros quidem vtilitate ſua priuat, cæterùm ita ſe ipſe perdit, vt irrecuperabilis ſit habenda quodammodo eius ſalus, & deſperanda curatio. Neque in ſterquilinium tantum projicitur, ſed hominum quoque hîc pedibus proculcatur. Quam aptè propheticus ille ſermo ſtatim
Mala. 2. Euangelica iſta ſubtexuit. Vos autem, ait, receſſiſtis de via, ſcandalizaſtis plurimos in lege, irritum feciſtis pactum Leui, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, ſicut non ſeruaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege.
Eſai. 19. Infinitum eſſet cætera perſequi, quæ contra hos
Zach. 11. fatuos Principes Tanaos, contra Paſtores ſtultos,
vel

vel potius idola paſtorum, contra ſe ipſos potius *Ezech.34*
paſcentes, contra væſanos Prophetas, contra Sa- *Soph.3.*
cerdotes contemptores, atque arrogantes, contra *Mal.2.* *& 3.*
stercus ſolemnitatum, contra popularis plauſus *Hier.5.*
captatores, contra inexplebiles pecuniæ gurgites, *Mich.3.*
cæteraſque peſtes Propheticus ſermo declamat.
Vix aliàs ſancti Patres plenioribus velis feruntur
in pelagus, quam cùm de Sacerdotali contumelia
oratio eſt. Gregorius certè vterque, & Romanus,
& Nazianzenus, tam diſertè, & copioſe, vt nihil
ſuprà. Huius Apologeticum, Paſtoralem illius ne-
mo eſt, qui ſine ſumma trepidatione legere queat,
modo ſenſus aliquid habeat. Auguſtini iam preſ- *Epiſt.148*
byteri plenos dolore gemitus ad Valerium Epiſ-
copum ſuum quis ſine pudore vſurpati à ſe nomi-
nis Sacerdos audiat? Cunctationem recuſatio-
némque Sacerdotij apud Ioannem Chryſoſto- *In lib. de Sacerdo-*
mum quis ſi virum inſpiciat, non miretur? Sin ora- *tio.*
tionis vim totis quatuor libris attendat, non aſ- *In epi-*
ſentiatur? Quid Hieronymi nimia pene modeſtia, *ſtol. ad*
atque humilitas Epiphanij literis conteſtata, qui *Ioannem*
diu à tremendo altaris myſterio celebrando ab- *Hieroſol.* *traducta*
ſtinuit, idque cum in monaſterio verſaretur, in *ab ipſo*
quo multitudo fratrum nullum alium presbyte- *Hieron.*
rum haberet, excepto Vincentio, qui eadem vere-
cundia ne ipſe quidem ſacra faciebat? Verum ni-
ſi fallor hos omnes ſicut antiquitatis authoritate,
ita orationis ſublimitate, & grãdiloquentia quadã
ſuperare videtur Dionyſius magni Præceptoris
magnus ipſe diſcipulus. Is in epiſtola quadam ad *Epiſt.8.*
Demophilum indignos munere ſuo Sacerdotes *ad De-*
his verbis obiurgat, Si igitur quæ illuminat, Sa- *mophilũ* *Mona-*
cerdotum eſt ſancta diſtinctio, proculdubio ille à *chum.*
 ſacerdo

Sacerdotali ordine, & virtute omnino prolapſus eſt, qui illuminans non eſt, multóque ſanè magis qui neque illuminatus eſt. Atque vt mihi quidem videtur, audax nimium huiuſmodi eſt, ſi Sacerdotalia munia ſibi aſſumit: neque metuit neque veretur ea, quæ ſunt diuina præter meritum perſequi, putatque ea latêre Deum, quorum ſibi ipſe conſcius ſit, & ſe Deum fallere exiſtimat quem falſo nomine appellat patrem, audétque ſceleſtas blaſphemias ſuas (neque enim preces dixerim) ſacris aris inferre, eáſque ſuper ſigna illa diuina ad Chriſti ſimilitudinem dicere. Non eſt iſte Sacerdos, non eſt, ſed infeſtus, atrox, doloſus, illuſor ſui, & lupus in Dominicum gregem ouina pelle armatus. His plura aut maiora de Euangelici miniſterij, & culmine, & præcipitio qui expectat, cuique ad reſipiſcendum non iſta ſufficiunt, infatuatum ſe iuxta Domini ſententiam, & nullo vnquam ſale ſaliri poſſe demonſtrat.

Matt. 5.

Capvt II.

Inter Indos maximè Sacerdotes præſtare oporter.

AT vulgaris eſt, inquiunt, iſthæc Sacerdotalis officij commemoratio, vetus iſta querela eſt, quam declamas. Eſt ita ſanè, non diſſentior. Verùm nuſquam æquè neceſſaria commonefactio, à nemine magis excellentia illa flagitanda, quam ab eo, qui animas verbo Dei lucrifaciendas Chriſto

ſuſcepit,

ſuſcepit, & animas infidelium, idque apud Indos, hoc eſt, vbi adiumenta habiturus ſit pauca, impedimenta quàm plurima. Vbi quo præclarius opus aggreditur, tanto in maiore periculo verſatur, ne dum quærit alios, ipſe pereat, imo verò ne & ſe, & alios perdat, quod vtinam non tam verè, & crebro vſurparet ſermo diuinus, Laqueus ruinæ populi Prophetæ. Vtinam væ illud ex ore veritatis non audiremus. Væ vobis qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non intratis, & introëuntes non ſinitis intrare. Etenim vbinam gentium illa verius Zacharias proferre poſſit ignoro. De pecoribus occiſionis, quæ qui poſſederant, occidebant, & non dolebant. Et vendebant ea dicentes, Benedictus Dominus, diuites facti ſumus, & paſtores eorum non parcebant eis. Quis verò non ſanctas iſtorum voces audit, cum Deo gratias agunt, quod de Sacerdotio, & doctrina Indorum ditati ad patriam argento onuſti remeant? Et dicentes, Benedictus Deus, diuites facti ſumus, non tamen parcunt gregi, vt ait ſermo diuinus. Sed voment aliquando, quæ male glutierunt, & gement, qui nunc triumphant. Vox vlulatus paſtorum (ita enim ſequitur) quia vaſtata eſt magnificentia eorum, vox rugitus leonum. Et ego non parcam, ait Dominus, ſuper habitantes terram. Tota ergo deſolatio terræ inde profectò venit. Propter nefaria admiſſa Ophni & Phineës, ipſi quidem intereunt, populus autem ſanctus turpiter terga vertit, & quod eſt dolendum, arca Dei ab hoſtibus capitur, & ludibrio habetur. Quærit Dominus virum, qui ſtet oppoſitus pro domo Iſraël, neſcio an inueniat. Paſtores, inquit, ſtulte egerunt, & Dominum non quæſierunt,

Oſe. 9. *Matt. 23.* *Zach. 11.* *Zach. 11.* *1. Reg. 4.* *Ezech. 22.* *Hier. 10.*

propterea non intellexerunt, & omnis eorũ grex diſperſus eſt. Nulla ergo alia cauſa quærend eſt, cur Domini greges in his ſaltibus diſperſi er rent, quam verorum paſtorum magna penuria i tanta mercenariorum minimè lupos arcentiur copia. Neque fruſtra Paulus cùm de prædicand
2. Tim. 2. Euangelio præcepta dat, Timotheum dilectur monet, ſollicitè cura te ipſum probabilem exhib re Deo, operarium inconfuſibilem, rectè tractar tem verbum veritatis. Sunt enim operarij mal
Phil 3. 2. Cor. 11. ſubdoli, qui non tam Chriſto ſeruiunt, quam ſu
Rom. 16. ventri. Hi multi & multiplices nomine paſtore
Hier. 12. reuera verſipelles lupi demoliti ſunt vineam Do
2. Cor. 4. mini Sabaoth, cauponantes verbum Dei ſecun dum Apoſtolum, qui magnitudinem Euangeli prædicatoris admirans, & pondus Apoſtolici o
2. Cor. 2. ficij expendens vehementer exclamat, Et ad hæ quis tam idoneus? Verè enim Apoſtolicos homi nes poſtulat Apoſtolicum munus, Crucem Ieſ Chriſti & verbis, & factis annuntiandi, & in il lius obſequium orbem vniuerſum redigendi. A nos aliter cenſere ſolemus. Et ad hæc quis no idoneus? Ad Indos docendos quis non ſuffici etiam ſi literis vacuus, etiam ſi moribus non o natus? Quo minus mirandum eſt, ſi vbi ſementi faciendæ cura contemnitur, nullus ibi, aut raru fructus appareat. Mihi ſanè iam dudum cert & fixa ſententia eſt, Indicæ Meſſis inopiam ope rariorum vitio, non telluris ſterilitate contin gere.

Capv

CAPVT III.

Contra eos, qui Indorum tarditatem accuſant.

NEque eos audiendos puto, qui quam in ſe deberent agnoſcere, ac dolere culpam, in Indos rejiciunt, illorum ingenia nuſquam non vituperantes, noſque dum contra aſſerimus, rudes rerum, imperitos, tyrones, infantes clamant, qui inepta quadam pietatis ſpecie facile decipiamur: ſe veteranos, expertos, ſcientes, facto periculo, certa, & explorata proferre. Qui mihi *2.Reg.16* Sibæ illius, quem Regum hiſtoria narrat, calliditatem imitari videntur, qui claudum Miphiboſet herum ſuum, dum pro ſe non poteſt occurrere, & ſerui commenta diluere, accuſans, proditionem ſuam in illius criminationem vertit, atque hoc aſtu eum de omni fundo depellere pergit. Sed *Pſal.148.* Dominus erigit eliſos, & ſoluit compeditos, & illuminat cæcos, pupillum & aduenam ipſe ſuſcipiet. Accuſant igitur Indorum tarditatem ad capienda Fidei myſteria, obtuſos eſſe, hebetes, truncos, qui nihil præter ſua farra, cibóſque craſſos cogitare queant, ad cœleſtia, & ſpiritualia cognoſcenda ſtupidi, brutíque ſint. Fruſtra in iis edocendis tempus teri, denique poſt annos iam quadraginta ab Euangelij ingreſſu in tam immenſa turba vix quenquam reperiri, qui ſymboli duo capita intelligat, quid Chriſtus ſit, quid vita

æterna, quid Euchariſtia, vel craſſe agnoſcat. Pecudes potius habendos, quam homines. Verum qui iſta iactant, reſpondeant mihi velim, qua diligentia, qua induſtria, qua conſtantia iſtos ipſi erudierint, aut ab alijs eruditos norint. Recitatur bis térve in hebdomada ſymbolum, idque Hiſpanico idiomate, cæteræque orationes eodem modo: iubentur deinde Hiſpanica iſthæc ediſcere, ac memoriter recitare, quorum ne ſyllabam quidem intelligunt, & pronuntiant ridiculè. Vulgaris, ac tritus doctrinæ tradendæ iſte eſt modus. Hucvſque Euangelici Catechiſtæ cura ſe porrigit. Vbi elegantius exquiſitiuſque res agitur, procedit eatenus, vt ſermone Indico compoſita quædam in Catechiſmi formulam pueri recitent, quæ ipſe Sacerdos ne attingit quidem, plerumque quia haud intelligit, quippe cum præter paucas voculas ad ſeruitia imperanda, cibóſve petendos, linguæ Indicæ prorſus ſit infans. Quod ſi peritus ſit, quod rarum eſt, myſteria fidei, & regulas neque explanat, neque verò ſatis nouit, inepta quædam & friuola concionatur, vt mentam belli tempore dicas, ſi qua fortè attingit, ita alienè, ita parum auditorum ſenſibus accommodatè, vt nihilo magis intelligantur. Quis verò vnquam Catechiſta rationem auditorum exegit? Quis interrogando ex ignotis nota fecit? Quando Indus audiuit à Sacerdote ſuo, Heus tu fac memineris à me dictorum, penſum hoc in triduum tibi tribuitur, vt Chriſtum, quem nos Chriſtiani adoramus, quemque illic imagine expreſſum vides, & Deum eſſe ſcias regnantem in cœlo, ex omni æternitate, & hominem factum in terris propter donandum
nobis

nobis regnum cœlorum. Si rectè reſponderis, laude,& præmio afficieris,ſin perperam,publicè lues? Quid ſimile vnquam factitatum?Denique perinde indis doctrina traditur, atque cum à mendicis ſtiois colligendæ cauſa precationes, aut verſus aliqui cantillantur, qui illud tantum ſpectant, vt dicendo ipſi ad finem vſque perueniant carminis, vtrum verò auditores, vel attendant, vel delectentur, pecunia iam accepta, non admodum curant. Tota ergo catechizandi ratio vmbratilis eſt, & ludicræ ſimilis. Ego verò ſi homines ingenio acerrimo, & diſcendi percupidi tales præceptores nacti eſſent, nihil aliud quam vt duplo ignorantiores euaderent, doceri iſto modo arbitrarer. Olim in ſymbolo addiſcendo, & intelligendo myſteriiſque Fidei agnoſcendis viri ingenio præſtantes, & literatura celebres diu in Catechumenorum ordine tenebantur, cùm Eccleſiaſtica diſciplina vigeret, neq; ante ad Fidei Sacramentum admittebantur,quam multas ab Epiſcopo de ſymbolo conciones audiſſent,diu & multum cum Catechiſta contuliſſent, poſt quas omnes curas, & meditationes,magnum erat,ſi recta ſentirent,conſentanea reſponderent, quod religionis noſtræ myſteria altiſſima, vt re vera ſunt, ac difficillima intellectu haberentur: & nos valde ſupini, atque oſcitantes grauiter Indos vituperamus, tardos, ac ſtupidos criminamur, quòd ea non teneánt, quæ neque tradidimus ipſi, neque ab alijs illi accipere potuerunt, ſublimia præſertim,& ab eorum ſenſu & conſuetudine longè remota? Alioquin ſi tanta iſtorum eſt hebetudo, tam obtuſum ingenium, quid cauſæ eſt, quod Fidem à nobis cum non didice

Polus in Prol.

didicerint, didicerunt tamen alia tam multa, tam difficilia, ipſis omnino antea inaudita, idque tam probè, vt cum noſtris certare queant? An non muſicos modos, & numeros tum voce, tum tibijs, & plectro paſſim perquam concinnè reddentes Indos audimus? Quidam etiam componentes peritos cantus Magiſtros videmus? An non Eccleſiaſtica officia peragere ritè ſolent? Scribendi, pingendi, & quidvis fingendi alios aliàs artifices quis ignorat? Quid quod lites ipſi, & intendere, & depellere mirè iam norunt, cum heris vt ſuis ſæpe contendere, interdum etiam ſuperare videamus? Quæſo vnde artes iſtas hauſerunt? A quibus didicerunt? An ad iſta omnia ingenioſi & prompti, ad ſola ſaluti ſuæ neceſſaria documenta inepti, & tardi? An potius ſi quam in iſtis humanis magna etiam ex parte non neceſſarijs curam vigilantiámque præſtiterunt noſtri, parem in doctrina Fidei tradenda præſtitiſſent, non ita tardos diſcipulos offendiſſent, non ita ignaros reliquiſſent? Equidem ſic opinor, neque ab ea opinione auelli vnquam potero; quin peſſimo præceptori, omnes eſſe auditores hebetes credam. Certè huius Regni Piru multo maximam partem diligenter luſtraui, & vt de cæteris Indorum nationibus nihil modo pronuntiem, hos ingenij expertes nullo modo proſpexi, quin magna ex parte ſubtiles, acutos, quidvis ſimulandi, ac diſſimulandi non imperitos artifices.

Capvt

CAPVT IV.

Contra eos, qui peruèrſitatem morum Indorum Fidei non receptæ cauſam aſſerunt.

ID ita habere cum plerique fateantur, tamen ab Indorum accuſatione nòn recedunt: ſed alia ex parte eos adoriuntur, vt ignorantiam non ſuo, ſed iſtorum vitio tribuendam probent. Aiunt acutos quidem eſſe neque ingenij expertes: verum natura prauos, ad malum procliues, boni omnis hoſtes, ſapientes, vt faciant malum, bonum autem facere neſcire: tanta peruerſitate ſalutaria ſibi faſtidire, vt non ſolum ad intelligendum, & diſcendum nihil laborent, ſed etiam ſtatim reſpuant, atque auerſentur, ita nihil illis hærere memoriæ, nihil intelligentia percipi, propterea quod voluntate ad Chriſtiana omnia alieniſſima ſunt. Argumento eſſe manifeſto, quòd Chriſtianorùm conſortia diligenter euitent, ad Eccleſias non niſi inuiti coëant, patres ſpirituales ſuos, ſi paulò accuratius eorum mores emendare pergant, conſpiratione facta per falſas criminationes ad ſe depellant, nihil pium, & ſalutare niſi per vim agant, præſente tantum Sacerdote Chriſtianos ſe ſimulent: clanculum vbi datur facultas, àuitas ſuperſtitiones ſtudioſiſſimè obeant. Denique ipſos cultiores, & elegantiores inter noſtros nutritos, quos Ladinos appellare Hier. 4.

pellare ſolemus, quos oportebat magis Chriſtianis moribus pollere, decuplo cæteris eſſe pejores, cujuſvis ſceleris egregios fabricatores. Pueros, qui ad ſpeciem pij, probique ſint inter noſtros, vbi primum ſe ad ſuos receperint, ne guſtum quidem probitatis vllius præferre, ſed cæteris grauiora audendi duces eſſe, & Magiſtros, vt in iſtos omnes vetus condemnatio permanere videatur, Quoniam nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum, & non poteſt mutari cogitatio eorum in perpetuum. Atque hæc ſanè diſſerunt non ij ſolum, qui negligentiæ, ac ſomno ſuo præferre excuſationem vndecunque velle videntur, verum etiam homines pij, religioſi, non indiligentes, & qui pro longo rerum vſu eximiè iſta callere exiſtimantur. At niſi ego vehementer fallor, horum quoque oratio magna ex parte aberrat à vero. Non enim ideo Euangelium ab Indis receptum non eſt, quia illorum mores praui ſunt, ſed ideo potius moribus prauis ſunt, quia Euangelium non receperunt. Prudenter, & verè quidam noſtrum ſcripſit Pater non videri ſibi ad Indorum horum animos penetraſſe Euangelium, ſed ad ſpeciem tantum receptum: neque enim fieri poſſe, ſi in intimis ſenſibus radices egiſſet, quin copioſos, manifeſtoſque fructus cerneremus. Quid enim potentius verbo Dei? Quid ad immutandos homines efficacius? An eſt vlla tanta peruerſitas morum, quam non emendet ſpiritus Chriſti? An eſt vlla tam effuſa barbaries, tam horribilis feritas, quam non domet, ac manſuefaciat lex gratiæ, ſi penitus animo admittatur? Certè Dominus vocare venit peccatores non iuſtos ad pœnitentiam

Sap. 12. *Matt. 9.*

[..]ntiam. Opinor Paulum ijs prædicaſſe, quibus
[..]icebat. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed 1. Cor. 6.
[..]nctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine
[..]omini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu Dei no-
[..]ri, obſecro, quænam intelligit, cum dicit, Hæc
[..]uidem fuiſtis? Non ſolum egiſtis, verum etiam
[..]onſuetudine in illa veluti verſi eratis. Quæ illa?
[..]elege ſuperiora. Nolite errare, neque fornicarij,
[..]eque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque
[..]olles, neque maſculorum concubitores, neque
[..]ures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledi-
[..]i, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Et
[..]æc, inquit, fuiſtis. Non video quæ his horribi-
[..]ora noſtris barbaris obijci poſſint. Et tamen ex Tit. 2.
[..]lis fæcibus, ex tanta ſentina mundauit Dominus
[..]bi populum acceptabilem, ſectatorem bono-
[..]um operum, In ouili Dominico Leonem, & Par-
[..]um, & Vrſum ſimul cum oue, vitulo, & agno fu-
[..]uros, & omni feritate depoſita eodem pabulo
[..]aſcendos diuinus Propheta deſcribit. Quin etiam Eſai. 11.
[..]enenoſas omnes beſtias luſui potius, quam hor-
[..]ori futuras, cùm primum paruuli manum ſenſe-
[..]int. Et delectabitur infans ab vbere ſuper fora-
[..]mine aſpidis, & in cauerna reguli, qui ablacta-
[..]us fuerit, manum ſuam mittet. Non nocebunt,
[..]& non occident in vniuerſo monte ſancto meo,
[..]quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ
[..]maris operientes. Huic igitur ſalutari aquæ di-
[..]uini ſermonis, huic lauacro puriſſimo, & fœ-
[..]cundiſſimo nulla eſt tam peſtilens plaga, quæ
[..]non cedat, modo vim illius admittat. Et qui
[..]ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes de- Ibid.
[..]precabuntur. Et mox poſt pauca, Et leuabit ſig-
num

num in nationes, & profugos Iſraël congregabit, tantà ferarum, & venenatorum commemoratione quid aliud ſignificat Spiritus Sanctus, quam nullius nationis, aut gentis quamvis noxios, quamvis malignos mores Euangelicæ gratiæ obſiſtere poſſe, ſed cedere, cum primum illius Paruuli de radice Ieſſe ſignum acceperint, vimque perſenſerint? Hoc tam illuſtre & Apoſtolicum, & Propheticum teſtimonium credo nemo contemnet. Sed cur in illius temporis gentibus iſta locupletiſſimè impleta legamus, in noſtri ſæculi gentibus potius deſideremus, quid putas cauſæ eſſe? Profectò ſi merita inſpicias hominum, non erant illi meliores; ſi naturam, vtrique homines, vtrique eadem maſſa infecta propagati. At illi ingenio & quodam vigore naturæ longè ſuperiores.

1. Cor. 1. Prorſus ita eſt. Verum quid hoc? An contemnemus Paulum contrà admonentem, Videte vocationem veſtram fratres, quoniam non multi potentes, non multi nobiles, non multi ſapientes ſecundum carnem, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, vt ea, quæ ſunt deſtrueret? Quam copiosè quam fortiter iſtos naturæ obſeruatores, & venditores refellit diuinus Apoſtolus, adeoque naturæ noſtræ imbecillitatem, & abiectionem non repugnare gratiæ oſtendit, vt etiam commodiorem affirmare videatur, propterea quod humilitatem plurimum iuuat, quæ ad gratiam conſequendam, & prædicandam maximi fit. Hos ergo cum natura vſque adeo humiles, vſque adeo manſuetos, & patientes cernamus, qui poſſumus inde Euange

:uangelij introitum excuſare, vnde maximè inui-
atur? Sed neque iſti vſque adeo inepti ſunt, ne-
ue ita ſtupidi, neque verò ab æquo, & honeſto
am auerſi, quin, ſi ſuo quodam more ducantur,
on facile conſentiant, tametſi cum antiquis illis
ngenij cultu & doctrinæ exercitatione nullo mo-
lo ſint comparandi. Cur ergo illorum tanta meſ-
is, horum tam tenuis, & inops? Expende omnia
ubtiliter, & ad altiorem reuoca intelligentiam,
nuenies potiſſimam cauſam in eo eſſe, quod di-
inis, & occultis quidem, ſed iuſtis conſilijs, an-
iquis gentibus prædicatores fuerint prædicatio-
e ſua digni, cùm noſtris tam ſint plerique indi-
ni, vt longè plus euertant, ac diſſipent, quam
ædificent, atque plantent. Itaque præcipua cauſa
d miniſtros parum idoneos redit. Quæ namque
ſt prædicatio noſtra? Quæ fiducia? Signa certè
on edimus, vitæ ſanctitate non eminemus, be-
eficentia non inuitamus, verbi ac ſpiritus effica-
ia non perſuademus, lachrymis, ac precibus à
)eo non impetramus, imo ne magnopere qui-
lem curamus. Quæ ergo noſtra querela eſt? Quæ
anta Indorum accuſatio? Pudere nos potius de-
eret vitæ noſtræ, horrori eſſe tantus Dei con-
emptus, odio eſſe tam ſupina fratrum noſtrorum
ereuntium obliuio. Et cum ad Apoſtolicum hoc-
e munus gentibus Chriſtum Euangelizandi de-
eremus eſſe lectiſſimi, ſapientia, & ſanctitate mi-
abiles, venimus ſordidiſſimi quique & omni-
us rebus extremi, vbi illud eſt, Parati omni po-
centi vos rationem reddere de ea, quæ in vobis *1.Pet.3.*
ſt, ſpe? Vbi & illud: Diſcite à me, quia mitis ſum *Matt.11.*
& humilis corde? Et Filius hominis non venit ani- *Luc.9.*
mas

mas perdere, ſed ſaluare? Atque illud fixum, ratumque maneat ſine vlla dubitatione, quod Ind non induerint Chriſtum maxima ex parte miniſtrorum tum negligentiæ, tum improbitati eſſe tribuendum.

Capvt V.

Meſſem eſſe copioſam, modo operarij idonei non deſint.

QVamobrem rectè prudenterque ſcripſit Polus rerum Indicarum & indagator curioſus & æſtimator prudens, tribus ex cauſis videri ſibi tam multo tempore, tam modicum promouiſſe Euangelium apud Indos. Primum quòd exempla praua noſtrorum hominum fidem prædication Euangelicæ derogarint. Deinde quòd in cognoſcendis, extirpandiſque erroribus, ſuperſtitioſiſque opinionibus nullam prædicatores operam collocarint. Poſtremo, quòd vtilitatibus, politicæque adminiſtrationi Indorum vix ſerò conſul cœperit, quibus ex omnibus ſubtiliter ille colligit, falsò Indorum nationem, aut tarditatis, au pertinaciæ accuſari, cum neque rectè viuendo neque apte docendo à noſtris ſint conueniente legi Euangelicæ inſtituti. Neque dubitandum eſſe, ſi illa, vt par eſt, adhibeantur, quin futurus ſit fructus longe copioſior opinione multorum Nouimus ipſi qui pro vulgari exiſtimatione de ingenio, ſaluteque Indorum deſperatè ſentirent
&

 ab ijs edocendis vehementer abhorrerent, qui
nox obedientia perurgente animum appellen-
es ad rem, fideliterque miniſterio ſuo functi,an-
e non longum tempus tanta de inſperato fructu
e ac voluptate perfunderentur,vt nihil ſibi acer-
ius cogitarent, quam vt ab Indorum doctrina
uellerentur, qui nobis palam, ſerioque confir-
iant, ſe ſe facto periculo abunde didiciſſe non
iediocres fructus ſperari debere, modò ſacerdo-
es diligentia, & tolerantia operi ſuſcepto non
eſint. Neque verò ita nihil eſt actum hactenus,
eque labor omnis ante actus adeo caſſus & irri-
is, quin ſi & tempora tumultibus plena cogi-
ntur, & curæ miniſtrorum, vt parciſſimè di-
im, ſua magis, quam Chriſti quærentium, non
nplius effectum ſit, quam eſſet meritò expe-
andum. Neque tam ſunt Indi omnes infideles,
eque vſque adeo à Chriſto alieni, & auerſi, vt
erique iactant. Nouit Dominus qui ſunt eius.
rofectò Ianaconæ noſtri, id eſt, Indi nobis fa-
iliares, ſi quemadmodum fidei noſtræ aſſue-
int, ita etiam mores Chriſtianos ſpectarent,non
ibitandum eſſet, quin ſicut fide & notitia re-
gionis Chriſtianæ cæteros Indos Atunlunas
nge excellunt, ſicut etiam morum integritate
perarent. Sed quæ vident, diſcunt. Rectè cre-
ntes vident, credunt & ipſi rectè, improbè
entes vident: diſcunt, & ipſi improbè agere.
go certè opinor non ſolùm ætate noſtra, ſed
perioribus quoque patres noſtros in gẽtes hor-
diores, & magis à vero auerſas incidiſſe, fru-
ificaſſe tamen copioſe, quòd diligentia, ar-
ore, patientiaque ſua difficultates omnes eui-

Beda in hiſtor. Anglo.

cerint. Legat qui volet antiquos Anglorum mores: duriores noſtris Indis inueniet: at Auguſtinus, Laurentius, Iuſtus, Mellitus cæterique à Sancto Gregorio miſſi quanta effecerunt, quam glorioſa in Inſulæ illius conuerſione? Turingos, & Saxones, aliáſque nonnullas Germaniæ nationes vſque adeo barbaras extitiſſe olim, vt nihil magis, ſanctorum Pontificum Gregorij ſecundi, & tertij, itemque Zachariæ reſponſa Apoſtolica ſatis indicant. Ab vno tamen Bonifacio à Sede Apoſtolica prædicationis cauſa miſſo quanta multitudo ſub lene Chriſti iugum ceruices dedit? Ad centum millia hominum non longo tempore idem Pontifex ſcribit ſacro baptiſmate ablutos. Quid noſtri Hiſpanienſes Aſtures? Quid Cantabri olim? An non per viros Dei manſuefacti, & feritate exuta, humanitati quodammodo redditi ſunt? Quid de Malachia, quem libro primo commemoraui? Quid de cæteris dicam, qui non ſolum Græcis, & ſapientibus, ſed barbaris quoque & inſipientibus Euangelium ſalutis æternæ impertiti ſunt? Quod ſi magis recentia, & noſtris proxima deſiderantur, non obſcuræ famæ eſt quicquid in Prouincia Veræ Pacis Dominicanæ familiæ Patres egerunt, cum Indos filiorum loco haberent, ab ipſis verè parentes agnoſcerentur, illéque in primis Frater Ioannes, niſi fallor, nomine, vir Sanctus, & Prophetiæ ſpiritu clarus. Eodem modo, & Minoritæ, & Heremitæ, cæterique, vel monachi, vel clerici zelo Fidei, & ſalutis animarum ſuccenſi, non exiguam apud nos laudem, apud Chriſtum etiam cumulatum præmium laboris ſui conſecuti ſunt. Noſtros verò quid attinet di-

In tertio tom. Conciliorum prope initium.

Greg. tertius in epiſt. vltima ad Bonifacium.

D. Bern. in vi. illius.

ere in India Orientali, quorum ſudores pro Chriſto fœliciſſimi extiterunt? Qui ad fines vſque terræ bonum Chriſti odorem diffundentes, vel ipſa commemoratione rerum geſtarum animos Dei amantes exhilarant, atque imitandi ſtudio vehementer inflammant. Quorum Dux ſanctus Magiſter Xauier Apoſtolici temporis ſplendorem, & claritate ſignorum, & rerum magnitudine, & laborum tolerantia renouaſſe videri poteſt. Quid huius ſectatores Magiſter Gaſpar in India citeriori, Coſmas Torres in Iaponia, Ioannes Nobrega in nobis continenti Braſilica, reliquique patres ſpiritu feruentes, parati pro fratribus animas ponere, & ſe ipſos impendere, ac ſuperimpendere Euangelio Chriſti? Quod & fecêre non pauci. Omnino ſi tales Indorum populis diuino dono Miniſtri contingerent, meſſem eſſent inuenturi lætiſſimam. Verum Paulus Apoſtolus illo iam tempore, quo primitiæ Spiritus ſancti effuſæ ſunt, dolet, ac deplorat omnes quærere, quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, & ſe vix vnum Timotheum vnanimem, & ſincerum coadiutorem habere, quid nos dicemus, qui in fæces mundi incidimus, quando & charitas multorum refrixit, & veniens Filius hominis vix fidem in terra inuenturus eſt? Attamen obſequendum eſt diuino præcepto, & aſſiduis, ardentibúſque precibus rogandus eſt Dominus meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam, qui non verbo, & lingua tantum diligant, ſed opere, & veritate ſe ipſos idoneos noui teſtamenti miniſtros præbeant. Atque id quidem, vt Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis In-

Lib.3. de vita Ignatij. cap. Littera Patrum ſocietatis ex India Oriental.
Rom. 12.
1. Ioan. 3.
2. Cor. 12.
Philip. 2.
Mat. 24.
Luc. 18.
Mat. 10.
1. Ioan. 3.
2. Cor. 3.

dorum Eccleſiæ largiatur, plena fiducia ſperan-
Ioan. 15. dum eſt, quia ſine illo nihil poſſumus facere, qu
quos vult, ponit, vt eant, & fructum plurimum
permanentemque afferant. Sed quod noſtra in-
tereſt, quales eſſe oporteat tanti operis miniſtro:
in quo rei bene gerendæ ſpes omnes ſitas eſſ
monſtrauimus, ipſo Deo noſtro adiuuante, accu
ratè deinceps perſequemur.

Capvt VI.

De peritia Indicæ linguæ neceſſaria.

TRia in omni Chriſti miniſtro, qui Indo-
rum ſalutem ſit curaturus, quærenda ſun
vita integra, doctrina idonea, copia ſermoni
quorum ſi deſit aliquid, & alijs profuturus no
eſt, & periculum animæ ſuæ non leue ipſe ſuſt
neat. De his modo ſigillatim pro re præſenti d
cendum eſt. Atque vt ab extremo ordiar, loquen
facultatem ei, qui docendi parte ſuſcipiat adeſ
oportere nemo dubitat. Quamobrem Apoſto
los ſuos non ante ad docendas gentes Chriſtu
miſit, quam gentium linguis ſpiritus dono lo
querentur. Fides enim, ſine qua ſaluus eſſe nem
Rom. 10. poteſt, ex auditu eſt, auditus autem per verbu
Dei. Hîc ergo ſita eſt ſalus gentium in verbo De
quod ſanè ad homines peruenire non poteſt, n
vocibus hominum deferatur, quas qui non pe
cipit, verbi Dei vim ſentiet nunquam. Qua vi
in re vel maximè ſudare oportebit ſeruum Chr
ſt

, ſi hominum amat ſalutem. Quanquam enim
ri, ac permoleſti labores ſunt alienæ linguæ di-
ndæ, barbaricæ præſertim, tamen & glorioſa
ctoria eſt, & dulciſſimi fructus, & Dei charita-
illuſtre teſtimonium, Occurrere animo debet
ctus Ioſeph, qui inter alias ærumnas ſuas non
em illam expertus eſt, vt linguam, quam non *Pſal. 80.*
uerat, audiret. Idem procedente tempore in ea
ione, cuius peregrinam linguam didicit, ſalu-
Princeps, & author ſingularis, qui adeo fami-
rem ſibi effecerat Ægyptium ſermonem, vt pa-
ni quaſi eſſet oblitus, cum fratribus Hebraïcè *Gen. 42.*
r interpretem colloquerentur. Igitur ſi quis ſa-
is Indicæ ſtudio inflammatus eſt, ſibi is ſeriò
rſuadeat, nihil præclarum ſperare oportere, niſi
monis colendi prima, indefeſſaque cura ſit. Si
im is, qui ſupplet idiotæ locum ad tuam be-
dictionem, quam non intelligit, non poteſt di-
re, Amen, quamvis enim tu bene gratias agas, *1. Cor.*
ille nihil ædificatur, quonam modo concio- *14.*
nti ſibi quamvis mirabiliter quamvis diuinè
Chriſto, populus ignotæ linguæ & profundi
monis reſpondebit in corde ſuo Amen, hoc eſt,
mi præbebit aſſenſum? Quomodo quamuis tu
tè loquaris, ædificabitur ad Fidem & dilectio-
n frater, cum voces tantum ſparguntur in ven-
n, ac more Babylonicæ confuſionis qui ſermo-
us diſſident, nequaquam ſenſu animiſque con-
rant? Mihi attente ſæpe diuque de ſalute Indo-
n procuranda cogitanti nihil commodius, ni-
certius venire ſolet in mentem, quàm vt ho-
nes probati, atque integri, ſermonis Indici cu-
n ſuſciperent, familiariſſimam conſuetudinem

 haberent,

haberent, copiámque ad dicendum ſibi pararen
cum arte tum exercitatione diuturna. Valde enim
mihi perſuadeo ita futurum breui, vt Euange
lium Chriſti ad animos iſtorum penetraret, &
vires ſuas expromeret, quod in hodiernum diem
plurima ex parte tantum auribus Indicis inſonui
ſe, non etiam intima cordis penetralia pulſaſ
videtur. Neque enim alia via orbis terrarum re
liquus ad gratiam Chriſti peruenit, quam verb
Dei forti inſtantique prædicatione ſicut in Act
Apoſtolorum ſæpè legimus, & Eccleſiaſticæ om
nes hiſtoriæ tradunt. Neque verò alius aditus, au
alia via nationi Indorum ad Chriſtum aperien
da eſt, quam aſſiduæ efficacis ipsíſque accom
modatæ prædicationis verbi Dei. Qui ſecus op
natur, etiam atque etiam errat. Nam præter do
cumenta diuina eadémque grauiſſima, atteſtatu
nobis copioſiſſimè rei experientia. Videmus In
dos, ſi quem nacti fuerint linguæ ſuæ peritum
concionantem, attentiſſime audire, magnope
re delectari facundia, impetu ipſo dicentis rap
atque ore hiantes oculis immotis hærere ſuſpen
ſos. Quod ego in ſociorum concionibus cum no
tarem, adeo capiebar noua Indorum attention
& voluptate, vt præ gaudio penè geſtirem, ſp
concepta ſalutis iſtorum pergrandi, ſi modo al
quot nobis, vel Pauli, vel Apollines eloquent
adeſſent. Neque illi ſanè diſſimulabant, quomo
do afficerentur, cum ad alios alij conuerſi dice
rent, Nunquam ſe Chriſti legem talem cogitaſ
aut audiſſe, alij ab illo ſibi patre cor ipſum ſci
di, dum verba de Deo faceret, affirmarent. Quo
ſi qui populi aliquid vel intelligentiæ, vel prob
ta

atis præſeferunt præ cæteris, inueniuntur ſine
lla exceptione ij eſſe maximè, qui ſacerdotes,
ut habuerunt; aut habent veteranos ſermonis
ii peritos. Perditiſſimi verò omnium, qui no-
os & imperitos miniſtros ab Hiſpania recentes
ortiti ſunt; quorum infantiam egregiè rident,
linguéſque contemnunt.

CAPVT VII.

De Parochis Indici ſermonis ignaris.

QVi tales igitur ad docendos Indos acce-
dunt, non ſolum parum aliis proſunt muti
ſi & elingues, ſed ſibi etiam officiunt non me-
ocriter damnationis periculum ſubeuntes, quòd
oneri ſibi imponunt, quod portare non poſ-
nt, quorum vel auaritia, vel arrogantia tanta ſit,
vltra quam poſſint, conentur facere, qui mer-
enarij cum ſint non paſtores, oſtendunt abun- *Hier.* 48.
è nihil ad ſe pertinere de ouibus, propter pugil- *Ioan.* 10.
m hordei, & fragmen panis animas viuificãtes, *Ezech.* 13.
iæ non viuunt. Sunt huius generis hodie per-
iam multi, qui iniuncto muneri doctrinæ In-
orum copioſè ſe ſatisfacere exiſtimant, Oratio-
em dominicam, & Symbolum, ac ſalutatio-
em Angelicam, tum præcepta Decalogi Hiſpa-
co idiomate identidem Indis recitantes, eorum
fantes baptizantes, mortuos ſepelientes, ma-
imonio iuuenes collocantes, & rem ſacram fe-
s diebus facientes. Hæc ſumma doctrinæ eſt,

ita ſe parochi officio fungi ſatis ſupérque opinantur, neque interim conſcientia, quam vtinam cauteriatam non habeant, mordentur, quod diſperſæ ſint oues Domini, eo quod non ſit paſtor, factæque ſint in deuorationem omnium beſtiarum agri, errentque in cunctis montibus, omni colle excelſo, neque ſit, qui requirat quod perijt, nec qui reducat abiectum. Nam quomodo verbo fidei reducent, qui linguam non habent? Quibus vocibus lupos arcebunt, oueſque nominatim vocabunt, qui nullo modo, quid loquantur, intelliguntur? Oues, inquit, vocem eius audiunt. At vocem audire non poſſunt, quam paſtor proferre non nouit. Atque accipiat licet quivis, vt volet, quod dicam: rigidum & moroſum appellet, nihil moror; ego eum ſacerdotem, qui linguæ Indorum ignarus eſt non niſi cum animæ ſuæ iactura Parochi officium ſuſcipere poſſe iam pridem, & opinor, & aſſero, quod etiam manifeſta ratione demonſtro. Duo ſunt de neceſſitate ſalutis, Fides, & Pœnitentia. Fidem docere ac prædicare non poteſt ſermonis expers: Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrare non poteſt, qui neque quæ confitetur Indus, intelligit, neque quæ præcipit ipſe, intelligitur. Eum verò, qui neque inſtruere in Fide, neque in Pœnitentia iuuare poteſt ſibi commiſſas oues, paſtoris nomen ſine grandi crimine vſurpare nemo rectè ſibi perſuaſerit. Aiunt ſe per interpretem ſuos inſtituere, ac docere, quid credant, quid agant, quid fugiant. Atqui interprete vtuntur plerumque vel infido, vel imperito, qui vix intelligat ipſe, quæ audit, vix etiam exponere norit, quæ intelligit, vtpote

Ezech. 34.

Ioan. 10.

Indus

Indus ipſe quoque,vel ab Indis prognatus,qui neque res, neque ſermones noſtros ſatis plerumque callet. Vt omittam,quam ægrè, quamque frigidè per alienam linguam ſenſus tranſmiſſus veniat, atque in ipſa via anfractibus debilitatus ſæpe corruat,vigore omni, qui eſt veluti animus ſermonis, extincto.Sed demus Indos doceri interprete vtcumque. Nam integre perfectéque doceri non poſſe certum eſt. Quid de Pœnitentia facient? An adhibebunt interpretem confeſſioni hominis? Omnino medicina maximè neceſſaria careant neceſſe eſt miſeri Indi, & cum fragiles ſint ac ſæpe labantur,præcipuáque illorum ſpes in ſupremo ſpiritu poſita ſit, cum confeſſionem ſerio expetunt,ſalutis æternæ iacturam facient propter ſacerdotis imperitiam. Occurrent hîc quoque ſe non vſque adeo omni Indici ſermonis intelligentia deſtitui, quin vnum, & alterum verbum intelligant, vno vero audito crimine in mortis extremo periculo, vbi amplius fieri nequit, abſolutionis ſacramentum impendi debere morituris. Cui ſanè rationi de abſolutione eius temporis ego nullo modo diſſentior, cum ſit noſtrorum Theologorum, ac veterum quoque Patrum certa ſententia. Attamen qui factum eo in diſcrimine excuſant, nullo modo ſimilem licentiam, vbi nihil tale vrget, ſacerdoti concedunt. Cum ergo omnes poſt baptiſmum lapſi ex diuino præcepto etiam citra mortis articulum ad confeſſionem teneantur, Eccleſiaſtico verò quotannis, quomodo poteſt Parochus audire confeſſiones ſuorum, cum quibus locutionis commercium nullum

S. Leo ep. 91. ad Theodorum. De Pœn. d. 1. c. multiplex. 26. q. 6. His qui tempore. Trid. Seſſ. 6. c. 14. can. 29. ſeſſ. 14.

c. 2. can. 6. De Pœnitentijs. cap. Omnis. Conci. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. Seſſ. 14. c. 5. & can. 7.

nullum habet? Quod ſi dicant id, quod mihi ex hiſce quidam aliquando reſpondit, ſimilia inquirenti ex eo, ſe confeſſiones ſuorum audire, cum nonnulla percipiant; atque id ſibi ſatis eſſe, vt abſoluant. Ego ſanè contra affirmo; cum confeſſionis integritas ex iure diuino ſit, eum non eſſe idoneum Pœnitentiæ miniſtrum, quem propter imperitiam dimidium, & eo amplius neceſſariò latet; perinde enim eſt, ac ſi tantundem non audiret, quam eſſe integram, & idoneam confeſſionem præter mortis periculum nemo vtcumque doctus exiſtimat. Denique vbi Parochus non ea facultate pollet, vt ſubſtantiam ſaltem, quæque iudicium illius requirunt; poſſit integre aſſequi, neque ſaluti Pœnitentis pro ratione perſonæ, & criminum neceſſaria documenta adhibere, nullo modo eſt ad audiendas confeſſiones reputandus idoneus. Qui verò Pœnitentiæ ſacramentum communiter adminiſtrare non poteſt, hunc ego Parochi officio tuta conſcientia fungi nego. Damnas igitur, dicet quiſpiam, omnes & Parochos, & Epiſcopos, & Patronos Indorum, qui illis nullo alio conſulunt modo, quam horum ſacerdotum præſidio, qui noui, rudeſque Indici idiomatis ex Hiſpania aliundéve aduentant? Ego verò non omnes vitupero, & damno. Fieri poteſt, ac fit non rarò, vti miniſtrorum ea penuria ſit, vt ſi ſacerdos ijs omnibus dotibus exornatus expectandus ſit, longo tempore Indi ſine vllo Chriſtianæ religionis officio futuri ſint. Cum ergo alij peritiores, melioréſque non ſuppetunt, licèt ſanè, imò vero expedit hos vocare, quicumque ſunt, illiſque iniungere, vt

ſacrificio,

ſacrificio, Baptiſmo, Matrimonio iuuent ſuos, Pœnitentia etiam animam iam agentes vt dixi, vitia publica amputent, exemplo ac beneficentia efficere adnitantur, quod minus ſermone poſſunt. Sanè tunc temporis neque Præſul præcipiendo, neque Parochus parendo reus eſt, ſed laude dignus vterque. Vt ſi ſcuta aurea in domo Regia affigi non poſſunt, ærea ſaltem ſuſpenſa cernantur. 3. Reg. 14.
Porrò interdum accidit, vt eiuſmodi ſacerdotes elingues quidem, ſed manu alioqui prompti, plus in Indorum conuerſione effecerint, quam alij vſque ad loquacitatẽ diſerti. Quod ſi non ea paucitas ſit miniſtrorum, Epiſcopus tamen tuus te eam prouinciam ſubire iubeat, debes ſermonis imperitiam omnem tuam opponere, teque ineptum excuſare, ſin adhuc pergat iuſſa vrgere, tutò Prælato obedis, tutò oues, qua potes, facultate paſcis. Debes tamen copiæ interim ſermonis parandæ non indiligentem operam dare. Viderit verò Epiſcopus, quam Paſtori magno, qui eduxit oues in ſanguine teſtamenti æterni, rationem redditurus ſit, qui niſi maximè idoneos ſuis præficiat, ſanguinis ſine dubio apud æternum iudicem reus erit. At hi, qui iubente nemine, nemine vocante, ipſi ſe intrudunt, ipſi Indorum Parochias anhelant, lucro prorſus intenti, nihil aliud, quam quæſtum exiſtimantes pietatem, cum ſint alioqui ineptiſſimi, muti, elingues, qua ratione, & lege excuſentur, quod ſpeculatores ſe conſtituerint, qui clamare non norunt, alij iudicent. Ego certè tantam temeritatem, tantum Dei animarúmque contemptum excuſare nec volo, nec poſſum, cum liceat videre paruulos deficere vulneratos in pla-
Heb. 13. 1. Tim. 6. Ezech. 3.
teis

teis ciuitatis, atque exhalare animas ſuas in ſinu matrum ſuarum, cum planè quos matrum affe-
Thren.2. ctum,& curam præ ſe ferre oportebat, ſtruthiones potius voraces, atque crudeles experiantur,
Thren.4. Oſe.9. atque ita fiat vt lactentium in Chriſto lingua palato adhæreat, quod doctrinæ vbera vel clauſa, vel arida inueniant, & grandiuſculi panem petant, cum ſit tamen nemo, qui frangat.

Capvt VIII.

Quod quidam non rectè inſcitiæ ſermonis Indici conſulant.

Atque hæc de neceſſaria notitia ſermonis ei, qui animæ ſuæ interitum auertere cupit, dicta ſunt: quæ tamen eam, quam optamus, & quærimus, idonei Dei miniſtri menſuram minimè implent. Niſi ergo linguæ vulgaris egregiè periti viri, doctrinæ atque inſtructioni tot populorum operam dent, mea quidem ſententia parum ad-
Eſai.50. modum promouebit opus Domini. Vnus eiuſmodi, cui Dominus linguam eruditam dederit, vt ſciat laſſum ſuſtentare verbo, & infirmum in
Rom.14. fide aſſumere, centum iſtis triuialibus Catechiſtis anteponendus eſt, cum ſolus vnica concione plus efficiat, quàm illi multi toto ſæculo. Atque vtinam tales dono verbi affluentes, ſi non quotquot opus eſſet, at pro numero ſaltem Prouinciarum haberemus, qui fiducia pleni loquerentur ad plebem de Domino Ieſu, non dubito, quin Apoſto-

lica

lica exempla redirent. Sed quoniam & linguarum dona ceſſarunt, & ſtudio atque diligentia rarus eſt, qui eos in ſermone progreſſus faciat, meritò à multis quid huic malo remedij adhiberi queat, diſputari ſolet. Sunt qui Indos ad noſtrum idioma diſcendum ſeueris legibus cogendos cenſeant, in alieno nimium liberales, de ſuo parci. Hi Platonicæ Reip. ſimiles leges verbis, quod facile eſt, nudis effingunt; quæ ſi conferatur ad rem, mera fabula. Si enim pauci Hiſpani in aliena patria, ſermonem tamen ſuum non poſſunt dediſcere, & peregrino imbui, ingenio alioqui præſtantes, & intelligendi neceſſitate obſtricti, quid cerebri eſt innumerabiles gentes patrium ſermonem in ipſa patria obliuiſci; externo ſolum vti, quem rarò ac valdè illibenter audiunt? Intra parietes porrò domeſticos familiaria cum tractant, materna lingua loquentes quis deprehendet? Quis deferret? Quomodò Hiſpanicè loqui adiget? Alij magis rationi conſentanea ſolent optare, vt ſi non peregrinam linguam diſcere & frequentare cogantur barbari, tamen eam quæ generalis dicitur, vt ignorare non ſinantur, quod non vſque adeò factu difficile exiſtimant, cum potuerit Ingarum conſultiſſima lege perfici, vt omnes ampliſſimi huius regni Prouinciæ Cuzquenſem illam, ſiue Quichuam ſcirent, adeo vt per tria mille milliaria, & eo amplius hodie quoque in vſu ſit. Potuerunt ergo, inquiunt, barbari reges propter conſeruandam imperij ſui concordiam, & communionem, quam voluerunt tot & tantis populis linguam dare, non poterunt verò Chriſtiani principes propter religionis vſque adeo neceſſariam

cauſam,

cauſam efficere, vt eadem illa lingua ita percrebreſcat, vt omnibus vſui ſit? Etſi enim primores Indorum illam ferè callent, vulgus tamen mulierum, puerorum, eorúmque quos ipſi Atuntunas vocitant, genus hominum agreſte, vix quicquam ſatis illius norunt. Qua ex re, & prædicando verbo Dei, & confeſſionibus audiendis impedimenta fiunt ſanè grauia, cum idiomatum tam multiplex ſylua ſit, vt in his locis, quæ ipſe emẽſus ſum, exiſtimem pluſquam triginta linguas numerari, eáſque valdè & inter ſe abhorrentes & ad diſcendum difficiles. Cui tam magno incommodo ſi quo pacto poſſit occurrere noſtrorum moderatorum vigilantia, optime de Indicana ſalute meritos poſteritas omnis laude celebraret. Sed dum hæc vel fieri nequeunt, vel certè non fiunt, miſſa Indorum informatione, noſtrum ipſi non deſinamus informare ſermonem, quoniam charitatis lege, illos à nobis potius quæri quam ab illis nos decet. Sunt igitur (in quorum me numero aliquando fuiſſe confiteor) qui ſaluti Indorum educandos, præficiendóſque ex Indigenis Hiſpanorum filiis magiſtros arbitrentur. Hanc eſſe compendiariam viam, propterea quod hi ſermonis abundè gnari ſunt, cui ab incunabulis aſſuefacti ſunt, quoad quidvis explicandum familiari vti queant: ſenſu verò & religione Chriſtiani integri & ſolidi, cum ab Hiſpanis progenitoribus fidem Eccleſiaſticámque conſuetudinem hæreditario ferè iure retineant, idque pro ſumma gloria ducant. Ac planè quicunque ex his probatæ diuque ſpectatæ virtutis reperti fuerint, doctrinæ quoque non expertes, in miniſtros ſermonis aſſumi

ni percommodum eſt, neque dubitandum quin
iorum ſtudio & oratione, qui non ſolum ſermo-
nes, verum res etiam ipſorum & norunt, & amãt,
i fidelem ac diligentem operam nauent, Indi
nultum adiuuandi, promouendíque ſint. Quæ ſi
oneſtas morum ſatis eluceat, & diuturnis docu-
nentis pateat, quidvis aliud Indorum ſaluti poſt-
abendum eſt. Neque valde ſcrupulosè natales
orum repudiandi ſunt, atque odio & iniuria
quod à multis non rectè fit) proſequendi, qui pa-
e Hiſpano, matre Inda prognati ſunt. Fieri enim
oteſt, vt inter iſtos quoque mixto genere, Timo- *Actor.16.*
ieus quiſpiam ſit patre gentili, matre Iudæa or-
us, & tamen cum teſtimonium bonum habeat à
atribus, aſſumatur à Paulo, vtilíſque Euangelico
peri reperiatur, qui cæteros quoque meritis &
ude præcellat. Quid vetat alterum quoque Hi- *3. Reg.7.*
am ſimilibus natalibus ortum à Salomone Rege
iocari, & præclariſſimis, difficillimíſque templi
peribus præfici, quod plenus ſapientia, & conſi-
o ſit? Neque enim perſonarum acceptor eſt *Actor.10.*
eus. At quamvis hæc ita habeant, tamen cer-
ſſima magiſtra experientia copiosè monſtrat
on poſſe nos, nec debere ſollicitudinem omnem
oſtram ſtudiúmque deponere Indigenarum præ-
dio fretos, neque verò oportere rem tantam
pto ſermoni hominum committere, quorum
ores non æquè apti ſint. Ferè enim Indorum in-
enia, & mores redolent, quorum & lacte, & con-
etudine educati ſunt. Magna prorſus eſt primæ
onſuetudinis vis, magna primi caloris impreſſio.
eque fruſtra tam religiosè Abraham famulum *Gen.24.*
diurauit de non danda filio ſuo Iſaac vxore Cha-
nanæa:

nanæa: neque muliebriter, ac non potius ſapien-
Gen. 27. ter Sancta Rebecca Hethææ fœminæ coniungi Iacob ſuum adeo exhorruit, vt vitam mallet amittere. Sunt proprij cuiuſque regionis mores, quemadmodum & natiui fructus non iidem vbique, ſed varij. Cretenſes ſemper mendaces, ma-
Tit. 1. læ beſtiæ, ventres pigri. Teſtimonium Poëtæ veteri fert Apoſtolus, quod vera ſcripſerit. Itaque ſolerter ingenia inſpicienda ſunt hominum, moréſque diu probandi, vt patriæ minus temperatæ, & conſtantis, vel potius laſciuæ, & leuis opinionem quis eluat. Periculo certè compertum eſt ex iſtis pleróſque plus obeſſe corruptis moribus, quam verbo ſano proficere. Quamobrem ita iſtorum loquendi opportunitas contemnenda non eſt, vt tamen ingenio & moribus niſi pleniſſimè probatis, non tutò res tanta, tamque periculoſa credatur.

Capvt IX.

Quod oporteat ad Indos venientes Prædicatores Indicum idioma diligenter diſcere.

Itaque laborandum nobis eſt, & quod vnum reſtat ex omnibus, ſtudio & tolerantia, ſermonis facultas paranda. Id quamvis difficile, & negotioſum ſit, non tamen fieri nequit. Videmus homines in Hiſpania natos, atque educatos, quoſdam etiam de noſtris Theologos non

obſcuri

obſcuri nominis, qui obedientia duce ad has
egiones venerunt, charitate illuſtrium cona-
uum authore impellente,tanta ſe diſcendo idio-
nati Indico cura dedidiſſe, vt non minus fa-
unde & copioſe Ingarum ſermone concionen-
ur, quam materno poſſent. Deus enim quo-
um incitat mentes, vt ait Leo Papa, adiuuat *Epiſt.32.*
tiam actiones. Non nemo etiam haud qua-
uam vna lingua contentus plurium cognitio-
em adhibuit, quem nullo præceptore vſum in-
a tres, quatuórve menſes in lingua Aymaray-
a, quæ poſt Cuzquenſem ſecundum locum te-
et, tam fœliciter concionantem audiuimus,
t ipſi Indi Collani magnopere admirarentur.
Iunc ego tam glorioſum laborem, & conten-
ionem omni Theologici ſtudij laudi antepono.
c re vera ſi quis ſeriò adiecerit animum, non
a magno ac diuturno ſudore omnem eam dif-
cultatem quantacunque ſit, ſuperaturus eſt.
Ieque enim Hebraïci Chaldaïcíque ſermonis
ifficultatem Indicus æquat ſexcentis partibus.
ræci vero ac Latini prolixitatem, & multipli-
em ſcitúque arduam copiam, multo minus,quin
nge ſimplicior, inflexiones pauciſſimas habet,
reuibúſque admodum documentis comprehen-
i poteſt. In quo ſi interpoſitiones poſtpoſitio-
éſque, quibus maximè à Græco, & Latino,
que Hiſpanico abhorret, & cum Hebraïcis
fixis plurimum conuenit, ſemel deuoraue-
s, nihil ferè ardui reliquum fiat. Pronuntia-
ionem verò barbaricam habet quidem pluri-
a ex parte, ſed cum Hiſpanica omnium quod
go ſciam Idiomatum, maximè congruentem,
T vt

In prologo Grammatica Indica.

vt non immeritò Frater Dominicus Epiſcopus ſcripſerit,videri ſibi Hiſpanorum nationi has gentes diuinitus præparatas. Iam verò in illa ſua veluti inculta barbarie adeo pulchros adeo elegantes idiotiſmos habet : formuláſque dicendi mirabili breuitate multa complexas, vt delectet vehementer ; quorum vnius vocis vim ſi Latinus, Hiſpanúſve exprimere velit, pluribus ipſe vix poſſit. Sed ſpiritualium & philoſophicarum rerum ſicuti notitia plurimum carebant, vtpote barbari, ita verborum Indicorum penuria maxima eſt. At vſus Hiſpanicas voces Indicas fecit. Vt enim equum, bouem, vinum,triticum,oleum, multáque id genus quia non nouerant, ab Hiſpanis non ſolum res ſed vocabula quoque acceperunt, pro quibus nos quoque alia Europæ vel animantium, vel frugum genera ignota mutuati ſumus : ita equidem cenſuerim non magnopere laborandum, ſi Fides, ſi Crux, ſi Angelus, ſi virginitas, ſi coniugium, ſi pleraque alia non ſatis Indice ac propriè reddi poſſit. Licebit enim ex Hiſpanico mutuari, & propria facere, vſuque ipſo linguam locupletare, quod & omnes fecêre nationes, Hiſpanica maxime, vt aliena copia ipſa diteſceret, quod prudentiſſimus quiſque Simiyachac, id eſt,Indici ſermonis Magiſter frequentare iam ſolet. Pronuntiandi vero difficultas vbi veluti infartis aſſutiſque multis ſyllabis pleræque dictiones in longum creſcunt, non poteſt non eſſe moleſta paternæ præſertim ſuauitati aſſuetis, multóque illa altera grauior, intelligendi Indos ſtridentes ſæpe ore potius, quam loquentes, ſed deuoranda eſt tandem vſuque ipſo atque

atque exercitatione vincenda. Cætera quippe facilia valde. Eſt autem ad certa præcepta neque multa, neque difficilia redacta ars omnis Indicæ linguæ : qua in re primis ſcriptoribus, etſi multa falſo multa impropriè & abſurdè præceperint, tamen gratiæ habendæ ſunt maximæ, multum enim adiuuat ars, methodúſque tradendi prima rudimenta. Sunt etiam iam ſatis multa ſcripta copioſe & ornate, quorum electione proficere ſtudioſus auditor queat, & emergent quotidie plura & cultiora. In his & legendis, & ediſcendis memoriter, itémque frequenti ſcriptione imitandis multum creſcet ſermonis cognitio. Quamobrem lectiones publicæ inſtitutæ linguæ Indicæ perutiles ſunt, ac nullo modo contemnendæ. Verum hæc omnia inſtar vmbratilis pugnæ, & palæſtra potius, quam acies. Ad rem ergo veniendum eſt, & frequenti collocutione cum Indis ſeriò iam agendum, vbi audiendo ac loquendo familiaris ſermo fiat. Inde ad conciones progrediendum, & pudore metúque depoſito, ſæpe & audacter errandum, vt aliquando non erretur. Initio quidem memoriter & res & verba dicenda, mox etiam ſequentur verba res ipſas. Iſta quidem, dicet, opinor, aliquis, præcipere in promptu eſt, exequi verò perquam remotum, ita ſane habet. Attamen & labor omnia vincit, & laborem facit iucundum propenſio animi. Mihi nulla in hac cauſa terribilior difficultas occurrit, quam auerſæ voluntates hominum. Adeo enim iſta non amant, adeo non curant, vt etiam contemnant, ac loco ignominiæ habeant cum Indis verſari & loqui Indicè. Chriſti vero amatores atque

animarum ſtudioſos eo amplius incitare atque accendere debent, quòd mundo iſta faſtidio ſunt,
Gal. 6. Paulo Apoſtolo nos prouocante, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Dauide quoque ex-
2. Reg. 6. clamante, Viuit Dominus, quia ludam, & vilior fiam. Omnino nihil pretioſius hac Crucis Chriſti inuentione, & exaltatione & triumpho. Nouit ille qui accipit. Quamobrem ſi Sacerdotes, miniſtríque Euangelij multum apud Indos proficere cupiunt, illud modis omnibus curent, vt recentes ab Hiſpania antequam feruor ille, & ſitis animarum intepeſcat, nulla alia re occupentur, ac diſtineantur, quam accuratiſſimo ſtudio diſcendæ Indicæ linguæ, & poſtquam didicerint exercendæ. Hoc niſi fiet, vix aliquid fiet, quod experimento compertum habemus. Sapienter ergo & religiosè Dominicanæ familiæ Patres in Guatimala prouincia, vt mihi fide dignus vir ſolebat narrare, inuiolabili ſtatuto venientibus ab Hiſpania totum primum annum nihil aliud quam ſtudium ſermonis iniungunt. Anno integro exacto ad fructificandum mittunt, quod vtinam omnes ſequeremur exemplum, fieret paucis annis ſine dubio pluſquam effectum eſt plurimis.
Par. 4. Conſ. cap. 11. & Declar. lit. B. Neque enim Societatis noſtræ Beatus Fundator Ignatius Indicæ linguæ lectiones publicas fruſtra præcepit, vbi vtiles viderentur, neque vſquam neceſſarium magis, quod Regulæ habent, vt Regionis, in qua degunt, ſermone loquantur omnes: ſunt enim perquam neceſſaria omnia iſta præſidia, vt facultas paretur verbi diuini gentibus annuntiandi. At ſi quis vel per occupationes vrgentes, vel per minus fœlicem ingenij ſortem

tanta

tanta conſequi nequeat, non continuo debet ſibi ab hoc Dei opere vacandum exiſtimare, ſilentióque vitam agere. Poteſt multis modis facultatis ſuæ exiguitatem adiuuare. Primum ſi doctus ipſe cum ſit & probatæ virtutis, ſocio vtatur ſermonis perito; quem ipſe ſententiam ſeorſum doceat, & quid; quóve modo dicendum ſit, inſtruat, eumque vt Moyſes Aaron interpretem habeat; vt per illum potius ipſe loquatur. Non quidem, vt alter alterius verbis verba reddendo loquatur interpretis more (quod frigidum eſt tametſi ne id quidem contemnendum,) ſed ſummam potius edoctus ante concionem oratoris partes impleat, quod nos perutile ſumus experti, ſi ſocius contingat idoneus ac fidelis. Præterea non eſſet vtilitatis exiguæ, ſi aliquot ipſe conciones & breuem aliquam Catechiſmi expoſitionem memoriter diſceret; atque ea identidem repeteret apud Indos. Neque enim verendum eſt, ne illos repetitione offendat, neque tam iſti indigent magnis, & exquiſitis rationibus, quam quibuſdam facilioribus, accommodatis, iiſque ſæpius repetitis. Nam & glorioſiſſimus Dei Præco Franciſcus eo modo inſtituiſſe fratres ſuos ſimpliciores prædicatione perhibetur: & Magiſter Franciſcus noſter apud Malauaricos ea induſtria multum in conuerſione gentium profecit. Ac mihi cum miſſionem quandam obirem, venit in mentem id nobis non difficile, Indis verò valde commodum fuiſſe futurum, quod in miſſionibus loca ſubinde commutentur, doctrina verò eadem vbique repetenda ſit, vt paruulis lac Euangelij præbeatur. Ad hæc poſſent

virorum grauium, & eloquentium ſcriptæ orationes de rebus Chriſtianæ religionis publicè legi, & cum aliqua emphaſi pronuntiari, quibus Indorum populi non ſolum inſtruerentur, verum etiam excitarentur. Quæ ſanè conſuetudo olim in Eccleſia diu retenta eſt, & à ſanctis Patribus magnopere commendata. Sunt vero noſtrorum ſcripta Indicè valde opportuna, quæ ſi relegantur, non dubito, quin auidè excipienda ſint. Et ſpero equidem, modo ardor non deſit ſpiritus Chriſtum, & Chriſti paruulos complectentis, his aliiſque rationibus, quas idem ſpiritus commode ſuggeret, magnos Fidei ſalutiſque Indicæ prouentus aliquando affuturos.

CAPVT X.

De Scientia Sacerdoti neceſſaria.

SEquitur ſcientia, quæ tam propria Sacerdotis eſt, vt pectori inſculptam Doctrinam ge-
Exod. 18. ſtare lex iuſſerit, ſignificans Dei ſeruum doctorem eſſe oportere cæterorum, quorum ſuſcipit curam, ne, ſi ſcientiam à ſe repulerit, repellatur
Oſe. 4. ipſe viciſſim à Domino, ne Sacerdotio fungatur, atque ita pariter, & Propheta, & populus corruat. In plebeio homine habet ignorantia ſuam
Epiſt. 4. *ad Epiſcopos Sicili.* fortaſſis excuſationem, at in Sacerdote vt Leo Papa ſcribit, vix ferenda eſt excuſatio, quæ prætendat inſcitiam, imo verò, vt in alia epiſtola ſcri-
Epiſt. 22. bit, in ijs, qui præſunt, inſcitia nec excuſatione digna

gna eſt nec venia. Quatenus autem peritum eſſe oporteat Sacerdotem, ſatis Patrum Canones indicant. Si prædicandi quidem verbi Dei fungitur officio, cùm ſit hoc proprium Paſtorum, atque Doctorum, eum eſſe oportebit, quem Paulus deſcribit, Amplectentem ſanè eum, qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere, qui hæc præſtare non poteſt, temerè Doctoris in Eccleſia vſurpat locum, maius ſibi iuxta Iacobum Apoſtolum iudicium ſumens. Quod cum tantæ magnitudinis tanti etiam periculi ſit, nemo ſatis præſtare poteſt, niſi miſſus à Domino, Quomodo enim, inquit, prædicabunt niſi mittantur? Et, qui loquitur à ſemetipſo, gloriam propriam quærit. Et, ipſi loquebantur in nomine meo, cùm ego non mandarem eis, & cætera id genus multa, quæ terrori ſunt, vt niſi aut ex officio incumbat, aut maiorum authoritate imponatur, aut ipſa charitate apertè perurgente & extimulante, vitari non queat, nemo ſui memor, onus magnis quoque viris formidabile ſubire audeat. Sed vt dixi, charitas Chriſti vrget æſtimantes hoc, quia Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt. In Indorum autem prædicatione, & laboris eſt plurimum, & vanitatis perparum, vbi laudes, applauſúſque populares non expectantur, vbi neque guſtus nimium delicatus exquiſitis illecebris excitandus eſt, verum eius panis, qui nobis abundat, & præ copia penè vileſcit, qualiſcunque erogatio admirabiles eſurientibus epulas præbet. Itaque quò alias magis periculoſum, & anceps

Diſ.38. ſi in laicis.
Leo ep. 82.
Tit. 1.
Iac. 3.
Rom. 10.
Ioan. 7.
Hier. 29.
2. Cor. 5.

Magiſtri munus, eò inter barbaras gentes & fructuoſius, & tutius, cum non hominum fauorem aucupetur, ſed Dei pro paruulis ſuis gratam mercedem ſperet. Parochi verò Indorum, ſi quis munus obeat, Catechiſmo Concilij Tridentini, quid ſciendum ſit,ſatis dicetur. Vt primum ſymbolum, myſteriaque Fidei præcipua norit exponere pro captu audientium; mox præcepta diuina qui aut ſeruentur, aut violentur, tum quæ ad ſacramentorum intelligentiam, vſumque pertineant. At modo probatæ ille vitæ laude floreret,atque locutionis Indicæ facultate non careret, cum viros haberet, quos tutò in grauioribus cauſis conſuleret, non magnopere ego ſcholarum apparatum,reconditámque illam doctrinam in eiuſmodi Indorum Parocho deſiderarem, quippe cuius munus magis prudentia quadam, atque ingenij,morúmque Indicorum peritia conſtet,quam ſubtiliori literatura.Vt enim Magiſtri nouitiorum in religioſis domibus eliguntur,virtute prudentiaque præſtantes, ipſoque vſu rerum ſpiritualium, propterea quod ea ars artium cum ſit, non tam paginis euoluendis, quam internis ſpiritus motionibus diſcernendis paratur (tametſi cum fundamentum iſtud iacitur vitæ purioris ac ſenſus exercitati ad diſcretionem boni, & mali, ſanctorum Patrum lectio,vt Gregorij,Baſilij, Bernardi,ac cæterorum, Diuinæque ſcripturæ præſertim meditatio plurimum adiuuet:) ita planè in moderatione Indorum,qui nouitij quidam ſunt religionis Chriſtianæ,& quidem quibus omnia diuina, & Eccleſiaſtica valde noua, valde inuſitata occurrant, exoptanda eſſet eximia quædam vitæ ſanctitas in

miniſtro

ministro Dei cum pari prudentiæ ac dexteritatis laude conjuncta: ſcientiæ verò is modus eaque menſura, quæ communiter opportuna eſt, vt ſciat quæ forma Catechiſmi ſeruanda, quis ordo Sacramentorum tenendus, quantum ſibi liceat in abſolutione, quæ ſint reſeruata crimina, quæ priuilegia Neophitorum à ſummis Pontificibus data, cæteraque talia, quorum notitiam ex Concilio Prouinciali Limenſi petere poteſt. Ritus verò Indorum, auitas conſuetudines, & ſuperſtitiones, modúmque cum his agendi, & verſandi non niſi longo vſu rerum diſcere poteſt, hinc cum pendeat vtilis adminiſtratio ſacerdotij Indorum, valde dolendum eſt, vſque adeo rarum eſſe Parochum, qui triennium integrum exigat in ſibi commiſſa Paræcia: ſed ſtatim eum tædeat ſuorum, aut libido ambitioque aliorum huc illuc circunferat, vbique curſantes, nuſquam conſiſtentes, atque ita fructus exiguos afferentes. Deberent illud meminiſſe, & Epiſcopi, & Parochi, Diligenter attende vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera, non enim habebis jugiter poteſtatem, & corona tribuetur tibi, multoque magis illud boni paſtoris de bono paſtore documentum, Proprias oues vocat nominatim, & cum eas emiſerit, ante eas vadit. In Concilio quidem Limenſi magno pondere verborum decretum eſt, Ne Parochi Indorum ante ſexennium doctrinam, ſiue Paræciam mutare permitterentur, niſi ineuitabiles cauſæ acciderent. Nunc temporis provt libitum eſt, quia ampliores prouentus alibi ſperat, aut cum Patrono intercesſit iurgij quippiam, aut vrbica frequentia magis iuuat, ſine vlla cunctatione grex commiſſus

Prou.27.

Ioan.10.

Conſt.4.

commiſſus deſeritur, ignoto traditur: qui du
ſubinde paſtores mutat, neminem agnoſcens,
nemine agnitus nec numeratus facilè diſpergitu
& luporum inſidijs occiditur. Ipſi Epiſcopi, quo
rum intererat ſuorum Parochorum leuitatem in
conſtantiámque compeſcere, vel lenire, & miti
gare faſtidia, multo magis ad iſta conniuen
commutantes ipſi quavis de cauſa Præpoſito
Hæc tanta clades eſt animarum, vt ſatis deplora
non poſſit. Nihil ergo Sacerdos Chriſti præcla
perficiet in ſalute Indorum ſine familiari, & ho
minum & rerum notitia: nunquam hanc conſe
quetur, niſi pedem fixerit. Talem igitur ſcientiam
in Parocho Indorum plurimi facimus, illam vero
elaboratam Theologiæ cognitionem nullo modo
contemnimus.

Capvt XI.

Oportere in nouo orbe aliquos eſſe præ-ſtantes Theologos.

QVin potius tametſi in pleriſque mediocris
quædam doctrina ſit ſatis, tamen eos, ad quos
recurrunt cæteri, à quibuſque velut à fonte hau-
riunt, tam eſſe oportet abſoluta Theologiæ facul-
tate instructos in nouo orbe, vt nuſquam gen-
tium amplius. Id ita eſſe, qui rem accuratius ani-
maduerterit, certis indicijs deprehendet. Primùm
enim, vbi Fides Chriſti recens fundata eſt, tám-
que immenſis ſpatijs longè lateque propagata, ibi
ſanè

nè & ad veteres pellendos errores, & ad nouam
endam religionem Theologiæ doctrina mag-
pere neceſſaria eſt, cuius partes Auguſtinus 12. de
è docuit, vt Fidem ſaluberrimam gignat, nu- Tri.
at, atque defendat. Olim cum audiſſent Apo- Act. 8.
li, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſe-
nt ad eos, non quoſvis, ſed Petrum & Ioannem
oſtolorum facilè primos. Quam ob cauſam pu-
nus? Niſi quod religionis Chriſtianæ exordia,
æcipua quadam ſapientia indigent, induſtria, di-
entia, quemadmodum in nouis plerumque ſtir-
ous videmus accidere. Deinde in nouo hoc Or-
noua eſſe negotia oportet, nouos mores, leges,
ntractus, rationes denique vitæ vniuerſas longe
as: militiæ, mercaturæ, nauticæ, totius Indicæ
miniſtrationis difficultates occurrunt quotidie
uæ & magnæ, quibus niſi ſacræ doctrinæ lux
ſit eaque copioſa, in magnis ignorantiæ tene-
is, ac certo periculo ſalutis ſuæ homines verſen-
r neceſſe eſt. Quod ſi nulla ſecundum Deum le-
, ac ratione contineantur & frænentur, auari-
e, atque libidini cuncta permiſſa breui ſine vllo
odo miſceri, ac turbari certum eſt, id quod per-
icuè ſermo diuinus per Eſaïam minatur, Auſe- Eſai. 3.
m, inquit, conſiliarium, & ſapientem de archi-
ctis, & prudentem eloquij myſtici (quid ſequa-
r attende) & irruet populus vir ad virum, tu-
ultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis con-
a nobilem, & reliqua, quæ proſequitur. Salo-
on quoque breuiter, ſed abunde, Cum defece- Prou. 29.
t Prophetia, hoc eſt, Dei verbum, diſſipabitur
opulus. Atque vtinam ſuperiorum calamitatum
uas Reſpub. hæc diu perpeſſa eſt, non ea cauſa,
vel

vel præcipua extitiſſet, quod vbi fuit potentia
armorum plurimum, ibi doctrinæ, & Chriſti
conſilij perparum fuit. Vix dici poteſt, quam
continendos homines in officio diuinæ doctri
præſidia neceſſaria ſint. Poſtremo remotiſſima
ab Hiſpaniæ, Europæque totius finibus longi
mè diſſita regio eſt, quam tenemus: cauſæ vt
xi, occurrunt variæ, vrgent plerumque vehem
ter: habent momenta magna & animarum
corporum. Quis ergo conſcientiæ remedi
conſiliúmque ab Hiſpania vſque expectari æq
animo ferat, quod vel ſerum, vel inutile fortaſ
futurum ſit, interdum etiam pene dixerim n
xium? Difficile eſt abſentium cauſas certò di
Epiſt. 32. dicare, & vt Leo Magnus ſcitè ait, inter longi
quas regiones in nimias dilationes tendunt ve
tatis examina. Tum etiam quæ de relatione ta
tum notitia conſtat, cum pro ingenio & ſtud
hominum vario varia ea eſſe & incerta ſolent, p
riculosè de ſummis Chriſtianæ ſalutis negot
adhibet cenſuram ſuam. Euenit crebrò, vt quen
admodum medici etiam peritiſſimi abſente ægr
to conſulti, dum neque morborum cauſas, nequ
hominis conſtitutionem ſatis perſpectam haben
grauiter fallantur, & fallant: ita etiam noſt
Theologi Hiſpanienſes, vtcúmque illi celebres, &
illuſtres alioqui ſint, tamen de rebus Indicis no
mediocriter errent. Qui verò cominus iſta conſi
derant, oculis luſtrant, ac veluti manu tenent
etiamſi minus periti illi ſint, tamen longè certius
& fœlicius philoſophentur. Paulus certè Apo
1. Cor. 11. ſtolus quanquam multa Corinthijs præſcribi
abſens, plurima tamen tunc ſe diſpoſiturum pro
mittit

ttit,cum fuerit apud eos.Multum omnino con-
t oculata experientia, & magnas ſapientiæ oc-
iones præſtat.Quamobrem niſi qui cæteros fo-
ant,atque illuſtrent ſplendore doctrinę,abſoluti
qui, & præſtantes Theologi ſint, dubium non
, quin magnam religionis totius cauſa in parti-
; Indicis iacturam factura ſit.

CAPVT XII.

itæ probitas in miniſtro Euangelij quòd & à Deo & ab hominibus requiratur.

VItę verò ſanctitatem in Sacerdote (quod erat ex tribus primum) etiam nomen ipſum ad-
onet eximiam eſſe debere, quod non ſolum ſa-
s literas vbique ſonare, ſed etiam prophanas *Ad Ire-*
mmendare ſcribit B.Ambroſius,qui Pythagori- *næum l.2.*
m illud ad ſacerdotes propriè accõmodat. Cõ- *epiſt.6.*
unem, atq; vſitatam populo viam non eſſe terẽ-
,quod ab Hebræis, quorũ & genus duxiſſe vult,
cepiſſe aſſerit. Nihil enim in ſacerdotibus ple-
ium requiri, nihil populare,nihil cõmune cum
dio,atq; vſu & moribus incõditæ multitudinis.
briam à turbis grauitatẽ, ſeriam vitã, ſingulare
ndus dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quo-
odo enim poteſt obſeruari à populo,qui nihil ha-
t ſecretũ à populo,diſpar à multitudine?Hęc ille.
e qua rẽ tã multa ſunt in diuinis literis tradita,tã
ulta à ſãctis Patribus explicata,vt ſi recitare per-
gam,

gam, Homilias declamare videar. Illud ſeriò
cam, quod etiam, atque etiam animaduerti, in
qui nouis gentibus præficiuntur, vt non ſol
mores, ſed Fidem ipſam ædificent, tam excelle
Luc. 6. opus eſſe ſanctitate, vt Apoſtolica verè deb
optari. Ipſos Apoſtolos Dominus noſter qua
primum attentione miſit, vt ſe præcurrerent,
veluti velitarent? Orationem profundam per
gil ante produxit, cum Patre rem tantam co
municans, vocatos præterea ad ſe quibus verb
quam grauibus officij admonet? Qua diſcipli
mittit? Quibus præceptis imbuit? Quanta in
gritatis, quanta mortificationis, quanta patient
commendatio? Quid obſecro hoc tali appara
tantus Magiſter agebat aliud, quam vt inform
ret Eccleſiæ doctores, & paſtores, ne cui man
citò imponerent, ne Euangelicæ prædicatio
munus niſi ſelectiſſimis & probatiſſimis comm
Luc. 24. tendum putarent? Idem mox à mortuis reſurge
non patitur ſuos illos quamvis iam feruentes
accenſos amore ipſius, quamvis ſcripturaru
ſenſu donatos ad Euangelizandum prodire, ſ
domi ſe potius continere iubet, & magna med
tatione expectare, donec induantur virtute ex
Act. 13. to. Quin etiam Paulus iam ad tertium cœlum r
ptus, & mira operatus, non prius cum Barna
deſtinatur ad gentes, quam ſanctis fratribus jei
nantibus, & miniſtrantibus Spiritus Sanctus e
ſibi ad opus hoc ſegregari jubet. Diuturnam pr
fectò vitæ immaculatæ probationem Apoſtol
cum hocce munus efflagitat. Paulus ipſe grauiſſ
me de eligendis fidelium præpoſitis admonet T
Tit. 1. tum, Vt conſtituas per ciuitates presbyteros, ſic

ego diſpoſui tibi, ſi quis ſine crimine eſt.Opor-
t enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei
ſpenſatorem non ſuperbum, non iracundum,
n vinolentum, non percuſſorem, non turpis lu-
i cupidum, ſed hoſpitalem,benignum, ſobrium,
ſtum, ſanctum, continentem. Miniſtros quo- *1.Tim.3.*
ie præcipit alibi probari prius, & ſic miniſtrare,
illum crimen habentes. Quæris, cur tanta exi-
intur in Euangelij miniſtro. Dicam equidem
euiter, quod neque Deo, neque hominibus,ne-
ie verò ſibi ipſi ſatisfacere vllo modo queat, niſi
lis tantuſque ſit. Etenim Dei gratiam etſi cer-
im eſt nullis proprijs meritis præueniri, tamen
què quoque indubium eſt, iuſtorum ſanctitate
precibus, præpoſitorum præſertim, effici ſole-
, vt ſubditus populus Dei largam in ſe benedi-
tionem, & gratiam experiatur. Idque multò
naximè in initijs fidei, vbi nulla poſſunt eorum,
ui vocantur, merita inuitare, & multa poſſunt
rimina obſtare. Scio equidem Dei gratiæ pror-
is fuiſſe, vt tot millia Iudæorum Petri exhorta- *Act. 2. & 4.*
ione pœnitentiam agerent, & in Chriſtum cre-
lerent, vt tot millia gentium Pauli prædicatione *Act.16. & 17.*
dolorum vanitate reiecta Deum viuum, & ve- *Rom.9.*
um colerent. Et hoc neque currentis eſſe neque
volentis, ſed Dei miſerentis. At eandem Dei mi-
ſericordiam hoc præparare, vt precibus meritiſ-
que ſuorum tanta donaret, qui negat aut dubitat,
ipſi diuinæ gratiæ injurius eſt. Vult enim quo-
dammodo pati vim, & hoc ſummæ eſt beneficen-
tiæ, vt ad benefaciendum ſe pulſari ſollicitaríque
velit.Ob id populo duro virum mitiſſimum, ſibí- *Exod.32.*
que amiciſſimum præficit, à quo ſeſe etiam teneri
clamitat,

Gen.20. clamitat, ne in impios furorem effundat. Ob
Gen.25. id pro Abimelech, & populo Ægyptiorum
Iob.42. Abraham, pro Rebecca Iſaac, pro amicorum ig-
1.Reg.11. norantijs ſanctum Iob, pro Iſraëlis populo, tum
4.Reg.19. Samuëlem, tum Dauid, tum Ezechiam & pro
Eſa.37. ipſo Ezechia, Iſaïam, pro Samaritanorum plebe
Act.8. Petrum, & Ioannem, pro Epaphrodito ægrotante
Phil.2. Paulum, itemque pro connauigantibus, tum pro
Act.27. alijs alios patres, amicoſque ſuos Deus orare vult, & preces, ſacrificiáque offerre, vt perſpicuè doceat ſeſe, vt minorum miſereatur, in quibus non ſuppetunt ea merita, majorum ſtudio prouocari velle. Habet enim hoc diuinæ prouidentiæ ordo
D.Eccleſ. Hier. c.7.p. mirabilis. Hinc Dionyſius, ſi quis per ſeipſum, inquit, ad Deum accedat, ſanctoſque deſpiciat, hic diuina nunquam familiaritate potietur. Atque, hoc eſt, quod per Prophetam expoſtulat, Quæſiui
Ezec.22. virum, qui ſe medium interponeret, & non inueni.
Eſai.64. Hoc quoque alius propheta deplorat, Non eſt, qui conſurgat, & teneat te. Quin potius improborum præpoſitorum peccatis eo vſque prouocatur ita diuina, vt non ſolum beneficia conferre ceſſet, verum etiam vindictam acceleret. Quare ſeuerè quidem ſed verè Gregorius deterret indig-
1.part. Paſt.c.11. nos præpoſitos, cum ait, Qua mente apud Deum interceſſionis locum pro populo arripit qui familiarem ſe eius gratiæ eſſe per vitæ merita neſcit? Aut ab eo quomodo alijs veniam poſtulat, qui vtrum ſit ſibi placatus, ignorat? Qua in re eſt etiam formidandum, ne qui placare iram poſſe creditur, hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido nouimus, quia cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus

id deteriora prouocatur. Quæ cum ita ſint, ve-
endum profectò, ne Indorum in fide exigui pro-
greſſus, in multis etiam initia non facta, noſtris
nalis meritis coram Deo æqua lance reſpon-
leant. Quo enim hi magis à Deo alieni, & à cœ-
eſti luce ſeiuncti, eo Sacerdotis, & patris me-
ita illuſtriora eſſe oportet, vt quod deeſt illis,
pud optimum patrem Deum ipſe ſufficiat. Dixi *1. Cor. 4.*
ræterea hominibus ſine vitæ integritate prodeſ-
e vix poſſe, quia reuera regnum Dei non eſt in
ermone, ſed in virtute, pluſque commouet vi-
a pura, quam oratio culta. Contra, mores cor-
upti doctrinam ſanam facilè euertunt, & ina-
em reddunt. Sergius quidem Paulus Proconſul *Actor. 13.*
ir prudens tunc credidit admirans ſuper doctri-
a Domini, cum verbis vidit facta ſuccedere. Nos
erò prodigia; quibus Euangelicas voces confir-
nemus, nulla producimus, neque verò eſt opus:
ita vna reſtat ad plenam confirmationem, vt ait
Chryſoſtomus, quæ ſi deſit, cætera ruant, ne- *Hom. 33. in 1. Cor.*
eſſe eſt. Indorum verò ingenium eſſe dixiſſe me
nemini, vt incredibili attentione de factis ma-
orum pendeant, illa obſeruent vigilantiſſimè, in-
e hos iudicant, & aut contemnunt, aut ſuſpi-
iunt, & pro Deo habent. Cuius verò vita deſpi-
itur, neceſſe eſt, vt etiam prædicatio contem-
atur. Non ergo aliis proderit ſine vitæ puritate,
 ſplendore Sacerdos, ſibi autem nocebit pluri-
num, quod eſt diligenter intuendum.

Capvt XIII.

Quòd ij, qui inter barbaros verſantur humanis ad virtutem auxiliis ſint deſtituti.

SVnt intergentes Indorum verſantibus huma-
na ad virtutem adiumenta perpauca, impe-
dimenta permulta. Quo minus oportet eos ſalu-
tis ſuæ negligentes eſſe, ſed & integritatis radi-
ces altas egiſſe, & ingruentium contra ventorun
tempeſtati fortiter repugnare, renouantes d
1.Cor.9. die in diem interiorem hominem, Apoſtoli Pau-
li ſemper memores, qui talis, tantuſque cum eſ-
ſet, caſtigabat tamen & in ſeruitutem redigeba
corpus ſuum,ne cum alijs prædicaſſet, ipſe repro-
bus efficeretur. Quam curam niſi quiſque ſui dili-
gentẽ gerat,cum in Indorum commorantur oppi-
dis parochi,neminem ſunt habituri adiutorẽ.Ma-
gnum virtuti præſidium, ſocietas bonorum. So-
cius exemplo excitat,ſermone recreat,conſilio in-
ſtruit,orationibusadiuuat,authoritate cõtinet,qu
omnia ſolitudini deſunt.Sapienter admonet Salo-
Eccleſ. 4. mon,Melius eſt duos eſſe ſimul quàm vnum. Ha-
bent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. Si vnu
ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cun
ceciderit,non habet ſubleuantem ſe.Horrori peri-
culoque immenſo eſt tanta in parochijs Indorun
ſolitudo. Atque vt mihi quidem videtur,quantun
fieri poſſet danda eſſet opera,ne minus quam duo

degerent

legerent, cum præſertim multa oppida reductio-
ıe iam facta frequentia ſint, quibus vnus mini-
nè ſufficiat. Etenim Chriſtus Dominus diſci- *Matt.10.*
ulos ad prædicandum binos miſit, cum poſſent
amen ſinguli plures populos obire. Sed præce-
tor noſter tum conſolationi, tum cautioni ſuo-
um ipſa ſocietate conſulendum putauit, tum
tiam ædificationi ſecuritatíque externorum. Quã *Act.8.*
ormam tenuêre poſtea Apoſtoli, cum Petrum & *Act. 13.*
oannem mitterent, cum Barnabam & Paulum, *Act. 15.*
um Iudam & Sylam, & rurſus Barnabam & Mar-
um, Paulum & Sylam, atque ita penè perpetuo.
pud noſtros vero Euangelij miniſtros mira
olitudo. Ex qua primùm deſidia paulatim oritur:
einde licentia, cum ſine teſte peccetur, reprehen-
o nulla timeatur, poſtremo iam lapſi ſera, & diffi-
ilis reſipiſcentia cum medico careat. Hinc in
ıalo conſuetudo, boni præterea omnis obliuio,
enique vitæ melioris deſperatio. O quot ita mi- *Zacha.11.*
re corruêre, vt meritò vlulare debeat abies: cum
derit altiſſimas ac nobiliſſimas Cedros Libani
cidiſſe. Non loquor antiqua, non repeto Hero-
s, Tertullianos, Origenes, Nicolaos, Salomones,
eteraque documenta veterum. Recentia & quo-
diana intueor. Et quid obſecro prodeſt homini, *Mat. 16.*
mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ
trimentum patiatur? Imo verò qui ſibi nequam *Eccli.14.*
t, cui bonus erit vnquam? Omnia ergo adiumen-
& præſidia humana, quæ ex aliorum vita,
oribus, doctrina, authoritate proficiſcuntur, de-
nt propemodum parocho Indorum. Quonam
itur modo niſi multum in virtute profecerit,
æque ipſe diſciplinæ cuſtos integerrimus ac vi-

 gilan

gilantiſſimus ſit, ſuſcepto muneri ſine ingenti ſuo damno ſatisfacere queat?

Capvt XIV.

Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurrant?

Atqui ſolitudo etſi omnibus iſtis auxiliis caret, tamen olim expetebatur à multis, propterea quòd etiam occaſionibus laqueiſque vacaret, vbi libidinis, & cupiditatis materia omnis abeſſet. At barbarorum commoratio ita eſt omni humanitate deſtituta ad bonum, vt tamen malum nihil illa magis pertrahat & irritet. Impudicitiæ omnis vorago ingens, vbi hominum timor nullus, fœminarum mira laſciuia & procacitas, pudor penitus omnis ignotus: occaſio frequentiſſima, non tam quæſita ad libidinem, quàm libidinem ipſa quærens. Timor quidem Dei potentiſſimus eſt ad reſiſtendum peccato: At vbi pudore pariter ac metu humano deſtituitur, tum verò vrgetur ipſa facilitate peccandi, facillimè, quæ noſtra eſt miſeria, abiicitur. Vbi enim & tentat procliuitas, & ſuadet impunitas, quid non obtineat illecebra? Quis verò caſtus & pudicus, niſi fugiendo materiã libidinis? Nam ea ſemel admota, quid ſequatur, Salomon, & præcepto monet;
Prou. 6. (Quis ambulabit in igne, & plantæ eius non comburentur?) & exemplo docet, qui & dilectus à
3. Reg. 11. Deo inſigniter, & ſapientia tanta ditatus, & ſenex iam

ım ſuccubuit victus,omnemque illam celebrita-
:m ſuam eius maculæ labe fœdauit. Scripſit qui- *Ioannes Clymacus.*
ım beatus Pater ; pudorem diuinitus datum eſſe
ıulieri,ne,ſi deeſſet ; non fieret ſalua omnis caro.
pud barbaras fœminas pudor tam deeſt ; vt ni-
l hac parte à pecude diſtent : imo verò cum pe-
ıdes pudore non ſuperent ; libidine ſuperant.
uis igitur ex tanto incendio ſoſpes exibit, niſi
ıem gratia diuina protexerit,& quotidiana car-
s mortificatio vallauerit ? Eſt alia quoque ten-
tio grandis,cui ſine magna animi conſtantia re-
ti non poteſt, dominatum exercendi in Indos,
ıorum naturalis atque vſitata ſubiectio,& nulla
reſiſtendum audacia,animos facilè tollit recto-
vt quicquid collibeat, ſine cunctatione ad rem
nferendum putet. Sunt enim qui dominantur
ei ſuorum,qui cum auſteritate imperant, & fas
ıne ac nefas pro ſuo arbitratu ſtatuunt,verè ab
ɔoſtolo deſcripti operarij,qui deuorant ; qui ac- 2. Cor. 11.
ɔiunt, qui extolluntur, qui in faciem cædunt;
i Deo non ſeruiunt,ſed ſuo ventri. Qui ita te- Rom. 16.
re primatum amant ; vt non recipiant quoſvis
os,quamvis vitæ probatæ,& doctrinæ ſanæ, &
opere Dei exercitatos. Inde faſtus quidam in-
ens : Quod ſi quis frater verbum exhortationis
beat ad plebem, ingratè prorſus accipere,inui-
ım concitare, nihil iuris aliis facere. Neque
ıoro eſſe complures, qui coadiutores in Dei
ere non ſolùm accipiant,ſed vehementer etiam
lagitet.Inde quoque cupiditatis habenæ laxiſſi-
e cum campus latè patens occurrat, vbi quic-
id quæſtus exerceri velit,nemo ſit contradictu-
,opera prompta Indorum ad quidvis.Si ſcelera

maiorum diſſimulare pergat,argenti quidvis cor-
radet,ſi mulctare pecunia,ſi ſeruitia imperare,ob
ſequia omnium parata. Denique abſoluti cuiuſ
dam imperij & auaritiæ tam eſt effuſa materia, v
niſi quis temperatiſſimo animo ſit, virtute ian
confirmata, in tranſuerſum breui agi poſſit.

Capvt XV.

Contra abuſus Indicorum Parochorum.

PRæclarè verò ageretur cum rebus Indorum
ſi Sacerdotum ea ſaltem modeſtia eſſet, vt vi
tiorum occaſionibus humanè oppugnarentur, a
non quærerent etiam ipſi de induſtria vitæ ſolu
tioris licentiam accerſentes vltrò ſua damna, pc
Sap. 1. nentes ſponſionem cum morte, & tot & tar
Sap. 14. magna mala pacem exiſtimantes. Neque enim la
queos diaboli effugiunt, fœminas conſortio ſu
Eccl. 42. & vitæ vſibus adhibentes. Quod ſi à veſtiment
tinea, & à muliere iniquitasviri procedit,quæ pc
teſt eſſe caſtitatis tanta cuſtodia,quæ hoſtem pe
petuo inſidiantem, domo,lare, & indiuidua cor
ſuetudine accipiat? Aiunt ſibi nec cibos coque
nec cætera ſeruitia parare debere,ad hos vſus fo
minas neceſſariò adhibendas eſſe. Quaſi verò,
viri iſta præſtare non poſſint, Indi præſertim a
omnia obſequia promptiſſimi. Aut ſi fœminaru
omnino munditias cupiunt,non poſſint anus,qu
neque ignem neque fumum, vt dicitur, parian
reperire. Neſcio an alia in re maiore cura labor
tu

tum ſit ab antiquis Patribus, vix plures aut ſeueriores canones legas, quàm vbi id agitur, ne cum fœminis habitent clerici. In Concilio magno Niceno quam grauiter de ſubintroductis mulieribus clerico vitandis cautum ſit, nemo non nouit. Omnes prouinciales Synodi plenæ ſunt. Patrum decreta vehementer clamant, vnuſque Hieronymus ſatis eſſe poteſt vſque ad inuidiam hoc loco decertans: Hoſpitiolum tuum, inquit, ſcribens ad Nepotianum clericum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant, quia non poteſt cum Deo habitare, qui fœminarum acceſſibus copulatur. Fœmina conſcientiam ſecum pariter habitantis exurit, nunquam de mulierum formis diſputes, fœminæ nomen tuum neſciant, & cætera. Nulla profecto excuſatio hinc admitti poteſt, vbi ſi minus conſcientiæ, famæ ſaltem ſuæ conſulere debet parochus. Negotiationem verò Sacerdotes exercere, atque vſuras inſuper quærere, omnium Conciliorum, atque Pontificum, Leonis præſertim vocibus interdictum eſt, & Pauli ipſius, vel potius Domini, quod ſcirent omnium malorum radicem eſſe cupiditatem, & ſæcularia negotia militiam Dei plurimum impedire. Hîc ego quid commemorem exquiſitas mammonæ artes, emptiones, diſtractionéſque rerum, pacta & conuenta ſecretò inita, argentum ad negotiandum inſtitoribus datum, vt cum fœnore redeat, quod plerúmque meritò nullum redit, & ſorte quoque excluſi, & actione qui ſe ſe eorum fidei dedunt, qui impoſturam facere clerico indulgentiam

Diſt. 32. c. Interdixit. Conc. Aquiſgran. c. 39. Lucius Papa in ep. ad Epiſcopos Galliæ & Hiſpan. Concil. Turon. c. 7. In 3. lib. decret. tit. de cohabitatione clericorum, & mulierum. Hieron. ad Nepotian. ad Ruſtic. ad Paulinũ, & ad Oceanum Gratian. ſub vno textu cõiungit d. 32. c. Hoſpitiolum. 14. q. 4. Quoniam multi. Leo ep. 1. c. 3. & 4.

Conc. Eliber. cap. 19. & 20. diſt. 88. per totam, & lib. 3. decreta. tit. vltimo.

tiam putant? Iam verò auri cum argento permutationes ipſiuſque argenti probati,& puri cum impuro, induſtriam tempora obſeruantem, & fidelium oblationes vendentem, cum Patronis mutua ſub certa lege, & mille alias auaritiæ fraudes recenſere longiſſimum eſt. Itaque illæ potiſſimum Paræciæ Indorum appetuntur, & magno ſæpe ambitu,& pretio obtinentur, quæ licet prouentus habeant fortaſſe minores, negotiandi tamen commoditates vberiores præbent. A Sacerdote vſque ad Prophetam omnes auaritiæ ſtudent,ait ſermo diuinus.En Indici Sacerdotij Charibdis, & Syrtes, ad hos ſcopulos miſeranda, & quotidiana naufragia. Quid verò de aleatoribus? Et hos grauiſſimè damnant Canones, ſed fruſtra, quantum video, ad nos. Ponitur menſa fortunæ, dies noctéſque alea iacitur, colluſores,vt ad cadauer vultures, vndique accurrunt, ſi morantur, etiam accerſuntur.Populare eſt in Sacerdotis domo ludendum. Integri anni ſtipendia vno ſæpe iactu raduntur.Faſtidia plerique ſolitudinis & otij obtendunt, qui ægroti confeſſionem, aut rudis catechumeni inſtructionem,ſi quartam horæ partem excedat, moleſtam,& prolixam accuſant. Inſomnes nocte,multo iam die ſacra peragunt,idque curſim, vt mirum ſit eos pictas chartulas pro ſacris paginis non referre.Non inuehor equidem,neque maledicendi animo iſta depromo. Sed cogor vicem noſtram dolere,qui fabula,& ludibrium facti ſumus vicinis noſtris.Alij verò venationes,aut aucupia exercere honeſtiſſimum ducunt, plus ſæpe in venaticis canibus inſumentes,quàm pauperibus erogantes præſepia ad obequitandum plena,accipitres

Hier.6.

In 6.Syn. gener. c.50. diſt.35.c. Epiſcopus.

Eſai. 65.

pitres magno ſtudio alere,greges Indorum poſt ſe trahere, montium iuga frequentius terere quam Eccleſiæ limina. Aduerſus has ineptias multa quoque ſancita in Conciliis Patrum, Gallicanis præſertim. Sed collapſa eſt iampridem diſciplina Eccleſiaſtica omnis,idem,& ſacerdotes, & præſules, & monachi actitamus. Reprehendi iam illa non poſſunt,quæ cõmunia ſunt omnibus. Itaque is cui paſtoralis Indorum cura committitur, non ſolum contra Diaboli machinas,& naturæ incentiua pugnare debet,ſed iam etiam confirmatæ hominum conſuetudini,& tempore,& turba præpotẽti ſe ſe obijcere,& ad excipienda inuidorum,ac maleuolorum tela forte pectus opponere, qui ſi quid à profano ſuo inſtituto abhorrẽtem viderint, proditorem,hypocritam,hoſtem clamãt. Hæc ergo,quæ breuiter attigi,& in aliis curare,cum eorum forte confeſſiones audierit,& in ſe cauere bonus Chriſti miniſter debet,quod vt pro dignitate præſtet,quãta opus ſit gratia Dei,quanta vitæ obſeruantia,ipſe perpendat. Adijciã deniq; ad calcem ſancti Iſidori ſententiam de ſacerdotij ſanctitate, vt hunc totum locum amplius de Parochi vitæ integritate concludam. Sed quid plura ſubiiciamus, inquit? Si enim is, qui in presbyterio, vel epiſcopatu poſitus mortale aliquod peccatum admiſerit, retrahitur: quanto magis ante ordinationem, ſi peccator inuentus eſt, cauendum eſt, ne ordinetur. Quapropter quia lex peccatores à ſacerdotio remouet, conſideret ſe vnuſquiſque,& ſciens, quia potentes potenter tormenta patientur, retrahat ſe ab hoc nõ tam honore,quam onere. Quid enim erudiendis, atque inſtruendis de virtute populis præerit,

In Synodo Francica, & Sueſſionenſi, & Turo. cap.8. & Foroſulienſ. c.6. De clerico venatore, cap. Epiſcopum, ex Conc. Aurelianenſi.

Etymo. lib.7.c.6.

præerit, neceſſe eſt, vt in omnibus ſanctus ſit, & in nullo reprehenſibilis habeatur.

Capvt XVI.

De Orationis præſidio Euangelizanti neceſſario.

QValem oporteat eſſe miniſtrum ſalutis Indorum, dictum eſt hactenus, dicendum deinceps, quibus præſidiis hanc, quam expetit, Indorum ſalutem conſequetur. Mihi ad tantam rem efficiendam quinque omnino neceſſaria videri ſolent; vt vir Euangelicus oratione Deum ſibi conciliet, Exemplo homines moueat, beneficenti alliciat, Catechiſmo inſtruat, ſacramentis ſanctificet, quæ ſanè ſigillatim Parochos, paſtoréſqu Indorum, quoties res incidit mihi horum conſcientias tractanti, rogare ſoleo, quantum memini, & commendare diligenter. De quibus etian vberius modo diſſerendum puto. Igitur vniuerſæ ſacerdotalis curæ, negotiique gerendi capu orationem eſſe non dubito, modò ea feruens aſſiduaque ſit. Etſi enim omni negotio ſpiritual inchoando, & proſequendo orationis præſidia prima præcipuaq; ſunt, authore Dionyſio, vel potius Chriſto, qui ſemper orare monet, neque vnquam deficere, tamen vbi de conuerſione animarum agitur multo maximè, quòd gratiæ res tota ſit, quæ impetrari precibus poteſt, meritis præueniri non poteſt. Quod ſi non de quavis conuerſione

De diuin. Nom. c. 3.
Luc. 18.

ſione res eſt,ſed de prima,de maxima, de difficillima,quando vocatur infidelis ad Fidem, quando non affectum ſolum, ſed ipſum quoque ſenſum iubetur exuere,& ſeſe penitus abnegare, vt in obſequium Chriſti captiuo intellectu eat, tam eſt profecto orationis ſingulare præſidium,vt qui cætera omnia adhibeat,hanc ſi omittat,nihil acturus ſit in haſta & clypeo veniens, non in Domino fiduciam habens. Neque enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera tua Domine, & illuminatio vultus tui,quia complacuiſti in eis. Plus longè, ſine vlla dubitatione, Paulus orationibus egit, quàm concionibus,plus lachrymis, & gemitibus,quam exhortationibus. Itidemque Petrus, & Ioannes, cæterique militię Chriſtianæ duces.Orationi Stephani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus, ſicut Monicæ matris lacrymis regenerationem ſuam magis acceptam fert Auguſtinus, quam Ambroſij concionibus. Quamobrem ante omnem diuini verbi tractationem orandum ardenter monet idem beatus Pater, Deoque dicendum ex animo,In manu tua Domine ſumus & nos, & ſermones noſtri. Idcirco pro infidelibus tam diligenter ſancta mater orat Eccleſia, vt iidem Cyprianus,Auguſtinuſque notarunt, quod eos tenebris ſuis profundiſſimè immerſos lucem diuinam aſpicere minimè liceat, niſi ſol iuſtitiæ ſedentibus in regione vmbræ mortis clementer illuxerit. Ego P. Franciſcum Xauier,tot millia hominum Chriſto peperiſſe facundia non puto,qui etiam in materno ſuo ſermone non admodum eloquens perhibetur à noſtris,ne dum in aliena lingua barba-

Pſal. 43.

Serm. de bono Patien.

Lib.Conf. lib.4 de Doctrina Chr.c.15. & 30.

Sap. 7.

rica verba vix frangens potius quam proferens; ſed feruentiſſimis certè precibus, ardentibus lachrymis, gemitibus, ſuſpiriiſque ex imo ductis, in quibus totus erat noctes integras peruigil, quibus multo fortius, & continentius Deum pulſabat, quam homines vlla dicendi vi. Atque in hoc ipſo Regno nouimus, qui ſimplici quidem ſermone & imperito, ſed ſpiritu Dei feruens plus in conuerſione Indorum effecerit, quam multi præclari locutores. Immenſum eſſet antiquæ ætatis exempla narrare. Vnus Paulus Apoſtolus pro omnibus eſſe poteſt, cuius in orando incredibile ſtudium pro verbi victoria nullus hominum fide dignum putaret, niſi Spiritu ſancto teſte eum mentiri non poſſe cognoſceret. Euolue ex ordine illius omnes epi-
Rom. 1. ſtolas: inuenies, ad Romanos Deum ſibi teſtē aduocantem, quod ſine intermiſſione ſemper in ora-
1. *Cor.*1. tionibus ſuis memoriam eorum faceret: pro Co-
*Epheſ.*3. rinthiis ſemper gratias agentem Deo: pro Epheſiis genua flectentem, vt Chriſtus habitaret per fidem
Phil. 1. in cordibus horum: pro Philippenſibus omnibus ſemper in cunctis orationibus cum gaudio depre-
*Coloſſ.*1. cantem: Coloſſenſibus non ceſſantem poſtulare,
1. *Theſ.*1. & orare, vt agnitione Dei impleantur: Theſſalonicenſium memoriam facietem in orationibus ſine
2. *Tim.* 1. intermiſſione: Timothei diſcipuli memorem, &
Phil. 1. hunc deſiderantē nocte & die: Philæmonis quoque, & domeſticæ eius Eccleſiæ in orationibus ſemper memorem, quod de Tito quanquam tacet, tamen debemus accipere, qui maior digniorque apud Paulum erat. Nam Hebræorum, quibus de hac re nihil videtur ſignificare epiſtolæ exordio paululum commutato, & propter argumenti ma-

gnitudinem,

gnitudinem, & ſublimitatem ſtylo pene oratorio
magis quam epiſtolari vſus,ad Romanos ſcribens, *Rom. 10.*
an memoria excidiſſet ſibi,ſatis indicat,cum triſti-
tiam ſibi magnam doloremque continuum refert,
adeo vt ſeparari à Chriſto quodammodo pro illis
cuperet, pro quibus dicit quamuis obſtinatis & *Rom. 10.*
duris obſecrationem tamen à ſe fieri ſalutis cauſa.
Galatas,vt ne hos quidem prætermittamus, quan-
quam acriore oratione vtendum ratus pro neceſ-
ſaria obiurgatione, ſuauitatem illam orationum
premendam exiſtimarit, tamen quantum oratio-
nibus adiuuaret, quibus lachrymis proſequeretur,
non ſolum inde diſcimus, quod ſolitudinem ſuam
alibi omnium Eccleſiarum perhibet,verum etiam *2.Cor.11.*
quod materno quodam affectu flebiliter conue-
nit hos, Filioli mei,quos iterum parturio, donec *Gal. 4.*
formetur Chriſtus in vobis. Omnino ſtupore di-
gnum fidemque omnem propemodum ſuperans,
tot Eccleſiarum,tot domorum,tot hominum me-
moriam perpetem in vno Paulo hærere,quos ſem-
per,quos ſine intermiſſione, quos in cunctis ora-
tionibus etiam iuriſiurandi religione interpoſita
ſibi ſcribit eſſe præſentes. Ego Pauli charitatem à
Chriſto deriuatam,qui omnes,cum oraret, nomi-
natim recordaretur electos, eo modo intelligo,
quo immenſum pelagus in ſinum aliquẽ magnum
influit,atque hac orandi diligẽtia,quòd tanta per- *Act.27.*
egerit, deſino penè mirari, qui meminerim ora-
tioni nihil eſſe difficile. Itaque vt ducentarum ſe-
ptuaginta ſex animarum vita mortalis donata eſt
Paulo precanti, ita innumerabilium vita animi
æterna. Quid Petrus, cuius tantus ardor extitit, *2.Petr. 1.*
vt etiam poſt obitum ſuum frequenter ſuos apud
ſe

ſe habiturum polliceatur? Ac certè verum eſſe mi
hi perſuadeo, quod D. Chryſoſtomus ſcripſit pa
ſtores Eccleſiæ ſolere prius atque ſtudioſius ſuorı
in oratione meminiſſe, quam ſui. De Polycarpo
Eccl.hiſt. lib.4. cap.15. Ioãnis diſcipulo Euſebius narrat, cum à lictoribu
quæreretur, martyriumque ſuum adeſſe cerneret
impetrato orandi ſpatio duas horas in comme
morandis Chriſti fidelibus nominatim ſibi com
miſſis exegiſſe, ſui fortaſſe mentione vix habita
Tanta erat in ſuos charitas priſcorum illorum Pa
trum, tantus ardor orandi. Et eſt prorſus verum
Epiſt. 97. quod ad Auguſtinum beatus Innocentius ſcripſit
plus nos proficere alternis, & communibus ora
tionibus, quam ſingularibus, & priuatis. Poſtremo
qui in vocatione gentium laborat, meminerit ſ
Apoſtolorum fungi officio, qui alia alijs omni
demandantes, duo tantum ſibi ſumpſerunt, vt ora
Act.6. tioni & miniſterio verbi inſtantes eſſent. His dua
bus functionibus oratione ad Deum & oration
ad homines Apoſtolica cura definita eſt, quas ſ
quis ſeiungat, ac diſtrahat, tam fieri nequit, vt op
tatam fratrum ſalutem acquirat, quam ſi longun
pelagus enauigare contendens, vel nullà vela ſuſ
pendat, vel plenis velis nauim ſtatione non ſol
uat. Qui velit igitur in Indicana vinea fructuoſ
operari, orandi ſtudium nunquam ſibi intermit
tendum perſuadeat, ſe ipſum verò iuge ſacrifi
cium offerens, lachrimis, fletibus, ieiunijs, vigilijſ
que crebris, atque omni corpuſculi maceration
Deum ſibi propitium reddat, vt Euangelium cre
Marc.9. ſcat, atque fructificet in vniuerſo mundo. Opinor
ſane in illo genere dæmoniorum multa verſari in
ter Indos, quæ non niſi ieiunijs, & orationibus eij
ciantur

[ſ]antur.Inter omnia verò venerabilis illa agni im-
[m]aculati victima principem locum tenet, quam
[P]atri quotidie immolet toto mentis affectu, ple-
[n]ique fiducia,fidentiſſime poſtulãs,vt eos,ad quos
[l]egatione fungitur, filij ſui cohæredes & concor-
[p]orales eſſe dignetur, pro quibus ille ſanguis
[e]fuſus eſt. Fieri non poteſt, vt tali oblatione tam
[b]ene munitæ preces ab eo, qui diues eſt in miſe- Epheſ. 2.
[ri]cordia & propter nimiam charitatem ſuam,cum
[e]t ipſi eſſemus mortui, conuiuificauit nos Chri-
[ſt]o,repulſam ferant.

CAPVT XVII.

De vitæ exemplo.

EX frequenti cum Deo conſuetudine, vitæ
quoque diuinæ guſtus quidam efficitur, &
[q]uamvis ſobrij alijs eſſe pergant, qui alioqui 2.Cor. 5.
[m]ente excedunt Deo, & illius cellarijs ſæpe in-
[t]erſunt, non poſſunt tamen non ebrietatis illius,
[a]que dulcedinis abundantiam eructare, Deum- Cant. 5.
[q]ue redolere. Et quicquid Moyſes caput obue- Pſal. 144.
[li]t, ne fulgoris magnitudine plebis oculos per- Exod. 34.
[ſt]ringat, tamen ex conſortio Dei ita eum immu-
[ta]tum redire neceſſe eſt, vt ne ipſe quidem ſe
[a]gnoſcat, ignorétque faciem ſibi alteram, poſt-
[q]uam diuino colloquio potitus eſt. Itaque ora-
[t]ionis præſidio non ſolum alijs Dei gratia im-
[p]etratur, pro quibus orat, ſed ipſe quoque no-
[u]o igne ſuccenditur, vt vitam cœleſtem, Deo-
que

que dignam inſtituat. Vitæ verò conſpicuam pu
ritatem in Fidei præceptore apud Indos ſummo
pere neceſſariam eſſe vt docendo proficiat, &
aliàs ſæpe iam diximus, & eſt ſæpius adhuc re
petendum, cum nulla alia maior, & certior ſpe
ſit ſalutis Indorũ incorrupto boni paſtoris exem
plo, contra nulla validior peſtis ſtulti paſtori
peſſimo exemplo, quem pulchre ſermo pro
Zach. 11. pheticus idolum potius paſtoris appellat. Aga
ergo ſedulò miniſter Chriſti, vt Chriſtum, vi
ta ipſa teſtetur, vt cognoſcant omnes illius di
cipulum, cuius doctrina gloriatur. Diſcat
Chriſto manſuetudinem, diſcat humilitatem
diſcat perfectam illam, & maximam charita
tem, vt vitam etiam pro ouibus promptè expen
dat. Meminerit operibus bonis ita lucere co
ram hominibus, vt videntes glorificent Patrem
qui in cœlis eſt. Hoc eſſe omnium ad perſuaden
dum potentiſſimum miraculum certò ſciat, quo
cum ex tot tantiſque illius primæuæ Eccleſiæ re
lictum ſit, indefeſſo ſtudio conſeruare debemu
1. Pet. 5. Petrus quidem à Domino paſtor Eccleſiæ vni
uerſæ conſtitutus, paſtores admonet, obſecratque
vt ſe formam gregi ex animo exhibeant, quod i
maiorum exempla intueri ſubditi ſoleant, atqu
inde informare naturaliter mores. Quare fidente
1. Cor. 11. Paulus prouocabat ſuos ad ſe intuendum, Imita
Phil. 3. tores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, & alibi, Ob
ſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis form
noſtram. At quibus in rebus formã ſe præbere vi
1. Pet. 5. tæ miniſtri Chriſti maximè debent? Petrus ſanè fa
ſtum, & importunam dominandi arrogantiam
tum cupiditatis omnis ſuſpicionem vehemente

exagita

xagitat, Neque dominantes, inquit, in clero,ne-
ue turpis lucri gratia. Paulus verò talem ſe ipſe
ommemorat apud Theſſalonicenſes, Neque ali- 1.Theſſ.2.
uando fuimus in ſermone adulationis ſicut ſci-
is,neque in occaſione auaritiæ,Deus teſtis eſt,ne-
ue quærentes ab hominibus gloriam, neq; à vo-
is,neque ab aliis, cum poſſemus vobis oneri eſſe
t Chriſti Apoſtoli,ſed facti ſumus paruuli in me-
io veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos,
a deſiderantes vos cupide volebamus vobis tra-
ere non ſolum Euangelium, ſed etiam animas
oſtras, quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.
Quid non iſto animo Paulus efficeret? Cuius vel
erreum pectus hac tanta dulcedine non molli-
et? Quem ſæculi etiam ſapientem, etiam rerum
ortalium amatorem non vinceret, flecterétque
anta illa integritate,tam mirabili rerum omnium
ontemptu? Verum præter hunc, & ſui & rerum
mnium contemptum,& inflammatam in fratres
haritatem, caſtitatis exemplum peculiariter Ti-
otheo præſcribit, Exemplum, inquit, eſto fide- 1.Tim.2.
um in verbo,in conuerſatione, in charitate,in fi-
e, in caſtitate. Titum quoque eodem modo ad-
onet, In omnibus te ipſum præbe exemplum Tit.2.
onorum operum, in doctrina, in integritate, in
rauitate. Non ſolum caſtitatem omnibus notam
ſſe iubet, ſed integritatem quoque, & grauita-
em,vt nihil leuitatis in eo notari queat,non ocu-
us liberior, non vultus fractior, non verbum pe-
ulantius, nihil laſciuum, nihil impudici cordis
udium redolens extet,ſed aſpectus ipſe, inceſſus,
olloquia omnia plena iucundæ cuiuſdam graui-
atis. Illud ſenis Hieronymi obſeruet, Quicquid

In epiſt. ad Nepotianum. de te probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, an deuita. Denique in his duobus, continentia ir quam, & pecuniæ contemptu etiam opinionei hominum captet. Multa quidem alia Apoſtol *In 1. ad Tim. ho. 18.* crimina obiecta ab aduerſarijs fidei Chryſoſtomı dicit, cæterum cupiditatis, aut impudicitiæ etia ab inimicis,& mendacibus nunquam fuiſſe incı ſatos,quod in his omnes, vellent nollent, teſtim nium veritati dare cogerentur.Id quod in Chriſ Rege noſtro aduertere eſt, cum tamen inuidioſi ſimè,& iniquiſſimè oppugnaretur,ac proſcinder tur ab impijs. Mihi ad hos Indos proficiſcenti ſ pienter quidam noſter ſuggeſſit frater in Orient India diutiſſimè ipſe verſatus, non ſolum verit tem in hac parte, ſed ètiam opinionem ſtudio eſſe quærendam, vt te (ſic enim me ille alloqu batur) hypocritam agere interdum minimè pœn teat, Vt enim virginalis fama, ſic ſacerdotale de cus ſiniſtra ſuſpicione facile violatur.Ita ergo ſe comparet miniſter Euangelij, vt omni moment *1. Cor. 4.* ſpectaculum ſe eſſe Deo,& Angelis,& hominib cogitet.

Capvt XVIII.

De Beneficentia.

Beneficentiam tertio loco numerabamu Quamvis autem ipſa verbi Dei impartitio be neficentiæ ſit præclariſſimæ, neque tam ſtulti ſ mus, vt panem quo venter eſurientis impletur i

eleemo

eleemoſynæ genere præferamus Dei verbo, quo mens diſcentis inſtruitur, vt Auguſtinus admonuit: tamen eam modo beneficentiam propriè nomino, qua fratrum ſaluti fortuniſque conſulimus. Hanc in omni Rectore aduerſus ſubditos magnopere neceſſariam eleganter Gregorius oſtendit. Egentis, inquit, mentem doctrinæ ſermo non penetrat, ſi hunc apud eius animum manus miſericordiæ non commendat. Tunc autem verbi ſemen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Nam quaſi iure vt diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, ſi cura exterioris ſubſidij à paſtore negligatur. De hac externorum bonorum communicatione, & prouidentia Petri Apoſtoli vocem illam accipiendam dicit, Paſcite, qui in vobis eſt gregem prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum. Huc quoque illud adiungit, Si quis ſuorum maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Et certè hunc fuiſſe ab Apoſtolis traditum morem longa ætate retentum, vt Eccleſiæ paſtores de Eccleſiæ bonis, deque ſuis ipſorum egentibus omnibus opportuna ſuppeditarent notius eſt, quam vt Conciliorum decreta innumerabilia, & Eccleſiaſtica geſta referre opus ſit. Hanc ob cauſam Diaconos inter alia creatos ab Apoſtolis conſtat, vt menſis pauperum miniſtrarent, adeoque Agape illa culta eſt tunc, quæ poſtea paulatim elanguit, & quaſi veſtigijs tantum conſeruata eſt, vt nullus inter eos egens eſſe ſineretur. Hac prouidentia Eccleſiaſtica, paternaque miſericordia in pauperes plenę ſunt literæ Sanctorum, Ambroſij præſer-

De Cat. rud. c. 14.

2. lib. Paſt. c. 7.

1. Pet. 5.

1. Tim. 5.

Act. 6.

tim, atque Chryſoſtomi, quam eo proceſſiſſe ſcimus, vt nonnulli Pontifices ſua omnia diſtraherent, quidam ſudoribus ſuis pauperes alerent. Paulinus Nolanus Epiſcopus, vt magni ſcriptores fideque digni referunt, ſeipſum quoque vendendum tradidit, ſeruitutiſque ſuæ pretio inuſitata miſericordia alterius calamitati ſuccurrit. Lōgum eſt, & minimè neceſſarium antiquorũ patrum vel facta narrare, vel decreta relegere, qui eoſdē voluerunt, & verbi Dei ad paſcēdas animas eſſe miniſtros, & bonorum ad ſeruanda corpora diſtributores. Quare etiam OEconomos Chriſti vocandos cenſuerunt. Re autem vera ſi nihil in hac parte nos adiuuaret antiquitas, tamen ipſæ res moreſque Indorum ſatis hoc tempore ſtudioſos Dei miniſtros admonerent excitarentque vt ſi fructum ſpiritualem verbi cupiant, beneficentiam nullo modo ſibi perire patiantur. Nam ſi lucra animarum ſitimus, nulla magis compendiaria via beneficentia. Beneficentia animos facile expugnat, atque deuincit, quicquid vult copioſè perorat, atq; perſuadet. Nā vt in ſuperioribus libris dixiſſe me opinor, ideo Chriſti Apoſtolorumque ſigna, tam ad Fidem aſtruendam fuêre potentia, quod omnia penè vtilitati hominum impenderentur. Inde facile, ac libenter conciliati animi hominum ſalutis conſilia ab optimè de ſe meritis hauriebant. Mortuos, inquit, ſuſcitate, leproſos mundate, infirmos curate, dæmones eijcite, & ad cumulum omnium, gratis accepiſtis, gratis date. Hoc extremum ſi ſynceritate Euangelio digna in Dei præconibus gentes cernerent, quamvis barbaræ, quamvis feræ, breui profecto manſueſcerent, omnique illa feritate depoſita

Greg. 3. Dial. c. 1.
Auguſt. de Ciu.
Luc. 10.

poſita leniſſimo Chriſti jugo victa colla ſummitterent. Et canes & piſces, & ipſi immanes leones beneficia ſentiunt; & ea gratitudinis ſuæ argumenta hiſtoricis conſcribenda dederunt, quæ homines niſi flectant, ſaxeos mõſtrent. Falſa prorſus, & improba ſententia multorum eſt, Indos nihil beneficia ſentire,humanitate non tangi,gratitudinis ne veſtigium quidem oſtendere, quo in eos clementior beneficentiorque ſis,eo deteriores reddi. Sed quamvis nonnulla ex parte de barbarorum ſeruili ingenio, & minimè ingenuo, ita exiſtimare procliue eſt; tamen quod ad cohibenda humanitatis,& beneficentiæ in eos officia attinet, non ſatis vigilanter iſta dicuntur. Namque apud eos, quibus ſe non ſatis Indi committunt,quorum fidem ſuſpectam habent, tenet ſanè vulgaris iſta opinio locum. Libenter enim beneficium accipiunt, breui obliuiſcuntur acceptum, raro, aut nunquam gratiam referunt. Cauſa eſt naturæ ipſorum imbecillitas, & timiditas. Vt enim canis alienus nec mẽſę tuæ aſſuefactus objectam offam, aut fruſtum rapit,atque ita abit,ſi plura non videt: at menſę herili aſſuetus adeſt aliter,herúmque iam ſibi notum ſequitur: ita profecto barbari natura alieni à conſortio, & humanitate non ſe credunt ſibi etiam benefacienti, timentque adhuc potius quàm amant.At ſi longo vſu didicerint te ſibi beneuolum verè, profecto & grati ſunt, & ſe ipſos etiam dedunt. Dicant ſanè Hiſpani, qui Ianaconas experti ſunt,an ſit genus hominum obſequentius, heroque ſuo deuotius? Dicant Patroni Indorum, an ſi ſacerdotem ſibi beneficum,& commodum experti ſunt, non excedentem deplorent, ac *1. Indos domeſticos,ſiue familiares.*

requirant, apud patronos præſuleſque etiam conteſtentur eo Patre nullum ſibi eſſe chariorem. Dicant ſacerdotes ipſi, qui in eos fuêre liberaliores an non ſentiant ad quævis obſequia promptos, an non Dei verbum videant eos libentius ſuſcipere & animum ad noſtra germanè accommodare. Nos certè ipſi exiguum quiddam beneficij impertiti, tamen excedentes, & lachrymas illorum videbamus, & clamores exaudiebamus, & quoſdam longo itinere nos conſectantes vel inuiti retinebamus. Quod ſi illam noſtrorum hominum vrbanitatem, verborúmque elegantiam, atque animi grati ſignificationem officioſam, quia in Indis minus inueniunt, apud ingratos fruſtra beneficia collocari iactant, falsò ſanè in barbarica conſuetudine mores cultiores quærunt, quos ne apud ruſticos quidem ſuos Hiſpani reperiunt. Quod ſi conſtantem æſtimationem benemeritorum librantem omnia iuſtiſſima lance deſiderant, nimium iſtud eſt in ijs præſertim, qui nos longè ſibi duriores, quam humaniores experti ſunt. Sed eſt tamen ſenſus beneficiorum apud Indos, qui ne feris quidem deeſt, ſaltem vt commoditates ſuas cogitantes eos libenter audiant, quos de ſe benemeritos vident. Benemerendo igitur multum ad conciliandas aures animoſque Euangelio proficitur. Quod ſi nihil aliud, certè Chriſtiani nominis honor nos maximè mouere deberet, vt intelligant Indorum gentes non omnes Chriſtianos eſſe auaros, quæſtuarios, alienorum expilatores, quod in pleriſque viderunt: ſed eſſe etiam humanos, beneficos, liberales, qui ſe non ſua quærant. Illos à Chriſto eſſe alieniſſimos, hos

hos Chriſti, & verba, & exempla ſectari, verè enim glorificant Deum, Chriſtúmque magni faciunt, cum tales eius miniſtros vident. Nam illa, quæ de regno cœlorum commemorantur à nobis deque præſentium rerum contemptu, vel non capiunt, vel non facilè ſibi perſuadent, cum ſermo factis euertitur. Ingens Heliſæi laus quòd externum Naamanum lepra mundans argentum aurúmque reſpuerit: graue Giezi facinus, qui Prophetæ Dominíque ſui puritatem, & ſplendorem, argento eius nomine falſo poſtulato offuſcauerit. Itaque perpetua lepra mulctatus etiam poſteros nequitiæ ſuæ teſtes reliquit. Id nunc fit à pleriſque, qui Chriſti ſe ſeruos profitentur, & quam eorum Dominus pecuniam repudiauit beneficio liberaliſſimè collocato, hanc iſti repetunt illius nomine, ſed lepra impleti infidelitatis ſuæ pœnas iuſtiſſimas dant. Infidelitatem qui in alijs curant, infideles ipſi, eorúmque tota poſteritas. Ergo operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, neque pigeat Euangelicum miniſtrum ægrotum viſitare, xenio aliquo recreare, famelicum cibario ſaltem pane paſcere, nudum operire, pauperem, cui non eſt adiutor, à diuitum calumnijs, & potentia eripere, pro afflictis principem magiſtratúmve conuenire, cœlibes matrimonio honeſtè quæſito collocare, rem familiarem conſilio augere, morientibus ſedulò & benignè aſtare, ſepulturam curare, eos, qui quæruntur ad mortem, eripere, lites & diſſidia componere: omni denique officij genere cumulatè proſequi, ſiquidem certiſſimè ſciat Chriſto Chriſtianæque religioni honorem maximum, ad ſpiritualem fratrum

4. Reg. 5.

Gal. 6.
Eccli. 7.

ſalutem viam apertam, ſibi præmium copioſum parari, ſi verum illud eſt, quod veritas dixit, Quod
Matt.25. minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis.

Capvt XIX.

De correptione & diſciplina.

1.Theſ.5. Cvm verò Chriſtianæ dilectionis ſit non modo conſolari puſillanimes, ſed etiam corripere inquietos, hanc quoq; beneficentiæ partem, quæ perperam admiſſis corrigendis inſiſtit, minimè ſibi prætermittendam parochus exiſtimare debet. Ac ſicubi diſciplinæ ſeuerioris cura adhibenda eſt, ea profectò opus eſt maximè in natione Indorum, quòd & natura ſeruili, & moribus plerumque puerilibus ſint qui ſeſe ita comparant, vt niſi timoris ſtimulis excitentur, facilè de via deflectãt, aut pigri conſiſtant. Rectè prorſus Salomon ſcri-
Prou.29. pſit, Virga & diſciplina tribuunt ſapientiam, &
Prou.22. alibi, Stultitia colligata eſt in corde pueri, ſed virga
Prou.29. diſciplinæ fugabit eam, & rurſus, Non emendabitur verbis ſeruus durus. Seruus non poteſt verbis
1.Cor.4. erudiri. Paulus quoque Apoſtolus non ſolum manſuetudinis ſpiritum, ſed virgam quoque præfert interdum. Sed quomodo & quatenus caſtigatione vtendum ſit ſacerdoti Dei, id certè quæritur. Plerique perſuaſi niſi per vim & metum nihil ſe apud Indos proficere, vſque ad plagas deſæuiunt, neque verentur Deo ſacratas manus, in colaphos ſuorum vertere. Rem prorſus inhoneſtam,

neſtam, & ſacerdotali authoritate maximè indignam eum, qui patris nomen vſurpet, qui Chriſti teneat locum, tam vilem carnificinam exercere. Apoſtolus quidem inter cætera, quæ in eo qui Eccleſiaſticæ familiæ præficiendus ſit, requirit, hoc etiam meminit, Ne ſit percuſſor, ſiue vt legit Ambroſius, verberator. Ac ne quis interpretetur in ſubditos talia exercere licere peccantes correptionis gratia, id quoque Canon Apoſtolorum, cuius à Taraſſio Patriarcha in ſeptima Synodo mentio fit, diſertè prohibet. Cuius verba, vt à Gratiano in decretis referuntur, ſunt hæc, Epiſcopum aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per huiuſmodi volentem timeri, dejici ab officio ſuo præcipimus, quia nunquam nos docuit hoc Dominus, ſed econtrario ipſe cum percuteretur, non repercutiebat, cũ pateretur non comminabatur. Quod ſi vniuerſe Apoſtoli miniſtros Dei ab eiuſmodi violentijs abſtinere voluerunt, profectò noſtrorum Sacerdotum percutiendi ac ſæuiendi licentiam grauiſſimè accepturi fuiſſent, cum & ſe infeſtos & prædicationem ſuam odioſam reddant, quod ad magnam pertinet Euangelij iacturam. Ferè enim Dominos magis, quam Patres, & vltionem potius quærentes ſuam, quam ipſorum emendationem Indi arbitrantur. Adde quod à cæteris Hiſpanis vexati, niſi Sacerdotum benignitate reuocentur, Chriſtianum nomen exhorreſcunt. Ipſi quoque parochi præter inſigne dedecus, quo ordinem ſuum afficiunt, vt in Concilio Bracharenſi legimus, aliorum apparitores effecti, etiam iracundiæ flammas excitant, vt

Tit. 1.

7. Synod. act. 3.

Diſt. 45. c. Epiſcopum.

Diſt. 45. De clerico Percuſ. cap.

c. Si quis. ex Conc. Agathẽſ. Cap. 116.

vt & animo perturbati, & vultu ipſo indecori paſſim tumultuentur. Quibus ex cauſis omnibus prouidenter in Concilio Limenſi ab omni cæde, verberibus, detonſione comæ, cæteríſque in Indos deſignari ſolitis abſtinere parochi iuſſi ſunt, mulctandi, ſi ſecus faciant, ſuorum præſulum arbitrio. Hîc iam vociferantur plurimi ſibi omnem docendi, & emendandi ſuos facultatem eripi, Indos niſi Sacerdotem timeant, pro nihilo illius monita habere, facile iuſſa contemnere, ſi impunè ſe abituros intelligant, nihil boni ſponte facturos, quo liberalius cum ijs agitur, eo deteriores reddi. Pueros eſſe moribus, & ingenio, puerorum more tractandos; qui niſi præceptoris flagellum præ oculis habeant, neque diſcere, neque parêre ſciant. Vbi primum Indus intelligat nihil ſibi à parocho ſuo timendum, neque ad Miſſam venire diebus feſtis, neque ad doctrinam conuenire, neque confeſſiones curare, Chriſtianæ omnia religionis officia flocci facere, ebrietatem inuerecundè ſectari, inſanire in fœminas, ſuperſtitionem cultúmque antiquum repetere, ariolos ſuos conſulere, ſimulacra adorare, omnem diſciplinam, fidem denique ipſam funditus perire. Hæc ſe & olim expertos, & quotidie experiri certiſſime. Itaque Sacerdotum manus qui à ſupplicio Indorum cohibent, nihil aliud quam Indorum manus in nefas omne diſſoluere. Quorum profectò non poteſt contemni oratio, aut omnino conficta reputari. Quamvis enim illi pulſando cædendóque excedant, tamen hi cum digna ſæpe vindicta admittunt, tum niſi vindicetur, facile verba contemnunt. Indigent ergo ſeueriore interdum diſciplina, indigent prorſus

ſus. Horum verò crimina aut negligentiam ſpirituali gladio (quod eſt Eccleſiæ proprium) vlciſci minime expedit. Nam interdicta Eccleſiaſtica, excommunicationes ac cenſuras ſi pro vindicta iubeantur excipere, facile paruipendent, quia harum vim neque vident neque agnoſcunt, & ad ſuperſtitionis ſuæ tenebras facile ſuntredituri Eccleſiæ luce interdicti. Vt ergo belluas caſtigare ſolemus plagas infligendo, quæ multum ſenſus ac doloris habeant, periculi minimum, eſſétque reprehenſione digniſſimus, ſi quis phrenetico aut inſano correptionis gratia gladium iugulo admoueret, aut mucronem pectori opponeret, ac non potius verberibus tutò ſæuiret in ſuras aut ſcapulas, quòd illic mentis inops necem citius, quam correctionem admitteret, hîc contra ſalutis cauſa dolor ipſe fieret; ita ſanè in nouos Eccleſiæ paruulos minimè oportet cenſuris agere, quarum diſcrimen ſine emendatione adirent, magíſque corporeæ ac ſenſibiles pœnæ infligendæ ſunt, quibus & læduntur nihil, & multum omnino adiuuantur. Eam ob cauſam ſanctiſſimi Romani Pontifices cum Hiſpanos interdicti aut excommunicationis cauſa teneret obſtrictos, peculiari priuilegio neophitos hos minimè comprehendi voluerunt. Conſequens ergo eſt, vt corporalibus pœnis in officio barbari continendi ſint. Eas verò à Sacerdote irrogari excluſum eſt ſupra. Quid igitur? Non paruæ occurrunt anguſtiæ, cum hinc Sacerdotalis dignitas, & paterna beneuolentia neceſſariò conſeruanda, inde diſciplinæ neceſſitas, ingeniúmque ſeruile concertent. Primum igitur, quod ſu-

periore

periore libro diſſerebam, prætore ac iudice ſæculari opus eſſe ad diſciplinam Indorum, hic profectò quam verum ſit; dilucide patet. Horum enim propriè intereſt iſta vindicare & plectere. Hos igitur adminiſtros eſſe Sacerdotum æquiſſimum eſt, & quicquid durius deſignandum erit in noxios, ſæculari potius manu intentari. Deinde quoniam & prætores omnibus populis adeſſe non poſſunt, & occurrunt quotidie peccata leuiora, quæ correptione quidem indigent, ſed non illa aſperiori & iudiciaria, vt cùm ad rem ſacram non venit; aut Catechiſmo abfuit: tum etiam ſunt quædam, quæ à ſæcularibus vindicari nullo modo debent, quòd illorum forum recuſent, vt cum Quadrageſimalem confeſſionem Indus neglexit, cum impedimenta matrimonij non dixit ſciens, cùm religionis Chriſtianæ ritum contempſit, cum aruſpices & veneficos conſuluit, & multa talia, tunc ſanè Eccleſiaſtico iudicio in tales animaduerti oportebit. Ac mea quidem ſententia taxatas iam ac definitas pœnas decreto publico eſſe oporteret talibus criminibus, quæ ſciret Indus ſeſe certò ſubiturum, cum illud aut illud admitteret. Fieret hoc modo vt plus timoris pœna iam propoſita incuteret, tum minus odij contraheret parochus executionis mandans, quod eſſet lege decretum. Non enim tam ipſe tunc vindicare quam lex videretur, atque ita & terrori eſſet ſupplicij irrogatio & minus infeſtus, qui imperaret. Quam ob cauſam in Synodo Prouinciali pœnas eſſe taxatas certis criminibus credo, tametſi parum eæ curantur, ſed ſuum potius Parochus quilibet iudicium ſequitur, aut etiam

iracundiæ

iracundiæ legem. Poſtremò ſiue publico canone ſint pœnæ decretæ, ſiue priuata ſententia decernantur, illud modis omnibus obſeruandum eſt, vt nihil parochus manu propria vindicet. Id enim & odioſum eſt, & indignum, & valde periculoſum. Iubeat vero ipſe quid facto opus ſit: Apparitor autem aut Fiſcalis aut Lictor aut Guatacamaius iuſſa faceſſat.

CAPVT XX.

Quid obſeruandum in correptione Indorum.

QVa in re tria præcipienda ſunt. Vnum vt cauſas vindictæ exponat, & intelligant ipſi, qui corripiũtur, mitius ſecum agi quam pro merito. Et ne tam iracundiam, quam diſciplinam interpretentur, non iraſcatur & ſæuiat in ſuis, ſed in Dei offenſis. Turpe enim eſt valde, vt, ſi mox atque Indum mulæ ſuæ fœnum ferre ceſſantem viderit, aut non promptè imperatos cibos afferentẽ, nimis ſæuiat; eundem mox & adulterum, & idololatram ſciens vix contingat. Hinc odia exardeſcunt in parochos, hinc omnis diſciplina contemnitur. Magnopere ergo curandum eſt, vt caſtigatio diſciplinæ cauſa adhibita, non vltionis, aut iracundiæ impetum præſeferat. Secunda præceptio eſt, vt confeſſionis Sacramento, & exiſtimationi diligentiſſime conſulatur. Ea enim ſunt ignorantia iſti, vt facile ſibi perſuadere poſſint, cùm ad confeſſiones

faciendas

faciendas accedunt, Patrem, quæ ex illis audiuerit, acriter poſtea vindicaturum, ac propalaturum. Itaque hoc timore correpti ſimul conſcientiæ ſuæ vulnera non admodum curantes, facile fictas ac mendoſas confeſſiones facient, rarè veritatem integrè aperient Sacerdoti. Qui etſi multum culpandi in tanto ſacrilegio forent, tamen quod negare non poſſumus, ex duritia & imprudentia parochorum occaſionem non exiguam tam magni ſui exitij haberent. Hoc ergo quod eſt omnium grauiſſimum, in Sacerdotali ſeueritate incommodum modis omnibus cauendum eſt. Ac præſtat omnino diſciplinæ neruum tantiſper debilitari, & infringi, quam tam ſalutaris, támque neceſſarij ſacramenti exiſtimationem prodi. Sed poteſt vtrique rei conſulere prudens charitas, ſi confeſſionis forum longè diuerſum eſſe & verbis, & re ſæpe perſuaſerit, ſi nihil in confeſſione auditum, etiam alioqui cognitum plectat, vt magis aſylum quam proditionem confeſſionem eſſe cognoſcant, ſi blande illic, & paterne ſe gerat, ſi inſtante confeſſionum tempore à ſeueritate abſtineat, ſi ſe grauiſſimas pœnas daturum doceat ob tenuiſſimam auditæ culpæ reuelationem. Poſtremò perſpiciendum eſt, vt ſupplicij modus is ſit, qui ſemper paternam & Eccleſiaſticam clementiam redoleat. Argenti modica quædam mulcta, coniectio diurna in compedem, plagæ aliquot interdum inflictæ, ſæuiſſimum omnium crinium detonſio, quæ extremæ ignominiæ apud Indos loco eſt. Neque mirandum aut ab Eccleſiaſtico inſtituto alienum exiſtimandum, ſi id genus pœnæ adhibeantur, cum ſacris & antiquis canonibus
non

non rarò verberum mentio fiat. Nihil enim quod ad continendos in officio homines valere poteſt, Eccleſiaſtica cura à ſe alienum putat. Sed quicquid in hac tam magna quæſtione præcipitur, imbecille eſt, & ieiunum, niſi vnctio ſpiritus accedat, quæ doceat de omnibus. Magnus enim eſt doctor Charitas, vt ſanctus Chryſoſtomus ait. Hæc cum ſyncere & germane ſalutem ſuorum affectat, docet plenius & certius, & quando indulgendum, & quando vindicandum, & quomodo, & quatenus. Huic vni rectè ea omnis cura committitur, vt lucrifacere fratrem cum minimo ipſius diſpendio ſtudeat.

Diſt. 45. c. Cum beatus.

Homil. 33. in 1. Cor.

CAPVT XXI.

De Catechiſmo & Catechiſtæ tædio leuando.

DEinceps de catechizandi cura dicendum eſt, quò cætera, quæ dicta ſunt, omnia penè referuntur. Eſt autem ea pars, vt neceſſaria maximè, ita moleſta & laborioſa ſummopere, ſi qua opus eſt diligentia tractetur. Multa enim ſunt quæ faſtidium faciant, multa quæ quamvis promptum, & alacrem Catechiſtæ animum retardent atque debilitent. Et re quidem vera detracta illa quæſtus ſpecie, quæ plerosque ad id oneris ſuſtinendum mouet, ac multò longius relegata diſſolutè flagitioſéque viuendi licentia, quæ non paucos allicit, ſi modeſtè temperantérque viuendum eſt,

vt Euangelij miniſtrum decet, magnum eſt & perdifficile inter Indos velle verſari, & in iis inſtituendis perdurare, propterea quod genus vitæ tum iniucundum, tum humile, tum verò moleſtiis plenum apparet. Sed huic morbo ante omnia occurrendum eſt, & remedia quærenda ſecundum Deum, quibus ea peſtis depellatur ex animo. Solet autem tædium, & triſtitia partim ex opere ipſo catechizandi naſci, partim ex Indorum ingenio, & natura. Opus quidem ipſum rudes imbuendi moleſtum eſt, quòd eadem ſæpius ac propemodum ſemper inculcanda ſunt, tritáque illa valde, & elementa ſermonum Dei, neque his omiſſis ad perfectiora ferri conceditur, ſed lac ſemper paruulis in Chriſto oportet dare. Huius autem ægritudinis leuandæ remedia ex nullo alio melius petere poſſumus quam ex B. Auguſtino in eo opere, quod de hoc ipſo argumento, id eſt, de catechizandis rudibus ſcripſit, vbi inter alia ſic ait: Iam verò ſi vſitata & paruulis congruentia ſæpe repetere faſtidimus, congruamus eis per fraternum, paternum, maternumque amorem, & copulatis cordi eorum etiam nobis, noua videbuntur. Tantum enim valet animi compatientis affectus, vt cum illi afficiuntur nobis loquentibus, & nos illis diſcentibus, habitemus in inuicem, atque ita, & illi quæ audiunt, quaſi loquantur in nobis, & nos in illis diſcamus quodammodo quod docemus. Nonne accidere hoc ſolet cum loca quædam ampla & pulchra vel vrbium, vel agrorum, quæ iam nos ſæpe vidēdo ſine aliqua voluptate præteriebamus, oſtendimus eis, qui antea nunquam viderant, vt noſtra delectatio in

Cap. 12. de Cat. Rud.

in eorum delectationis nouitate renouetur, & tanto magis quanto ſunt amiciores? Quanto ergo magis delectari nos oportet, cum ipſum Dominum iam diſcere homines accedunt, propter quem diſcenda ſunt, quæcunque diſcenda ſunt, & in eorum nouitate innouari? Huc accedit ad comparandam lætitiam quòd cogitamus & conſideramus, de qua erroris morte in vitam fidei tranſeat homo. Idem in eodem opere, Cogitemus quid nobis prærogatum ſit ab illo, qui demonſtrauit nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, qui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiẽs & cætera vſque ad mortem Crucis. Quam ob cauſam? Niſi quia factus eſt infirmus infirmis, vt infirmos lucrifaceret? Audi eius imitatorem alibi etiam dicentem, ſiue enim mente exceſſimus, Deo, ſiue temperantes ſumus, vobis. Charitas enim Chriſti compellit nos iudicantes hoc, quia vnus pro omnibus mortuus eſt. Quomodo enim paratus eſſet impendi pro animabus eorum, ſi eum pigeret inclinari ad aures eorum? Hinc ergo factus eſt paruulus in medio noſtrum tanquam nutrix fouens filios ſuos. Num enim delectat, niſi amor inuitet, decurtata & mutilata verba immurmurare? Et tamen optant homines habere infantes, quibus id exhibeant. Et ſuauis eſt matri minuta manſa inſpuere paruulo filio, quam ipſam mandere ac deuorare grandiora. Non etiam recedat de pectore cogitatio gallinæ illius, quæ languidulis plumis teneros fœtus operit, & ſuſurrantes pupulos confracta voce aduocat, cuius blandas alas refugientes ſuperbi præda fiunt ali-

Cap.10.

Phil.2.

2.Cor.5.

1.Theſ.2.

Mat.23.

1. contem- tibus. Si enim intellectus delectat in penetralibus
platio. ſynceriſſimis, hoc etiam intelligere delectet, quomodo charitas quãto officioſius deſcendit, ad infima, tãto robuſtius recurrit in intima per bonam conſcientiã, nihil quærẽdo ab eis, ad quos deſcendit, præter eorum ſempiternã ſalutem. Hæc ſapiẽtiſſimus, & Dei amantiſſimus Pater, quæ ſi tranquillo animi vultu non obiter inſpiciantur, vel ſola ſufficiunt omnem mærorem, faſtidiúmque depellere, & ad nutriendos paruulos Chriſti magna ſuauitate inuitare. Neque aliena ab his aureum illud Chryſoſtomi flumen: Non eſt, inquit,

Hom. 33. in 1. Cor. charitas faſtidioſa (ſic enim legit ille in Paulo,

1. Cor. 13. quod nos. Non eſt ambitioſa) Maiores natu videmus ſapientia præcellentes viros cum liberis ſuis ſæpe balbutire: & id cum faciunt, nec reprehendit eos quiſquam, neque ipſos rei illius pudet, ſed digna laude adeo videtur, vt quanquam improbi ſunt, qui inſtituuntur, perdurent tamen ipſi hortando, turpia caſtigando, horum illos nihil pudet. Non eſt enim faſtidioſa charitas, ſed alis aureis omnium quos complectitur, vitia tegit. Ita Chryſoſtomus charitatis ingenium exprimit. Quare neque infantilia dedignatur, neque aſſidua repetitione tædio afficitur. Eadem enim repetere mi-

Phil. 3. hi quidem non pigrum, inquit, vobis autem neceſſarium. Nonne videmus artifices eadem ipſa cum faciant, & modo eodem repetant, nihil tamen faſtidire, ſed lucro potius intentos vehementer delectari? Nam & cytharœdus, & cantor, & grammaticus, & ludimagiſter rudimenta eadem inculcare non moleſtè ferunt, quod ea docendo quæſtum ampliorem faciunt. Et prorſus in

doctrina

doctrina Christi, quæ à laceſſente iam aut defeſſo dicuntur quæque ipſemet languida putat, ea ſæpe vehementius Deo ita agente, auditorum animos permouent. Quoties nobis accidit, cum confeſſiones peccatorum audimus, & feſſi iam alios excipimus, tam nobis frigide loqui videri, & faſtidiosè, vt ipſi nobis diſpliceamus, & tamen illa ipſa languens, vt nobis videtur, & toties ſingulis repetita exhortatio, præter ſpem noſtram, lacrymas ac ſingultus intimos excitat, declaratque re ipſa pœnitens noua illa ſibi & mirabilia videri? Mihi quidem ſæpe ita euenit, & tamen ſæpe contra, cum mihi ardenter agere viderer, & ad flectendum quoque lapidem efficaciter loqui, intuens vultum auditoris, deprehendi oſcitantem, vt ſatis mihi perſuaderem, neque qui rigat eſſe aliquid, neque qui plantat, ſed eum qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, & dat fructum, cum vult. Ipſum ergo repetendi, & inculcandi eadem tædium magnæ mercedis eſt, & fructum habet copioſum. Quòd ſi abiectum & indignum nobis puerilia iſta tractandi munus recuſamus, præterquam quod & charitatis vacui, ſuperbiæ pleni, nobis ſuſpecti eſſe debemus, & ſtulti prorſus qui certa lucra non amemus, incerta magis & periculis plena ſectemur, hoc igitur vt omittam, quæſo honor & dignitas, apud quem tandem æſtimatorem collocanda eſt? Deúmne, an homines iudices intuebimur? Siquidem hominum iudicium reſpiciamus, nihil abiectius Pauli officio, quippe cum pro magno diceret, Non erubeſco Euangelium, &, Noli erubeſcere teſtimonium Ieſu Chriſti, neque me vinctum eius. Talis erat apud homines exiſtima- *Rom. 1.* *2. Tim. 1.*
 tio

tio prædicationis Euangelij. At apud Deum ? N
hil Apoſtolatu maius in terris. Principes conſt
tues eos ſuper omnem terram. Paruulos igitu
Chriſti Euangelij lacte nutrire, vile: Indos, ger
tem deſpectam & ſordidam erudire, viro graui ir
dignum. Ita ſanè mundus exiſtimat. At apu
Deum nihil ſublimius, nihil glorioſius, & reue
rà in Eccleſia Dei nihil Apoſtolicum magis. Ho
enim proprium Apoſtolorum eſt. Neque enir
1. Cor. 2. Paulus tantum ſuum eſſe putabat ſapientiam lc
qui, ſed parcè id quidem & raro nec niſi inte
perfectos. Cæteris verò quid ? Nihil, inquit, m
arbitratus ſum ſcire inter vos niſi Ieſum Chri
ſtum, & hunc crucifixum. Ne ergo vile habeatu
officium, quod non Angelis modo commiſit, ſe
& Chriſtus ipſe ſuſcepit. Quantoque quis maio
eſt, tanto eum magis decet ad iſta deſcender
exemplo Chriſti, vt Auguſtinus optimè admo
nuit. Quod ſapienter cùm ſecum reputaret pa
rens noſter Ignatius Societatis Ieſu inſtitutor fir
miſſima ac perpetua conſtitutione ſanxit, vt qui
cunque profeſſionem facerent, qui gradus eſt ir
noſtra ſocietate ſublimior, cæteris votis ſuis con
Part. 5. Conſt. ceptis & hoc expreſsè adiiceret. Et promitto
peculiarem curam circa puerorum eruditionem
Vt norint noſtri omnes rudimenta Chriſtiana
doctrinæ non ſolum viros, quibus diſcere opus ſit
ſed etiam pueros docere tam eſſe ſuum, vt niſi fi
de Deo violata, huic muneri deeſſe non poſſint
Itaque nobis non iam de laude, de palma cogi-
tandum eſt, cum ad rudes catechizandos accedi-
mus, ſed de fide potius liberanda. Euangelizand
enim paruulis neceſſitas nobis incumbit, & va
nobis eſt, ſi non euangelizemus. CAP

CAPVT XXII.

De fructu ex catechizandis Indis ſperando.

NIhil tamen æquè laborem catechizandi auget & tædium, ac ea cogitatio, quòd operæ retium non ſuccedat. Hoc etiam Auguſtinus adertit. Facit, inquit, loquenti tædium auditor imiobilis, non quia humanæ laudis nos auidos eſſe ecet, ſed quia Dei ſunt, quæ miniſtramus, & uanto magis diligimus eos, quibus loquimur, nto magis cupimus, vt eis placeant, quæ ad eoım porriguntur ſalutem: quod ſi non ſuccedit, ontriſtamur, & frangimur, quaſi fruſtra operam onteramus. Huic moleſtiſſimæ cogitationi ita ccurrit. Conſoletur nos, inquit, Dominicum ud exemplum, qui offenſis hominibus ex vero ſuo, & tanquam durum refugientibus, etiam s, qui remanſerant, ait, Nunquid & vos vultis ire? Satis enim fixum atque immobile debet rde retineri Hieruſalem captiuam ab huius ſæli Babylonia decurſis temporibus liberari nulmque ex ea eſſe periturum; quia qui perierat, n ex illa erat. Firmum enim fundamentum Dei t habens ſignaculum hoc, Nouit Dominus, qui nt eius, & recedat ab iniquitate omnis, qui incat nomen Domini. Iſta cogitantes & inuontes Dominum in cor noſtrum minus tenebius incertos exitus ſermonis noſtri propter inrtos motus auditorum, delectabitque nos ipſa

De catech. rud. cap. 10.

etiam perpeſſio moleſtiarum pro miſericordi ope
re, ſi non in eo noſtram gloriam requiramu
Tunc enim eſt verè opus bonum, cùm à charita
te iaculatur agentis intentio, & tanquam ad lo
cum ſuum rediens, rurſus in charitate requieſci
Hæc Auguſtinus. Itaque perſuadere in primis ſib
Dei ſeruus debet laborem ſuum, ſiquidem De
placet, nunquam eſſe inutilem poſſe: fructu
verò in electis eſſe certum, propter quos omni
2. Tim. 2. libenter ſuſtinere debet vt Paulus: in cæteris
non conſequatur quod cupit, non eſſe mirandum
cùm & Apoſtolis id crebrò contigerit, & Ange
lis, qui vident faciem patris in cœlis, qui cum im
piis etiam ad tutelam dati ſunt, nihil prætermi
tunt, quod ad illorum ſalutem pertinet iuxta pra
ſcriptum Dei, cum tamen tam multos perire v
deant. Quin ipſe quoque Angelorum Domini
idem tolerauit in ſe, qui non ſolum diuina ſu
concione de pane vitæ non flexit animos hom
num, ſed etiam, quæ eorum prauitas eſt, mag
alienauit à ſe. Conſtantem verò Dei prædicato
rem docens, & non hominum gloriam quærer
Ioan. 6. tem, conuerſus ad reliquos dixit, Nunquid & vo
vultis abire? Vt intelligamus ardorem quidem
proximos lucrandi maximum eſſe debere, ſed ta
men cum per te non ſteterit, quominus vota ſuc
cedant, ſummè quietum atque tranquillum. No
enim, vt dixi, perire poteſt charitatis opus. Hæ
igitur humiliter primum cogitanda ſunt. Deinc
1. Cor. 9. quoniam debet qui arat, arare in ſpe fructus pe
cipiendi, certò ſibi perſuadeat Catechiſta fructu
futuros maximos, atque mirabiles laboris ſu
Nam ſi opinionum vel ſegnitie, vel ambition

ortarum

ortarum caligo pellatur, ſereniſque oculis res Indicæ iudicentur, non eſt dubitandum, quin labore, & moleſtia longè maior appareat quæſtus animarum. Hoc non ſolum viri religioſiores, & experiuntur, & prædicant, verum etiam prudentiſſimus quiſque ſæcularium, qui diuturniorem vſum horum habere potuerunt. Et ſurgit quidem paulatim, ſed quotidie maior copioſiorque meſſis, ac pro ingenio, & natura iſtorum etiam gratia ipſa lenta & ſuſpenſa quodammodo videtur, re tamen vera non ceſſat. Tolle auaritiam, adhibe vitæ integræ exemplum, pro captu Indorum opiniones eorum vanas refelle, viam veritatis demonſtra, atque his diligenter inſiſte miniſter Euangelij, ita ego te fruar Domine Ieſu Chriſte, vt copioſam meſſem, & lætam futuram intelligo. Sed nos cito operando ceſſamus, & properatas, ac plenas fruges ſtatim volumus. Non eſt autem tale Regnum Dei, prorſus non eſt tale, ſed quale Chriſtus expoſuit, Sic eſt, inquit, Regnum Dei, *Mar. 4.* quemadmodum ſi homo iaciat ſementem in terra, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat, dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Aduertamus obſecro noſtrum eſſe ſementem iacere in terram, idque iuxta Eccleſiaſten mane, & *Eccl. 11.* veſpere eſſe faciendum, quia neſcimus quid magis oriatur hoc an illud, & ſi vtrumque ſimul, melius erit. Itaque etſi dormiendum eſt aliquando, & vacandum Deo, ſed tamen nullo modo ab opere ceſſandum, ſed ſurgendum nocte, & die. Et licet ſemen ſepultum lateat, neque nos

laboris noſtri ſucceſſum videamus, ſuſtinendum tamen eſt, quia nobis etiam neſcientibus ſemen germinat, & increſcit. At neque properandum eſt nimium, neque ſtatim plenæ maturæque fruges expectandæ. Sed primum herbam quandam cuiuſdam externæ ſpeciei, & ſignificatæ Chriſtianitatis gratè accipiamus, mox calamum viſuri robuſtioris fidei, poſtremo plenos gratiæ, & charitatis fructus demetemus. Hoc non in vno quovis homine tantum ſaluator noſter voluit intelligi, ſed multò magis in ipſa hominum multitudine, quam Euangelici ſeminis iactus attingit. Senſim enim vocatio Dei vires ſuas exerit, & euulſis tribulis, & carduis errorum præparatur terra futuræ ſementi Fidei, ſenſimque cœlitus affluente diuini fauoris imbre, nouum germen in Chriſto oritur, creſcit, matureſcit in frugem. Ergo cœleſtis oraculi perſpicua promiſſione confirmatus Euangelicus operarius certiſſimè intelligat laborem ſuum non eſſe inanem, ſed magna emolumenta ſalutis hominum allaturum, quia qui promiſit, fidelis eſt, & negare ſe ipſum non poteſt, tametſi ſucceſſum interdum ipſe non videat quam vellet citò, interdum ne tarde quidem fortaſſis, quia fieri poteſt, quod Euangelium habet, vt alius ſit, qui ſeminat, alius qui metit. Sed qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Non tamen ſibi ſoli metit, mercedemque accipit, ſed potius vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit. Siquidem omnes in Chriſto vnum ſunt. Addo etiam in præſenti fructum laboris ſentiri, & cum magna ſuauitate decerpi ab iis, qui curam ſuam iactant in Domino, & commiſſo officio

Ioan. 4.

non

non deſunt, ſi qua decet patientia, & longanimitate, quos Deus expectat, ipſi quoque expectare non dedignentur. Neque enim fructus affertur niſi in patientia. *Luc. 8.*

Capvt XXIII.

Quid reſtet de Catechiſmo dicendum.

HOc animo inſtructus qui ad erogandum diuini tritici menſuram accedit alacer, ſiquidem hilarem datorem diligit Deus, quid traditurus ſit, tum qua methodo, & ratione cogitare debet, vt in altero fidelis, in altero prudens ſit. Quæ ergo nouas gentes, rudes Fidei populos doceri oporteat, & quibus ea rationibus, vt animo hæreant, effici queat, quoniam præcipuus eſt ſcopus catechizantis, noua diſputatione explicandum eſt. *2. Cor. 9.*

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE.

LIBER QVINTVS.

Quænam Indorum Populos, quibúſve rationibus edoceri oporteat.

CAPVT PRIMVM.

Finis Chriſtianæ doctrinæ Chriſti cognitio, & dilectio.

Rom. 8. 1. Tim. 1. FINIS legis Chriſtus ad ſalutem omni credenti, & finis præcepti charitas de corde puro; & conſcientia bona, & fide non ficta, Hîc vniuerſæ doctrinæ Chriſtianæ ſumma eſt, Gal. 5. quæ nihil aliud commendat quam Chriſti fidem Aug. De catechi. rud. c. 4. per dilectionem operantem. Præclarè D. Auguſtinus illa duo his verbis colligit, Omnis ſcriptura diuina quæ ante ſcripta eſt ad prænuntiandum aduentum Domini, & quicquid poſtea mandatum eſt literis, & diuina authoritate firmatum, Chriſtum narrat, & dilectionem monet. Hæc

verò

verò dum vnum eſſe quodammodo Ioannes aper- tè docet, Hoc eſt,inquit, mandatum eius vt cre- damus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diliga- mus in alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. *1. Ioan. 3.* Etenim in hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Deus filium ſuum vnigenitum miſit in mundum,vt viuamus per eum. Verè ergo & finem Chriſtum,& finem charitatem ſcriptura dicit:verè in illo verbo legem pendere,Diliges,& plenitudi- nem eſſe dilectioné:& verè nihilominus,in Chri- ſto euacuari legem, & impleri omnia, ſiquidem nullus eſt alius diuinæ inſtitutionis ſcopus, quam Chriſtus cognitus & dilectus. Etenim vita æterna eſt cognitio Chriſti vera & perfecta. Nam qui di- cit ſe noſſe eum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Quoniam igitur duæ ſunt rationalis naturæ partes,cognitio,& appetitio:duæ humanæ vitæ rationes,contemplatio & actio,duo quoque ſunt doctrinæ Chriſtianæ lumina, cognitio Chri- ſti, & dilectio, neceſſe eſt duas etiam eſſe docto- ris Euangelici functiones, docere, & exhortari, atque doctrinæ omnis, & cognitionis finis eſt Chriſtus, omnis exhortationis, & actionis finis eſt charitas. Porrò cognitio Chriſti, quam Fidem dicimus,ſymbolo traditur, charitatis omnis actio Decalogo continetur. Ergò prædicatoris Chri- ſtiani eſt, & Fidem docere, & mores inſtituere. A Fide verò inchoandum eſt, ſine qua impoſſi- bile eſt placere Deo,cuius author, & conſumma- tor eſt Chriſtus. Quamobrem illa prima, ac præ- cipua cura eſſe debet miniſtri Euangelici, vt gen- tibus Chriſtum annuntiet, cum ſit nullum aliud nomen ſub cœlo datum hominibus ad ſalutem conſequendam.

1. Ioan. 4. *Matt. 22.* *Rom. 13.* *2. Cor. 3.* *1. Ioan. 3.* *Heb. 11.* *Heb. 12.* *Act. 4.* *1. Cor. 3.*

Ioan. 10. conſequendam. Neque verò poteſt quiſquam aliud fundamentum ponere, neque eſt aliud *Apoc. 1.* oſtium, neque via alia ad vitam æternam. Chri- *1. Cor. 1.* ſtus lac paruulis, cibus grandibus, Chriſtus Alpha, & O; & principium ſapientiæ totius & finis. Deſinat Chriſti miniſter quærere quid aliud doceat quam Chriſtum, qui factus eſt nobis ſapientia, & iuſtificatio, & redemptio. Abſint procul hæreticorum calumniæ. Chriſtum nobis eſſe omnia cum dicimus; & nihil præter hunc ſapere oportere, non tam ſumus ſtulti, vt idcirco manen- *Rom. 6.* dum in peccatis ſentiamus; quod Paulus execratur, alioqui quomodo Chriſtus vita erit, ſi nondum peccato mortui ſumus? Itaque & dixi, & dicam Chriſtianæ prædicationis fidem eſſe Fidem *Iacob. 2.* Chriſti non tamen otioſam & mortuam, & quam *1. Cor. 13.* Paulus nihili facit, ſed viuam illam, & efficacem, *Gal. 5.* & fructuoſam, quæ per dilectionem operatur. Quamobrem quid Fides Chriſtiana habeat, deinde quos mores exigat, diſſerendum eſt.

Capvt II.

Chriſti annuntiandi curam præcipuam eſſe debere.

Mihi verò monſtri ſimile ſemper eſt viſum, inter tot millia Indorum Chriſtiano nomine donatorum tam eſſe rarum, qui Chri- *Act. 19.* ſtum agnoſcat, vt quod Epheſij olim Paulo de Spiritu ſancto reſponderunt, poſſint hi de Chriſto

ſto melius vſurpare, Neque an ſit Chriſtus, audiuimus. Cum verò ſint hæc prima elementa ſermonum Dei, cumque nihil aliud inſonet omnis ſcriptura diuina, quid cauſæ putemus eſſe, quod vix in hoc loco conſiſtunt aliquando Catechiſtæ, vt Chriſtum oſtendant, atque imprimant menti Neophytorum? Nam ſi paulo curioſius interroges, vix pleniorem de Chriſto notitiam in pleriſque reperias quam de Petro, aut Paulo, aut Dauide, aut alio quovis homine, interdum ita noua accidit his Chriſti commemoratio, ac ſi de Ænea, aut Romulo mentio fieret. Quod tantum Euangelij dedecus, tantam Chriſtiani nominis contumeliam neſcio quo fulmine ſatis vindicari poſſe exiſtimem, vt homo Chriſtianus,& annos iam viginti, aut triginta terens Eccleſiam, rogatus de Chriſto, neque quis ſit, neque verò an ſit, prorſus intelligat. Ac docent multi neſcio quæ friuola, quidam præpoſtera omnino,plerique Chriſtum quidem annuntiant,ſed ita curſim,& obſcurè,vt nihil hîc magis Indus conſiſtat animo,quam in cæteris omnibus. Hæc ergo prima & maxima Euangelici Catechiſtæ præceptio ſit, vt Neophytus Chriſtum teneat, & memoria,ac intelligentia menteque tota,quantum capax eſt, capiat. Et quamvis res notiſſima ſit,quam loquor,nullíſque teſtibus egeat, tamen dignum eſt primos Euangelij prædicatores contemplari, quid docuerint, & quo omnis eorum ſpectarit oratio. A Chriſto inſtructi, & redempti *Act*. 2.3.
nihil aliud quam Chriſtum Magiſtrum, & Re- 4.10.
demptorem perpetuò loquebantur. Siue enim *Act*.7.8.
Apoſtolorum Principem Petrum cum plebe,cum, *Act*.13.
16.17.
principibus

Act. 13. 16.17. Act. 23. 26. principibus Iudæorum, cum gentibus diſſerentem, ſiue Stephanum, ſiue Philippum, ſiue Paulum, & Barnabam ad gentes, ſiue ſolum Paulum ad gentes ſæpe verba facientem, ſæpe ad populum Hebræorum, ſiue cæteros omnes parentes, & præceptores noſtros ſpectes, ne vnam quidem concionem inuenies, in qua Ieſu Chriſti Dei noſtri annuntiatio non vel totum argumentum orationis ſit, vel certè præcipuus ſcopus, quò cætera tandem referantur. De Epiſtolis ſuperuacaneum eſt dicere, cum quævis illarum pagina Chriſtum
1. Cor. 1. loquatur. Cui hoc? Nos prædicamus Chriſtum crucifixum Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapien-
Ioan. 1. tiam. Hæc eſt, inquit, virtus Dei ad ſaluandum, & Dei ſapientia ad docendum; ſiquidem, & gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Nihil ergo aliud oportet ſcire, neque aliunde vires, & ſalutem ſperare. Meritò Paulus gloriatur ſibi id diuinitus datum, vt myſterium Chriſti excel-
Ephes. 3. lenter oſtenderet. Mihi, inquit ille, omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc in gentibus Euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo. Itaque glorianter addit, provt legentes poteſtis intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti. Neque verò Euangelici tantummodo & Apoſtolici ſtudij fuit Chriſtum mundo indicare, verum etiam Pro-
Gal. 3. pheticæ, & Legalis ætatis, quando velut paruuli tenebamur ſub pædagogo concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat, Nam & tunc, & longè

gè ante cum primum homini Deus innotuit, omnia & geſta, & ſcripta Chriſtum prænuntiabant, Chriſtum ſignificabant, quemadmodum Apoſtolus Petrus oſtendit, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Et Paulus Apoſtolus velamen veteris teſtamenti in Chriſto euacuari. Et ipſe Dominus prædicaturos diſcipulos inſtituens, Omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & Prophetis, & Pſalmis de me. Quamobrem cum omni homini in Chriſti cognitione ſalus poſita ſit, cuius eminentem ſcientiam tanti facit Apoſtolus, vt præ illa cætera ſtercus putet, hæc prima hæc potiſſima, ac propemodum ſingularis Chriſtiani magiſtri cura ſit, & infatigabilis ardor Chriſtum annuntiandi, Chriſtum docendi, vt Chriſtum omnes agnoſcant à minimo vſque ad maximum, illámque propriam ſui muneris exiſtimet vocem, cognoſce Dominum.

Act. 10. *2. Cor. 3.* *Luc. 4.* *Phil. 3.* *Hier. 31.*

Capvt III.

Contra opinionem eorum, qui ſine Chriſti notitia poſſe aliquem ſaluum eſſe volunt.

QVæ cum ita habeant, vix ſatis mirari poſſum, quid præceptoribus quibuſdam ſcholaſticis, viris certè grauibus noſtri ſæculi in mentem venerit, vt nunc quoque temporis poſt tandiu reuelatum Chriſtum ſine Chriſti notitia ſalutem cuiquam æternam contingere

re poſſe confirment. Quorum opinio tam mi hi ſemper viſa eſt, ac modo quoque videtur ab ſurda, vt nullo modo dubitem antiquos patre Auguſtinum præſertim in homine Chriſtian nedum Theologo moleſtè id accepturos fuiſ ſe, ac neſcio ſanè an etiam à ſeueriore cenſu ra temperare potuiſſent,à qua tamen propter au thorum & eruditionem,& pietatem abſtinendun nobis eſt, quorum veſtigia potius ſolemus ſequi Sed illud & liberè & vere dicendum eſt non di gnam Theologo eſſe ſententiam, quæ nihil in ſa cris litteris, nihil in ſanctis Patribus firmitudini habeat, tantum humana quadam ſuſpicione in troducta propter eorum infinitam multitudi nem, qui in hoc nouo orbe tam longa ætat Euangelii luce caruêre, quibus aditus in cœlum omnis præcludi videtur,ſi ad ſalutem fuerit Chri ſti notitia neceſſaria, quam rebus humanis ita labentibus conſequi nullo modo potuerunt; cum haberent nullos Fidei præcones. Quid igi tur, inquiunt? An his omnibus impoſſibilem eſſe ſalutis viam ſentiendum eſt, in quorum poteſta te non fuit Oceano traiecto ab Europa prædica tores accerſere? Ipſos verò ſponte venientes ſerc tandem poſt mille quadringentos annos vide runt? Quin potius cœleſtem ianuam illis aperi mus, & notitia ſibi conceſſa ſaluos eſſe poſſe cen-
1. *Tim.*2. ſemus?Rigidum eſt enim & à Dei qui omnes ho mines vult ſaluos fieri,charitate alienum, vt exi gat,quæ neque ipſe dat, & homines per ſe præ ſtare non poſſunt. Hæc illorum ratiocinatio eſt, qua eo quoque impulſi ſunt quidam, vt ſine Fi de per naturalem tantum cognitionem ſalutem

conſequi

conſequi iſtos poſſe confidant, quorum ſententia, tametſi Catholici ipſi ſint tam eſt apertè hæretica, vt nihil magis repugnet Fidei, quam ſine Fide ſaluum eſſe hominum quenquam. Porrò alij inde pedem referentes, ne ex tam lubrico, & periculoſo loco in præceps ſeſe darent, tutiùs illi quidem, ſed quam conſentaneè ipſi viderint, aſſeruerunt ſine Fide quidem neminem eſſe ſaluum, ſed tamen Fide nihil aliud de neceſſitate ſalutis opus eſſe cognoſcere, quam quod naturali ductu intelligi poteſt. Quaſi verò Fides ab Apoſtolis neceſſaria definiatur ad illa percipienda, quæ à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt *Rom.1.* viſibilia, cognoſci poſſunt, ac non potius ad ea quæ in cor hominis non aſcenderunt, nobis verò reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Nam ad *1.Cor.2.* naturalia, neceſſariò cognoſcenda natura ipſa non vſque adeò deficit. Fides verò eſt ſperandarum *Heb.11.* ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Quæ ergo non apparent, ideſt, ſupra captum, & rationem hominum ſunt, de quibus ſcribitur, Plurima ſupra ſenſum hominum oſtenſa *Eccl.3.* ſunt tibi, ea per ſe ad Fidem pertinent, cætera verò per accidens. Igitur vt rem propius attingam, poſt nouum hunc eundémque vaſtiſſimum orbem inuentum noſtri Theologi talia cœpêre & docere, & ſcribere, cum per mille quadringentos annos, neque in ſacris, neque in ſcholaſticis Doctoribus veſtigium eius ſententiæ extet, quod equidem ſciam, quin omnes conſentienter affirment ſine explicita Fide Chriſti neminem eſſe ſaluum. Hanc autem ſuá ſententiam ex quadã Sancti Thomæ opinione confirmandi occaſionem *In 3.d.25*

libenter arripuerunt, de primum veniente ad vſum rationis, quem ad Deum conuerti, & poſſe, & debere vult, atque ę veſtigio ſi faciat, gratiam iuſtificationis accipere. Ex quo colligunt nihil eiuſmodi puero opus eſſe alia cognitione quam boni honeſti, quod pro illa ætate poteſt agnoſcere. Horum, pro Indorum ſalute patrocinium eo libentius amplecterer, quo me huius cauſæ ſtudioſiorem profiteor, niſi valde reuocaret, quod ad
Ioan. 6. Patrem nemo venit niſi per Chriſtum, quod nul-
Ioan. 14. la alia eſt via, qua eatur, nullum aliud oſtium, quo
Ioan. 10. intretur ad vitam. Ac re quidem vera, ſi poteſt ſine Chriſti notitia ſalus eſſe aut iuſtitia, ergo gratis Chriſtus prædicatur. Fruſtra Apoſtoli mittun-
Marc. 16. tur in orbem, fruſtra præcipitur. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Non fruſtra, inquiunt, Chriſtus annuntiatur. Nam & plures & facilius, & vberius ſalutem conſequuntur. Ego vero exiſtimabam Chriſti annuntiationem, hoc eſt Euangelium, non vt plures, & melius ſalui fierent, neceſſariam eſſe, ſed vt omnino poſſent homines ſalutem conſequi. Ita ſanè exiſtimabam, Imo verò non exiſtimo, ſed tam certò, & apertè mihi perſuadeo Pauli hanc eſſe ſententiam, vt neminem putem repugnaturum, qui ſyncere, & attente illius verba expendat in eo loco epiſtolæ ad Romanos, vbi expreſsè hoc verſat. Finis legis, inquit, Chriſtus ad ſalutem omni credenti. Quam ſententiam poſtquam confirmauit, & æquè docuit Iudæis, & gentibus Chriſti fidem neceſſariam eſſe, omittens Hebræos, de quibus ſatis multa dixerat ſuperiore capitulo, tranſit ad gen-
Rom. 10. tes, & illa propoſitione prolata, Quicumque

inuocaue

inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, affert quęſtionem & vrget vehementer, Quomodo ergo inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur? Et mox. Ergo Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti. Sed dico, Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hæc Apoſtolica reſponſio eſt, & difficillimæ quæſtionis abſolutio. Quomodo inuocabunt, inquit, in quem non crediderunt? Conſentiunt hîc nobiſcum Fide opus eſſe ad ſalutem. At quomodo credent ei, quem non audierunt? Profectò ſi iſtorum opinio vera eſt, facillime reſpondetur Paulo, & veriſſimè, neque prædicante, neque mittente opus eſſe, neque vero audiente, ſiquidem poteſt homo concipere Fidem ſine aliqua reuelatione aut prædicatione; poteſt ſibi ſufficere ad ſalutem ſine notitia Euangelij, poteſt inuocare Deum, quem per ea, quæ facta ſunt, conſpicit. Nonne ita nobis reſpondent, cum Chriſti notitiam dicimus neceſſariam ad ſalutem? Falsò ergo Paulus docet neminem ſufficienter inuocare, & credere ad ſalutem, qui non audierit Euangelicam prædicationem, ſi vera iſta ſunt. Quod ſi Paulus falli non poteſt, profectò iſta vera non ſunt. Si pergas Paulum interrogare, Quid de ijs, qui nunquam audierunt Euangelium? Reſpondet tibi, In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, nimirum prædicationem eorum ſaluti, qui ſalui futuri ſunt ex gentibus,

toto orbe terrarum non defuturam, qui verò ex iis perierint, ſuorum ſcelerum, non ignorati Euangelij pœnas daturos. Dicis durum hoc eſſe, & aſperum, at memineris ab Apoſtolo eos reprehendi, qui iuſtitiam ſuam volentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Non enim hîc agitur, durumne hoc, & ſeuerum ſit, an benignum, & liberale, ſed vtrum verum necne. Alioquin eadem pietatis ſpecie cogentur etiam paruulis eorum, qui Euangelium audire non potuerunt, ſine baptiſmo ſalutem dare per quamcunque Fidei proteſtationem parentum, vt olim fiebat in lege naturæ? Cur enim paruuli ſine Euangelico ſacramento ſalui eſſe non poſſunt, & tamen grandiores ſine Euangelica lege poſſunt? Quod ſi fatentur Euangelica lege iam promulgata nuſquam gentium ad iuſtificandos paruulos antiqua ſacramenta ſatis eſſe, & pro iis omnibus vnum dumtaxat valere baptiſmum (neque enim hoc ſine aperto errore negari poteſt) quid quæſo rationis habet, maioribus notitiam legis naturæ ad ſalutem poſſe ſufficere? Etenim quicquid contra nitantur, fateantur pariter neceſſe eſt, modo ſine Euangelica lege homines poſſe ſaluari, quod qui non putat abſurdum, cum eo ego amplius minimè diſputem. Paulum profectò apertius loquentem nemo deſideret; cuius omnes ſancti expoſitores ſenſum eſſe, quem dixi, probant, maximè Beatus Thomas, cuius commentationem afferre non moror, cuius ſe hi ſcriptores in primis authoritate tuentur. Poſt enarratum ergo locum Apoſtoli, ita dubitat, Nunquid illi, ad quos non peruenit

Rom.10. *Thom. lect. 3. in c. 10. ad Rom.*

prædica

prædicatio Euangelij, vt potè ſi fuerunt nutriti in ſyluis excuſationem non habent de peccato infidelitatis? Ad hoc dicendum eſt, quòd ſecundum ſententiam Domini; quæ habetur Ioannis 16. Illi qui loquentem Dominum, vel per ſe, vel per diſcipulos ſuos non audierunt; excuſationem habent de peccato infidelitatis, non tamen beneficium conſequentur, vt ſcilicet, iuſtificentur ab aliis peccatis; quæ vel naſcendo contraxerunt; vel malè viuendo addiderunt, & pro his damnabuntur. Si qui tamen eorum feciſſent; quod eſt in ſe; Dominus ſecundum ſuam miſericordiam prouidiſſet mittendo eis prædicatorem Fidei; ſicut Petrum Cornelio, & Paulum Macedonibus. Hactenus Thomas. *Act. 10. & 16.* Auguſtini autem de hac re tam eſt aperta ſententia, vt nullo modo ſubterfugi queat. Adeò enim Chriſti notitiam ad ſalutem neceſſariam vult, vt iis etiam, qui ex gentibus ante tempus Euangelicum ſeruati ſunt, minimè id contigiſſe dicat abſque reuelatione vnius mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti. Nam vt cætera miſſa faciam, ita ſcribit in libris de ciuitate Dei, Diuinitus autem prouiſum fuiſſe non dubito, vt ex hoc vno ſciremus (loquebatur autem de ſancto Iob) etiam per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Hieruſalem. *Aug. li. 18. de Ciui. c. 47.* Quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui diuinitus reuelatus eſt vnus mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus. In ſecundo quoque libro de gratia Chriſti idipſum multis confirmat. Neque tamen diſplicet mihi illa quorundam tem-

Aug. lib. 2. de gratia Chriſti. c. 24. 25. & 26.
Gal. 3.

peratio, vt implicita quidem fides Ieſu Chriſti, explicita vero vnius mediatoris ſatis fuerit ad ſalutem conſequendam ante Euangelicum tempus. Tunc enim, vt ait Paulus, tanquam paruuli cuſtodiebamur incluſi in eam fidem quæ reuelanda erat. At poſt reuelatam fidem, patere alicui vitæ ianuam niſi per reuelatam, & expreſſam Chriſti cognitionem nullo modo aſſentior, omnibus & antiquis, & nouis ſcriptoribus hac parte ſtantibus præter paucos quoſdam ſcholaſticos, qui neque ratione aliqua firma,neque veterum authoritate, ſed ſua potius ſuſpicione ducuntur. Neque verò extremam ſalutem tantum, ſed iuſtitiam etiam primam ſine Euangelij cognitione poſt promulgatum orbi Euangelium cuiquam contingere exiſtimo, in quo alij minus moleſtè, ſed tamen falſò contradicunt.Neque Auguſtini alium fuiſſe ſenſum quicquid hi contenderint demonſtrabunt. Non enim Cornelij (quoniam hoc loco vrgent) eadem cauſa eſt, & infidelium huius temporis. Etenim quemadmodum Iudæis fides vnius mediatoris tunc temporis ſufficiebat ad iuſtificationem, antequam Ieſus Chriſtus euangelizaretur, ita quoque Cornelio Iudæorum, & libris, & conſuetudine inſtructo ſufficere potuit, vſque dum à Petro diſceret Chriſtum. Nunc verò poſtquam toto orbe terrarum Iudaïca, & lex, & ſacramenta prorſus abolita ſunt, vt non mortua ſolum,ſed etiam mortifera ſint,omnino Euangelica menſura quærenda eſt fidei, ſine qua nemo,quod ſatis eſt, credit, cum lex fidei ſola iuſtificet, id eſt, nullum aliud ſalutis initium ſit præter fidem Ieſu Chriſti. Quod ſi quis pergat

Aug. lib. de Præd. ſanctor. c. 7.

quærere.

quærere. Ex quonam tempore explicita fides Chriſti cœperit eſſe neceſſaria ad iuſtitiam, equidem reſpondebo ex illo ipſo, cum primum promulgatum eſt orbi Euangelium. At Indis non erat hactenus promulgatum, inquis, ita ego ſanè arbitror, verum nihil ad rem. Neque enim de ea promulgatione ſermo eſt, quæ cuivis ignorationis locum nullum relinquit, ſed de ea potius, quæ cum ſolemnis ſit, & pro legiſlatoris voluntate conueniens, omnes contrarias leges abrogat, contractúſque diſſoluit. Scimus igitur ſacramenta omnia, & legis, & naturæ abolita eſſe, ſcimus Euangelicam legem quæ eſt fides Ieſu Chriſti, omnes mortales aliquando cœpiſſe obligare: quo verò primum tempore ſufficienter promulgata fuerit, aliis aliter ſtatuentibus, nos neſcimus. Cornelij certè tempore nondum plenè propalatum fuiſſe Euangelium Gentibus, vel ipſe Petrus teſtis eſt, cui ea de re erudiendo cœleſti viſione opus fuerit. Nunc ergò cum æquè vel notum, vel ignotum ſit Gentium populis ſiue eſſe aliquem mediatorem diuinitus prouiſum, ſiue hunc eſſe ſolum Ieſum Chriſtum, non eſt, cur ſine Euangelij notitia remiſſio peccatorum alicui tribuatur. Alij ſentiunt Cornelium non verè iuſtificatum eſſe coram Deo ante Petri prædicationem, cum & animali immundo comparetur, & audita remiſſione peccatorum per Chriſtum ceciderit Spiritus ſanctus, neque ab ea ſententia valde abhorret Chryſoſtomus: verum quia difficile eſt, quem ſcriptura religioſum, & timentem Deum, & acceptum Deo & operantem iuſtitiam dicit, non eundem vere iuſtificatum intelligere,

Ita ſentit apertè D. Greg. hom. in ezec. 9.

Beda in acta, fidē ope [illegible] tr[illegible] Cornelio.

gere , commodius explicatur accerſendi Petri neceſſitas , non vt abſolutè gratiam conſequeretur , ſed vt Euangelicam gratiam ea plenitudine & firmitate qua per Ieſu Chriſti fidem conferebatur. Modo verò poſt latè prædicatum Euangelium eiuſdem neceſſitatis putamus credere , & in Chriſtum credere,ſine cuius myſterij fide iuſtificari neminem & olim beatus Thomas,& nuper ſancta Synodus Tridentina decreuit.Sed quid agemus de infinitis hominum millibus , qui neque audierunt Euangelium, neque verò audire potuerunt ? An eorum neminem ſaluum eſſe poſſe cenſebimus ? Minime vero. At ſine miraculo fidem doceri non poſſunt.Primum miraculum dici non debet Dei peculiaris prouidentia vel Angelum, vel hominem deſtinantis , vt Euangelizet ei , qui quod poteſt, præſtitit. Nam vt rarum hoc eſt, & rariſſimum vt in natura iam obſcurata , & grauiſſimè ſaucia ad tam præclaros quiſquam conatus aſſurgat, idque ſine præueniente Dei auxilio facere nequit, ita prouidentia ſingulari non deſtituendum ipſa ratio confirmat , cui tam ſingulare contigerit ſtudium boni. Quod ſi adhuc miraculum vocandum perſtant , quid de nomine digladiandum eſt ? Certè hi tanquam eiuſmodi opera Deo grauia aut anguſta & inuſitata forent,ita parcè & arctè cohibenda putant. An non ad ipſum illum Cornelium,& Angelum,& Petrum miſſos legunt? An non ad Eunuchum Candacis Reginæ Philippum Diaconum ? An non ad Macedones , & ad Lydiam Paulum ? Quod ſi noua quærimus , præſto eſt Paulus ille Iapponenſis , qui tanto tempore criminum ſuorum medelam exoptans, & Franciſcum

Tho. 1.2. q. 113. ar.4. ad 2. & 3. Cōc. Tri. ſeſſ.6.c.6

Acto. 10. Acto.8. Acto.16.

cum Xauerium quærens tam longo maris circuitu, eóque non inuento abiens Malacam tempeſtate reuocatus eſt ex ipſo Sinenſium aſpectu, vſque dum in illum rediens incideret, & Chriſti Euangelio audito per fidem non ſolum ipſe ſeruatus ſit, verum ampliſſimæ genti ſuæ Chriſtum annuntiandi Franciſco fuerit, & hortator & dux. Ad hunc ſanè modum de cæteris, ſi qui tales extiterint, ſentiendum eſſe non tam ego quam Thomas ipſe reſpondet: à quo cum obiectionem ſuam dilui videant, neſcio quomodo in eam ſententiam vocare poſſint, quam refellit. Sed de puero veniente ad vſum rationis negotium nobis ex Sancto Thoma faceſſunt. In quo ſi nulla neque ab Angelo, neque ab homine doctrina expectanda eſt, certè neque Chriſti, neque Dei notitiam pro illa ætate firmam habere poteſt. Itaque iuſtificabitur is, qui Deum adhuc non nouit, & falſum erit quod Apoſtolus de fide neceſſaria, vt placeatur Deo, ſcripſit, Credere oportet accedentem ad Deum quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator eſt. Quod ſi & hoc ipſum implicitè credi ſatis eſſe dicunt, profectò nihil dixit Apoſtolus. Nam implicitè non illa ſolum credere oportet accedentem ad Deum, verum & illa, Adam extra paradiſum formatum eſſe, & octo animas in arca Noë ſeruatas, & Tobiæ filium fuiſſe cognominem, & quicquid diuinæ literæ tradunt. Quod ſi certa aliqua fidei menſura deſignanda eſt, & firma ſaltem de Dei majeſtate & prouidentia conceptio, profectò à quo hanc fonte puerulus haurire poteſt nulla doctrina imbutus, nulla experientia ductus, ab eodem facilè

Th. 14. de Verit. ar. 10. ad 1. & in c. 10. Rom. lect. 3.

Hebr. 11.

facilè hauriet, & Chriſti myſterium, cum vtrumque vel diuinitus, vel humanitus edocendus ſit. Itaque vel opinio illa D. Thomæ non vſque adeò tenaciter eſt tuenda, quam etiam illius plerique diſcipuli non ſatis ſibi perſuadent, vel ſi retinenda eſt, ad eum modum explicanda eſt, quem antiquiores illius diſcipuli ſequuntur, vt etiam pueri iuſtificationem reuelatio Chriſti antecedat. Neque enim propter incertas opiniones dogmata debemus certa deſerere. Cum ergo fides infuſa neceſſaria ſit, non vt credat homo, ſed vt aliquid credat, id eſt, non tam propter actum quam propter obiectum, quærenti quodnam ſit illud, nihil aliud occurrit, quam quod Patres tradunt, vt credamus vera eſſe, quæ diuinitus reuelata & promiſſa ſunt, atque illud in primis à Deo iuſtificari impium per gratiam eius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quamobrem myſterium Chriſti primum ac potiſſimum docere debemus, ſi illius ſapientiam ſequi volumus, qui dicebat, Nihil aliud arbitratus ſum me ſcire inter vos niſi Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum.

Conc. Trid. Seſ. 6. c. 6.

1. Cor. 2.

Capvt IV.

Contra errorem illius, qui Chriſtianos rudiores ſine Fide explicita Chriſti aſſeruit poſſe ſaluari.

Bene autem habet quod nemo ſcriptorum Chriſti notitiam neceſſariam negat iis, quibus fides prædicata eſt, quin potius diſertè admonent

monent præceptum de Chriſti myſterio explicitè credendo, & diuinum eſſe, & omnibus hominibus neceſſariò propoſitum, tum vero eos, qui fidem audierunt ſine illius myſterij cognitione ſaluos eſſe non poſſe. Aiunt verò infideles barbaros, quibus Euangelium non eſt nuntiatum propter ignorantiam excuſari à peccato, quod nos quoque libenter damus: ſed eoſdem, ſi fecerint quod in ipſis eſt, ſine fide explicita Chriſti ſalutem conſequi poſſe cenſent, quod nobis nequaquam placet, ſed interim teneamus illud, quod nemo Catholicus poteſt abnuere, De myſterio Chriſti expreſſe ſciendo Chriſtianis omnibus ſine exceptione diuinum eſſe præceptum, neque verò quenquam eorum, quibus Euangelium prædicatur, ad ſalutem iuſtitiámve coram Deo peruenire poſſe niſi per fidem explicitam Chriſti. Qua de re non ita pridem in hoc nouo orbe vir quidam diu, & inſigniter doctus, & valde religioſus habitus, iam vero magnus, vel factus, vel patefactus Hæreticus nouum dogma, vt ille quidem iactabat, pium & ſalutare, ſed reuera valde impium, & pernicioſum inducere conatus eſt, idque multis prolixiſque commentationibus egit, vt perſuaderet, Nempe Indorum populis cæteriſque hominibus rudioribus non eſſe neceſſarium ad ſalutem, vt myſterium Trinitatis, neque verò myſterium Chriſti explicitè crederent: ſed ſatis eſſe, vt ſcirent vnum eſſe Deum, eúmque bonis præmia, malis ſupplicia digna reddentem, in cæteris verò legem noſtram, hoc eſt Chriſtianam, diuinam eſſe & certò tenendam. Denique præter illa
duo

duo nihil aliud quam vt crederent communiter & implicitè; quæ tenet Eccleſia. Quamobrem hæc ipſa Indis prædicanda eſſe, cætera non ita magnopere curanda. Cauſam huius ſui dogmatis ille reddebat, quòd Deus ad impoſſibile neminem obliget: eſſe verò tam obtuſo & abſurdo ingenio pleroſque, vt neque myſterium Trinitatis, neque myſterium Chriſti percipere poſſint, quos ſi cogas iſthęc explicitè credere, nihil aliud agas, quam vt cœli ingreſſum miſeris occludas. Addebat porro cum diu de hac re ſecum ipſe deliberaſſet, atque ita ſentiret, vt dixi, diuina ſe reuelatione penitus confirmatum vſque adeò, vt Paulum ipſum Apoſtolum per reuelationem dixiſſe affirmaret, Rudioribus non eſſe neceſſarium ad ſalutem credere Chriſtum eſſe hominum Saluatorem. Quis verò Pſeudopaulus ille, & peſſimus dæmon fuerit, Angelus lucis haberi volens, ſatis iam ac plus etiam quam vellemus, innotuit. Sed authore miſſo, ipſum dogma tractemus eóq; accuratius, quod iugulum ipſum Euangelij ferire contendat. Omnis penè prædicationis Indicæ labor & cura tollatur neceſſe eſt, ſi vera illa ſint. Paucis verò non ſolum impiam, ſed ſtultam quoque aſſertionem perſpicuè demonſtrabo. Quid enim impium magis, quam & apertæ Domini ſententiæ, & gentium ſaluti per Chriſtum obtinendæ contradicere? Ite, inquit, in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur. Euangelium ergo ſuſcipere & credere omnem creaturam oportet, ſi ſalua eſſe velit. Atqui Euangelium, & Chriſti notitia nomine

Marc.16.

mine quidem ſunt duo,re ipſa penitus idem.Quomodo enim Euangelium nouit,qui Chriſtum non nouit? Ex quo planè apparet, quam ſtultè illud dicatur, vt is, qui fidem Chriſtianam habet, Chriſtum tamen ignorare poſſit. Nam ſi quis Æneida aut Odyſſeam tenere ſeſe diceret, neque tamen Æneam aut Vlyſſem vnquam audiſſe, quis obſecro riſum tenere poſſet? Præterea quis nouit ſe fieri aut eſſe Chriſtianum, & non Iudæum aut paganum,qui Chriſtum non nouit? Quomodo eam legem profiteri poteſt, qui quid lex habeat, ignorat? Omnis Chriſtianus, quatenus Chriſtianus eſt, Chriſtum profitetur. Itaque docere quenquam Chriſtianum eſſe debere, ſi ſaluus eſſe velit, neque tamen opus eſſe, vt Chriſtum agnoſcat, nihil aliud eſt quam cum ratione inſanire. Ad hæc quam ineptè & fatuè iubetur Indus credere, quæ credit Eccleſia,qui tamen Chriſtum ignorare permittitur? Omnino repugnat vtrumque. Etenim Eccleſiam niſi congregationem fidelium Chriſtum verè tenentium intelligat, non magis Eccleſiæ credit quam ſynagogæ Iudæorum, aut Scholæ Athenienſium, ſine Chriſto enim Eccleſia neque eſſe, neque intelligi poteſt. Siue ergo Eccleſiam voces, ſiue Chriſtianorum legem, ſiue fidelium cœtum, niſi Chriſtum Indus agnoſcat, Eccleſiæ myſterium ſcire non poteſt. Vt illud prætergream, quantæ inſaniæ ſit myſterium Eccleſiæ myſterio Chriſti præponere in neceſſitate fidei explicitæ. Ioannes certè Apoſtolus ita colligit, Et hoc eſt mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti. Et hæc eſt, ait, victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Quæ autem ſit *1.Ioan.3.* *1.Ioan.5.*

fides

fides noſtra, ſtatim adiungit, Quis eſt qui vinci mundum, niſi qui credit, quoniam Iesvs eſt filius Dei? Igitur eiuſdem præcepti, eiuſdem neceſſitatis eſt Christiano credere, & in Chriſtum credere eadem fides Chriſtiana, & fides Chriſti. Docend ergo ſunt Indi, & gentes omnes myſterium Chriſti, & qui genus aliquod hominum inde excipit grauiter errat, ne hæreticum apertè dicam, quod tamen nonnulli graues authores intrepidè affirmant. Sed homo abſurdus eſt, inquit, rudis, hebes, ſenex eſt iam decrepitus, Æthiops eſt trunco ſimilis, Vrus eſt vix quicquam à pecude diſtans Hoſne atque horum ſimiles Trinitatis myſterium diſcere coges, quod eſt vſque adeo difficile magnis etiam & promptis ingenijs? Myſteriúmne Chriſti, quod captum ſuperat mentis humanæ ex tam ſtolido ſenſu exiges? Ego verò myſterium Chriſti (nam de cæteris dicam poſtea) intelligere neminem cogo, quod eſt paucorum, credere verò omnes debere dico, quòd nemo non poteſt. Nemo enim tam eſt abſurdus, qui nequeat vtcunque cogitare Deum & hominem. Doceri ergo poteſt, Deus factus homo, hic eſt Chriſtus Iesvs, addat, cur id ſit factum, vt nos prorſus à peccatis eriperemur, & vitam conſequeremur, atque ita diſcet eſſe vnicum Saluatorem noſtrum. Mox ordinem quoque doceatur, quod conceptus ſit Spiritus Sancti opera ex Virgine, & natus, & crucifixus, & poſt mortem reſurgens in vitam immortalem. Hæc profectò cogitatione percipere non eſt impoſſibile, quin potius ſi Paulo Apoſtolo credimus, prope eſt valde verbum in ore noſtro & in corde noſtro, hoc eſt verbum Fidei, quod

Dominicus Soto in 4. d. 5. art. 2.

Rom. 10.

juod prædicamus, quia ſi confitearis in ore tuo Dominum IESVM, & in corde tuo credideris quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Cum ergo quæritur, quid in myſterio Chriſti gentes docendæ ſint, reſpondetur, Dei filium factum hominem propter nos crucifixum reſurrexiſſe, quam ſummam eſſe Euangelij rectiſſimè dixit Chryſoſtomus. Itaque tria quædam breuiter inſinuantur, Primum Chriſtum eſſe Deum & hominem, deinde mortuum eſſe propter peccata noſtra, tertium, vitam immortalem, & beatam poſſidere, quam nobis communicare vult. Hæc qui nullo modo percipere poſſit, neminem eſſe arbitror, ſi congruenter doceatur. Nam & corporali imaginatione cogitari poſſunt, quod eſt hominibus facillimum, & vtcumque depingi, & verbis exprimi ſatis queunt. Memoriter verò tenere, & acutè intelligere, & aptè explicare ſcio non omnes poſſe, & Deum bonum nihil exigere ab homine, quod præſtare non poſſit. Quod ſi quiſquam tam obtuſus & ſaxeus vel fingatur, vel reperiatur, qui nullo modo cogitare & percipere poſſit Chriſtum eſſe hominum Saluatorem, & Dominum, hunc ego vel ſenſus humani expertem exiſtimabo, vel propter ſua crimina diuino iudicio retardari, ne vel fidem doceatur congruenter, vel beneuolè capiat. Neque enim dubitamus eſſe non paucos, qui non habent aures audiendi, quibus licet foris inſonet Euangelij tuba, intus tamen ſurdiſſimi ſint. Vt iuxta verbum propheticum audientes non audiant. Nam & conſentire verbo fidei percepto diuinæ gratiæ eſt, & ipſum quoque quantum ſatis eſt, mente concipere, & *Eſai.6.*
cogitare

cogitare non nullius eſt gratiæ, ita vel illud vel hoc ſicut negatur, diuini iudicij eſt, cuius effectus cum ſæpe cernamus, cauſas tamen planè ignoramus. Denique quicunq; diuinitus ad fidem Chriſtianã idoneus iudicatur, ſine qua ſalus & iuſtitia eſſe non poteſt, idem ad myſterij Chriſti agnitionem, quantum ſatis eſt, idoneus exiſtimandus eſt, quam ſi vel neglexerit, vel aſſecutus non fuerit, oſtium vitæ æternæ nondum inueniſſe ſine vlla dubitatione exiſtimandus eſt.

Capvt V.

Quòd præcepto cætera myſteria, quæ continentur in Symbolo, ſcire omnes Chriſtiani conſtringantur.

Myſterium verò Chriſti nemo poteſt perfectè, & vt par eſt, cognoſcere, niſi myſterium quoque & Trinitatis, & Eccleſiæ doceatur. Nam Ieſus Chriſtus Dei filius de Spiritu Sancto conceptus eſt, mortuus eſt autem, vt ſuo ſanguine mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum, in quo eſſet remiſſio peccatorum, & ſalus æterna per fidem, & Sacramenta Chriſti. Itaque tribus hiſce myſterijs, Chriſti, Trinitatis, Eccleſiæ, Chriſtianæ fidei ſumma definita eſt. Quamobrem ab Apoſtolis tribus veluti partibus ſymbolum diſtributum eſt. Et quæ quidem ad

Tit. 2.

naturam

diuinitatis pertinent, in primo loco patri attributa ſunt, quæ verò ad diſpoſitionem redemptionis noſtræ, ſecundo loco Dei filio Ieſu Chriſto: porrò quæ ad fidelium gratiam & ſanctificationem, ea tertio loco Spiritui ſancto aſcripta ſunt. Neque verò illorum eſt modo error refellendus, qui plebeio & ruſtico homini ſatis eſſe putant, vt ſe tenere profiteatur, quæ tenet Eccleſia, qui ab ipſa iampridem Eccleſia damnati ſunt. Quin potius audiamus Auguſtinum eorum ſententiam data opera refellentem, qui ſentiebant ſufficere ad percipiendum baptiſmum confeſſionem Ieſu Chriſti filij Dei. Ita enim ſcribit in lib. de Fide & operibus, *Aug. lib. de fide, & ope. c. 9.* ſpado (inquiunt) ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quam credo Dei filium eſſe Ieſum Chriſtum. Et in hac profeſſione continuo baptizatus eſt. *Act. 8.* Num ergo placet, vt hoc ſolum homines reſpondeant, & continuo baptizentur? Nihil de Spiritu ſancto, nihil de Sancta Eccleſia, nihil de remiſſione peccatorum, nihil de Reſurrectione mortuorum? Poſtremo de ipſo Ieſu Chriſto nihil, niſi quia filius Dei eſt? Non de incarnatione eius ex Virgine, de Paſſione, de morte Crucis, de ſepultura, de tertij diei reſurrectione, de Aſcenſione, ac ſede ad dexteram Patris aliquid dicendum eſt catechizanti, & profitendum credenti? Quæ neceſſe habemus etiam cum ad baptiſmum temporis vrget anguſtia, exprimere interrogando, vt baptizandus ad cuncta reſpondeat, etiamſi ea memoriæ mandare non valuit. En quid exigat Auguſtinus idque ex recepta conſuetudine totius Eccleſiæ. Et nos dubitabimus teneri quemvis Chriſtianorum ſymboli myſteria noſſe, & expli-

Leo epiſt. 13. ad Pulcheriam Auguſtam. *Concil. Laod. c. 46.* *2. Concil. Brach. c. 1*

cate credere, quæ à morituris quoque exigebantur ante baptiſmum? Certè Leo Papa nulla exceptione facta, Quod continetur, inquit, in ſymbolo, Dominus noſter in Eccleſia neminem vtriuſqu[e] ſexus voluit ignorare. Concilij Laodicenſis decretum extat, ſymbolum diſci oportere & reddi Epiſcopo, aut Presbytero ante baptiſmum. In Bracharenſi Catechumeni totum ſymbolum Apoſtolorum doceri iubentur. Sed notior res eſt, quam v[t] teſtimonijs, quæ ſunt plurima, indigeat. Igitur omnes Chriſtiani nemine excepto fidei capita, qu[æ] continentur in ſymbolo, quantum illorum captu[s] fert, explicatè tenere diuina authoritate coguntur, qua de re ſcriptores quidam docti non doctè pro[-] fectò dubitant, quorum de hoc diuino præcept[o] refellendo aut cohibendo ſententia, vix in opinionum numero referri poteſt, cum noſtri & multitudine, & authoritate multis partibus ſuperiore[s] ſint. Quoniam verò ea, quæ communiter præci[-] piuntur, propter vrgentes aliquas cauſas excuſa[ri] nonnunquam poſſunt, non eſt dubitandum, qui[n] temporis anguſtiæ, aut ſenſus hebetudo, aut minu[s] idonei doctoris facultas, ſæpe imbecilliores excu[ſ-] ſet, ſi non vſquequaque omnia illa fidei myſteri[a] norint. Si enim baptiſmi percipiendi, itémque Eu[-] chariſtiæ ſumendæ, & confeſſionis peccatoru[m] Chriſtiano faciendæ, cum iuris diuini præcept[a] ſint, tamen poteſt nonnunquam homo excuſar[i] vel miniſtro abſente vel ipſa materia, vel ſua ipſiu[s] impotentia ad loquendum, vel alijs etiam ex cau[-] ſis, neque tamen ſi voto & animo præſtet quo[d] poteſt, cum vero corde Deum quærat, excludet[ur] à regno, nihil profectò eſt cur, quamvis diuinu[m]

Tho. 2. 2. q 2. ar. 7. & 8. Mag. in 4. di. 1. & ſcholaſtici ibi, & in 3 diſt. 25.

d

le fidei præcipuis myſterijs ab Apoſtolis traditis
ognoſcendis, & expreſſe profitendis præceptum
it, tamen excuſari & abſolui non poſſint multi,
uorum ſenſus tam eſt exiguus, vt non vſquequa-
ue ſufficiat, aut ætas grauis, aut præceptoris in-
pia, aut aliud extrinſecus obiectum impedimen-
um. Neque enim contemnet hos, qui fecit illos, *Sap. 6.*
uoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqua-
ter eſt illi cura de omnibus, neque deerit Domi-
us fidei & bonæ voluntati hominis, qui quod
oteſt, bona fide præſtat. Itaque ſunt illa quidem
mnia ſymboli capita docenda, diſcendáque dili-
enter, & omni ſtudio incumbendum, vt hæ-
ant, ídque nulla negligentia detrectari poteſt,
ulla occupatione præpediri, nullius negotij ma-
nitudine contemni, cum ſit ipſa animæ ſalus fi-
es Eccleſiæ: ſed tamen vbi neceſſitas & impo-
ntia obſtant, non debemus putare defuturum
eum, ſi modo ea menſura non deſit, quam ne-
eſſariam diximus omnibus, neque valde diffici-
m, ſine qua ſalus nemini patuit. Ea verò eſt, vt
edat in vnum Deum per Ieſum Chriſtum vni-
im Saluatorem peccata hominibus remitten-
m, & ſibi obedientibus æterna bona præben-
m, ſine qua fidei menſura neminem Chriſtia-
orum fuiſſe, neminem fore ſaluum mihi ſanè
erſuadeo.

CAPVT VI.

De myſterio Trinitatis omnibus tradendo

DE Trinitatis ergo arcano an omnes etian valde imperiti & rudes neceſſariò docend ſint, partim rectè dubitatur partim non rectè Nam aliqua ex parte omnes illud debere cogno ſcere præter Patrum authoritatem ea vna rati apertè declarat, quod nemo Chriſtianus fiat per cipiatque baptiſmum (quod fidei Sacramentur antiqui vocant) niſi in nomine Trinitatis. Qu ergo Chriſtianum ſe eſſe nouit, non poteſt iur ignorare myſterium, in quo vnico Chriſtianu effectus ſit. Adde quòd ex Apoſtolica & vete traditione nemo baptizatur in Eccleſia Chriſt niſi prius rogatus, an credat in Deum Patrem, & in Ieſum Chriſtum Dei Filium, & in Spiritu ſanctum, reſponderit firmiter ſeſe credere. Quar tumvis ergo hebes ſit, ſi iudicij aliquid habet, ita rogatur, & ita reſpondet, prorſuſque ita ex preſſe credere iubetur. Namque implicitè & in uolutè non iſthæc ſolum, ſed quæcunque diuin literæ produnt, credit, de quibus tamen non om nibus interrogatur, quod ea expreſſe ſcire om nia, illi minimè opus ſit. Præterea cum nemo ta imperitus Chriſtianæ diſciplinæ ſit, quin & ſe res cæteras ſignare ſalutariter doctus ſit in nom ne Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quonam m do ei ignorare fas erit, quod quotidie freque

Damaſc. lib. 4. de fide, c. 10.

t

tat? Nihil ergo eſt, cur propter Æthyopum Indorumve barbariem nouum dogma cudatur, de Trinitate non neceſſario docenda, quod plures grauioreſque Theologi, & Eccleſia ipſa, niſi fallor, in Athanaſij ſymbolo ſatis redarguit. Sed ſubtile eſt, inquiunt, myſterium, & valde ſenſum humanum excellens: iſtorum verò ſenſus tam eſt obtuſus, vt ne cogitare quidem Trinitatem queat. Primum qui ita diſſerunt, velim an ſe fortaſſis cogitare poſſe reſpondeant. An præter certos ac definitos loquendi modos ex Eccleſiæ, & Theologiæ regulis ſumptos, quicquam amplius in tam ſublimi arcano Theologi norunt? Nihil opinor. Nam de me certus ſum equidem. Quid enim ſentiendum, & quomodo enuntiandum ſit, ruſtico literatus præſtat: quid porro id ſit, & quomodo cogitandum, nihil propemodum inter vtrumque intereſt. Non ergo intelligentia, quæ valde paucorum eſt, tanti myſterij, quam non tam lectione librorum, quam diuinitus luce perfuſa mens capit, vt Auguſtinus optimè docuit, ſed ſimplicem ſincerámque Fidem poſtulat Sancta mater Eccleſia, à qua cur alienare quoſvis homines debeamus omnino non video. Quemadmodum enim ſacrificia olim offerebantur Deo pia populi religione, quorum tamen vim, & ſignificationem pauci admodum ſatis perciperent, & nihilominus à ſuis Deus iſta exigebat, quod in iis, quæ videbant, ea, quæ non videbant, proteſtabantur: ita ſanè in nouo teſtamento, vbi cruentæ abolitæ ſunt victimæ, & vituli acceptiſſimi ſunt labia confitentium Domino, vult profectò Deus fideles ſuos offerre, & cordis, & oris confeſſionem ſe-

Tho. 2.2. q. 2. ſcholaſtici in 3. d. 25.

Auguſt. l. 14. de Trin.

cundum ſpiritum Fidei, vt Patrem, & Filium, &
Spiritum Sanctum adorent, & colant, quamvis
quid ore proferant, quid mente credant, vix ple-
rique percipiant. Nam & ipſa Fides eſt argumen-
tum non apparentium, quam etiam ſacrificium
Phil.2. quodam loco vocat Apoſtolus. Sed premunt ad-
huc nonnulli hæc ipſa amplius. Trinitatis myſte-
rium in hoc eſſe aiunt, vt tres diuinæ perſonæ in
vna eademque eſſentia credantur. Atqui inuenio
quam plurimos, qui neque quid ſit diſtinctio per-
ſonarum, neque quid eſſentiæ vnitas cogitare
queant. Ego ſanè tales eſſe non in India & Æthio-
pia ſolum, ſed in ipſa Hiſpaniæ, & Italiæ cum
plurimos arbitror. Hos ergo excludemus ex noti-
tia Trinitatis? Minimè verò. Quin potius doctiſſi-
Hoſius lib. de Fide, c.2. mi Cardinalis Hoſij, & de Catholica Eccleſia
optimè meriti ſententiam valde probo. Diſtinctio-
nem inquit, perſonarum & vnitatem ſubſtantiæ,
qui ſunt rudiores, quam vt comprehendere poſ-
ſint, non eſt adeò neceſſarium ad ſalutem omnibus
explicatè credere, vt ſi quis minus hæc fuerit aſſe-
cutus, de eius ſalute dubitandum ſit. Rectè prorſus
ac piè. Namque vt rudiores myſterium Trinitatis
quantum ſatis eſt, credant, ſatis omnino eſt illis
verè credant in vnum Deum Patrem, & Filium &
Spiritum ſanctum. Neque opus eſt iſta moroſe
premere apud tales, quæ ſi ſubtilius exquirantur
de illorum exiguo ſenſu elabuntur. Teneant ergo
vnum eſſe Deum omnipotentem, omnium rerum
creatorem, teneant hunc eſſe Patrem, & Filium,
& Spiritum ſanctum. Quod ſi præterea facultas
ſuppetat, doceri poſſunt has tres eſſe diſtinctas
perſonas, & æquales per omnia, ſed Deum om-
ni-

nino vnum, propter vnam, eandémque omnino ſubſtantiam. Quicquid enim de hoc myſterio ſentiendum eſt, Eccleſia breuiter poſuit, Vt in perſonis proprietas, in eſſentia vnitas, in majeſtate adoretur æqualitas, ad quæ ferè Auguſtinus confert omnia à ſe diſputata per quindecim libros in ea epiſtola, quam ſcripſit Euodio, ſed ſicut religioſa diligentia iſta plebi exponentium laudanda eſt, ita improbanda quorundam importuna moroſitas de diſtinctione perſonarum, de vnitate eſſentiæ à rudiſſimis hominibus rationem extorquentium, quę neque comprehendere ſatis poſſunt, & cum vtcunque comprehendunt, penitus explicare non poſſunt, niſi fortè verbis conceptis memoriæ mandarint, quod vt in puerili ætate non eſt inutile, ita non firmum eſt intimi ſenſus indicium. Opus ergo eſt, vt omnes doceantur credere in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, quemadmodum religio Chriſtiana veneratur, idque & rudibus ſatis eſt, & pro eorum tenuitate non impoſſibile.

Auguſt. epiſt. 102.

CAPVT VII.

De myſterio Eccleſiæ tenendo.

DE ſancta verò Eccleſia articulus à vulgaribus Catechiſtis ferè omittitur, cauſam eam opinor, quod in myſteriis Fidei explicandis non tam ſymboli Apoſtolici ſeriem ſequantur, quam vſitatam iſtam diſtributionem articulorum Fidei

in ſeptem ad diuinitatem pertinentes, & totidem ad humanitatem, quæ ſanè diſtributio vt non eſt contemnenda, ita nullo modo, aut præferenda aut comparanda ſymbolo, quod ab Apoſtolis eſſe compoſitum Cypriani, Clementis totiuſque Eccleſiæ conſenſu accepimus (& quidem certis ab vnoquoque ſententiis collatis in medium, ſi Leoni, & Auguſtino clariſſimis Doctoribus credimus) & eſt omnino non minoris authoritatis apud fideles, quam Euangelium Ioannis. At vulgaris ille articulorum ordo, qui in puerorum tabella apud nos circunfertur, in commentario quodam S. Thomæ Aquinatis inuenitur, (authorem antiquiorem certi nominis me legiſſe non memini.) At in hoc ipſo Eccleſiæ myſterio explicando valde deficit. Nihil illic de Eccleſia, nihil de communione Sanctorum, nihil de remiſſione peccatorum per Sacramenta, quæ tamen noſſe ſummopere refert. Nam quod Thomas in articulum Saluatoris rejicit Eccleſiam, communionem Sanctorum, & peccatorum remiſſionem, non eſt quidem falſum, ſed ita obſcurũ, vt illo verbo nihil tale populus ſuſpicari queat, niſi à Doctore commonefiat. Hanc igitur ob cauſam opinor hunc articulum vulgo non ita notum. Eſt verò per quam neceſſarius, ab Auguſtino, cum de catechizandis rudibus agit ac ſæpe alias, vſque adeo commendatus, vt dicat ſæpius & planiùs in ſcripturis Sacris de Sancta Eccleſia, quam de ipſo Chriſto prophetatum. Adde, quod ab hoc vno, ſi non diſſentiat Chriſtianus, quamvis in cæteris fortè labatur, Chriſtianus eſſe non deſinet: huic vni ſi ſeſe ſubtrahat, Fidelis eſſe non poteſt. Eſt enim

Clemens epiſt. 1. Cypr. in ſymb. expo. Leo ep. 13. Aug. ſer. 181. de Temp. & ſerm. 115. Th. in Direct. Inqui. p. 1. in Decre. de ſumma Trinit. Tho. 2. 2. q. 1. art. 8.

Aug. ſæpe cōtra Donatiſtas.

enim Eccleſia Domus Dei viui columna, & firmamentum veritatis. Doceantur ergo Indi de Eccleſia tria præcipuè. Primum, quid illa ſit, congregatio certè hominum Chriſtum, doctrinámque Chriſti profitentium, non Hiſpanorum, aut barbarorum, aut nationis, & gentis cuiuſdam numero, & ſorte definita, omnia terrarum ſpatia, omnes temporum ſucceſſiones complectens. Hoc nihil eſt aliud quam ipſe populus Chriſtianorum, ſinguli enim, vt præclarè Auguſtinus dixit, filij ſumus, & partes Eccleſiæ, omnes verò ſimul, ipſamet mater Eccleſia. Huius verò caput eſſe Romanæ vrbis Pontificem Petri ſucceſſorem, Chriſti vicarium, pleniſſima ipſius in terris authoritate pollentem, cui cæteri omnes Chriſtiani etiam Reges, & Principes pareant. Hoc eſt Eccleſiam Catholicam credere, & vniuerſalem. Secundum, hanc eandem Apoſtolicam, & ſanctam eſſe. Nimirum huius Eccleſiæ doctrinam à Deo eſſe profectam, neque vnquam erraſſe, erraréve poſſe: quicunque verò ab ea receſſerint, ſine vlla dubitatione grauiſſimè errare, præterea in hac vna eſſe ſalutem, vt nemo, qui ab ea alienus ſit, ſaluus eſſe poſſit, quocunque ille religionis nomine glorietur, itaque ſoli populo Chriſtianorum patere cœlorum aditum. In ea quoque licet plurimi reperiantur, peruerſis moribus, eſſe tamen alios puros & ſanctos, illoſque ipſos prauos ipſius Eccleſiæ præceptis non obtemperare, ac proinde graues improbitatis ſuæ pœnas daturos. Poſtremum ſit, introitum in hanc Eccleſiam eſſe per Baptiſmi ſacramentum, quo peccatorum omnium remiſſio donatur, iis verò, qui in ea iam ſunt abluti

Auguſt. quæſt. Euang. lib. 1. c. 18.

ſalutari

ſalutari lauacro, alia eſſe ſacramenta diuinitus data velut pharmaca, & dona cœleſtia tum ad remittenda peccata, ſi denuo committantur, tum ad vberiorem gratiam promerendam, præſertim Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, in qua ſit Chriſtus pro nobis oblatus, factus, & hoſtia pro nobis, Deo placando, & noſtris animis reficiendis cibus ſuauiſſimus. *1. Tim. 3.* Hoc enim magnum eſt pietatis ſacramentum, id eſt, Eccleſia Chriſti, quod manifeſtatum eſt in carne, cum ſit Eccleſia viſibilis, iuſtificatum eſt in ſpiritu pro internorum donorum magnitudine, apparuit Angelis per Eccleſiam multiformis gratia Dei, *Epheſ. 3.* prædicatum eſt gentibus eas eſſe concorporales, & *ibi.* comparticipes Chriſti, creditum eſt in mundo *Col. 1.* Euangelio vbique creſcente, & fructificante, aſſumptum eſt *1. Cor. 15.* in gloria, quando mortale hoc abſorbeatur à vita. In tanto ergo diuinæ ſapientiæ myſterio, id eſt, Eccleſiæ ſanctæ articulo novis Fidei tyronibus commendando, & exponendo nullo modo decet Parochorum diligentiam ſtudiumque ceſſare.

Capvt VIII.

Quid in extremo mortis diſcrimine Indi docendi ſint, vt baptizentur.

Qvod ſi cui repentinus morbus incidat, qui ſpe vitæ excluſus Chriſtianum ſe fieri velle ſignificet, quod ſæpe vidimus, is verò & rudis ſit,

ſit, & temporum impediatur anguſtiis, ne Chriſtianæ doctrinę rudimenta ſatis accipere poſſit, meritò quæritur, quidnam ſatis eſſe exiſtimandum ſit, vt ſalutari lauacro perfundi poſſit. Auguſtin. quidem etiam in tanta temporis coarctatione, de omnibus ſymboli articulis interrogari vult hominem, & ſic baptizari, quod ſanè in eo Catechumeno, qui aliquandiu res noſtras audiuit, non eſt difficile, vt rogatus, & ore, & corde reſpondeat. At ſi rudis ſit omnium, & ad imbuendum mora ſit breuis, quid ſit agendum adhuc quæritur, ne aut homini ſalutis aditus præcludatur, aut baptiſmus detur indigno. De qua re in Synodo prouinciali Limenſi decretum eſt, vt quam poſſit breuiſſimè præcipua tantum doceatur. Quorum primum eſt, vt credat in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: ſecundum, hunc eſſe omnium creatorem, & eundem gloriam bonis æternam præſtantem in cœlis, & malis ſupplicia ſempiterna: tertium, à peccatis neminem liberari niſi per Ieſum Chriſtum Dei filium hominem factum, paſſum, & mortuum propter nos, hunc eſſe Dominum & redemptorem noſtrum, & ſpem vnicam, qui regnat glorioſus in cœlis: quartum, Huius Ieſu Chriſti hominem fieri ſeruum per baptiſmum, in quo omnia peccata remittuntur, & vita donatur æterna. Hæc ſi vt poteſt & credat, & confiteatur, rogandus eſt, an verè præteritæ vitæ criminum pœniteat, præcipuè idololatriæ, & an in poſterum velit rectè viuere ſecundum Dei, & Chriſtiani populi leges atque præcepta. Si ſe & præterita dolere reſponderit, & futura adimplere

De Fid. & oper. c. 9.

Synod. Limen. c. 31.

plere cupere ex animo, non eſt differendus, ſed Chriſto ex aqua & Spiritu ſancto regenerandus. Illud autem ſine vlla dubitatione confirmo, in talibus, ſi voluntas ſit bona, & diuinitus præparata, qua verè velint eſſe Chriſtiani, nunquam intellectui lumen deeſſe quo quantum oportet neceſſaria ſaluti ſuæ percipiant, Deo plerumque illuſtrante mirificè tenebras mentis humanæ. Nobis cum in Prouinciis ſuperioribus verſaremur, euenit, vt in Vrum incideremus extremè ægrotantem, corporis tanta deformitate, vt vix hominis ſimulacrum retineret, mentis verò vtpote Vrus tanta hebetudine, vt truncus magis exiſtimaretur. Hic petiit inſtanter, vt fieret Chriſtianus, breui de Fidei præcipuis myſteriis edoctus tanta alacritate cuncta percepit, vt eſſet admirationi. Itaque baptizatus à ſocio, cum magno animi gaudio Chriſtum alloquebatur, Domine ſiquidem me Chriſtianum eſſe voluiſti, transfer in cœlum, atque in his vocibus Deo gratam efflauit animam, cumque eſſet abiectiſſimæ etiam inter ſuos conditionis, neſcio quo impellente, præcipuo quodam honore tumulatus eſt, & nobis, & ipſis diuinæ bonitatis gratiam celebrantibus. Itaque neque Deus homini deeſt, neque homo Deo, quamvis breui temporis interuallo, ſi quem Deus efficaciter ad ſalutem vocat.

Capvt

CAPVT IX.

De præceptis Decalogi, & de idololatria barbarorum.

ALtera doctrinæ Chriſtianæ facultas in moribus formandis verſatur, vt ambulemus iuxta Apoſtolum digne Deo, qui nos vocauit vocatione ſua ſancta, & de tenebris tranſtulit in admirabile lumen ſuum. Omnis autem vitæ Chriſtianæ ratio ex charitate dependet, qua Deum amamus & proximum, illum colentes, hunc adiuuantes vt poſſumus. Huc ergo ſpectare debet omnis Catechiſtæ noſtri labor, vt Dei vnius verum cultum, hominis quoque in hominem officia opportuna perſuadeat. In primis nihil eſt æquè laborandum, nihil tanti faciendum, quam vt ex futuro, aut iam facto Chriſtiano omnis idololatriæ amor & ſenſus penitus euellatur. Nam & omnium ea peſtis pernicioſiſſima exiſtit, cum ſit, vt ſapiens dixit, omnium malorum initium & finis, veræ religioni omnibus modis obſiſtens, & quod eſt in humana conditione mirabile, nullum virus ita intimis viſceribus hæret, cum eſt ſemel ebibitum, nullius turpiter amantis in ſcortum ſuum tam inſanus amor, quam eſt idololatræ in idolum defixus animus. Quamobrem fornicationis meretriciíque cuiuſdam amoris nomine ſcriptura ſacra idololatriam frequenter notat, cuius cæcum quendam furorem, pertinacémque contentionem

Col. 1. 1. Pet. 2. Sap. 14. Hier. 2. Ezec. 16. Oſe. 4. Pſ. 105.

contentionem multarum rerum commemoratione demonſtrat. Id quam verè ſit in diuinis literis commendatum, noſtri barbari ſatis in ſe declarant. Neſcio equidem quibus verbis ſignificem non tam imbutos, quam in idololatriam penitus transformatos iſtorum animos, vt neque in otio, neque in negotio, neque in publica re, neque in priuata quicquam peragant niſi idolorum ſuorum prius ſuperſtitione adhibita. Non lętari in nuptiis, non lugere funus, non epulum præbere aut accipere, non denique aut pedem efferre domo, aut operi manum admouere ſine ſacrilegio gentili. Vſque adeo Diabolus oppreſſos eorum ſenſus tenet ſeruitute miſerrima. Quanto verò artificio iſta ſua omnia celent, atque diſſimulent, cum publicè agere haud liberum ſibi eſſe perſpiciunt, quanta rurſus impudentia, cum licere ſibi putant, inſaniant, mirari potius poſſum, quam ſatis dicere.

Damaſc. in hiſ. Barlaam & Ioſaphat.

Sap 13.

Scripſit ſanè Ioannes Damaſcenus idololatriæ tria eſſe genera. Primum Chaldæis attribuit, qui cœleſtes globos, & ſigna, atque elementa colerent: quos diuina ſcriptura cum reprehenſione commemorat. Neque operibus attendentes, inquit, agnouerunt, quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aërem, aut gyrum ſtellarum aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam rectores orbis terrarum Deos putauerunt. Horum errorem præclarè confutat adiungens, Quorum ſi ſpecie delectati Deos putauerunt, ſciant quanto his Dominator eorum ſpecioſior eſt, ſpeciei enim generator hæc omnia conſtituit. Aut ſi virtutem, & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior eſt illis, à

magnitu

magnitudine enim ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poterit creator horum videri. Secundum genus idololatriæ refert ad Græcos, quo homines mortui coluntur pro diis, in quo genere Iuppiter eſt, & Iuno, & Saturnus, & Ceres, & cætera Poëtarum cœna. Huius verò exordia, & infœlices progreſſus graphice ſcriptura deſcribit. Acerbo luctu, inquit, dolens pater citò ſibi rapti filij fecit imaginem. (Belum tamen patrem à Nino filio inter Deos relatum, à quo ſimulacra primum orta ſint, graues authores volunt, ex eoque omne penè idolum apud Hebræos Bel dici ſolitum.) Itaque adiungit, Et illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia. Deinde interueniente tempore conualeſcente iniqua conſuetudine hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et poſt pauca, multitudo autem hominum abducta per ſpeciem operis, eum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æſtimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam, aut affectui aut Regibus deſeruientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis impoſuerunt. Tertium genus addit Damaſcenus Ægyptiæ idololatriæ, qua non ſolum ſidera, aut homines habentur pro Diis, ſed animantia quoque ſordida, & vilia & ſaxa ipſa, & ligna ſenſus expertia diuino honore afficiuntur. Nam & bouem, & caprum, & canem ipſum, atque muſtellam, & truncos, & lapides inter Deos retulerunt, Oſyrim, & Typhonem, & Orum, & mille alia

Sap. 14.

Hier. in c. 2. Oſe.

Aug. li. 22. cōtra Fauſtum c. 17.

Naziāz. orat. 2. de Theolog.

alia commenta fabulantes. Hoc totum idololatriæ genus grauiſſimè inſectatur Sapiens, Nam vbi mentionem illorum fecit, qui ſolem, & ſidera coluerunt, ſed adhuc, inquit, in his minor eſt querela. Infelices verò ſunt, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum aurum, & argentum, artis inuentionem, & ſimilitudinem animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ. Hos verò ita refellit: Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine anima eſt, & pro ſanitate infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, in adiutorium inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt, & de acquirendo, & de operando, & de omni rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus inutilis eſt. Equidem cum hæc ipſa lego, & vniuerſum pene terrarum orbem ante oculos pono tam copioſe inſanientem, non ſatis conſtituo, vtrum dolere magis an indignari oporteat quod qui putantur ſapientes ſtulti facti ſunt, mutantes gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilis hominis, aut quadrupedis, aut ſerpentis, aut cæterorum, quæ Apoſtolus dicit. Neque vulgarem fuiſſe hunc errorem, ſed excellentiſſimos quoſque non Poëtarum modo & Rhetorum, ſed Philoſophorum eiuſmodi nugas, & facto, & oratione eſſe admiratos. An non diuinus Plato de Diis maioribus, & minoribus multa diſſerit, vel delirat potius? Quid ter maximus ille Mercurius, qui tanta de Trinitatis, tanta de incarnati Verbi myſterio ſcribit, idem tamen ſimulacrorum potentiam, & maieſtatem prædicat, & quod ridiculè dictum videri poterat, niſi tam

Sap. 13. *Ibidem.* *Rom. 1.* *Plato in Timæo.* *Triſmeg. in Aſclepio. De quo Aug. lib. 8. de Ciu. c. 23.*

tam ſerio commendaret, miratur artem Deos faciendi mirabiliter hominibus eſſe collatam? Planè vt noſter dixit Apoſtolus, obſcuratum eſt inſipiens cor eorum,& dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Redeo ad cauſam Indorum, ſi tot ſuperſtitionum genera à Græcis, & ſapientibus inuenta retentaque ſunt longo tempore, immeritò ſanè & indoctè prorſus quidam barbarorum noſtrorum ritus indignantur, quos oporteret potius miſerari, pro eo quod vani ſunt ſenſus hominis, quibus non ſubeſt ſcientia Dei. Illud magis cogitãdum eſt hæreditarium eſſe impietatis morbum, qui ab ipſis matrum viſceribus ingenitus, ipſo vberum lacte nutritus, paterno & domeſtico exemplo confirmatus,tum diuturna conſuetudine & legum publica authoritate munitus, nullo modo niſi copioſo Chriſtianæ gratiæ munere & magna doctoris Euangelici, atque indefeſſa cura ſanari queat. Quid igitur accuſamus barbarorum in idololatria deſerenda tarditatem, & cunctationem, cum debeamus potius noſtræ deſidiæ iraſci, qui pauca quædam,& friuola, contra Guacarum, & Homorum ſuperſtitionem ſuſurrantes, victoriam ſtatim canimus,re prorſus infecta. Hìc hìc ergo oportet Catechiſtam prudentem pedem figere, & ad idololatriæ intimas fibras euellendas ex Indorum animis omnem cogitationem, induſtriam, operámque conferre. Nam omnia à nobis eius genera commemorata apud barbaros vigent maxime. Solem quidem noſtri Peruenſes in honore primo habent, ſecundum eum Tonitru, illum Punchaum, hoc Illapam vocitantes. Quillam quoque id eſt, lunam,Cuillor, id eſt, ſidera,

Rom.1. *Sap.13.*

terram quoque Pachamamam, & mare Mama
cocham Chaldæorum more venerantur. Porr
Reges ſuos homines præcipui nominis diuinitat
donatos colũt,quorum etiam corpora admirand
arte integra,ac viuida adhuc vſque conſeruant,it
primum Mangocapam, & Viracocham, & In
ga yupangum, & Guaynacapam, & cæteros ſuo
progenitores religioſſimè ſtatis feſtis, & ſacrifi
ciis proſequebantur, cum eis iſta licerent, vt cu
omni Græcia ingenio certare poſſent in conſe
uanda maiorum ſuorum memoria. Iam vero quo
ad Ægyptiorum ſuperſtitionem attinet, tam lat
patet apud noſtros barbaros, vt prorſus enume
rari nequeant ſacrilegiorum genera; atque Gu
carum, ſiue montes, ſiue cliui, ſiue ſaxa pro
minentia, ſiue aquæ commode ſcaturientes, ſi
fluuij celeriter fluentes, ſiue edita culmina r
pium, ſiue arenæ immenſa congeries, ſiue f
raminis obſcura vorago, ſiue arboris procerita
& annoſitas, ſiue metalli index vena, ſiue lapi
cuiuſvis minus vſitata, aut paulo elegantior ſp
cies, quicquid denique vt ſemel omnia dicamu
cæteris ſui generis inſigniter præſtare depreher
dunt, illic protinus numen agnoſcunt, & ſi
vlla cunctatione barbari adorant. Hac idolol
triæ infeſtiſſima lue pleni ſunt montes, plenæ va
les, oppida, domus, itinera, nullaque eſt P
ruenſis agri portio, quæ ſit ab eo ſacrilegio liber
Quot autem victimarum, quot libaminum, qua
to cæremoniarum ordine iſtorum omnium cu
tum perſequerentur Ingarum proceres, infin
tum eſt dicere, legat qui volet accuratam ea
re hiſtoriam à Polo viro prudenti & graui co
ſcriptam

ſcriptam. Inueniet intra vnius Cuzquenſis vrbis terminos plus trecentis & ſexaginta Guacas numeratas, quibus omnibus diuinus honor haberetur, quibuſdam quidem fruges, quibuſdam etiam pretioſa vellera & argentum aurumque offerebatur, nonnullis non ſine multo innocentium infantium cruore litabatur. Ac re ipſa, certoque vſu obſeruatum eſt eas Indorum nationes plures ac grauiores ſuperſtitionis diabolicæ ſpecies tenuiſſe, in quibus Regnum ac Reip. maxime potentia & peritia excelluit. Contra qui tenuiorem fortunam, minuſque Reip. accommodatam ſortiti ſunt, in his multo idololatria parcior eſt, vſque adeo vt nonnullas Indorum gentes omni idolorum religione vacare quidam pro certo confirment, eaſque à ſe ſe eſſe inuentas atque exploratas, teſtentur.

CAPVT X.

Contra idololatriam remedia.

HVius verò curandi morbi illa pleriſque noſtrorum expedita ratio viſa eſt, vt ſimulacra, & Guacæ, cæteraque ſuperſtitionis Indicæ monumenta inuenta quidem extorquerentur inuitis, atque ferro & igne abolerentur, vt inuenirentur verò, ſi fateri verbis Indi recuſarent, verberibus certè, vt proderent, eſſe agendum. Neque hoc militaris modò turbæ inſtitutum, ſed doctiſſimi, atque optimi cuiuſque ſacerdotis

religioſum conſilium fuit. Quod planè, ſi in noſtros, id eſt, iam baptiſmo donatos tantum deſignatum eſſet, poterat certè ferri, tametſi ita ea in re peccetur quotide, vt qui religionem Chriſtianam commendatam & confirmatam volunt, nihil aliud maximè agant, quam vt eam odioſam reddant, propterea quòd quæ de manibus Indorum idola eripiuntur inuitis, ea in animis illorum amplius infiguntur, verum id in Chriſtianis non eſt alienum à ratione vt fiat. In iis verò qui Fidem Ieſu Chriſti neque profeſſi ſunt, neque ſatis perceperunt, neque verò edocti ſunt, conari per vim ante idololatriam auferre, quàm ſponte Euangelium ſuſcipiant, mihi certè cum grauiſſimis ac prudentiſſimis viris nihili aliud videtur, quam aditum Fidei Chriſtianæ præcludere, quem maximè aperire contendunt. Sæpè enim eſt dictum & eſt etiam ſæpe dicendum Fidem eſſe volentium, neque quenquam Chriſtianum fieri debere per vim. Quamobrem præclarè Auguſtinus eiuſmodi factum reprehendit, & grauiſſimè docet prius eſſe idola de cordibus paganorum auferēda, quam de altaribus, quod etiam in hoc Peruenſi Regno vir quidam grauis, & prudens multum, ac ſæpè accuſabat, cum facillimè fieri poſſe affirmaret, vt idololatria omnis funditus euerteretur, ſi ſapienter, & placidè Indorum Proceres deorum ſuorum vanitatem edocerentur, atque eos vt contemnerent, atque abolendos curarent cum ratione & authoritate, tum modeſtia & beneuolentia, atque omni officio adducerentur. Hoſce nullo negotio reliquo vulgo quicquid ſentiant perſuadere, quicquid velint efficere. Nam quod mi-

Auguſt. ſerm. 6. de verbis Domini, tom. 10.

rari

ari quiſpiam iure poſſit, tanta regum in ſub-
ditos populos authoritas extitit, vt eos tantum
Deos vrbes, prouinciæque ſuſciperent, quos rex
Inga tribuiſſet, neque liceret cuiquam aliud nu-
men colere, quam quod ille ſtatuiſſet. Itaque
deos ipſi, & Guacas toto hoc orbe diſtribue-
runt, in hac quidem prouincia Illapæ numini,
n illa Punchao, in alia Guanacauro aliis at-
que aliis modis litari imperatum, vſque adeo
mperita plebs de maiorum ſuorum authorita-
te pendebat. Adhibebat Polus huius ſuæ ſenten-
tiæ illuſtre ſanè documentum, quòd poſtquam
pſe primoribus Ingarum Cuzqui de idolis tol-
endis legem perſuaſiſſet, horum ipſorum ope-
ra breui pluſquam trecenta idola ex vicinis op-
pidis nemine cogente ad ſe ſe eſſent delata. Quo
nſtituto, ſi cætera proceſſiſſent, hodie in hoc
egno vix idololatriæ veſtigium ſupereſſet, quam
conſtat paſſim perinde atque ante annos cen-
um vigere. Hoc igitur idololatriæ tollendæ pri-
num præceptum ſit, vt prius de animis au-
eratur præcipuè regum, Præfectorum, Cura-
carum, quorum authoritati cæteri facillimè, &
ibentiſſimè cedunt. Vt autem id noſter Catechi-
ta præficiat, & ſimulacrorum non ſolum con-
emnendam vanitatem, ſed etiam execrandam
peſtem perſuadeat, non erit illi opus apud hoſ-
te barbaros exquiſitis admodum philoſophiciſ-
que rationibus, neque Clementis Alexandrini
tromata, neque Theodoriti Cyrenſis morbo-
rum Græcanicorum curationes plurimi faciet.
Sed breues, faciles, & ante oculos omnium po-
itas obiectiones proferet, eaſque repetendo,

exaggerando, auditorum ipſorum experientiar
interrogando, in animis Indorum inſculpet. Ar
gumenta huic rei idonea nuſquam melius & ple
nius quam in diuinis literis, in ſapientia præſer
tim Salomonis toto capite decimo tertio, & de
cimo quarto, & in Iſaïa Propheta cap. 44. & 4
& in Hieremia cap. decimo. Pulcherrime auten
& ad vulgarem ſenſum accommodatiſſimè i
Baruch. cap. 6. Propheta Baruch idolorum vanitas confutatū
Notum, inquit, ſit vobis quia non ſunt dij, r
ergo vereremini eos, ſicut enim vas hominis co
fractum inutile efficitur, tales ſunt dij eorun
Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſu
puluere à pedibus introeuntium. Lucernas autei
accendunt illis, ex quibus nullam videre poſſun
ſunt autem ſicut trabes in domo, nigræ fiunt f
cies eorum à fumo, qui in domo fit. Supra co
pus eorum, & ſuper caput eorum volant noctua
& hirundines, & aues etiam ſimiliter & catta
Vnde ſciatis quia non ſunt dij. Si ceciderint
terram à ſemetipſis non conſurgunt, ſicut mo
tuis munera illorum apponuntur illis. Hoſti
eorum vendunt Sacerdotes & abutuntur. Vnc
ergo vocantur dij. In domibus eorum Sacerdo
tes ſedent. Neque ſi quid mali patiuntur ab al
quo, neque ſi quid boni poterunt retribuere. N
que regem conſtituere poſſunt, neque auferr
ſimiliter neque dare diuitias poſſunt, neque retr
buere. Si quis illis votum vouerit, & non redd
derit, neque hoc requirent. Hominem à mort
non liberant, neque infirmum à potentiori er
piunt. Lapidibus de monte ſimiles ſunt. Quomo
do ergo æſtimandum eſt eos eſſe deos. A fabris &
auri

aurificibus facta ſunt, nihil aliud erunt niſi id, quod volunt eſſe Sacerdotes. Nunquid ergo poſſunt ea, quæ ab ipſis fabricata ſunt eſſe dij? Quomodo ergo ſentiri debeat quod ſunt dij, qui nec de bello ſe eripiunt, neque de malis ſe liberant? Si inciderit ignis in domum deorum, Sacerdotes quidem ipſorum fugient, & liberabuntur, ipſi verò ſicut trabes in medio comburentur. Quomodo ergo æſtimandum, aut recipiendum quòd ſunt dij? Non à furibus ſe liberabunt, quibus iniqui fortiores ſunt, & reliqua. Tria ergo hinc argumenta ad idololatriam confutandam capere poteſt miniſter Chriſti. Primum ex natura & ſubſtantia Deorum. Siquidem ligna, aut lapides, aut metalla ſunt, quibus artis humanæ acceſſit induſtria Sacerdotum auara prædicatione munita, aut regum violento imperio. Deos autem facere homines nequeunt, cum ſint ipſis meliores rebus à ſe fabricatis. Si idololatria circa cœleſtia, aut naturalia corpora verſetur, ſubſtantia illorum facta, & motibus variis ſubiecta oſtendi facilè poteſt, quod à Dei natura alienum eſt. Quod ſi reges priſcos adorant homines barbari, eorum corpora nihil ſentire, & tabe iam conſumpta doceri poſſunt, neque à cæteris quicquam differre. Alterum argumentum eſt ex impotentia & ignorantia. Simulacra quippe ſe ipſa defendere nequeũt ab ignis, aut latronis, aut ruinæ iniuria, neque verò aut vident, aut ſentiunt aut mouere ſe omnino poſſunt. Naturalia autem corpora nullo ſuo arbitratu mouentur, ſed leges ſibi ab authore præfixas ſemper tenent. Tertium eſt ab humanarum rerum prouidentia, quod præcipuum eſt. Vbi ipſa barbaro-

rum experientia compungenda, & in medium procuranda eſt. Vtrúmne in morbo, aut bello, aut fame deorum ſuorum vtilitatem aliquam ſenſerint? Vtrum religioſe illos colentes, an pro nihilo facientes melius habuerint? Quot & quanta mala perpeſſi neque tamen à diis adiuti, releuatíque ſint. Ad hæc autem omnia plenius confirmanda, quoniam ſæpe aliqua ſigna ſenſus aut vocis in ſimulacris apparent, interdum etiam minæ, & præcepta exaudita, docendi ſunt barbari, cum res ita tulerit, diaboli ea omnia eſſe commenta, tum verò quis diabolus ſit, qui illius ſatellites dæmones, quid agant, quæ illorum in homines inimicitiæ, & fraudes, & nequitia, vt timorem in horum potius odium conuertant. Hoc enim commune apud omnes pene barbaros eſt, vt Deum quidem omnium rerum ſupremum, ac ſumme bonum fateantur, ſpirituum verò quorundam peruerſorum non obſcura opinio ſit, qui à noſtris barbaris Zupay vocari ſolent. Igitur & quis ille ſummus idemque ſempiternus rerum omnium opifex, quem ipſi etiam ignorantes colunt, & quē nos annuntiamus, per omnia doceri debent, mox quantum ab illo illiuſque fidelibus miniſtris Angelis abſint gens peſſima cacodæmonum, hominum generi infeſtiſſima, accuratè & dilucide oportet exponere, vt idola omnia ſua Indi vel contemnant, vt vana & inutilia, vel etiam execrentur, & oderint, quæ dæmonum aſtu etiam pernicioſa didicerint. Neque ſatis eſſe debet ſtudioſo Catechiſtæ, vt communiter idolorum vanitatem refellat, addat etiam oportet peculiarem

rem

rem deorum Guacarum, & ſuperſtitionum ſuæ plebi familiarium confutationem, in quibus inueſtigandis & perdiſcendis vtiliſſimum quin potius ſummopere neceſſarium ſtudium exiſtit. Quare plerique grauiter peccant incuria & ſocordia, cum morbos, quos non didicerint, rectè curare non poſſint. Neque verò idolorum tantum formas varias, ſed infinitas etiam ſuperſtitionum ſpecies inde manantes perſequi debeat. Exempli cauſa cum Indus ſolem Orientem aſpicit, & ſalutat, cum tranandum fluuium verbis conceptis conciliat, cum garritus aut gemitus auium nocturnarum, aut cæterorum animantium obſeruat, cum ſortes de rebus agendis init, cum ſementis aut frugum liba quædam offert telluri, cum ſuſceptos liberos ſideri conſecrat, cum nuptias certis cantibus dedicat, cum compotationibus cantillando identidem ſtudet, cum mortuos lugubri carmine effert, & ſepulcrum commeatu inſtruit, cum ægrotus vates ſuos accerſit & conſulit, cum denique cætera facit ſuperſtitionis antiquæ, cuius tam eſt omnis iſtorum vita plena, vt nulla ab ea peſte actio libera ſit. Sed vt nuſquam grauius Indi laborant, ita neque facilius curari poſſunt, ſi non deſit induſtria, & ſtudiũ ſalutis ipſorum. Eiuſmodi enim omnes nugæ ſimul atque detectæ ſunt per ſe ſe facili negotio euaneſcunt, ac veluti deprehenſæ erubeſcunt, ſi modo barbarorum præfectorum, maiorumque ſuorum authoritas compeſcatur. In confeſſionibus verò audiẽdis omni cura incumbendum eſt, vt hæc omnia minutè ac ſigillatim, vbi opus eſt, ſacerdos interroget pœnitentẽ,

&

& confeſſum doceat atque deterreat. Ferè quia negliguntur, occidunt: eadem adhibitæ curationi non difficilè cedunt.

Capvt XI.

De euertendis idolorum ſignis, & templis.

QVamvis autem prima eſſe cura debeat ſacerdotis, vt idola de auditorum cordibus auferantur, idque docendo & exhortando maximè fiat, tamen vt de oculis quoque atque vſu remoueantur, nullo modo negligendum eſt. Qua in re diuinæ hiſtoriæ illuſtria & documenta, & facta proponunt. Aras, inquit, eorum deſtruite, lucoſque ſuccidite. In quo genere mirificè Aſa & Ioſiam celebrat ſacra hiſtoria, quin etiam ab Ezechia rege Moyſis ſerpentem illum æneum confractum cum non parua laude commemorat. Illud ergo, & ſacerdotes, & principes ſtudioſe curare debent, vt idololatriæ omnis etiam ſuſpicio aboleatur. Quod duobus modis rectè & ordine fit, & ſecundum Chriſtianæ legis diſciplinam. Primum in ipſis iam Chriſtianis, qui baptiſmo perfuſi ſunt, in quibus gentilitiæ ſuperſtitionis monumentum aliquod ferri minimè debet, ſed idololatriæ ſpecies omnis tum acriter inſectandæ ſi deprehendatur admiſſa, tum præcauenda diligenter omnibus illius ſignis ſublatis. Hoc Auguſtinus, & à ſe factum commemorat, & fieri debere demonſtrat. Hoc cuiuſdam Concilij Canon diſertè

Deuter. 7. & 12. 3. *Reg.* 15. 4. *Reg.* 23. 2. *Par.* 14. & 34. 4. *Reg.* 18.

Auguſt. Serm. 6. *de verb. Domini.*

ſertè præcipit illis verbis, ſummo decertare debent ſtudio Epiſcopi & eorum miniſtri, vt arbores dæmonibus conſecratæ, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, vt nec ramum, nec ſurculum inde audeat amputare, radicitus exſcindantur atque comburantur. Lapides quoque, quos in ruinoſis locis atque ſyluestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur, vbi & vota vouent, & deferunt, funditus effodiantur, atque in tali loco proiiciantur, vbi nunquam à cultoribus ſuis venerari poſſint. Et omnibus adnuntietur, quantum ſcelus ſit idololatria, & qui hæc veneratur, & colit, quaſi Deum ſuum negat, & Chriſtianitati abrenuntiat, & talem pœnitentiam debet ſuſcipere, quaſi idola adoraſſet, omnibuſque interdicatur, vt nullus votum faciat, aut candelam, vel aliquod munus pro ſalute ſua rogaturus alibi deferat, niſi ad Eccleſiam Domino Deo ſuo, & cætera. Quem canonem libenter recitaui, quòd videam in eius generis ritibus, & multum Indos iam baptizatos labi, & parum à ſacerdotibus animaduerti. Non ſolum ergo ſimulacra ipſa, & inſignes idololatriæ notæ, verum etiam veſtigia quæuis ſuperſtitionis veteris eradenda ſunt. Atque eam ad rem imperio, & authoritate, ſi opus ſit, vtendum erit. Et hæc ad Chriſtianos Eccleſiæ filios. Ad infideles verò quid? Prorſus diſtinguenda cauſa eſt. Si enim ita ſuos ritus, & cæremonias agunt, vt fidelibus ſcandalo non ſint, ſed vnuſquiſque lege ſua viuere facile ſinatur, permittendi ſunt cæcitati ſuæ vſque dum ab Altiſſimo illuminentur. Huc enim pertinet illud,

Concil. Nannetenſe ca. 20.

Eos

1. Cor. 5. Eos qui foris ſunt, Deus iudicabit. Quod ſi Eccleſiæ principibus ſubſunt, & Chriſtianis hominibus ſcandalo ſunt, profectò tolerandi non ſunt. Quo in genere B. Auguſtinus laudat Conſtantini magni leges, quibus Paganorum templa clauſit, & idola detraxit, itemque Ambroſius aduerſus Symmachum vrbis præfectum, Fortunæ aram à Curia Romana eiectam magnis viribus eloquentiæ defendit. Concilium quoque Eliberinum, vt domini ſeruorum idola comminuant, edicit. Atque hoc modo in ſubditis fidelibus, cum præſertim nouis fidelibus, nocent paganici ritus atque idololatria per poteſtatem auferri & poteſt, & debet, niſi maiora inde incommoda, & tumultus conſequi ſapiens adminiſtrator iudicarit. Sed illud ſummopere curandum eſt, vt pro noxiis ritibus ſalutares introducantur, & cæremoniis cæremoniæ obliterentur. Itaque & aquæ benedictæ vſum, & imaginum, & roſariorum, & granorum, & cereorum, & palmarum, & cæterorum, quæ Eccleſia ſancta probat ac frequentat, neophytis perquam opportunum eſſe ſibi perſuadeant ſacerdotes, atque ea omnia in concionibus popularibus multis laudibus proſequantur, vt pro veteri ſuperſtitione nouis religioſiſque ſignis imbutos aſſuefaciant. Ita fiet, vt melioribus atque elegantioribus occupati obſoletam ſectæ ſuæ ſuperſtitionem de manibus ac de mente deponant.

Auguſt. Epiſt. 48. ad Vincent.

Ambroſ. lib. 5. Epiſ. 31. ad Valentinianũ. Auguſt.

Concil. Elib. cap. 4.

CAPVT XII.

De recta dilectione ſui.

POſt Dei veri cultum traditum, ſupereſt, vt proximi dilectio explicetur. Eſt verò vnicuique proximus diligendus, ſicut ipſe ſibi. Se autem ipſum nemo, vt oportet, diligit, qui animi corporiſque ſalutem atque conſtãtiam abijcit. Id ergo magnopere Indi præſertim barbari docendi ſunt, vt primum vitam valetudinemque ſuam tueantur, neque vel deſperatione, vel obſtinatione prodigant, quod ſæpe faciunt. Etſi enim naturale eſt, non homini ſolum ſed cuivis animali vitã amare, ſui perniciem, quoad poteſt, auertere, tamen irrationali quodam impetu & lege apud pleroſque barbaros necis ſibi afferendæ conſilium iandiu obtinuit, vt vel impendentia mala deuitarent, vel fortiter rem geſſiſſe viderentur, vel diis ſuis aut regibus alioqui gratificarentur. Quanquam in hoc Peruenſi regno præ aliis minus id vſitatum fuit, quod legibus, & moribus eſſet excultius, Neque miranda eſt ea barbaries in cæteris cum Græcæ, Romanæque hiſtoriæ Themiſtocles illos, & Mitridates, tum Mutios, & Catones, & Brutos, alioſque innumeros, vt viros fortes non parum ambitioſe celebrent, atque ipſi etiam, qui Chriſtiani haberi volebant, Circumcelliones in Africa creberrime ita interierint. Etenim vel laudis amor quidam inſanus, vel cæcum vitandi mali conſilium complures ingenio etiam

etiam atque doctrina præſtantes viros vſque ad ſæuam ſui necem ſæpè compulit. Quod cum exemplis maiorum apud barbaros pro magno ducitur, naturali ſenſu propemodum extincto etiam iucundum mortis genus habetur. Pertinet etiam ad rectam ſui dilectionem, vt mentis vſus per temulentiam ne intercipiatur, atque ex homine pecus fiat, vel potius maximè noxia, & ferox bellua. Sed de ebrietate vitanda, quod eſt præ cæteris vitium maximè familiare barbaris, ſatis in tertio libro dictum eſt. Huc etiam pertinet, humanarum carnium eſus, in quo non tam defuncto homini, qui nihil aut ſenſus aut doloris capit, quam ipſi humanæ naturæ iniuria fit. Id enim naturali legi ita repugnat, vt nulla quantum ego ſentio, famis inopiæve cauſa licere poſſit. Aſſentior enim doctiſſimo Theologo ita ſentienti, quanquam alij aliter ſapiant. Genus autem hoc vitij apud Indos Carybes dictos, quales ſunt Braſilienſes, & Chunchi, & Chiriguanenſes, & alij plerique in vſu & pretio habitum ſacroſanctæ literæ grauiter auerſantur, quæ veteres illos idolorum adoratores inter cætera multum accuſant, tanquam humanarum viſcerum comeſtores. Philoſophia quoque ferinum id eſſe docet apud Ariſtotelem, qui eiuſmodi facinus inter extrema opprobria actionum humanarum numerandum putat. Quare vt ſeminis humani fundendi honeſta cauſa eſſe non poteſt leuatio corporis, niſi alioqui matrimonio legitimo, etiam ſi ex eiuſmodi humore coacto interitus cõſequatur, ita profectò neque ex humano cadauere epulas quantacunque famis

Victoria relect. de tempe-rantia n. 5. & 6 ſed Caiet. & Abul. aliter ſentiunt.

Sap. 12.

Ariſt. 7. Ethic. cap. 5.

famis depellendæ neceſſitas iuſta eſſe permittet. Ad communis quoque naturæ dilectionem ſpectat, vt defunctorum corpora non violentur, atque adeo ne ſepulchra quidem effodiantur, in quod auaritiæ, & inhumanitatis genus leges Imperatoriæ, & Pontificiæ acerbè animaduertunt, & in hoc regno Concilio Limenſi ſeuere admodum noſtrorum hominum licentia coërcetur. Verum in quo rectam ſui dilectionem barbari offendunt maximè, miniméque id putant, illud eſt, quod ab Apoſtolo Paulo vno verbo luculenter eſt dictum, quòd contumeliis afficiunt corpora ſua. Ita enim omnes impudicitiæ & libidinis præpoſteræ ſordes expoſuit. Atque eſt illud quoque ab eodem veriſſimè oſtenſum idololatriæ ſcelus omnia flagitia ſtatim conſequi, tanquam riuulos primum fontem, quod eſt à Sapiente ſapienter etiam animaduerſum. In hoc genere ſunt concubitus cum maribus, cum beſtiis, cum ipſis lignis, inceſtuoſi amplexus cum ſororibus, cum matribus, cum filiis apud quoſdam barbaros non conceſſi ſolum, ſed interdum lege ſanciti. Noſtros Ingas non niſi ſororem legitimo ſibi coniugio copulare ſolitos conſtat, ex quibus duo ad fidem conuerſi & baptizati in antiquo matrimonio permanere à præſule quodam permiſſi feruntur, factúmque Paulum quartum Pont. max. grauiſſimè tuliſſe, verbiſque ſeueriſſimis obiurgaſſe fama eſt. Verè à Sapiente ſcriptum eſt, Initium fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ eſt. Et poſt nonnulla, Neque vitam, neque nuptias mundas iam cuſtodiunt, ſed alius alium per inuidiam occidit, aut

Conc. Tol. 4. c. 45. Conc. Melden. c. 72. Conc. Lim. cap. 113. Rom. 1. Sap. 14. Sap. 14.

adulterans contriſtat: & omnia commixta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, & cætera, inter quæ natiuitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio mœchiæ, & impudicitia. Infandorum enim idolorum cultura omnis mali cauſa, eſt & initium, & finis. Hæc Sapiens, Quæ omnia carnis flagitia à Catechiſta aſſiduè & grauiter inſectanda ſunt, & ſeuerius cum violatoribus legis naturalis agendum. Interea verò fornicationem, quam fere gentes licere putant, multis modis legi Dei & naturæ ipſi contrariam docere debent, atque vt perſuadeant, non ſolum ſacræ authoritates proferendæ, verum etiam humana argumenta, quæ poterunt: illludque præcipuè ab opinione iſtorum remouendum, vt fœminas non ante matrimonio ſibi iungendas arbitrentur, quam in ſolutis periculum fecerint, qua ex cauſa concubinas prius penes ſe retinent, quam eaſdem ducant vxores. Quin etiam adeo virginitas vilis eſt fœminis, vt opprobrio propemodum detur, ſi qua ad nuptias nondum corrupta perueniat, tanquam ſui amatorem antea inuenire nequiuerit. Hæc atque id genus alia barbaricæ ſtultitiæ monſtra diligenter ab hominum ſenſu, & vitæ vſu quoad liceat releganda ſunt, & docendi omnino barbari, vt ſe ipſos, ſenſum, còrpuſque ſuum diligere & conſeruare congruenter naturæ diſcant.

CAPVT XIII.

De dilectione proximi.

PRoximum eſt, vt qui ſe rectè diligit, fratrem quoque vt ſe ipſum diligat. Quod ſanè fit duobus modis. Vno, vt ne cui omnino noceat, ſiue vitam corpuſque lædendo, ſiue vxorem violando, ſiue fortunas contrectando, ſiue exiſtimationem opinionémque imminuendo, quibus proximus aut re aut verbo læditur. Et vt ſit perfecta iuſtitia, à quibus perpetrandis abſtinet, ab iiſdem etiam per libidinem affectandis ſe ſe cohibeat. Horum quippe omnium lex naturaliter hominum inſerta atque impreſſa animis eſt. Vt quod tibi ab alio fieri nolis, id in alterum ipſe ne facias. Altero quoq; modo diligimus proximum, cum non modo non lædimus, verum etiam opportunè adiuuamus, atq; adſumus. Atque hîc planè omnia Chriſtianæ charitatis officia verſantur: & quædam quidem ſalua charitate prætermitti nõ poſſunt, vt ſi debitus honor parẽtibus, ſi extremè aut grauiter indigenti res familiaris, ſi periclitanti neceſſaria vitæ ſubſidia ſubtrahantur. Quædam verò etſi non omnino charitatem vitiant, grauiter tamen debilitant, vt ſi non doceas, quos commodè potes, ſi hoſpitio non excipias, ſi non paſcas, cùm ipſe abundes, & reliqua id genus. Quæ cum dicta vniuerſe ſint, & omnium mortalium gentibus communia habeantur, tamen illud eſt proprium Indorum moribus,

Mat. 7. *Tob.* 4.

quantum ego notare potui, accommodandum, vt mutuis inter ſe officiis honeſte certent, idque & humanitatis & Chriſtianæ diſciplinæ maximum ac propemodum ſingulare decus ſibi perſuadeant. Etenim cum pleriſque in rebus Europæos homines naturales Indorum mores longe antecellant, quod is facile concedet, qui horum modeſtiam, lenitatem, auaritiæ faſtúſque contemptum, laborum tolerantiam contemplatur, tamen hac vna valde horum ingenio offendor, quod parum omnino benignitatem atque humanitatem inter ſe ſe obſeruent. Nam in noſtros homines ſiue ſeruitute quadam oppreſſi, ſiue admiratione commoti, ſiue ne in ſe ſæuientes experiantur, timore correpti, liberales certè ſunt, & pro ſua tenuitate copioſi. At inter ipſos vix eſt, qui ſtipem vilem, aut pugillum frumenti vltro alteri præbeat. In ægrotos parum miſericordes, in ſenes & egentes illiberales, in labore, & ærumna oppreſſos inhumani. Vix filij parentibus deferunt honorem. Senectus ipſa vt aliis eſt venerabilis pro rerum vſu, & conſilij authoritate, ita his barbaris vulgo faſtidio, & opprobrio habetur. Itaque plerique ſenes atque anus, quoniam ſuſtentandæ vitæ rationem inueniunt nullam, viribus deſtituti, & ab aliis contempti, eam potiſſimum ineunt, vt ſortibus, auguriis, diuinationibus, veneficiis ſtipem colligant, & ſuam apud cæteros opinionem tueantur. Obſeruatum eſt à viris valde prudentibus nullos eſſe in natione Indorum iſtarum ſuperſtitionum artifices, & architectos, niſi homines abiectos, inopes, decrepitos, qui omnibus aliis rebus ex-

cluſi

cluſi ad eas ſe artes vulgò conuertunt. Obſeruatum etiam parentes filiis in nullo eſſe pretio ſi indigeant, ægrotis nihil ferè opis adferri: defunctis multa prodigi, quæ ſi viuis concederentur, diutius eſſent in vita retinendi. In noſtris verò nihil perinde barbari ſuſpiciunt, & admirantur, nihil æquè apud ſe commemorant, & laudibus tollunt, atque mutuam beneficentiam, & liberalitatem, cum præſertim eam ad ſe ſe redundare perſpexerint. Verum eſt enim Saluatoris elogium: In hoc cognoſcent homines, quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Hanc ergo Chriſtianæ charitatis partem, quæ in beneficentia ſita eſt, excolendam atque illuſtrandam, & verbis, & factis ſibi præcipuè reputare debet miniſter Chriſti. Et certè diſcunt barbari humanitatem, diſcunt mores ſuauiores, diſcunt effuſam etiam in ſuos liberalitatem, ſi diligenter & crebro ea de re commonefiant, & exhortationibus Sacerdotum paria exempla non deſint. *Ioan. 14.*

CAPVT XIV.

De Catechiſmo vulgo Indorum neceſſario.

MVlta quidem ſunt in Chriſtianæ doctrinæ explicatione fuſius & vberius Indis repetenda. Verum ea à me commemorata ſunt, quæ

 peculiarem

peculiarem videntur habere difficultatem. Nos verò ex vaſtiſſimi orbis innumeris gẽtibus, quantum eſt hoc, quod experti ſumus? Itaque alij alia notare, & commendare potius curabunt, quæ nouis Euangelij ſtirpibus magis opportuna animaduerterint. Ego quod Peruenſibus maximè conferre exiſtimo, vt potui, expoſui hactenus, & deinceps exponam. Hæc autem omnia vt commodius, & Catechiſtæ doceãt, & Indi percipiant, opus in primis eſt duplici quodam Catechiſmo vno compendiario & breui, quem memoriter etiam ſi fieri poteſt, addiſcant, vbi ſumma ſit eorum omnium, quæ ad fidem, & mores homini Chriſtiano neceſſaria ſunt, altero vberiore, vbi eadem amplius dilucidiúſque dicantur, & copioſius confirmentur. Vt ille prior diſcipulis potius, hic poſterior ipſis præceptoribus vſui ſit. Opus eſt etiam breui, & abſoluto aliquo confeſſionali, vt ſacerdotes rudiores conſcientias Indorum examinare, & purgare ſciant, vbi ea maximè peccatorum genera explicentur, quæ iſtis familiaria ſunt. Atque ad eundem modum quæ in matrimoniis Indorum, cæteríſque ſacramentis conferendis interrogare opus ſit. Hoc vtrumque opus ſi quis vtraque lingua, & Indica, & Hiſpanica ſimul ſcriberet, ac Theologorum illuſtrium atque egregiè linguæ Indicæ peritorum authoritate munitum diuulgandum curaret, ſaluti profectò vniuerſæ Reipub. Indicæ immortale beneficium conferret.

Capvt

CAPVT XV.

In inſtructione Indorum diu eſſe perſeuerandum.

IAm verò de reſidentia Parochorum, deque miſſionum auxilio, vt hanc de catechizandis Indis partem abſoluamus; dicendum deinceps eſt. Neque magnopere modo incumbendum eſt, vt paſtoris præſentiam omni quidem gregi in primis neceſſariam, etiam Indorum populis deeſſe nullo modo debere monſtremus. Nam vt paſtor attendat vultum pecoris ſui, ſuoſque greges conſideret; vt requirat abiectum, & infirmum confractúmque alliget, & forte cuſtodiat, vt proprias oues nominatim vocet, & vadat ante eas, & lupos arceat, & ſe ipſum, ſi opus ſit, pro ouibus Chriſti exemplo offerat diſcrimini, cæteráque ſimilia, quorum nos diuinæ literæ admonent, hîc præcipuè deſiderari res per ſe ipſa quovis etiam tacente loquitur. Quæ verò abſentia paſtorum damna fiant, non minus experimur nos, quam ſacri Canones prædicant, atque ille præſertim Concilij Pariſienſis, inter cætera, inquit, quæ religioni Chriſtianæ aduerſa ſunt, hoc nihilominus contrarium, & periculoſum extat, quòd quorundam prælatorum temerario auſu Eccleſiæ ſuis ad tempus viduantur ſacerdotibus, & poſt pauca, Non attendentes quod eorum abſentia, & loca Deo dicata ſibi cultu debito priuentur, & homines

Prou. 27. Ezec. 34. Ioan. 10.

Conc. Pariſ. lib. 1. c. 29.

ſine confeſſione & infantes ſine baptiſmatis regeneratione plerumque moriantur. Quamobrem in Parochos ſedes ſubinde commutantes, & præſules eos alio euocantes his ſtatim verbis decernunt. Quanti autem ſit diſcriminis & perſonæ mittentis, & eius,qui mittitur, animarum pericula, quæ ſubinde in huius rei cauſa fiant, liquido produnt.Proinde omnibus Prælatis cauendum eſt, ne illicita ſibi presbyterorum tranſmiſſione animarum ſuarum habeant damnationem.Presbyteri porrò qui non ſui Prælati imperio coacti, ſed potius voluptatum ſuarum delectatione imo auaritiæ æſtuatione ſuccenſi id facere præſumunt, perpendant neceſſe eſt quam luctuoſam, & quæ ſequuntur. Quæ ad verbum repetenda duxi, vt tam perniciosa licentia commutandi ſubinde Parochias Indorum, & de iis veluti negotiandi,& licitandi aliqua ex parte reprimatur. Sed miſſa vt faciam hæc de reſidentia Parochorum communia documenta; ſunt valde peculiares, & propriæ cauſæ quæ prorſus perſuadent,nihil de ſalute neophytorum ſperandum eſſe,niſi firma, ac diuturna fuerit doctoris in catechizando diligentia. Vt enim tenera arbuſta niſi aſſiduè inuiſantur, curentur, foueanturque, facillime vitiantur, difficile iam vitiata emendantur:ita teneræ neophytorum mentes cum infirmas adhuc in Chriſti Fide radices egerint, vel errore corrumpuntur, vel flectuntur libidine, omneſque Diaboli atque hominum peruerſorum impreſſiones excipiunt. Ita enim natura comparatum eſt in omni noua diſciplina vſque dum conſuetudine confirmata ſit,vt parua negligentia induſtria omnis, &
labor

labor cito euaneſcat. Huc accedit harum gentium minus perſpicax ingenium, quod neque multa de rebus diuinis breui percipere, neque percepta ſatis retinere poteſt. Nam mihi quidem Indi ſæpe videri ſolent iis perſimiles, qui vel ætate, vel morbo ſtomachum habent debilitatum, ægrè coquentem cibos ingeſtos: quorum ſi aut craſſitudine, aut copia obruantur, illico aceſcit, & vitio cruditatis vires potius frangit, quam confirmat. Opus ergo eſt, quod medicorum ars habet infirmo ſtomacho parum, & ſæpe alimentum inſtillare. Ita enim & vincit & ad edendum excitatur. Haud ergo promittat ſibi quiſquam exigui cuiuſdam temporis labore magnos ex Indorum populis fructus, neque exiſtimemus bis aut ter de tota Fidei cauſa edoctos non amplius indigere doctore. Quin potius & aſſiduè diſſerendum eſt & modicè, vt quæ audierint, percipiant atque conſeruent. Sic enim Chriſtus ipſos ſuos diſcipulos inſtruebat, præceptores orbis terrarum, multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo. *Ioan. 16.* Præter has autem communes ferre infirmitatis humanæ rationes; eſt illa maxima, & certiſſima natiuæ cuiuſdam iſtorum leuitatis, qui cum primum ſibi relinquuntur, mirè lubrici omnia accepta deponunt, & aut veteres ſequuntur errores, aut in obuium quodque, provt ſors tulerit, feruntur ſicut paruuli fluctuantes, & circunferuntur omni vento doctrinæ. Quamobrem, ne in his fruſtra laboremus, *Epheſ. 4.* & ne excidant à ſimplicitate Fidei corruptis ſerpentis aſtu ſenſibus, neve ab iis, qui contradicunt veritati, conſentiunt vero iniquitati tranſ-

uerſi agantur, infinitis modis neceſſarium eſt, vt in iis docendis, arguendis, exhortandis, confirmandis, tuendis; & gremio denique ipſo geſtandis, nutricis diligentia ne momento quidem abſit, hoc eſt ſpirituales magiſtri, & patres apud eos immobiles perſeuerent. Ita fiet vt ex paruis initiis incrementa magna ſuccedant, ac non contra, quod ſæpe & videmus, & gemimus, lætiſſimæ ſpes & fœlicia primordia inepta quadam ſocordia corrumpantur.

2.Cor.15.
2.Theſ.2.

Capvt XVI.

An expediat Parochias Indorum Regularibus committi.

Parochias verò Indorum vtrum tenere regulares deceat, & vtri accommodatiores ſint neophytorum adminiſtrationi Eccleſiaſticę ſuſcipiendæ, hinc, an presbyteri ſæculares, inuidiosè, ac moleſtè quidam ſolent contendere. Sed quamvis inter antiquos Canones legamus, Ne religioſi in Eccleſiis Parochialibus ponantur, vituperari tamen non debet, neque verò poteſt, quod Apoſtolicæ Sedis authoritate & Regio decreto fit. Cōſtat verò ſummos Pontifices hanc mendicantium in Indis adminiſtrandis operam non ſolum probare, verum etiam multis magniſque priuilegiis, & conceſſionibus inſigniter prouocare. Neque alienum ab inſtituto religioſo cenſendum eſſe, ſi Chriſti amori, fratrumque ſaluti cedat interdum accurata

In appendice ad Synodum Lateran. ſub Alexand.3.

rata illa cõmunis vitæ, & regulæ diſciplina, Chriſti præſertim Vicario ità & publicas, & priuatas leges interpretante. Nemo verò ſit adeò abſurdus, & à ſtudio Regularium auerſus, quin apertè fateatur religioſorum operæ & labori deberi potiſſimum huius Indicanæ Eccleſiæ primordia. Regios autem ſumptus & diligentiam in tranſmittendis nouo orbi religioſorum gregibus vt nulla ab Hiſpania claſſis his fœlicibus mercibus vacua ſoluat, quis tam erit ineptus, qui aliorſum interpretetur, quam vt curam Indorum hi potiſſimum ſuſcipiant, regiamque conſcientiam, quoad licet, exonerent? Præterea ne illud quidem negari poteſt à religioſis, religioſius accuratiuſque neophytos inſtitui, fereque vitæ exemplo magis, quam à ſæcularibus adjuuari. Nam vt nihil aliud, ipſa habitus profeſſio cohibet, vt caſtius vitam inſtituant. Quæ cum ita ſint, non eſt cur ab officio ceſſare monachos, & ſolum ſæcularibus Parochias omnes Indorum quiſquam concedere velit. At inter has omnes tot & tantas cõmoditates duo mihi videntur incommoda. Vnum eſt illud ipſum quod regularibus, cum priuilegiis ſuis exempti ſint, non ſatis bene cum Epiſcopis conuenit in adminiſtrandis Parochiis Indorum. Hinc quanta mala profecta ſint, dici non poteſt. Primum enim ſi in officio ſunt negligentes, Epiſcopi, quorum hoc munus eſt proprium, ſuis occurrere non poſſunt Parocho, aut caſtigato, aut commutato, ſiquidem neque viſitare, neque plectere, neque amouere male meritos poſſunt. Præfecti vero Prouinciales ſubiectos ſibi Regulares corrigere quidem poſſunt, ſed cum oues alienæ ſint, vix ad

illos

illos ſerò tandem querela peruenit. Et omninò habet neſcio quid perturbationis Parochum Epiſcopo ſuo non ſubeſſe, ac duplici veluti capite regi. Hinc porrò diſſidia acerbæque contentiones inter Epiſcopos,& Regulares cum Indorum certè magno malo. Hinc querela Epiſcoporum, quod oues ſibi commiſſas ſatis paſcere nequeant. Deni-que veſtem ex lana linoque contextam, & aream eandem vario ſemine aſperſam, videre eſt ſimplicitati Euangelicæ, & ſumminiſtrationi ſpiritus, quam Paulus tanti facit, ſæpenumero non parum incommodaſſe. Hoc igitur detrimentum ex Indorum ratione conſidero. Alterum verò meo iudicio non iſto inferius in ipſoſmet regulares recurrere ſentio ego, imò verò ſentiunt & gemunt ipſi, quorum prudentiſſimus, atque optimus quiſque copiosè deploret propter ſuſceptas Parochias Indorum religioſorum ordines eſſe collapſos, atque inde & diſciplinam extenuatam, quod certè dolendum eſt. Siquidem hi auxiliares à Chriſto Domino dati ſunt, & fidem iuxta Sapientem, pro amico ſpondentes, ex officio habent, quod ſequitur, feſtinare, diſcurrere, amicum ſuſcitare, vt debito ſatisfaciat. Ac neſcio quonam modo in hoc orbe commutata eſt ratio inſtituti regularium. Neque enim, vt in Europa, cum prædicant verbum Dei, confeſſiones populi audiunt, cæteraque faciunt, Parochis adiumento ſunt, & profeſſione ſua retenta, greges Chriſti, quoad licet, curant. Quin potius ſingularia hîc omnia diuiſaque ſunt, vnuſquiſque Parochiam ſuam tenet, & neque ſuos ab aliis iuuari patitur, neque ipſe adducitur, vt alios iuuet. Ita finibus quiſque ſuis ſeptus eſt,

Deut.22. *Leuit.19.*

Epheſ.4.

Prou.6.

ac ſi de agro partiendo res eſſet, alienam ditionem niſi ſuam faciat,neque adire ipſe, neque adiri ſuam æquo animo fert. Scripſit ad me ex noua Hiſpania quidam de noſtris mirari ſeſe tam abſurdam, & ab Indorum ſalute alienam conſuetudinem inuectam eſſe Indiæ Occidentali. Quamobrem ſi ſacerdotes ſæculares, & merito & numero pares Indorum Parochiis inuenirentur, fortaſſis eſſet magis è re Indorum, vt religioſi noſtro muneri non deeſſemus, ſed Parochis ipſis, atque Epiſcopis auxiliares manus præberemus, & cum ſumma eorum beneuolentia verbum Dei inter Indos diſſeminaremus, atque eos audiendis confeſſionibus cæteroque omni officio proſequeremur. Quod ſi hoc vniuersè fieri nequit, vt certè nequit, profecto qui ex religioſis hoc inſtituti genere militare poſſunt, omnino plurimum cauſæ Indorum conferre putandi ſunt.

CAPVT XVII.

Salutem Indorum Societati IESV *pro viribus eſſe procurandam.*

SOcietatis autem IESV eò potiſſimum inſtitutæ, vt in miſſionibus obeundis per varios orbis terrarum tractus Eccleſiæ Dei ſeruiat, hoc tam eſt proprium munus, vt nihil magis. Atque id quidem quanquam vbique gentium præſtare debet pro ſua virili, tamen nuſquam æquè atque inter nationes Indorum, ad quas Deo concilian-

das

das præcipuo, vt ego ſanè opinor, ſtudio diuinitus inſtituta eſt. Ac dabunt mihi æqui omnes libenter veniam, ſi quandiu ſum Indorum ſeruus, honorificem miniſterium meum. Itaque ſi in hac parte vel ceſſet difficultatibus victa, vel deſidia torpeat ſocietas, non mihi dubium eſt, quin grauem præ cæteris & Dei, & hominum incurrat offenſam. Etenim quo alio pertinet familiare illud in profeſſionibus ſolemnibus votum, quod nos quartum ſolemus vocare, de parendo Pontifici circa miſſiones? Quorſum toties facta mentio in Sacris Bullis inſtituti profectionis ad Indos? Quid in beati Patris Ignatij conſtitutionibus, tantopere repetitum, & commendatum, quam vt prompto alacrique animo præſto vnuſquiſque ſit, ſiue ad fideles ſiue ad infideles ire iubeatur, etiam ſi remotiſſima orbis regio luſtranda ſit? Videre ſanè eſt ex ipſis primordiis ſuis huius ſocietatis authores Indicanas profectiones potiſſimum ſpirantes, eaſque literis factiſque ſuis, & toto vitæ genere velut exculpentes. Pauci numero & vix dum profeſſione ſua confirmata cum eſſent, tamen duos ex ipſis ad Orientalem Indiam deſtinandos putarunt. Quorum vnus Franciſcus Xauier, quanta Deo magnificè adjuuante peregerit, & quale ſuis exemplum reliquerit, inter abruptiſſimas difficillimaſque Barbarorum rupes iter oſtendens Dei verbo planiſſimum, alij melius loqui poterunt, & tacentibus nobis res ipſæ Dei benignitate non tacent. Hunc cæteri ſocij ſecuti, quantam Chriſti Ieſu in ſe propenſionem experti ſint, quantam in promerenda ſalute hominum vim, nimis durus ingratuſque eſt in nobis, qui non

&

& agnoſcit, & cœleſti beneficio gratias immortales agit. Neque ego ſanè dubito, quin dulciori quadam ac familiari cura Dominus Ieſus eos proſequatur, qui ſe totos ſtudiaque ſua huic operi conſecrant, quod eo charius iucundiuſque Deo noſtro eſt, quo & per ſe inſuauius, & ab hominibus magis neglectum. De veris operariis loquor, nam mercenariorum, & ſua quærentium plena ſunt omnia. Etſi verò ad hanc Occidentalem Indiam ſerius aliquantò, & parcius Societas IESV euocata eſt, tamen de benigniſſima Domini prouidentia certò mihi perſuaſum habeo, non inferius futurum operæpretium, neque vllo vnquam tempore ſocietatis huc miſſæ operam ceſſaturam. Nam cum tot tantiſque rationibus rei Indorum procurandæ conſtricti teneamur, militiæ deſertores penè etiam proditores habeamur neceſſe eſt, ſi non omnes neruos in hoc opus Domini, vel prætermiſſis cæteris contendamus.

CAPVT XVIII.

Cur multis videatur Societas Parochias Indorum debere ſuſcipere.

QVoniam verò in hoc orbe nulla alia Euangelizandi ratio hactenus ſuſcepta eſt præter eam, quam Parochi ſuis adhibere ſolent, videntur multis huius Societatis homines niſi Parochias Indorum ipſi vſitato more ſuſcipiant, nihil ad ſalutem neophytorum conferre poſſe, vniuerſumque

uerſumque eorum aduentum ex Europa eſſe propemodum ſuperuacaneum putant. Itaque cenſent huic omnino oneri ceruices ſubjiciendas, curamque Indorum propriè ſubeundam. Cúmque in hac parte cunctationem noſtram vident, indulgentiam nobis deliciaſque objiciunt, quod detrectato labore & vita agreſtiori, vrbanam frequentiam amemus. Quidam timori trepidationíque noſtræ ſubſtomachantur, amico illi quidem animo, ſed voce libera objurgantes, ſi Patres Societatis Iesv parochias Indorum ſibi vitandas ducant, de Indorum deſperanda ſalute ferre ſententiam. Quis enim, inquiunt, diſcrimini huic objiciet ſeſe pro ſalute fratrum, ſi vos Patres detrectatis, & tergiuerſamini, quorum alioqui animarum ſtudium, & inflammata in Deum pietas perſpecta eſt? Quorſum verò miſſionem tantam ſuſcipitis, tantum terræ pelagíque emenſi ad ignotas terras trajicitis, ſi Indorum cauſam deſeritis? Aut qua ratione profeſſioni, nominíque veſtro conſulitis, ſi quod alij omnes religioſi viri amplexati ſunt, vos perhorreſcitis, non inferiorem alias animarum zelum præ vobis ferentes? Quod ſi Hiſpanorum noſtrorúmque hominum ſalutem appetitis, nonne ſatius erat in media Hiſpania Europaque conſiſtere, vbi & numero, & gradu ſuperiores ſunt infinitis partibus iſtæ merces? Alij quidem aurum argentúmque apud Indos quærunt, quod apud ſuos, ſi æquè occurreret, haudquaquam patria deſerta tam longam, tam moleſtam, tam periculis omnibus plenam peregrinationem ſuſciperent. Vos verò Patres quid auri quid argenti huic quæſituri aduentaſtis? Si quidem

dem Hiſpanorum animas, certè apud vos aurum iſtud abundabat copiosè. Quod ſi Indos Chriſto Ieſu lucrifacere in votis erat, & quæſtum maximum, vt eſt planè, exiſtimantibus pietatem, Euangelij gloria, & propagatio cordi erat, quo tandem conſilio vix aggreſſi rem, terga vertitis? Illi ipſi profani, auarique homines, qui in hunc orbem rei augendæ cauſa penetrarunt, tamen nihil laboris, nihil periculi recuſarunt, modo copia exoptata potirentur: vos verò omnia prius tuta, omnia vndique quadrata circunſpicitis, ac velut in vmbra res gerenda ſit, nihil periculorum adeundum putatis. Atqui veſtri ſocij ij, qui in India Orientali in Malabarica, in Malaca, in Ormucio, in Malucis, in Æthiopia, in Iapponia, in Sina, cæteriſque Orientis regionibus tanta præſtiterunt, & tanta cum gloria rebus ab iis geſtis per ipſorum epiſtolas cognitis in omnium ore verſantur, non ſine magnis ſudoribus ſiue ingenti periculo eam ſunt laudem conſecuti. Quod ſi vrbes tantum Hiſpanorum incolendas vobis exiſtimatis, ſi Mexicum, Limam, Cuzcum, ac non in mediis Indorum populis ſedem figitis, ſi Carangas, Collas, Sacacas, Yauyos, cæteraſque Prouincias barbarorum vitatis, vmbratilis tantum ac ludicra veſtra omnis de Indis procuratio ſit neceſſe eſt. Quomodo enim eam gentem Chriſto expugnare poteritis, apud quam ſedem figitis nullam, nulla certa præſidia conſtituitis, nullas moras ducitis? Cum nulla alia re perinde opus ſit ad ſalutem Indorum procurandam, atque perſeuerantia & improbo quodam labore. Sic enim habetote Patres, quantum

1. Tim. 6.

tum nos veteranos, & mores horum barbarorum diuturno vſu edoctos cauſa admonet, niſi perpetuò, ac conſtanter verbum vitæ, & curam ſalutis harum gentium meditemini, vanos omnes veſtros conatus & telæ Penelopes ſimiles prorſus futuros.

Capvt XIX.

Quæ rationes à ſuſcipiendis Parochiis Indorum Societatem deterreant.

HÆc atque horum ſimilia expoſtulare nobiſcum ſolent, qui cauſæ Indorum ſtudioſi, ſegniores nos in ſuſcipiendis Parochiis accuſant, quorum me oratione ita ſæpenumero perculſum fateor, vt propemodum victus cederem, omniaque alia ſaluti neophytorum poſthabenda exiſtimarem, atque equidem pene contemnerem. Sed contemni profecto non poſſunt, cùm occurrant nobis tot viri religioſi & pij, qui non minus amico, & ſyncero animo trepidationem noſtram in ſuſcipiendis Parochiis vehementer probent, confirmentque ſe longa experientia didiciſſe religioni ſuæ plurimum ejuſmodi Parochias incommodaſſe. Itaque permulti graues, & pij viri in ſuis Capitularibus Conuentibus agitarunt de Indorum Parochiis deſerendis, ne & regularibus ſuis nocere pergerent, & maximas ab Epiſcopis, à Patronis, à Præfectis Regiis moleſtias ſuſtinerent. Quod & ſi effectum non eſt, Rege regiiſque miniſtris contra

contra nitentibus, tum verò ſententia aliorum, vel charitate, vel quavis alia cauſa obtinente, tamen illud omnes, aut penè omnes experti nobis gratulantur, quod eos ſcopulos nos præteruecti ſimus. Neque enim in nouo orbe antiquam Domini ſententiam obliuiſci debemus: Quid prodeſt homini ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Et illud Sapientis: Secundum virtutem tuam recupera proximum tuum, & attende in illis, ne fortè incidas. Præterea illud ante oculos ponere oportet, Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit vnquam? Et illud Pauli, Attende tibi quibus ita ſalutem fratrum iubemur quærere, vt ne negligamus noſtram, imò verò nullam eſſe ab aliis ſperandam, ſi in nobis prima defecerit. Atque vt omittam reliqua, quæ non leuia ſunt, duo manifeſtè habent Parochiæ Indorum grauiſſima incommoda. Vnum eſt continentiæ periculum, propter Parochorum miram ſolitudinem, ac libertatem quidvis perpetrandi, cum perpetua quadam eſca libidinis ex fœminarum aſpectu, colloquiis, rei familiaris vſu. Ad quæ accedit, vt cumulum faciat mira ipſarum fœminarum facilitas, rarus pudor, reſiſtendi vis propemodum nulla, ſæpè etiam ſpontè oblata copia. Hoc igitur vnum eſt: alterum verò non leuius iudicio meo, quod ex lucri ſpecie naſcitur, cupiditatis opinione ſiue vera illa ſiue falſa ſit, omnia Parochi ſtudia reſpergit propemodumque corrumpit. Nam & victus ſuppeditari ſolet ab Indis, quod illi Camaricum dicunt, & à Patronis Dominiſque Indorum ſalarium penditur.

Matth. 16.
Eccl. 29.
Eccl. 14.
1. Tim. 4.

Hîc cum Indis imperando, exigendo, commodiſſimum quodque eligendo, minus copioſum Camaricum recuſando; quanta turbatio inter ipſorum fraudes, & Parochi cupiditatem. Itaque omnem ad Parochi quæſtum vel fallendum ſi poſſunt, vel ſi non poſſunt, explendum, ſalutis ſuæ curam, cogitationemque conuertunt. Cum Patronis rurſus Indorum, cum prætoribus, quæ tragœdiæ quotidie? Quot iurgia, & lites, quibus Regia ſubſellia aſſiduè crepant. Hinc ſimultates, hinc odia acerba, hinc calumniæ graues. Coniurat cum Curaca Patronus aduerſus Parochum, & quidvis vt obijciat, teſtes habet ad votum. Hæc qui non vidit, ad exaggerationem fortaſſis cumulata putabit: qui interfuit, & rem totam oculis perluſtrauit, rerum fide inferiora teſtabitur. Igitur vel continentiæ naufragium, vel ſæua certè tempeſtas ſubeunda eſt, tum verò auaritiæ gurges ipſe ſi euitetur, ſpecies profectò auaritiæ, & exiſtimationis iactura euadi nullo modo poſſe videtur.

Capvt XX.

Quæ in ſuſcipiendis Parochiis moderatio adhibenda ſit.

Inter has verò tantas difficultates, illa hactenus ſententia mihi magis probata eſt, vſque dum melius, & certius aliquid eluceat, Parochias Indorum, neque eſſe ſocietati noſtræ temerè

complectendas,

complectendas, neque vſquequaque tamen repudiandas. Sed ſiquidem duobus illis incommodis incontinentiæ,& auaritiæ ſatis occurri queat, tum verò Epiſcoporum pace,& amicitia retenta, cætera omnia officio aduerſus Indos eſſe poſthabenda. Sin verò vitari nulla ratione queant, pro certo eſſe intelligendum aliam eſſe adiuuandi has gentes quærendam viam, neque dubitandum hanc vulgarem diuinitus noſtris eſſe præcluſam. Nam præter communes Euangelizandi leges eſt illa ſocietati noſtræ vel prima, vel maxima, vt miniſterij ſui impenſi in proximos nullam omnino patiatur mercedem, mercediſve ſpeciem ad ſe redundare. Itaque quod aliis valde, & licet, & ſanctum eſt, eleemoſynas pro miſſa dicenda, pro funere, pro concione, & accipere & petere, noſtris etiam vltrò oblatas admittere nullo modo fas eſt, idque & conſtitutionum & literarum Apoſtolicarum præceptis diſertè, & ſæpe cautum eſt. Quare nihil eſt quod tantopere quidam mirentur, ſi Parochias Indorum Camarico, & ſalario inſtructas minus cum noſtra profeſſione congruere exiſtimemus. Verum ea,quæ dixi, incommoda vitari ſatis poſſe videntur mihi in iis præcipuè Parochiis, quæ vel in vrbibus Hiſpanorum ſitæ ſunt, vel ab iis non admodum remotæ, qualis hæc Limenſis eſt S.Iacobi,quam noſtri tenent. Nam & ſubeſſe poſſent Rectori collegij, qui Indorum doctrinæ dant operam, atque illorum religioni & modeſtiæ ſatis conſuli poteſt,cum vita omnis illorum,ſuperiorum oculis ſubiecta ſit,qui vt,& ſibi & officio ſatisfaciant ſuo, facile curant,Vitæ ergo liberioris licentia ſuperio-

rum cura prope inuigilantium in hominibus alioqui probatæ integritatis, ſatis ſublata uideri poteſt. Etenim & magnum Indorum fructum ita experimur, & incommoda omnia facile anteuertimus. Sed quoniam ſacerdotes doctrinæ, & adminiſtrationi Indorum neceſſarij ſine ſumptu & quidem copioſo vbi frequentes illi ſunt, ali non poſſunt, nō eſt recuſandus moderatus, & congruens victus, dummodo illud inuiolabile ſit, vt ab Indis ipſis nihil exigatur, neque cum præfectis ipſorum ſordidæ contentiones de quæſtu aut mercede concitentur. Id vt fiat, cenſent plerique magno adiumento fore eam conſtitutionem, quam noua lege iam videmus editam, vt de publico ærario ſacerdotibus annui prouentus tribuantur, quod ſi ſyncere, & candide obſeruetur, non dubium eſt, quin honeſtis, & religioſis hominibus percommodum, & iucundū ſit: ipſi vero ædificationi, & ſaluti neophytorum magnopere conducat. Hoc genus ergo Parochiarum collegiis Societatis vicinarum mihi iis, quas dixi, conditionibus ſuſcipi minimè diſplicet. Sed quoniam maius aliquid homines in ſocietate requirunt, neque eo modo ſatis vel expectationi de ſe conceptæ, vel harum gentium extremæ neceſſitati noſtri faciunt, ne illud quidem omittendum eſt, quod nos admonuerunt opportunè viri primarij. Eſſe quaſdam prouincias Indorum frequentes, vbi collegia ſocietatis erigi poſſent, atque inde ſacerdos prodire ad parochias procurandas, qui tamen ſuperioris, & curæ, & oculis penè ſubeſſent, & religioſe iuuari, & inuiſi, & commutari cum eſſet opus, facile poſſent. Ita enim fieret, vt Indorum rationibus conſuleretur

ordinaria

ordinaria noſtrorum præſentia, & ipſis religioſi inſtituti nihil deperiret. Atque hoc genus doctrinarum, vt vocant, plerique regulares maximè probant, quod eſt in Noua Hiſpania vſitatum, vbi monaſteria, vt audio, in oppidis Indorum paſſim ædificata ſunt. Et in hoc ipſo regno Peru ſunt non pauca huius exempli. Quanquam & diaboli inueteratæ inuidiæ & hominum fragilitati nihil eſt vnquam ſatis tutum. Verum in re ardua atque vndique difficultatibus plena, quæ à periculo longius abſunt, ea pro tutis conſilia reputari debent.

CAPVT XXII.

Miſſionum vſus in Eccleſia antiquus & frequens.

SI quid in parochiis tenendis minus Indorum ſaluti pręſtamus, certè Miſſionũ commoditate copioſe rependi poteſt. Miſſiones verò intelligo eas excurſiones, & peregrinationes, quæ oppidatim verbi diuini cauſa ſuſcipiuntur, quarum & vſus & authoritas longè maior eſt, & latius patet, quam homines opinantur. Etenim in prima illa florentiſſima Eccleſia videre eſt hoc duplex genus Euangelizantium. Alij certas plebes moderandas inſtituendaſque cura propria ac perpetua ſuſcipiebant, de quibus Paulus Apoſtolus loquitur: Huius rei cauſa reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros, quos etiam Hieroſolymam adiens ex Epheſo euocauit Miletum. *Tit. 1.* *Act. 20.*

 Attendite,

Attendite,inquit,vobis, & vniuerſo gregi,in quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam ſuam, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Hos quoque Petrus alloquitur: Seniores paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, non turpis lucri gratia, neque dominantes in clero. Hos Ioannes in ſua Apocalypſi Angelos ſalutat, Smyrnæ,Epheſi,Philadelphiæ, & cæterarum vrbium. De quorum perpetua reſidentia apud plebes ſibi commiſſas tam multa ſancti Canones edicunt,vt ſacra & antiqua Concilia relegentibus tædio penè ſit eadem cauſa toties ac tantopere repetita. Hunc ergo locum in Eccleſia Dei parochi tenent Indorum certè nouis fœtibus perneceſſarium & ſalutarem. At fuit alterum genus in Eccleſia ſancta Dei miniſtrorum, qui non firmas ſedes tenerent,ſed prout temporis opportunitas, & fratrum neceſſitas poſtularet, varias Eccleſias odirent,in iis pro re moras traherent, proprios paſtores iuuarent, infirmos confirmarent, fortes perficerent, omni ratione Chriſti rem promouerent. Nam vt in exercitu ſapienter inſtructo præter militares copias certa ſede diſpoſitas, quibus nihil magis curæ ſit, quam vt locum ſuum ne deſerant, cum in eo victoria ſit, vt caput potius ponant,quam ſemel fixum pedem referant, ſunt etiam auxiliares copiæ leuiſque armaturæ equites, quorum ſit contra munus huc illuc diſcurrere, vbi diſcrimen ſit, promptè adeſſe, labantem iam militem confirmare hoſtem irrumpentem excipere, omni negotio adeſſe,quorum fidei & diligentiæ plerunque victoria accepta referenda ſit:ita profectò in hac militiæ Chriſtianæ velut caſtrorum terribili & ordinatiſſima acie,

1. Petr. 5.

Apoc. 2. & 3.

acie, duo ſunt ordines, vnus eorum, qui certo loco decertant, alter eorum, qui per omnia diſcurrunt, vt omnibus opem ferant. Quod militiæ genus tanti in Eccleſia factum eſt, vt duces noſtros ſummos, id eſt, Apoſtolos ſibi ſumpſiſſe videamus. Quid enim aliud agebant Paulus & Barnabas cum inter ſe dicerent, Reuertentes viſitemus omnes Eccleſias, in quibus prædicauimus? Quid Petrus dum tranſiret vniuerſos, & deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ? Hoc prorſus Timotheus, quem mittebat Paulus, vt confirmaret Theſſalonicenſes. Hoc Titus apud Corinthios egit. Hoc Iudas & Silas Antiochiam ab Apoſtolis miſſi. Hoc Paulus ipſe cum Sila perambulans Syriam, & Ciciliam confirmans Eccleſias & præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum. Et quamvis hoc Epiſcoporum, qui hac parte Apoſtolis ſucceſſerunt, munus ſit, tamen neque Epiſcopi omnia præſtare poſſunt, & ipſi ſuarum Diœceſeon limitibus concluſi ſunt. Quamobrem ad eum cui vniuerſalis eſt Eccleſia commiſſa à Chriſto, Romanum inquam Pontificem in Petro oues omnes Chriſti paſcendas ſuſcipientem ſingulari quadam ratione pertinet, quia per ſe ipſe non poteſt, vt à ſe deſtinet, qui ipſius authoritate hoc tantum munus obeant. Itaque cernimus in Eccleſia multorum Patrum religioſos ordines ſucceſſiſſe, qui Apoſtolica authoritate freti totum terrarum orbem doctrinæ luce illuſtrarint, vitæ pietate & ardore inflammarint. Quo in genere ſocietas hæc minima nihil ſibi aut nouum, aut nimium ſumit, ſi vocationem ſuam agnoſcit, vt in Chriſto omnibus ſeruiat, & cum nulli ſæpe, aut loco, aut perſonæ

Actor. 15. *Actor. 9.* *1. Theſ. 3.* *2. Cor. 7. 8. 12.* *Actor. 15.* *Ibid.* *Ioan. 21.*

ſonæ addicta ſit, omnes tamen officio proſequatur ſuo. Neque vllo modo dubitandum eſt, quin vocationi ſi ſuæ ipſa non deſit, eius, qui ad rem tantam vocare dignatus eſt, gratiam & largitatem vberrimè expertura ſit.

Capvt XXII.

Miſſionum vtilitates inter Indos.

Miſſionum autem vtilitates inter Indos multæ magnæque ſunt. Prima quòd omni cupiditatis occaſione procul remota cum neque miniſterij ſui mercedem exigant, neque fructum alium expectent, quam ſalutem Indorum, neque in poſtulando Camarico moleſti ſint, deinde continentiæ, & integritatis lumen præ ſe ferant, admirabile dictu eſt, quam in ſui doctrinæque ſuæ admirationem & ſtudium Indos rapiant. Neque enim, quod ſæpe dicere ſoleo, illuſtriora miracula ad Euangelij commendationem Indis adhiberi poſſunt, quam vt neque auaritiæ occaſione neque libidinis ſiniſtro rumore, doctrina miniſtri Euangelici decoloretur. Secunda, quòd cùm ſeuerius obiurgare & male facta vindicare ad parochos proprie pertineat, miſſionũ verò ratio ea ſit, vt potius conſolandi, intercedendi, ac bene de omnibus merendi partes ſibi ſumat, valde in noſtros ſtudia Indorum excitantur, & fit animorum magna coniunctio: ex qua & fidẽ dictis facile commodant, & ſe ſuaque omnia libentiſſime

bentiſſime impertiunt atq; communicant. Tertia hinc quoque manat,& eſt copioſe vſu comperta, quod ad confeſſiones noſtris faciendas,etiam generales,etiam ingentium ſcelerum, ac diutiſſime conte&torum,vltro ipſi non inuitati veniunt, qui tamen parochorum omnium vna ſententia, rarò verum in confeſſione ſacramentali ipſis aperiunt, quippe qui parochos pertimeſcant.Eo omni metu odioque ſublato ad noſtros,quos ſibi experiuntur beneuolos,nihilque læſuros certò ſciunt,certatim accurrunt, crimina omnia aperiunt, vitæ conſilia libenter accipiunt, ſumma deuotione imperata exequuntur. Hæc vna commoditas miſſionum, quam in prouinciis ſuperioribus cum verſaremur, abundè ſumus experti,tanti eſt apud me, vt ſi nullus alius miſſionũ fructus expectaretur, ſola ſufficeret.Ac quemadmodũ in ſacro Tridentino Concilio propter fragilem muliebrem ſexum sãctimonialium pudori & metui Patres ita conſulendum putarunt,vt præter ordinarium voluerint aliquoties extraordinarium illis confeſſarium dari:ita equidem Indis etiam conſulendum arbitror, quorum eſt fides infirmior,& duriores in ſe parochos experiuntur.Itaque eo miſſionum auxilio mirifice eorum infirmitas recreatur.Quartam demum vtilitatem ex ipſa diuini verbi tractatione numero: quæ triplex eſt in miſſionibus. Vna, qua pueri & rudiores ſimpliciter,& memoriter catechiſmo imbuuntur,idq; ſtatis diebus & horis,partim canendo partim recitando fructuoſe admodum fit. Altera, qua docentur, & inſtruuntur familiariter pro ſuo quiſque captu tam in myſteriis fidei percipiendis, quam in moribus honeſtè inſtituendis.

Concil. Trid. ſeſ. 25.c.10.

Poſtrema

Poſtrema eſt ea, quæ ad exhortationem ſpectat, qua pro concione excitantur ad ſalutaria omnia, ac vi ipſa dicendi dicentiſque authoritate flectuntur. Hîc mirificè & capiuntur, & cedunt, ſi concionatorem linguæ bene peritum, & appoſite dicentem nacti ſunt. Quod cum rarum in parochiis ſit, vnus eiuſmodi Indice bene doctus, miſſionum excurſione multis parochiis prodeſſe poteſt. Atque ad has quatuor exempli, Beneficentiæ, Sacramenta adminiſtrandi pœnitentiam præſertim, & verbi denique diuini diſſeminandi redigi cæteræ poſſunt vtilitates, quæ ad Indos pertinent.

Capvt XXIII.

Quod Parochi Miſſiones vtiliter & libenter accipiant.

Est alia quoque his non inferior vtilitas miſſionum, cum ad parochos ipſos beneficium deriuatur. Paulus quidem dicebat, Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, quia Chriſti bonus odor ſumus, quod ſuo quoque modo vſurpare poſſunt, ſi qui ſunt diſcurſus Apoſtolici ſectatores. Noſtri certè experti ſunt ſæpenumero parochos ipſos vitæ conſuetudine colloquiiſque captos ad Chriſtum aſpiraſſe, neque parum ad virtutis officia commotos eſſe. Nihil enim vitæ exemplo potentius præſertim

2. Cor. 2.

ſertim in morum quadam ſuauitate, tum ipſa familiaris collocutio ſtudia ſimilia parit. Cumque ſe ſe adiuuari à noſtris ſedulo nulla interim mercede expectata vident, atque onere ipſo non parum leuari horum opera, beneficio allecti de ſe bene meritos amant. Iam verò cum ad conſciẽtiam ſuam fructum hunc deriuant, ad ſuos longè diffundunt exemplo inſtructi, æmulatione excitati, fructu prouocati. Ad hæc omnia illud accedit, quod cum ſæpe binæ ac ternæ aut eo plures parochiæ valde inter ſe etiam disiunctæ vnius parochi curæ commiſſæ ſint, atque adeo neque baptizare, neque confeſſiones audire, neque in doctrina inſtruere omnes ſuos commode poteſt, fit, vt maximam anni partem oues paſtore prorſus careant, qua ex re quot millia periclitentur imo verò manifeſtè intereant, dici non poteſt. Poſſunt ergo qui Miſſionibus vacant, bonam temporis partem in ea parochia conſumere, à qua parochus abeſt, & omni boni paſtoris officio perfungi, quæ res non ſolum eſt ipſis Indis ſalutaris, Verum etiam Epiſcopis, parochis, patroniſque gratiſſima, quibus omnibus eiuſmodi ſupplementa magnam conſcientiæ quietem afferunt. Quamobrem à multis iam agitatum eſt, vt collegia Societatis, aut reſidentiæ in frequentia maxima Indorum collocarentur, vnde tanquam ex munita arce ſubſidiarij milites regionem omnem opportunè excurrerent. Ad hæc, vt filios nobilium Indorum à pueritia inſtruendos educandoſque ſuſciperent, in qua vna re totius gentis ſalus vniuerſa poſita eſt. Neque ego ſane diffido futurum breui, vt his omnibus

modis

modis atque rationibus ſocietas noſtra ſaluti Indorum procurandæ, quod tantopere cupit, feliciter operam nauet.

Capvt XXIV.

Quid cauere oporteat in Miſſionibus.

AC miſſionum commoditates eæ ferè ſunt quas expoſui. Vt verò in omni præclaro negotio euenire ſolet, non carent ſuis quoque nor leuibus difficultatibus. Primum enim inuidia paſtorum, & plebis contemptus eorum præ noſtri diligentiſſime cauendus eſt ea vna ratione, vt omni, & verborum, & rerum ſignificatione teſtentu ſe nullo modo eſſe parocho ſuperiores, ſed hun verum legitimumq; paſtorem, ſe verò tãtum illiu adiutores, & adminiſtros. Itaque omnem honori in illum ſignificationẽ ne prætermittant, vt & ipſ intelligat nihil ab iis ambitioſè agi, & populus fa ctionẽ nullo modo meditetur, ſed ſubditus ſit pe omnia Parocho ſuo. Vix dici poteſt, quantoper inter Indos obſeruetur is, qui cæteris imperat, & præeſt, vt ſtatim oculos in ipsũ Apo, vt illi vocant animumq; conuertant. Qua ex re niſi humilitat noſtri inſinuent, & circunſpectè parochorum au thoritatem tueantur, atque commendent, certun eſt inuidia, & calumnia omnia ſtatim bona ſtudi corrumpi. Præterea & illud omnibus modis curã dum, ne odioſi parochis ſimus, dum vel nimian integritatem oſtentamus, vel reformatorũ ac cen ſorũ partes importune aſſumimus. Meminiſſe po
Eccleſ. 7. tius illud oportet à Spiritu ſancto dictum, Noli eſſ
iuſtu

[I]uſtus multum, neq; plus ſapias quam neceſſe eſt, [n]e obſtupeſcas, Itemqueillud Apoſtoli,Omnibus 1. Cor.9.
[o]mnia factus ſum,vt omnes facerē ſaluos. Et illud [D]omini,Dicite , Pax huic domui , & ibi manete Matth. 10.
[c]omedentes,& bibentes,quæ apud illos ſunt. De-Rom. 15.
[n]ique vnuſquiſque proximo ſuo placeat in bono [a]d ædificationē. Etenim Chriſtus non ſibi placuit. His aliiſque diuinæ Scripturæ ſentētiis docemur, ita religionis diſciplinam conſeruare , vt charitati fratrum multum demus. Multa toleranda ſunt in homine præſertim ſæculari, ſæpe etiam profano: nonnulla interdum concedenda ſalua conſciētia, & ita agendum,vt conſuetudinis ſuauitate alliciatur potius,quam aſperitate offenſus reſiliat ſtatim. Itaque neque viſitatores, neque cenſores,aut Momos aliquos vel Sycophantas exiſtimare nos debet,ſed ſibi amiciſſimos,& humaniſſimè affectos. Nouimus ex prudenti diſſimulatione non paucos egregiè captos tandem Dei verbo manus dediſſe: quos ſi nimia ſeueritate offenderis , mille concionibus reuocare non poteris. Verum ita humanitatis leges ſeruandæ ſunt,vt neque religionis exiſtimatio lædatur,neque conſcientiæ coram Deo puritas offuſcetur. Nam & virū religioſum & Apoſtolicum munus obeuntem nihil, aut leuitatem, aut faſtum,aut laſciuiam redolēs decet. Quoniam verò cum ad aperiendas conſcientias ſuas in confeſſione parochi accurrunt , imploranda impenſe eſt diuina gratia , vt & officio non deſis tuo , & fratris animam grauiſſimè interdum ſauciam à morte reuoces. Ego ſanè in confeſſionibus audiēdis nihil æquè formidare ſoleo,quòd Sacerdotum quotidie cœleſtia ſacramenta tractantiū vix

medicina

medicina vlla morbi curari poſſunt, cum ſemel cœperint peruenire ad cor durum, atque illud Gregorij plerunque, cum eiuſmodi duritiem contemplor, venit in mentem. Plerique eorum à Domino impœnitentis cordis caliginem proiiciuntur, & nulla hominis adhortatione reſipiſcunt. Ergo in primis illud tenendum eſt, vt placendi voluntas, & humanus affectus nullo modo dominetur, ne puluillos ſub omni cubito, & ceruicalia ſub omni capite ſtatuamus, iuxta propheticam comminationem, quin potius veritas in omnibus dominetur, & præſit, propter quam ſi homines aliquando ſcandalizantur, non magnopere curandum eſt. Dei enim iudicium eſt, ait ſcriptura. Itaque ſi is, qui parochus nominatur, concubinarius ſit, ſi aleator, ſi fœnerator, ſi ſimoniacus, ſi litigator, ſi turpis lucri ſectator, ſi officij ſui negligens, ſi ſermonis Indici imperitus, & contemptor, veritatis falce reſecanda ſunt vitia, ac niſi tibi ipſi in Domino ſatisfeceris peruidendum, ne alienis peccatis ipſe communices manus pœnitentiæ cito imponens. Cæterum hæc ipſa etiam lethalia, & vetuſta vlcera oleo ſimul foueri poſſunt, atque ita vino perfundi, vt pariter, & mordeantur, & ferant. Attingit, inquit, à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter diuina Sapientia. Opus forte, modum ſuauem eſſe oportet. Multum intereſt, qua manu, qua dexteritate vulnus chirurgus infligat. Non imperioſè non duriter, magis monendo, quam minando, magis iuuando, quam iubendo, vt ait Auguſtinus, iſta tolluntur. Vidimus ſæpe Sacerdotum conſcientias deploratas, de quibus ego planè diffide-

Gregor. lib. 2. expoſit. in 1. Reg. c. 3.

Ezech. 13.

Deut. 1.

1. Tim. 5.

Sap. 8.

Auguſt. epiſt. 64. ad Aurelium.

ram

ram eo quod ad cor durum perueniſſe mihi viderentur, & iuxta Hieremiam propter multitudinem iniquitatis dura facta eſſe peccata, miniſteriis tamen noſtris, vel potius diuinæ gratiæ ita ceſſiſſe, ita reſipuiſſe, ita ad cor rediiſſe, vt magnificas Dei bonitati gratias ageremus, & ſpem non vulgarem conciperemus, ſocietatis noſtræ homines, quorum ſunt parochi penè omnes valde ſtudioſi, præclariſſimos fructus in lucrifaciendi Domino eiuſmodi hominibus allaturos. Hæc in parochos obſeruanda. Porro Indi, ipſi quoque curam quandam mediocritatis efflagitant. Vt enim eos oderunt, qui nimij in exigendo ſunt, ita etiam à ſe auerſos putant, qui ab ipſis oblata repudiant. Accipienda ergo ſunt humanè munuſcula eorum, & benignè vel eadem, vel plura ſi liceat, pauperibus communicanda. Quod ſi ipſorum opera interdum opus ſit, dum ea moderatione, qua decet, vtaris, nihil offenduntur, imo verò ſi te alioqui ſibi beneuolum experiuntur, amplius diligunt. Illud quoque obſeruatum authoritatem quandam retinendam eſſe aduerſus eos, paternæ grauitati coniunctam: neque tam ſummiſſionis, quam liberalis cuiuſdam imperij ſpeciem præferendam. Amant enim hoc modo, quæ iſtorum eſt natura, tractari. Sed neque neceſſario noſtrorum apparatu offenduntur, neque paupertatem magnopere admirantur, magiſque præclariora noſtros non poſſe afferre, quam non velle interpretantur. Quamobrem quæ ad vitæ neceſſitatem aut etiam commoditatem pertinent, prætermittenda non ſunt, nam & locorum, & rerum magnæ difficultatis id exigunt ad hac prouinciarum Indicarum tanta

Hier. 30.

tanta aſperitate & inopia, & Indorum ingenia diuinitus ita comparata ſunt, vt ædificationis iſto neceſſario vſu nihil amittant. Illud enim non extremo loco cogitandum eſt, & penitus prouidendum, ne dum Apoſtolicæ abdicationi quidam inhærent, vitæ commoditatibus deſtituantur, atque ita vel labore victi, vel viribus deſtituti bene inſtitutum curſum reuocent. Nam qui aliquando

Luc. 10. ſuis dixerat, Nolite portare ſacculum neque peram, idem alio tempore iiſdem dixit, ſed nunc

Luc. 22. qui habet ſacculum tollet, ſimiliter & peram. Quo in loco Bedam venerabilem audire licet,

Beda lib. 6. in Euang. Luc. c. 22. Nobis quoque, inquit, datur exemplum, iuſta nonnunquam cauſa inſtante quædam de noſtri propoſiti rigore poſſe ſine culpa intermitti, verbi gratia, cum per inhoſpitales porrò regiones iter agimus, plura viatici cauſa, quam domi habebamus, licere portare. Indicas ſanè peregrinationes notaſſe videri poteſt. Atque hæc ad difficultates Indicarum miſſionum conſiderandas hactenus dixiſſe ſit ſatis, Illud poſtremò adiiciendum puto. Indicas & commoditates, & difficultates non ex aliarum nationum lege aut conſuetudine, ſed ex ſua ipſarum eſſe metiendas, & Dei zelo præeunte tum verò experientia duce, illud in omnibus intuendum, vt non quæramus quod nobis vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.

DE PROCVRANDA INDORVM SALVTE.

LIBER SEXTVS.

Breuiter ea de Sacramentis attinguntur, quæ rudibus Indorum Populis neceſſaria viſa ſunt.

CAPVT PRIMVM.

Quatenus modo de Sacramentis agendum ſit.

DE diuinis Sacramentis adminiſtrandis, quod vnum ex iis, quæ propoſuimus, reſtat, ſi pro argumenti dignitate differendum eſſet, magnum opus exiſteret, & quod in alterius parte numerari cùm ipſum per ſe tantum ſit, meritò quodammodo indignaretur. At nos rem tantam nullo modo aggredimur, qui de Sacramentis contra impuden-

tes Nouatorum calumnias, & ab ipſa Eccleſia in magno & œcumenico Concilio Tridentino copioſè grauiterque definitum, & illuſtres noſtræ ætatis ſcriptores nuſquam aut vberius, aut fœlicius quam in illis aſſerendis, explicandis, commendandíſque elaboraſſe, non ignoremus. Igitur cum Hæreticis res nobis modo non eſt, ſed ne Catholicos quidem antiquos,& in religione conſtantes admonendos, cohortandoſve exiſtimamus, quorum illud inſignem eruditionem, hoc dicendi facultatem non vulgarem requirit. Tantum breuiter, ac penè curſim ea de Sacramentis attingemus, quæ rudibus Indorum populis neceſſaria videbuntur, atque in iis maximè inſiſtemus, quæ per imperitiam, aut incuriam quorundam contra veterem & Eccleſiaſticam diſciplinam inter hoſce neophytos obrepſiſſe& percrebruiſſe notauimus.

Capvt II.

Multa in his regionibus contra Eccleſiæ conſuetudinem geri.

NAm ex quo tempore obedientia duce ad has regiones Indicas venimus, non pauca in Sacramentorum functione minus conuenienter Eccleſiaſticis inſtitutis, nonnulla perturbatè prorſus atque ineptè geri, & diu mirati ſumus, & dolenter ſæpe commemorauimus. Cauſa mihi cogi

cogitanti nulla certior occurrit, quam quòd Euangelium non tam prædicatorum, quàm militum manu in has nouas orbis nationes inuectum ſit: quorum ſocordia cum imperitia coniuncta multa abſurdè peperit, quæ accedente conſuetudine confirmata tanquam legitima habentur. Ita priores poſterioribus errandi viam munierunt, vt vix liceat doctis & piis hominibus veterem totius Eccleſiæ conſuetudinem reſtituere, habeanturque rerum Indicarum imperiti, qui religionem & Sacramenta Eccleſiæ integrè, ac pro dignitate Indis tradere cupiant. Quid plura? Cum in Prouinciali Concilio Limenſi ab omnibus Peruenſibus Epiſcopis, cæteriſque grauibus viris ad ea vitia emendanda multum operæ & ſtudij collatum ſit, atque edita extent egregia decreta de reformatione permulta, nihil tamen amplius perfectum eſt, quàm ſi ab otioſis nautis de Republ. moderanda conſultatum eſſet. Quis verò non doleat Baptiſmo pleroſque adultos initio paſſim, & noſtro tempore non raro ante perfundi, quàm Chriſtianam catecheſin vel mediocriter teneant, neque an vitæ flagitioſæ, & ſuperſtitioſæ pœnitentia tangantur, neque verò id ipſum, quod accipiunt, an velint accipere, ſatis conſtet? Quid illud, quod confeſſiones ſæpe ita fiunt, vt neque Indus intelligat ſacerdotem, neque intelligatur ipſe, quid dicat, tam ſupinè parochis nonnunquam dormientibus, vt neque peccatorum rationem exigant, neque doloris ſenſum requirant, nihilque magis curent, quam vt à ſe quam citiſſimè confitentes ablegent. Porrò Euchariſtiam qua le-

ge contra omne & diuinum, & Eccleſiaſticum jus non ſolum quotannis adulti Indi, verum etiam morientes ritè confeſſi prohibentur accipere? Quam ſi quiſpiam noſtrum porrigere velit, & viatico munire migrantem, nouitatis accuſatur, & ſacrilegij propemodum reus agitur. Quod ſi hoc venerationi Euchariſtiæ prætexitur, cur ſaltem quæſo Extrema vnctio ſubtrahitur? Neque in ſyluis tantum aut remotis oppidis, ſed in ipſa noſtra vrbe, in ipſo ſacro Xenodochio morituri tanto bono priuantur. Horum ſimilia ſunt plurima. Etenim matrimoniorum errata vel ſocordia, vel imperitia miniſtrorum admiſſa longum eſſet enumerare. Quales ſint infidelium nuptiæ, quibus gradibus apud Indos contractæ valeant, quæ impedimenta Apoſtolicis literis his neophytis ſublata ſint, quæ etiam dum integra reſtent, pauci ſcire laborant. Hanc igitur tam vaſtam ſyluam ingreſſi illos tantum errores refellere cupimus, qui & pernicioſiores, & magis vulgares ſunt.

Capvt III.

De voluntate Baptiſmo neceſſaria.

IGitur in Baptiſmo, barbaris præſertim, conferendo, tria ſpectare debet fidelis, & prudens diſpenſator myſteriorum Dei, Voluntatem, Fidem, Pœnitentiam. Voluntas ſanè omnino cognoſcenda eſt eorum, qui ad Fidei Sacramentum

aſpirant, nec niſi petant, & inſtent, Chriſtianæ vitæ profeſſione donandi ſunt. Eccleſiæ conſuetudo tenet, vt priuſquam catechumenus baptizetur, ter interrogetur, & tertiò reſpondeat, baptizari ſe velle, quòd intelligerent Sancti Patres magnum eſſe Chriſtianæ Religionis pondus, magnas Euangelicæ turris expenſas, nec niſi re admodum deliberata, & perſpecta hominum imbecillitati temerè rem tantam debere committi. Quod profectò non nuda cæremonia obſeruandum eſt, ſed multo magis ſpiritu & veritate. Vt non ſolum infideles Indi diligenter explorentur; verum cognita iam, & perſpecta voluntate diu in catechumenorum ordine teneantur, quò & inſtructiores veniant & pluris faciant myſterium ſalutis ſuæ. Quam Eccleſiæ veterem diſciplinam ita in hoc nouo orbe neglectam intuemur; vt nuſquam contra Euangelij dignitatem magis irreligiosè, & contra hominum ſalutem magis perniciosè peccatum eſſe intelligamus. Dum enim quoquomodo per fas, & nefas, per dolum; & vim gentes barbaras Chriſtianas efficere properant homines imperiti, aut improbi; nihil aliud agunt, quam vt Euangelium ludibrio exponant; & Fidei temere ſuſceptæ deſertores certiſſimo exitio afficiant. Non enim tales; vt eſt in Decretis Patrum; inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes; vt integra ſit forma iuſtitiæ. Equidem cenſerem Prouinciali Concilio nihil grauius decernendum fuiſſe; ac fore deinceps, nihil etiam ſeuerius vindicandum, quam vt Indi adulti ante baptiſmum per annum, aut etiam amplius, niſi diſcrimen mortis vrgeret, in Fidei myſteriis perdiſcẽdis,

Cõc. Tol. 4. c. 55. d. 45. De Iudæis.

& voluntate bona confirmanda diſtinerentur. Ita fieret vt ſerius impetratam baptiſmi gratiam pro magno haberent, & diligenter conſeruarent, quemadmodum in concedenda Euchariſtia vſu veniſſe cernimus. Sed quid agimus de iis, qui contra ſalutare hoc Eccleſiæ inſtitutum baptizati ſunt? Certè ſi nullam habuiſſe voluntatem perſpicerentur, atque omnino inuiti & repugnantes, & contradicentes baptizati ſunt, nullo modo Chriſtianum characterem accepiſſe exiſtimandi ſunt, quemadmodum eſt ab Innocentio tertio definitum, neque enim ſine ſuſcipientis voluntate Sacramentum conſtare poteſt, quod accipere non poteſt, qui non præbet vtcumque conſenſum. Verum ſi voluntas nonnulla non defuit, tametſi vel vi, vel minis extorta, quia re vera charactere Chriſti inſignitus eſt, cogendus eſt Fidem ſemel ſuſceptam conſeruare, ne Chriſti Sacramento magna fiat iniuria, ſi profanum per licentiam reddatur, quod eſt etiam ab eodem Pontifice ſecundum Toletani Concilij decreta declaratum. Illud autem habet quæſtionem non facilem, vtrum cum barbarus baptiſmum prorſus ignorat, & tamen non contradicens baptizatur, verè Chriſtianum characterem accipiat necne. Nam rei ignoratæ voluntas eſſe non poteſt, cùm nihil ametur niſi cognitum aliquo modo. Itaque qui interrogatus, an velit in ſe fieri, quod fit in aliis, aut etiam nihil interrogatus baptiſmo perfunditur, nihil inter baptiſmum, & profanam aquam diſcernens, nihil ibi religionis agnoſcens, is profectò quomodo velit, quod nunquam cogitauit, non facile poteſt dici. Cùm verò Sacri Canones nihil

De baptiſmo, & eius effec. c. Maiores, §. itē qua.

Ibidem.

nihil aliud tradant obſtare baptiſmo, quàm voluntatem baptiſmo renitentem, & contradicentem, cumque hoc loco hominem nihil diſſentire, nihil reclamare ponamus, iterare poſtea baptiſmum, ſi ille ſaluus eſſe velit, difficilis exempli apparet. Quam quæſtionem ne quiſquam otioſam putet, ſciat apud nos eſſe frequentem in iis præſertim Æthyopibus ſeruis, qui ex Cabouerde aſportantur. Hos enim ſi conuenias, an Chriſtiani iam ſint, audies non raro, ſeſe cum eſſent impuberes ſimul cum aliis plurimis in naui, aut litore deprehenſos baptizatos eſſe, cum certè quid ſecum ageretur, ignorarent niſi quod multi ſimul à clerico, aut milite quopiam aqua aſpergebantur, & exinde Chriſtianos ſe fieri audiebant, cum neque hoc etiam ipſum quid eſſet edocerentur, neque rem ipſam penitus intelligerent, & homines barbari iumentis ſimiles, minimè quid illud eſſet ſcire curarent. Digladiantur quidam, vtrum ſi neutra voluntas detur, baptiſmus ſit ratus. Diuus quoque Auguſtinus non parum hæret in fine librorum de baptiſmo, vtrum baptiſmus per jocum & non ſerio collatus habendus ſit certus ac conſtans. Vbi ita ſcribit: Solet quæri, vtrum nihil interſit quo animo accipiat ille cui datur, cum ſimulatione, an ſine ſimulatione; ſi cum ſimulatione vtrum fallens an jocans ſicut in mimo. Et quibuſdam interpoſitis quibus ſe Eccleſiæ iudicium expectare ea de re profitetur, adjungit, Nequaquam dubitarem habere eos baptiſmum, qui vbicumque & à quibuſcumque illud verbis Euangelicis conſecratum ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quanquam eis ad ſalutem ſpiritualem non prodeſ-

Caiet. 3. p. q. 68. art. 7.
Sot. in 4. d. 5. ar. 7.
D. Aug. l. 7. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas, c. 53.
De conſ. d. 4. c. ſolet.

prodeſſe, ſi charitate caruiſſent, qua Catholicæ inſererentur Eccleſiæ. Et mox, vbi autem, neque ſocietas eſſet vlla ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, ſed totum ludicre & mimicè, & jculariter ageretur, vtrum approbandus eſſet baptiſmus, qui ſic daretur, diuinum judicium per alicujus reuelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem. In hac ergo dubitatione cum de voluntate Indi, aut Æthyopis temetè baptizati quæritur, illud mihi certum eſt, ſi ſatis meminit ſe ſine ſimulatione, & cum aliqua fide, vt Auguſtinus dixit, ſuſcepiſſe baptiſmum, hoc eſt, intellexiſſe illud eſſe ritum aliquem Chriſtianorum, atque ita in ſe fieri permiſiſſe, quamvis cætera Chriſtianæ religionis non ſit edoctus, approbandum eſſe baptiſmum, minimeque repetendum. Re enim vera conſenſiſſe putandus eſt, qui cum videret in ſe fieri quod ad Chriſtianam religionem pertinere vtcunque ſciebat, non contradixit. Quod ſi nullo modo quid eſſet baptiſmus, agnouit, neque illum à profana & quacunque alia aſperſione diſtinxit, penitus Chriſti, & Eccleſiæ Fidem ignorans, non magis voluiſſe intelligendus eſt, quam ſi dormiens, aut amens baptizaretur, cum nulla antea eius ſignificatio extitiſſet. Quem ſanè nullo modo baptizatum eſſe ego non dubito, quemadmodum ne illum quidem, de quo Auguſtinus valde dubitat, qui per jocum prorſus, ac non ſerio baptizaretur. Nam & diſſentire, atque abnuere putandus eſt, qui contra vetus inſtitutum ſuum aliquid noui prorſus ignarus accipit: & ſatis eſt eum nullam baptiſmi voluntatem habere, neque expreſſam,

De baptiſmo, c. Maior. §. itē quæritur.

preſſam, neque interpretatiuam, quam in adultis ad ſubſtantiam ſacramenti requiri ſanior, & certior Doctorum ſententia habet. Ac ſatis id docuiſſe Innocentius III. videtur, cum de baptiſmo dormientis aut inſani improbando, ſi antecedentis voluntatis ſigna non extent, ſententiam tulit. At verò cum neque barbarus ipſe ſatis exploratam habet præteritam voluntatem ſuã, neque notitiam illius temporis, neque verò indiciis manifeſtis percipi res poteſt, quod frequens eſt in hac ſuperiorum temporum perturbatione, & barbarie, ſalutare conſilium Alexandri III. ſequendum eſt, & conditione adhibita baptiſmus iterum conferendus. Porrò voluntatem parentum in baptiſmo paruulorum ſuorum ad ſubſtantiam ſacramenti neceſſariam eſſe, quamvis aſſerant quidam, rectè tamen aſſeri non poteſt. Sed tamen parentibus inuitis, ſi infideles ſint, eorum paruulos non eſſe baptizandos, quanquam non ſine patrocinio nobilium authorum vtrinque in ſcholis res agitatur, tamen Thomæ ſententia & Eccleſiæ conſuetudine & Concilij Prouincialis authoritate longè præferenda eſt, dummodo in mortis periculo conſtitutũ paruulum nulla expectata parentũ voluntate baptizare licere & decere quoque cõcedamus, quod authores quidam pij & docti pro illorum ſalute defendunt, & à noſtris aliquando cum laude factum meminimus. Cùm verò ex duobus parentibus alter filium paruulum Chriſtianum fieri vult altero repugnante & contra nitente, iuxta Concilij Toletani, & Limenſis decreta, baptiſmo fauendum eſt, & illius ius præferendum, qui de filij ſalute melius cogitat. Atque hæc

Ibidem.

De baptiſmo, c. De quibus. Dur. in 4. diſt. 4. q. 6. Pal. c. 4. Contra ſentiunt Cai. 3. p. q. 68. ar. 10. & Sotus in 4. d. 5. a. 10. D. Th. 2. 2. q. 10. a. 12. Con. Lim. Cõſ. 27. Sot. in 4. c. 5. ar. 10. in fine, idem confirmat Cõc. Lim. Conſt. 27. Cõc. Tol. 4. c. 51. 28 q. 1. Iudæi qui.

hæc de voluntate baptiſmum ſuſcipientium obiter attigiſſe ſit ſatis.

Capvt IV.

De Fide & Pœnitentia ad baptiſmi gratiam neceſſaria.

Act. 20. & 2.

FIdem verò in Dominum Ieſum Chriſtum, & Pœnitentiam in Deum, quam Paulus prædicabat in gentibus, Petrus ab Hebræis exigebat, neceſſariam eſſe, vt baptiſmus non ſolum Chriſti militem faciat, ſed gratiæ etiam & ſalutis donatiuo afficiat, nemo eſt tam ineptus, qui dubitet. Verum quæ Fidei menſura exigenda ſit in catechumeno, & quibus modis agendum, vt ſatis inſtructus, & firmus veniat ad lauacrum Chriſti, ſatis eſt in libro ſuperiore explicatum. Pœnitentiam autem hoc eſt anteactæ vitæ veram deteſtationem, atque in poſterum firmum corrigendæ conſilium, rarus eſt certè in Parochis, qui pro dignitate requirat. Nam & priſtinæ ſuperſtitioni vulgo hærent, & concubitus nefarios retinent, & ebrioſitatem ſuam non deponunt: plerique honoris cauſa baptiſmum ambiunt, ne ab Eccleſia arceantur, nonnulli vt Hiſpanis Dominis ea in re gratificentur, atque eiuſmodi fictionibus apud barbaros plena ſunt omnia, noſtra certè maxima ignauia, qui ſupini, atque oſcitantes ea de re cogitamus, digni certe, qui tanti ſacrilegij pœnas luamus. De hac vitæ emendatio

emendatione curanda & exploranda in competentibus multa antiqui Canones, multa noua ſynodalia decreta præclarè præcipiunt : ſed facilè omnia contemnuntur ab iis, qui quæſtum amant, ſalutem hominum, & Chriſti dignitatem non amant. Itaque ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine perquam commodum mihi videretur, vt catechumeni aliquot dies, ſi menſes longum eſſet, ieiuniis & precibus aliiſque piis operibus pro facultate ſua exercerentur ante baptiſmum, tum verò vt teſtimonium ferrent temperaſſe ſe à flagitioſo concubitu, ab omni ſuperſtitione gentilica, præcipuéque ab ebrietate, Eccleſiam quoque frequentaſſe, & omni officio vitæ ſuperioris emendationem declaraſſe. Ita fieret, vt paratiores venirent, & quam tandiu probati gratiam adipiſcerentur, non ita facile reuerſi ad vomitum corrupturi eſſent. De qua re legi Gratianus poteſt in quarta diſtinctione de conſecratione, & cæteri, qui de catecheſi, & præparatione baptiſmo neceſſaria copiosè ſcripſère.

CAPVT V.

De iis, qui ſe baptizatos vel negant vel mentiuntur.

DE iis verò, qui baptiſmum vel datum ſibi eſſe mentiuntur, vel acceptum iam à ſe negant, cum ſit vtrumque paris ſacrilegij & periculi, merito ſynodalia decreta cautos eſſe Parochos

chos iubent. Sunt enim qui reuera baptizati non ſunt, cum tamen Chriſtianis nominibus appellentur, & Eccleſiaſtica myſteria conuentúſque frequentent. Hoc ex temporum ſuperiorum perturbatione accidiſſe conſtat. Atque in horum aliquot nos incidimus, qui cum diu Chriſtiani haberentur, & Ioannes, aut Franciſci, aut Petri vocarentur, tandem concionibus noſtrorum permoti ſimulatione depoſita baptizari ſe poſtularunt, & re diligenter diſcuſſa, inuentum eſt eos non fuiſſe re vera Chriſtianos, ſed à parentibus Indis ſubtractos per Hiſpanicos Dominos eiuſmodi nominibus fuiſſe donatos. Nonnulli quoque Æthiopes cum ſæpe confeſſiones annuas peregiſſent, rogati aliquando ea de re ſe nunquam eſſe baptizatos aperte confeſſi ſunt. Erit igitur adhibenda non exigua diligentia præſertim erga aduenas & ignotæ regionis homines. Contra alij ea occaſione ſe baptizatos ſæpe diſſimulant, baptiſmumque ſupplices petunt, quem re vera iam acceperunt, eo ſanè conſilio, vt vxores nouas ducere liceat, cum veteres diſplicent. Eum fucum prudentiores Parochi deprehendere ſolent. Ne igitur, vel grandi ſacrilegio iterato ſacramento contaminentur, vel à neceſſario excludantur, vigilare Sacerdotes oportet. Et cum res liquido conſtare non poteſt, atque is qui baptiſmũ petit, alioqui teſtimonium habet integritatis ſuæ, probabilique vtrinq; ratione dubia prudenti viro cauſa fit, Beati Leonis decretum ſalutare ſeruandum eſt de iis, qui in captiuitate poſitis parentibus nati ſunt, & baptizatíne ſint, certum eſſe non poteſt, quorum potius ſaluti conſulendum docet lauacro regenerationis

Leo ep. 34. c. 1. De Conſ. d. 4. cum itaque. Idem in ep. 90. c. 16. De Conſ. d. 4. c. Si nulla.

rationis adhibito. Quia quod non oſtenditur geſtum, ratio non finit, vt videatur iteratum.

CAPVT VI.

De Sacramento Confirmationis & illius materia.

HÆc pauca de baptiſmo Indorum: neque verò plura de ſacri Chriſmatis ſacramento dicenda ſunt. Ac bene habet ſanè, quod Confirmationis ſacramento neophyti noſtri priuati non ſunt: tametſi partim penuria Epiſcoporum partim fortaſſis negligentia, raro eam gratiam Indi conſequantur. Illud hoc loco, pro inſtituto noſtro dicendum eſt, materiam huius ſacramenti à Doctoribus, & Florentino Concilio tradi, Chriſma ex oleo, & balſamo ab Epiſcopo conſecratum. Dubitant verò multi, an balſamum re vera ad eſſentiam ſacramenti pertineat: & pleriſque aſſentientibus, Sotus, & Caietanus graues authores negant, qui ſi de vero balſamo loquuntur, omnino tenendi ſunt, cum eorum ſententiam ſatis Apoſtolica Sedes confirmaſſe videatur. Extat enim indultum à Pio Quinto Pontifice maximo Epiſcopo Tucumanenſi datum, quod nos ipſi in autographo vidimus, vt in hac Occidentali India, liceat in confectione Chriſmatis pro vero balſamo ſuccum quendam adhibere, natiuum his regionibus, qui balſami odorem, & ſuauitatem maximè

Caiet. 3. p. q. 72. ar. 2. Sot. in 4. d. 7. ar. 2.

maximè refert. Non igitur verum balſamum de eſſentia eſt ſacramenti, niſi malis materiam ſacramentorum Eccleſiæ ſubdi, quod omnes viri docti repudiant.

Capvt VII.

De Euchariſtia percipienda diuinum eſſe præceptum.

SEquitur vt de Euchariſtiæ perceptione dicamus, à qua genus Indorum latiſſimè excluſum, adhuc homines docti, & pij fruſtrà conqueruntur. Quem totum locum vt commodius explicemus, dicendum erit de ipſo iure diuino, & Eccleſiaſtico percipiendi Euchariſtiam: tum quid de conſuetudine hucvſque ſeruata ſentiendum ſit, & de ſalute eorum, qui ſine viatico cœleſti de vita decedunt: poſtremo quid deinceps fieri expediat, admittendíne ſint an excludendi à ſacris myſteriis Indi? Ac primum non parua quæſtio eſt inter Theologos, Vtrum re ipſa ſumere Euchariſtiam iuris diuini præceptum ſit. Quidam enim non aliam, quam Eccleſiaſticæ conſtitutionis vim agnoſcunt, quorum poteſt videri non improbabilis ſententia, quod videamus Eccleſiam quibuſdam dare, quibuſdam negare Euchariſtiam, etiam cùm ſupremus agitur ſpiritus: de qua re & antiqui Canones complures ſunt, & quarundam hodie quoque Prouinciarum mos

Bona. in 4. d.12. art. vlt. q.1. Alex. Hales 4. p. q. 51. memb. 4. Caiet. 3. p. q.8. ar. 11. & 12.

mos eſt, vt ij, qui per publicos magiſtratus ad ſupplicia ducuntur, non communicentur. Atqui ius diuinum Eccleſia tollere, aut immutare non poteſt. Non ergo iuris diuini eſt, vt homines etiam in vitæ fine Euchariſtiam accipiant. Adde quòd verba Chriſti, quibus maximè apud Ioannem neceſſaria ad vitam æternam carnis & ſanguinis Chriſti perceptio perhibetur, æquè de omnibus loquuntur, adultis, inquam, & paruulis, vt Auguſtinus ſæpiſſime aduerſus Pelagianos contendit, præcipuè libro primo de peccatorum meritis, & remiſſione, quod etiam Innocentius primus in epiſtola ad Concilium Mileuitanum apertiſſimè docet. At verò paruulos ſacramento altaris imbui, quicquid Græci, & Boëmi Hæretici contradicant, vſque adeo non eſt neceſſe, vt contraria potius conſuetudo teneatur in Eccleſia Dei, & olim ſi qui Patres paruulos communicandos putarunt, nulla id ſalutis neceſſitate feciſſe, ſine controuerſia credendum eſt, vt Synodus Tridentina commonuit. Hæc igitur cogitanti mihi, tum verò ad huius occidui orbis Eccleſias oculos conuertenti, nihil iuri diuino repugnare, ſi iam baptizati adulti Euchariſtiam nunquam percipiant, pene perſuaſum eſſet, niſi me inde reuocaret non modo D. Thomæ illiuſque ſectatorum authoritas, quæ apud me valet plurimum, ſed etiam perſpicua atque efficax, quantum ego ſentio, ratio. Si enim ſacramenti cuiuſque neceſſitas ex ipſius ſignificatione intelligenda eſt, vt Eccleſiæ conſenſus docet, & baptiſmum idcirco ad vitam neceſſarium omnino fatemur, quod ſpiritualis generatio ſit, nemo autem viuere queat, niſi

Aug. lib. 1. de Peccat. meritis, c. 20.

Innoc. 1. ep. 26. in Reſcript. ad Conc. Mil.

Conc. Trid. ſeſ. 21. c. 4.

D. Tho. 3. p. q. 80. ar. 11. Dom. Sot. in 4. d. 12. q. 1. a. 11. Petr. Sot. De Euchar. lect. 9. Pal. in 4. d. 9. q. 1.

niſi naſcatur: Pœnitentiæ quoque ſacramentum neceſſarium agnoſcimus lapſis poſt baptiſmum, quòd in eo per claues Eccleſiæ ianua aperitur regni cœleſtis, qua occluſa nemo introire poſſit in regnum: cum Euchariſtia cibus ſit animæ, idque ex ipſa materia, & inſtitutione Domini apertiſſimè conſtet, qua obſecro ratione exiſtimare poſſumus, niſi inſanimus, tam pretioſum, tam ſalutarem cibum à Saluatore noſtro inſtitutum, & commendatum fidelibus, quibus tamen liberum ſit vel nunquam illum ore contingere? An eſt minus neceſſarius vitæ tuendæ cibus, quam medicina lethali languori curando? Nam qui vt hinc euadant, Chriſtum manducari ſpiritualiter à fidelibus poſſe aiunt, etiamſi ſacramentaliter non manducent, atque eo cibo vitam animæ ali, vera illi quidem afferent, ſed nihil de argumentationis robore imminuunt. Etenim ſpiritualis Chriſti manducatio etiam veteribus Patribus communis fuit, vt Apoſtolus ſanè confirmat, Omnes, inquit, in mari & in nube baptizati ſunt, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt. Attamen populus Chriſtianus in nouo teſtamento ſicut ad vitæ generationem accepit baptiſmum, ita etiam ad vitæ iam acceptæ alimentum accepit Euchariſtiam. Ipſum ergo Chriſtum ſacramentaliter ſumere debet ad vitam ſpiritualem conſeruandã, ſicut in ipſo Chriſto per baptiſmum neceſſariò naſcitur. Neque mihi placet, vt re ipſa atque actu accipere hunc panem ad vitam animæ ſuſtentandam opus ſit; ſatis eſſe non dubito, vt voto accipiatur ab eo, qui non eſt idoneus actu accipere, dummodo re ipſa,

1. Cor. 10.

atque

atque actu aliquando ſuſcipiat, quemadmodum de baptiſmo, & Confeſſione Sacramentali Fides Catholica ſentit. Etenim ſicut de baptiſmo dictum eſt à Domino, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in Regnum cœlorum, ita etiam ab eodem de Euchariſtia dictum eſt, Niſi manducaueritis carnem filij hominis,non habebitis vitam in vobis. Et ſicut illic legimus,Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti:ſic etiam hîc: Hoc facite in meam commemorationem.Nam quòd illa Domini verba,de Fidei manducatione tantummodo intelligenda quidam volunt, grauiter & periculosè labuntur. De vtraque enim manducatione & Fidei,& Sacramenti Chriſtum loqui tum ipſe contextus aperte docet, tum Eccleſiæ Catholicæ conſenſus cõſtantiſſimè confirmat, quæ teſtimoniis illis ex ſexto Capite Ioannis ad doctrinam Euchariſtiæ confirmandam perpetuo in Conciliis & decretis vſa eſt. Verè ergo loquitur Chriſtus de Sacramentali manducatione, quæ tantum Fidelibus baptizatis in hac vita poſitis conuenire poteſt: beatis & antiquæ legis patribus conuenire non poteſt, qui tamen Chriſtum ſpiritualiter manducauerunt. Quòd ſi hæc tam illuſtria ſcripturæ verba nulla eſſent, ſi nulla etiam cibi ſignificati ratio haberetur, illud tamen abundè eſſe deberet,quod Eccleſiæ præceptum de communicando ex Concilij Lateranenſis tempore legimus, vſum verò & perpetuum & vniuerſalẽ ex ipſo Spiritus ſancti aduentu cernimus, ſentire verò fidelibus liberum fuiſſe tunc penitus à communione abſtinere, vel ad id humano non diuino

Ioan. 3.
Ioan. 6.
Matt. 28.
1. Cor. 11.

 inſtitu

inſtituto vocatos eſſe, magnæ profectò imperitiæ eſt. Neque enim Eccleſia de ſacramentis percipiendis ſolet ferre leges, ſed quibus temporibus neceſſariò ſumantur, & qua ratione definire, id ad ſe pertinere propriè agnoſcit. Eſt ergo eſt iuris diuini præceptum, vt omnes adulti iam baptizati aliquando communicent. Tempora autem percipiendæ Euchariſtiæ duo præcipuè ſancta mater Eccleſia definiuit: vnum cùm quis mortis anguſtiis, aut periculo premitur, tunc viatico neceſſario iuuandum ſacri Canones ſtatuunt: alterum quotannis in Dominico Paſchate, de quo præceptum extat Lateranenſis Concilij, & Tridentinus Canon in hæc verba, Si quis negauerit omnes, & ſingulos Chriſti Fideles vtriuſque ſexus, cum ad annos diſcretionis peruenerint, teneri ſingulis annis ſaltem in Paſchate ad communicandum iuxta præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ, anathema ſit.

Concil. Nic. can. 13. 26. q. 6. De hu ver. & in Cõ. Carth. 4. c. 77 Conc Late. c. 21 Conc. Tri. ſeſſ. 13. c 9.

CAPVT VIII.

Quòd quamvis diuinum præceptum ſit de communicando, poſſit tamen Eccleſia pro iudicio ſuo communionem negare.

CVm igitur & diuinum ius ſecundum ſaniorem & certiorem doctrinam, & Eccleſiaſticum præceptum ſecundum Fidem Catholicam, habeat,

habeat, vt omnes adulti iudicij compotes ſacramentum altaris accipiant, magna mihi quæſtio, & antehac, & modò maximè viſa eſt, quid de ſeruato hucvſque more in hac noua Occidentali Eccleſia ſentiendum ſit,vbi Indi adulti iam baptizati, iidemque legitimè peccata confeſſi, neque ſemel ſingulis annis, neque verò mortis vrgente diſcrimine communicantur, adeóque id vſu receptum eſt, vt ſi contra fieri contingat, non leue ſcandalum homines putent. An debet conſuetudo hæc inter eas numerari, quas Auguſtinus ſapienter pro varietate locorum varias eſſe in Eccleſiis ſeruandas docet? At ille in iis tantum eam facultatem tribuit, quæ non ſunt contra Fidem Catholicam, & Conciliorum Generalium decreta, quale de communicandis adultis omnibus eſſe, dubitare non poſſumus. An verò harum regionum homines tandiu abſurde contra Eccleſiaſticam diſciplinam, & Euangelicam legem erraſſe arbitrabimur? At multi Præſules, & doctores ſapientia, & religione præſtantes eiuſmodi morem, vel probarunt, vel certè diſſimularunt. An potius quod hactenus factitatum eſt, ita non penitus improbare debemus, vt corrigi tamen & in meliorem vſum transferri oporteat? Mihi ſanè ita videtur: vt & modeſtè de hac Eccleſia noua ſentiamus, & tamen veritatem Euangelij, ſaluti præſertim Indorum tantopere neceſſariam aſſeramus. Quod vt facilius intelligatur, oportet illud diligenter aduertere, quòd quamvis diuini & Euangelici iuris ſit, vt Chriſtianus aliquando communicet, poteſt nihilominus illum Eccleſia à communione ſuſpendere non ſolum ad defini-

Aug. ad Ianuariũ ep. 118. & 119.

tum tempus, ſed etiam per totam vitam, & quod mirabile eſt, ipſo mortis vrgente periculo poteſt priuare viatico, neque tamen vlla ex parte ius diuinum violatur. Id ita eſſe complures antiquorum Conciliorum Canones apertiſſimè monſtrant, quibus propter varias cauſas etiam verè pœnitentibus cum de vita exeunt, non eſſe concedendam Euchariſtiam legimus. In vno Elyberino Concilio omnium propemodum Prouincialium antiquiſſimo, pluſquam ſeptem aut octo canones ob varia commiſſa, neque in fine communionem accipiendam eſſe decernunt. Ac nequis vel Prouincialis Concilij authoritatem, non magni faciat, vel peculiarem alicuius regionis & Eccleſiæ eam ſeueritatem putet, legat beati Innocentij Papæ epiſtolam ad ſanctum Exuperium Epiſcopum Toloſanum, cuius verba recitare placet, Quæſitum eſt, inquit, quid de his obſeruari oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinentiæ & voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ, pœnitentiam ſimul, & reconciliationem communionis expoſcunt. De his obſeruatio prior, durior: poſterior interueniente miſericordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non reuocaret à lapſu, negata meritò communio eſt, conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſtquam Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, iam depulſo terrore, communionem dari abeuntibus placuit,

Conc. Elyberinũ in 1. tom.

Innoc. 1. epi. 3. c. 2.

placuit, & propter Domini miſericordiam quaſi viaticum profecturis. Quem morem Pontifex ipſe Innocentius deinceps retinendum decernit; magnæ Nicænæ Synodi authoritatem ſecutus, cuius decimus tertius canon habet: De iis qui excedunt, antiqua & canonica lex nunc quoque ſeruabitur, vt ſi quis vita excedit, vltimo & maximè neceſſario viatico ne priuetur. Quamvis ergo hoc decretum Nicænum toto orbe terrarum perpetuo obtinuerit, tamen negare non poſſumus antiquiores Patres etiam in extremo vitæ fine quibuſdam pœnitentibus viaticum detraxiſſe: neque ea in re ſanctiſſimos viros, atque doctiſſimos diuino præcepto reſtitiſſe ſentire ſine impudentia poſſumus; cum præſertim Innocentius primus merito id factum apertè fateatur. At, tu ipſe, dicet aliquis, diuinum & Euangelicum de Euchariſtia ſumenda præceptum ſtatuis: ſtatuo ſanè, ſed ita tamen vt Chriſtus Dominus Eccleſiæ ſuæ commiſerit, quando, & quomodo, & à quibus Euchariſtia ſumeretur. Itaque poteſt illa legitima ex cauſa, & tempus prorogare, & omnino ſuſpendere aliquem à communione: ſicut potuit eadem aliquando infantes communicare probabili ex cauſa, & mox id prohibere ex cauſa: potuit plebem vtraque ſpecie communicare, & mox id ipſum lege vetare. Nam vbique quidem illa in diſpenſatione Sacramentorum poteſtatem maximam habet diuinitus datam, ſed nuſquam ita illuſtrem atque perſpicuam, atque in hoc omnium diuiniſſimo Sacramento, quod profectò præclarè docent Tridentini Patres, in illis verbis, præterea declarat, hãc poteſtatẽ, perpetuo in Eccleſia fuiſſe,

26.q.6.c. de his verò.

Seſſ. 21. c. 2.

vt in ſacramentorum diſpenſatione ſalua illorum ſubſtantia ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. Si quis ergo ex me preſſe, & ſcholaſtice quærat, qualenam ſit de Euchariſtia percipienda diuinum præceptum, illud ſine dubio reſponſurus ſum, vt omnes Chriſti corpus ab Eccleſia datum accipiant. Neque enim iubentur arripere ipſi, ſed de manu miniſtrorum ſumere: à quibus & petere debent, & cum illi tribuunt, non poſſunt perpetuò renuere, niſi diuino iure violato. Neque verò, in quo quæſtionis eſt nodus, propterea miniſtri Eccleſiæ, & diſpenſatores ſacramentorum Dei coguntur, aut omnibus, aut omni tempore porrigere Euchariſtiam, ſed ſuo iudicio Eccleſia vti diuinitus ſinitur, vt vel ſubtrahat in tempore tritici cœleſtis menſuram, provt in Spiritu ſancto expedire iudicauerit. Nam ad hunc ferè modum ſcholaſtici ſcriptores quidam diuinum de ſatisfactione præceptum interpretantur, vt ſatisfacere quivis debeat pro modo ſibi ab eo qui habet Eccleſiæ claues impoſito. Itaque potuit Eccleſia hæc Indicana neophytis ſuis Euchariſtiam ſubducere, nullo violato neque diuino, neque Eccleſiaſtico præcepto. Diuinum ſanè, vt dixi, non cogit miniſtros Eccleſiæ iudicio ſuo non vti: Eccleſiaſticum verò licèt magis expreſſum definitumque ſit, tamen cùm Sacerdoti audita pœnitentis confeſſione facultas tribuatur in magna Lateranenſi Synodo, vt ſi ita expedire cenſuerit, differat à communione etiam in Paſchate pœnitentem, quod

Sot. in 4. d. 20. q. 2. art. 2.

Conc. Lat. c. 21.

olim

olim frequentiſſimum erat, facile interpretari poſſumus, non eſſe ſublatam Epiſcopis, & maioribus Eccleſiæ poteſtatem differendi per vitam totam hominem, aut hominum aliquod genus, cum ita expedire magnis rationibus iudicauerint. Atque hæc eò à me dicta pertinent; quod huius Eccleſiæ præſulibus, & doctoribus eam notam inuri minimè velim, vt contra diuinum, & Eccleſiaſticum præceptum tandiu, & egiſſe, & agere exiſtimentur. De qua tota re Concilij Limenſis ſententiam ſubiiciam: Quamvis omnes Chriſtiani adulti vtriuſque ſexus præcepto teneantur ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum accipere ſingulis annis ſaltem in Paſchate, tamen huius Prouinciæ Antiſtites, cum aduerterent gentem hanc Indorum, & recentem eſſe, & infantilem in fide, atque ita ipſorum ſaluti expedire iudicarent, ſtatuerunt, vt vſque dum fidem perfectè tenerent, hoc diuino ſacramento, quod eſt perfectorum cibus, non communicarentur, excepto ſi quis ei percipiendo ſatis idoneus videretur. *Conc. Limen. conſtit. 58.*

CAPVT IX.

Quòd omnino expediat priori conſuetudine emendata, Indos fideles communicare.

VErum hæc hactenus diſputata ſunt, vt licere aliqua ratione neophytos à communione

 differre

differre non improbemus: at hoc ita vniuerſè & perpetuo fieri, vt in his regionibus ferè fit, nullo modo probare poſſumus. Itaque corrigenda eſt prorſus conſuetudo iſta, & tam antiſtitum authoritate, quam virorum literatorum doctrina ab hoc nouo orbe exterminanda. Quamobrem in illo eodem Concilij Prouincialis decreto, poſtquam prior conſuetudo aliqua ex parte excuſatur, in poſterum tamen ita mutatur atque corrigitur: Quoniam verò cõplures iam Indorũ fidei Chriſtianæ doctrinam meliùs percipiunt, atq; hoc diuinum Sacramentum non ſolum deuotè cupiunt ſuſcipere, verumetiam petunt, & vt fiat ſibi copia, importunè efflagitant, placuit huic ſanctæ Synodo monere, provt ſeriò monet, omnes Indorum Parochos, vt quos audita iam confeſſione perſpexerint hunc cœleſtem cibum à reliquo corporali diſcernere, atque eundem deuotè cupere & poſcere, quoniam ſine cauſa neminem diuino alimento priuare poſſumus, quo tempore cæteris Chriſtianis ſolent, Indis etiam omnibus adminiſtrent. Quæ pia ſanè, & ſatis conſulta conſtitutio nihilo magis, ex quo edita eſt annos iam nouem obſeruatur, quam reliquo retro tempore: vt hinc ſatis appareat, non venerationi Sacramenti cœleſtis aut neophytorum ſaluti pleroſque ſacerdotes conſulere, ſed otio & ignauiæ indulgere, cum religionem, & prudentiam in neganda Euchariſtia perquam ambitioſè prætexant. Quam ergo magnopere expediat nouos Chriſti milites communicare illo pane, qui cor hominis verè confirmat, etiam ſi rudes illi ſint, & tyrones, oſtendit in primis totius Eccleſiæ Catholicæ ab ipſis primis exordiis cõſuetudo, qua Spiritu ſancto

Eadem conſt. 58.

duce omnes Chriſtiani ex ipſo fonte Baptiſmi ad Sacroſancta myſteria percipienda perducebantur. Adeo in Eccleſia Dei certum fuit, quibus eſſet lauacrum regenerationis legitimè datum, eis cœleſte alimentum concedi debere. Teſtes multi produci poſſent, ſed vnus nobis Dionyſius Apoſtolici, & temporis, & Spiritus ſatis erit, is ſacros ritus baptiſmi enarrans, ita ſcribit, Sacerdotes illum veſtem baptizati munditiæ congruam induunt, ſicque indutum rurſus ad Pontificem ducunt, ille diuino ac deifico prorſus vnguento virum ſignans ſacratiſſimæ communionis participem facit. Et mox tractata intelligentia baptiſmi myſtica, ita rem abſoluit, In fine autem omnium Pontifex ita perfectum ad ſacratiſſimam Euchariſtiam vocat, atque conſummantium illi Sacramentorum communionem deificam tradit. Hæc Dionyſius. Quod vſque adeo in Eccleſia ſeruatum eſt, vt eos etiam quos minus conſideratè baptiſmo ablutos eſſe conſtaret, tamen à communione non prohiberent tanquam ſuo iure id exigentes. Conſtat hoc ex Concilio Toletano, vt alia omittamus, Qui autem iampridem ad Chriſtianitatem venire coacti ſunt (ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi Principis Siſibuti) quia iam conſtat eos Sacramentis diuinis aſſociatos, & baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & Chriſmate vnctos eſſe, & corporis Domini, & ſanguinis extitiſſe participes, & cætera. Hæc ſanè Eccleſiæ conſuetudo inuiolata fuit, quòd nimirum Sancti Patres cenſerent ſine Euchariſtia neminem eſſe perfectum Chriſtianum atque conſtantem. Adeoque id verum eſt ſententia illorum, vt beatus Auguſtinus eos, qui non commu

Dionyſ. de Eccl. Hier. c. 2. p. 1.

c. 2. pa. 3.

Conc. Tol. 4. c. 55.

communicant non plenos Chriſtianos, ſed ſemi-Chriſtianos, aut nondum Chriſtianos definire videatur: Ita enim ſcribit in Ioannem, Si dixerimus Catechumeno, Credis in Chriſtum; reſpondet, Credo, & ſignat ſe cruce Chriſti, portat in fronte & non erubeſcit de cruce Domini ſui. Ecce credit in nomine eius;interrogemus eum,manducas carnem filij hominis, & bibis ſanguinem filij hominis? Neſcit,quid dicimus, quia Iesvs non ſe credidit ei. Et poſt pauca, Acceſſit ad illos Iesvs, facit in illis ſalutem, quia ipſe dixit, Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam, & mox; Quò trajicit per baptiſmum Iesvs, cujus figuram gerebat Moyſes; qui per mare trajiciebat? Quò trajiciebat? Ad Manna; quid eſt Manna? Ego ſum, inquit, panis viuus, qui de cœlo deſcendi: Manna accipiunt fideles jam trajecti per mare rubrum: Significabat mare illud rubrum baptiſmum Chriſti, quò ergo perducit credentes & baptizatos? Ad manna. Et neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani, erubeſcant ergo; quia neſciunt, tranſeant mare rubrum, manducent manna, vt quomodo crediderunt in nomine Iesv, ſic ſe ipſis credat Iesvs. Hactenus Auguſtinus. In eorum ergo numero reponendi ſunt, qui non accipiunt cœleſte manna, quibus Iesvs ſe ipſum non credit, hoc eſt inter ſemi-Chriſtianos, & qui Catechumenorum ordinem non exceſsêre. Quantopere autem referat ad fidem confirmandam, ad ſpem augendam, ad charitatem dilatandam, ad omnem denique Chriſtianæ vitæ rationem promouendam, cœleſtis illius panis frequentatio, ne-

Auguſt. tract. 11. in Ioan.

Ioan. 6.

mo

mo eſt prorſus qui dicendo ſatis conſequi poſſit. Vnde, obſecro, tantus fidei ardor initio naſcentis Eccleſiæ? Erant, inquit, perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & orationibus, & fractione panis. *Act. 2.* Vnde ad calcandum mundi faſtum, vnde ad ſuſtinenda martyria inuicta virtus? Vnde ad glorificandum Chriſtum inter gladios & ignes tanta illa alacritas animorum? Ex illa, ait Chryſoſtomus, menſa tanquam Leones ignem ſpirantes ipſi diabolo formidabiles diſcedamus. Quid Cyprianus? *Chry. hom. 61. ad pop. Anti.* *Cypr. l. 1. epiſt. 2.* Idoneus eſſe non poteſt, inquit, ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Euchariſtia erigit, & accendit. Multum planè, & ſupra quam dici poteſt baptiſmus homini confert, multum cætera Sacramenta: ſed ſine hoc omnium Sacramentorum ſummo, imperfecta cętera ſunt, neque vitam Chriſtianam, quam inchoant aut promouent, perficere poſſunt. An non Dionyſius idoneus author eſt, cui fidem habeamus? At ille ſic ſcribit: Dicimus ergo cætera ſacrarum rerum ſigna, quorum nobis ſocietas indulgetur, hujus diuinis profectò conſummatibuſque muneribus perfici. Neque enim fermè fas eſt ſacerdotalis muneris myſterium aliquod peragi, niſi diuinum iſtud Euchariſtiæ auguſtiſſimumque Sacramentum compleat. Vſq; adeo Sancti Patres nolunt Chriſtianos Sacramentis cæteris eſſe contentos. Quid ergo nos tam ſtolide, vel querimur, vel miramur Indorum gentem nondum firmas in fide, & religione Chriſtiana egiſſe radices? *Diony. de Eccl. Hie. c. 3. p. 1.* Baculum panis auferimus, vt Propheta loquitur, & imbecillitatem miramur? Famelicis alimenta diuina ſubtrahimus, & maciem greſſuſque titubantes *Ezec. 4.*

*Pſal.*101. tes accuſamus? Propheta ſe percuſſum,vt fœnum & aruiſſe cor ſuum dolet, quod oblitus ſit comedere panem ſuum:quid agent,qui nunquam illum etiam deguſtarunt? Nos tamen nihil tot in Chriſto paruulorum ſeruitutem interitumque dolemus. *Thren.*2. Cum deficiat paruulus,& lactens in plateis oppidi, hoc eſt, cum recens in Chriſto nati nobis ſpectantibus; & tacentibus in media Eccleſia intereant præ fame,& quidem cum inſtent ipſi, atq; auidè diuina Sacramenta poſcant,non eſt qui porrigat,omnes dedignantur,omnes auerſantur miſeros,vt verè videamus impleri,quod ſermo diuinus ſtatim adjungit; Matribus ſuis dixerunt: Vbi eſt triticum & vinum?Cum deficeret quaſi vulnerati in plateis ciuitatis,cum exhalarent animas ſuas in *Pſal.*103. ſinu matrum ſuarum. Quod ſi panis hic cœleſtis propriè cor hominis confirmat; ſi ſenſum mentis illuſtrat; ſi aduerſus pericula & hoſtiles impetus munit, ſi denique vnus vitam ſpiritualem conſeruat & perficit,quid aliud quærimus, cur deficien- *Ezec.*4. te pane corruant iſti vnuſquiſque ad proximum ſuum, & contabeſcant in iniquitatibus ſuis? Re *Marc.*7. vera deficiunt in via Domini;quia contra Domini præceptum ſinuntur abire jejuni. Contra quicun- *Pſal.*4. que hoc cibo reficiuntur, à facie frumenti multiplicantur,& vires quotidie nouas ſumunt. Docuit hoc vſus ipſe copioſè.Nam quotquot ex Indorum genere à noſtris (qui contradicentibus cæteris id auſi aggreſſique ſunt) communicantur hactenus eà puritate, eo animi robore, eo fidei ſenſu, iis denique vitæ vniuerſæ ſtudiis, cæteris præſtant, vt meritò ſacerdotes ipſi mirentur, atque ingenuè cõfiteantur ampliores, & illuſtriores hujus ſupercœleſtis

cœleſtis panis fructus in neophytis cerni,quam in cæteris, neque immerito. Nam & fide & deuotione nos vincunt; quod nos ipſi abunde ſumus experti. Ferè commune prouerbium Indis eſt eum, qui ſemel Euchariſtiam acceperit,nullum amplius crimen debere committere : quod ſi quando humana fragilitate admiſſum ſit, tanto animi dolore tanta in ſeipſum indignatione commotum ad pœnitentiam venire Indum conſpeximus, & tam duras de ſuo ſcelere pœnas exigere, vt ardorem fidei admirati ſimus.Neque enim tantam inuenimus in Iſraël : Scimus aliquot per ſimulationem diuino obrepſiſſe conuiuio non indutos veſte nuptiali,ſed abeant ſimulatores : nos de verè Abrahæ filiis loquimur, quos non dubitamus ab extremo hoc Occidente in menſa Domini cum Abraham, & Iſaac,& Iacob præclare recumbere. Certè Euchariſtia ipſa pro ſua benignitate, & magnificẽtia nouos menſæ ſuæ conuiuas largius locupletiuſque videtur excipere. Quare cum perpetua totius populi Chriſtiani conſuetudine, cum majorum noſtrorum ac Sanctorum Patrum authoritate, cum ratione ipſa perſpicua, cum teſtatiſſima experientia doceamur nouis Indorum gentibus ſuperſubſtantialem panem communicare, quis deinceps tam erit cœleſti beneficio ingratus,tam negligens ſalutis fratrum,tam ipſius Chriſti Ieſu gloriæ inuidus, qui non inepto hoc more longiſſimè relegato, ſacram Euchariſtiam auidè præſertim petentibus fratribus arbitretur eſſe tribuendam? *Matth.8.*

Capvt X.

Confutatio opinionis contrariæ.

Aug. l. 7. Confeſ. AT perfectorum, inquiunt, panis eſt ille cœleſtis, cibus grandium, vt Auguſtinus audiuit, creſcant, & manducabunt. Imò verò manducent, vt creſcant. Neque enim ego Angelorum panem, & ſuperſubſtantialem virorum atque perfectorum cibum eſſe nego: verum idem cibus eſt paruulorum, idem infirmorum alimentum. Prou. 9. An non diuina ſapientia poſtquam ædificauit ſibi domum, & excidit columnas ſeptem, & immolauit victimas, & miſcuit vinum, & propoſuit denique menſam ſuam, ita alloquitur conuiuas ſuos. Si quis eſt paruulus veniat ad me, & inſipientibus locuta eſt, Venite comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis, relinquite infantiam, & viuite & ambulate per vias prudentiæ? Paruulos ergo alloquitur, paruulos Luc. 14. inuitat ad cœleſtis menſæ conuiuium. Nam cum diuites illi ac præpotentes variis ex cauſis venire Matt. 22. vocati recuſaſſent, Rex qui lautas & ſplendidas epulas appararat, ſeruos ſuos, vt debiles & claudos, & pauperes accerſerent, miſit, vſque dum conuiuis domus regia impleretur: atque illud ſolum in conuiuis expoſtulauit, quod quidam veſtem nuptiis dignam non attuliſſet. An verò quos Dominus libenter vocat, & gratos habet, hos miniſtri

miniſtri iure faſtidiant ? Certè Sancti Patres, qui panem hunc perfectorum, & virorum in Chriſto cibum eſſe volunt, iidem debilium, & paruulorum viribus augendis, & confirmandis, & medicinam, & alimentum eſſe aptiſſimum copiosè teſtantur. Non ergo quoniam minus perfecti in fide, & charitate neophyti ſunt, repellendi ſunt, ſed multo magis inuitandi, & alliciendi, vt vſu ipſo panis hujus qui cor hominis confirmat, perfecti fiant. Alij ſtoliditatem & imperitiam barbarorum nobis objiciunt, indignum eſſe dicentes, ſi canibus & porcis margaritas projiciamus. Sed qui Chriſti lauacro purificati legitimè ſunt, canes certè, & ſues illi non ſunt. Quod ſi ſenſus horum exiguus eſt, ne tales quidem à ſe repellit benigniſſimus Dominus. Diuus ſanè Thomas tantæ authoritatis vir iis, qui debilem habent vſum rationis, non eſſe denegandum hoc Sacramentum, apertè ſcribit. Vt enim ſenſu & ratione parum valeant, multum tamen præſtabunt amentibus, & phreneticis, quorum ſi anterior deuotio teſtata ſit, inſtillandam illis atque infundendam Euchariſtiam Sanctorum Patrum Canones iubent. Vſque adeo pluris fuit fructus, quem hoc Sacramento homines percipiunt, quam ſpecies quædam religionis, quam multi hoc tempore præ ſe ferunt. Ac re vera non eſt tam Indorum ſenſus exiguus ad percipiendam Euchariſtiam, quam Parochorum magna deſidia ad porrigendam. Nam vt curam laborémque docendi, & præparandi plebem à ſe reiiciant, ruditatem & imperitiam

Tho. 3.p. q.80.a.9.

Cōc.Carthag.4.c. 76. 26.q. 6.Is qui in infirmitate.

tiam iſtorum obtendunt. Non ſatis diſcernit Indus inter cibum ſacrum & profanum, inquis. At qui poteſt ille diſcernere, ſi tu nunquam hoc docuiſti? Non eam deuotionem affert, quam oportet. Quomodo verò afferet, ſi tu ad cœleſte Sacramentum nunquam inuitas? Si neque dignitatem commendas, neque immenſam vtilitatem doces? Omnino experti ſumus ipſi, quam vehementer excitentur Indi, cum hæc illis commemorantur, quam omnia & polliceantur, & præſtent, vt liceat eis de illo pane edere. Quanta verò inuidia, quo dolore pulſentur cum intuentur Hiſpanos communicantes: quod ſi quem ſuorum hac menſa dignatum conſpiciunt, omnium ſtudia ardent, atque ad ſeſe diffundi eam liberalitatem vehementer efflagitant. Itaque ad docendam fidei catecheſin, & ad turpia quædam vitia profliganda ebrietatem præſertim, nullum remedium præſentius experti ſumus, quam vt Sacra communio præmium proponeretur iis, qui & fidei dogmata optimè tenerent atque exponerent, & mores Chriſtianos atque honeſtiſſimos præ ſe ferrent. Certant inter ſe, cum iſta audiunt,& gratiſſimum habent, cum admittuntur,refectique ſemel cibo cœleſti puritatem mentis, & corporis multò ſtudioſius quàm Hiſpani conſeruant, vt redire liceat ad menſam illam, ardenter exoptant. Hoc Parochi complures minus credunt. At nos non longè poſita loquimur, faciant ipſi periculum, ſi zelum Dei habent, ac non negligentiæ prætextum quærant. Sed qui grauius & probabilius videntur morem iſtum ſuum defendere, illud

illud obijciunt, quòd non tutò præbeatur Euchariſtia neophytis, quippe qui veterem ſuperſtitionem non ſatis exuerint, fierique poſſit vt indignum aliquid in Chriſti corpus deſignent, cum non conſtet ſatis animo an ſint fideles. Iſtorum flagitia vſitata commemorant, ſordes præſertim carnis, & temulentiæ. Talibus porrigere ſacramentum nihil eſſe aliud quam in cloacam aut ſentinam proijcere. Quibus equidem reſpondebo non abſque probatione, & examine panem illum præbendum eſſe neque nouis, neque veteribus Chriſtianis. Quod ſi quis eſt fornicator, aut ebrioſus, aut idolis ſeruiens, cum eiuſmodi etiam communem cibum capere Apoſtolus vetat, nedũ cœleſti menſa communicare. Verum hoc neq; omnium neophytorum eſt, neq; ſi illorum tales ſunt aliquando morbi aliter in illis curandi ſunt, quam in cæteris fidelibus, quorum nouimus corruptos mores, & vitam admodum flagitioſam legitima pœnitentia & confeſſione detergi, atque ita ſalubri ſatisfactione purgatos, vt ait Leo Papa, ad cõmunionem admitti. Cur igitur non idem apud Indos indulgentiæ erit, quibus eo magis cum labuntur venia danda eſt, quod ignorantia potius, & imbecillitate quadam, quam animi peruerſitate laborant. Itaq; vel ad ipſa iſtorum vitia amputanda & tollenda ſingularis remedij eſt, diuinã communionẽ iis, qui ab ebrietate, & cæteris ſordibus diligenter cauent, præmium ponere. Neque enim vbi perſpecta eſt ſuperſtitionis antiquæ aut ebrioſitatis, aut fœdæ conſuetudinis macula, ad altare Indus debet admitti, niſi contraria opera illam manifeſtè & diligenter eluerit. Nam etſi veniam

1. Cor. 5.

Leo 1. De pœnit. d. 1. c. multiplic.

2.*Reg*.14. Abſaloni filio, Ioabo interpellante ſapientiſſimus Dauid negare nõ potuit, ingreſſum tamen Hieruſalem à ſuo conſpectu per biennium abſtinere iuſſit. Intelligant Indi quod communione priuantur non eſſe nationis, ſed criminis: & vniuerſum Christianis concedatur, ſed non Chriſtiano dignis moribus ſubtrahatur. Neque ego nimiam modo frequentiam Euchariſtiæ in Indis probo, fortaſſis enim facilitas contemptum pariet. Sed illud contendo, vt quotannis niſi ex certa cauſa communicentur, vt Eccleſia præcipit, tum præcipuè, vt cum de vita exeunt, & ritè ſacerdoti confeſſi ſunt, viatico neceſſario ne priuentur, quemadmodum habet Nicænus Canon. Quinam autem indigni, ineptive ſint, quibus Angelorum panis præbeatur, ſacerdotum ipſorum audita confeſſione cæteriſque perſpectis, iudicium eſto. Sacrilegiorum verò, quæ quidam aut metuunt, aut inſimulant, profectò periculum nullum eſt, aut perquam rarum. Neque enim Indi Iudæorum more auerſi ſunt à myſterio Chriſti, neque eſt timendum, ne contumelia afficiant ſumptam Euchariſtiam, quam re-uera venerantur, neque eius generis exempla hactenus certa vidimus, quin potius quod ad externum cultum attinet, multò quam veteres Chriſtiani ad religionem propenſiores ſunt. Quod ſi pueris olim, & phreneticis Euchariſtia dabatur, vt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ copioſe teſtantur, neque id contra religionem cenſebant ſancti Patres, cur illi ſacramento fiat iniuria, ſi pauperes & egentes
Pſal.21. iuxta Pſalmum edant, & ſaturentur, qui ſi iudicio aut doctrina minus interdum vigent, id ſatis

ſatis animi pietate, & fidei neceſſitate compenſant? Paruuli ſanè panem petunt, & ad ſacramentum deſiderio, & Fide anhelant, ſed qui frangat docendo, & comminuendo eorum captui conuenienter, rarus omnino eſt. Præparare ergo debemus Indorum mentem & Fidem, atque ita probatis, & præparatis panem cœleſtem dare: ſed (quod plerique facimus) quia præparare piget, ad accipiendum indignos accuſare magis placet.

CAPVT XI.

De neceſſitate Confeſſionis.

AD Pœnitentiæ ſacramentum venio, quod à patribus quartum numeratur, quamvis vulgò Euchariſtiam præire ſoleat. Eſt autem Confeſſio peccatorum poſt baptiſmum lapſis non minus neceſſaria, vt eſt à Spiritu ſancto in Concilio *Seſ. 14.* Tridentino definitum, quam nondum regeneratis *cap. 3.* ipſe baptiſmus. Quod ſi vbique gentium ſingularis hæc medicina imbecillitatis humanæ cognoſcenda prædicandaque eſt, nouis certe Indorum populis poſt fidem Chriſti, nihil eſt & crebrius & accuratius repetendum, quod vna hæc ſalutis illorum ſpes ſuperſit. Paulus prædicabat *Act. 10.* Fidem in Ieſum Chriſtum, & pœnitentiam in Deum. Chriſti ille quidem tantam volebat apud homines authoritatem exiſtere, vt non tam crebrò in Deum credere eos admoneret, quod faci-

le ſenſus humanus admittit, quam in Ieſum Chriſtum, vt eius diuinitas eſſet teſtata, eoque fides perfectior quo ſenſu humano ſuperior. Contra, Pœnitentiam in Deum maluit dicere quam in Chriſtum, vt cum criminum quiſque ſuorum meminiſſet, Deum ipſum non hominem ſolum ſibi offenſum, & iratum cogitans, vehementius doleret. Quoniam vero pœnitentiam etiam ante baptiſmum ita neceſſariam eſſe conſtat; vt tamen ſine baptiſmo vel re vel voto ſuſcepto non ſufficiat, conſequens eſt prorſus, vt qui primam regenerationis ſtolam maculauit, & pœnitentia indigeat, & per claues Eccleſiæ gratiæ reſtitui debeat, ſine quibus ſalutis aditus nemini poſt baptiſmum lapſo patere poteſt. Barbaris autem, quorum eſt ſenſus natura imbecillior, Fides verò non admodum excitata, rarum eſt valde, vt perfectus ille dolor, quem contritionem dicimus, de criminibus commiſſis hæreat, quo magis diuinæ medicinæ auxilio excipiendi adiuuandique ſunt, vt quod hominis operi deeſt, cœleſtis ſacramenti vis ſuppleat. Nam quòd Abſolutionis beneficio dolor ille non vſquequaque perfectus, qui à pleriſque attritio, à nonnullis imperfecta contritio vocatur, valeat ad ſalutem & primam iuſtificationis gratiam conſequendam, tam mihi certum eſt, vt inter Catholica dogmata propemodum numerandum putem. Neque obſcurè Tridentini Patres id docuiſſe videntur, cum eam attritionem, quæ per ſe non iuſtificat, ad iuſtificationis gratiam in ſacramento Pœnitentiæ impetrandam valere declarant. Mihi verò & ratio

Conc. Tri. ſeſ. 14. cap. 4.

aperta

aperta perſuadet, cum per claues Eccleſiæ detur vera abſolutio culpæ, idque per ſe & ex propria inſtitutione, cum ſit etiam morbi lethalis medicina præſens, ſit lepræ oſtenſæ purificatio operatoria, ſit denique mortuæ animæ à morte peccati excitatio, quemadmodum ſanctorum Patrum literæ produnt: tum maximè me confirmat quotidiana diuinæ operationis experientia, ſi tamen occultæ operationis experientia dici debet, fiducia quædam de multorum hominum ſalute certiſſima. Cernimus planè innumerabiles animas minus perfecto dolore pro ſcelerum magnitudine commotas ad hoc ſacramentum accedere; quibus poſtquam quod in nobis ſitum eſt, præſtamus, & de Dei immenſitate confiſi ſacramentum abſolutionis impendimus, adeo cœleſtium donorum, quantum homini conijcere datur, teſtimonia non obſcura ſuccedunt, vt nihil aliud cogitare poſſimus, quam quod veriſſima bonitas dixit, Quæ ſolueritis in terris in cœlis ſoluta erunt. Quamobrem non eſt cur quiſquam de Indorum ſalute deſperet, neque eorum tenues conatus, & examinationes conſcientiæ, & minus accuratas peccatorum enumerationes, & doloris non vſque adeo expreſſa ſigna, & cætera pro eorum captu non magna contemnat: ſed quantum poteſt, ipſe adiuuet fratrem, & infirmum, vt ait Paulus, in fide aſſumat, agat denique quod poteſt, id verò omne, quod reſtat, diuinæ clementiæ committat ſecurus, qui exiguo facilè concedit miſericordiam, & laborantem ac laſſum reficit, & hoc habet ipſe refrigerium, ſi reficiamus ægrotum, & ſciamus animam laſſam ſuſtentare

Matt. 18. *Ioan. 20.* *Rom. 14.* *Sap. 6.* *Eſai. 28.* *Eſai. 50.*

ſermone, & de tenui offerentem Domino, quod habet, non aſpernemur. Equidem horum miſerorum confeſſiones imperitas ſecurius audio, quam hominum præpotentum expolitas, & magna doloris ſignificatione profuſas. Cum ergo in hoc ſacramento vnica ſit ſpes ſalutis Indorum, præ omnibus & diligentius & crebrius meditandum prædicandumque erit.

Capvt XII.

Confeſſionis peccatorum vſum Indis in ſua ſuperſtitione fuiſſe.

Illud autem merito mirari quiſpiam poſſit, Confeſſionem peccatorum etiam occultorum, & grauium celebri vſu apud hoſce barbaros longè ante Chriſti Euangelium auditum, frequentatam. Erant ſacerdotes non pauci huic ipſi muneri aſſignati, qui plebis audiendis confeſſionibus vacarent. Atque ad ſingula deprompta peccata ex manipulo quodam fœniculum frangens ſacerdos, ab eo videlicet crimine liberum pronuntiabat. Vnde apud ſuperiores Prouincias Ychuſyres eiuſmodi ſacerdotes vocabantur. Ac vt mihi quidem narrabant Chucuiti Parochiarum præpoſiti, non omnes omnium criminum abſoluendorum parem poteſtatem habebant: ſed grauiora quædam facinora apud primarios veluti Pontifices deponere vſus erat. Hanc ergo conſuetudinem inter idololatras barbaros religioſè obſer-

uatam

uatam mirari, vt dixi, merito poſſis. At illud non admirationem ſed ſtuporem mihi propemodum affert, valuiſſe tantum Diaboli hominumque mendacium apud homines, vt non ſolum occulta crimina proderent, ſed ſæuas etiam pœnas ſibi pro iis iniungi æquo animo paterentur. Iubebantur ſæpe expiandi adulterij aut alterius ſceleris cauſa, duriſſimo ſaxo ad ſcapulas tundi fortiter, interdum à iuuenibus diu virgis cædi, non rarò ſi ſceleris magnitudo acerbius aliquid poſtulare videretur, in excelſam atque omni ſolatij genere deſtitutam rupem ſecedere, & longum ibi æuum, ferarum more traducere. Complura iam eius generis narrant, quæ fabulis ſimilia videri poſſent, niſi nobis ſuperſtites adhuc ſenes, quoſdam decrepitos eo munere olim apud ſuos functos viri fide digni oſtendiſſent. Cauſam ego huius conſuetudinis, barbarorum illam potiſſimum probo, quod Diabolus per omnia in Dei ſimilitudinem etiam nunc inſaniens, ſicut ſe Deum adorari & ſalutari mortalibus illuſis perſuaſit, ita Dei veri ſacramenta religioſaque inſtituta transferre ad ſe falſa quadam imitatione contendit. Nam quò aliò ſpectat, quod in Cuzquenſi vrbe Ingarum imperio celebri, Euchariſtiæ noſtræ vmbram quandam & ſimulachrum adhibendum curauit? Cum ex maſſa ſacrificij neſcio cuius ſanguine aſperſa buccellas quaſdam ſolemnes ſinguli acciperent, atque comederent, quibus Principis Ingæ fidem, & ſocietatem ſibi cordi eſſe vſque ad fundendum pro ipſo ſanguinem teſtarentur. Atque ad eum modum feſto quodam die peregrini præſertim atque aduenæ communicabant.

Prætereo Trinitatis imaginem in Tangatanga apud Sacacas veteri more cultam, omitto alia complura, quæ curioſe huc accerſere poſſem: quibus cum fidem olim barbari haberent, minus difficiles ad credendum, cum noſtra narramus, ſe ſe præbent. Sed diſſimulari profectò non poteſt, quàm nobis erubeſcendum ſit, quod à Satanæ miniſtris ſuperemur, cùm ad ſalutares & diuinitus inſtitutas confeſſiones perſuadendas pigriores ſimus quam illi ad ſæuas illas ſuas carnificinas. Gratulandum verò eſt in tanta mentis humanæ cæcitate, eſſe aliquem ſcelerum ſenſum, nonnullum conſcientiæ aculeum, quo tranquillitatem ſuam occulto veneno expoſito quærere quodammodo cogitur. Et quia vera remedia minus occurrunt, falſis ſe ſaltem, vt poteſt, recreat, atque ſuſtentat. Tanta eſt culpæ intus latentis vis. Quo magis fidere debet Chriſti ſeruus, & veram peccatorum omnium medicinam pœnitentiam per ſalutarem confeſſionem oſtendere. Facilè ſibi perſuadent Indi Confeſſionis Sacramentalis vſum & vim, neque recuſant certè medicum (& ſi plerique contra calumniantur) modo eum eſſe perſpiciant, qui verè medicus ſit, non infeſtus carnifex, aut auarus prædo animarum.

Capvt XIII.

De peritia Indicæ linguæ confeſſionibus audiendis neceſſaria.

Qvalem vero eſſe oporteat medicum, quo ſalutis animarum zelo feruere, qua peritia aperiendis

riendis curandiſque vulneribus præditum, ſatis vt arbitror, ſupradixi. Attamen ſermonis Indici peritia quantopere deſideretur, hoc maximè loco apparet. Cum neque pœnitentium crimina agnoſcere neque ſalutariter prouidere niſi linguæ miniſterio poſſit. Cuius qui expers ſit, turrim Babelicam non Euangelicam is ædificet, neceſſe eſt. Et quamvis inter viros Theologos ſatis conueniat, confeſſionem etiam per interpretem reddi, atque accipi poſſe, ijdem tamen æque conſentiunt, nulla aut diuina, aut Eccleſiaſtica lege homines ad eum confeſſionis modum compelli, quippe cum lex Dei ſuauis & æquitatis plena nolit cum tanta ſua moleſtia ad confitendum peccatorem cogere, cum præſertim pudore metuque humano, qui vbi tertius adeſt teſtis aut arbiter, maximè vrget, ne confeſſiones integræ ſinceræque fierent, merito verendum eſſet. Quamrobrem conſultè ſatis in Limenſi Synodo Patres ne Indorum confeſſiones per interpretem Parochi exciperent, graui propoſita mulcta vetuerunt. Quod tamen decretum non eo pertinet, vt non liceat ſponte ſua volentes Indos per interpretem confiteri morbo præſertim periculoſo oppreſſos audire, vbi ſacerdotis Indicè docti copia deeſt, atque eo ſaltem modo horum ſaluti conſulere, quod à quibuſdam religioſe factum nouimus, & ratio ipſa monet, vbi pœnitens ipſe iacturam eam omnem præ ſalutis ſuæ deſiderio contemnit, non oportere ſpiritualem medicum labori, vel ſuo, vel illius parcere. Neque verò hoc Sancti Leonis antiquo Canoni

S. Th. & reliqui in 4. d. 27.

Concil. Lim. Con. 49.

Leo epiſtol. 78.

Canoni contrarium eſt, qui ſolum reprehendit, & vetat: Ne populi auribus profeſſio publicè recitetur, cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta. Nam & nonnullas confeſſiones cum alij plures intereſſent ab antiquis Chriſtianis factas eſſe hiſtoriæ produnt, & hi ipſi barbari ſcelerum ſuorum notitiam falſis ſacerdotibus reddere frequente corona non verebantur. Verum quia hoc & rarum eſt, vt pœnitens libenter accipiat, & quæ neceſſitate fiunt, præter legem ſunt, nullo modo poteſt ſalua conſcientia Parochi munus vſurpare, qui per ſe ipſum Confeſſiones populi ſibi commiſſi hoc eſt ſine interprete audire non poſſit. Quod ſi bona fide præfecturam non tam à ſe quæſitam quam ab Antiſtite ſuo ſibi impoſitam agat, & quamvis non omnia optimè intelligat quæ pœnitens loquitur, plurima tamen & communiora & grauiora non ignoret, atque ipſe viciſſim opportuna conſilia adhibere mediocriter poſſit, non erit deterrendus ab eo officio ſacerdos, cum peritiores præſertim deſunt, & zelo ipſe ſpiritus ſermonis inopiam abunde compenſat. Tutiſſima res obedientia eſt, & ſola, vt Damaſcenus ait, citra periculum.

Damaſ in Hiſtor.

Capvt XIV.

De prudentia Sacerdotum & tolerantia.

Sermonis ergo Indici peritum oportet eſſe ſacerdotem: verum non minus morum & ingenij

nij Indici peritum. Idololatriæ genera & flagitiorum & cæterorum, in quibus frequentiores ſunt, vel experientia ipſa diſcet, vel aliorum commemoratione cognoſcet. Sunt etiam nonnulla commodè litteris commendata. Ex quibus omnibus ipſe ſibi Indicem conficiet, ad quem confeſſiones examinet, quatenus opus eſſe prudentia perſuaſerit. Neque enim omnes eodem modo examinandi erunt. In eum vſum tum ab aliis, tum à noſtris nuper Confeſſionalia quædam perſcripta ſunt, vtraque lingua his regionibus communi Quichua, & Aymara, quæ rudibus, & tyronibus magno adiumento eſſe poſſunt. Quamvis autem & peritia ſermonis, & induſtria opus ſit, tamen ad confeſſiones audiendas neophytorum ſacerdos longè ſibi ampliorem patientiam, & animi tranquillitatem comparare debet. Hæc enim præcipua ſupellex eſt, cuius maximè inopia fit, vt nihil propemodum in curandis conſcientiis Indorum plerique proficiant, plurimi etiam deteriores reddant. Atque in noſtris ſanè ſacerdotibus illud miraculi loco inter ſe ſe Indi vulgò & ſuſpiciunt & celebrant, quòd Patres ij ſint, qui confitentem audiant libenter, quantumcunque ille in ſuis explicandis criminibus immoretur, & poſtquam quæ in mentem venerint, finem dicendi fecerit, tum præclaris quibuſdam interrogationibus, quæcunque memoriam effugerunt, meminiſſe cogant, atque ipſas viſcerum fibras veluti aperiant. Cuius rei nouæ ſcilicet, atque inuſitatæ adeo celebris fama pleroſque commouit, vt longiſſimis itineribus ad noſtros venientes viderimus, nihil aliud præſeferentes, quam vt contingeret pec-

cata

cata apud hoſce Dei miniſtros (ita enim illi loquuntur) deponere , qui libenter audiant, quæ quiſque confiteri cupiat, & ſe ſe accuſantem peccatorem benigno ſermone recreent, atque erigant , & quod omnium maximum prodigium putant , audita confeſſione nihil ſibi neque pretij, neque eleemoſynæ loco dari patiantur, quin potius ſi qua re Indus indigeat , opem ipſi libenter ferant. Qua opinione incredibile eſt quantum Indi profecerint, vt nullo modo dubitare poſſimus pœnitentiam his gentibus à Domino Deo datam, miniſtrorum culpa fuiſſe minus hactenus fructuoſam,eandem futuram fructuoſiſſimam, ſi vel mediocrem animi alacritatem in excipiendis infirmis medici ſpirituales præſeferant. Sunt ergo Indi audiendi toleranter , ſunt inuitandi benigne , erigendi ſapienter , ſunt denique in omnibus æquo animo ferendi. Charitas enim omnia ſuſtinet,omnia ſuffert, & in ſpiritu lenitatis præoccupatum aliquo delicto inſtruere docet.

1.Cor.13.
Gal.6.

Capvt XV.

Quòd Confeſſiones non ſinceræ fiant , potius ſacerdotum, quam Indorum fieri culpa.

Qvibus ex rebus facile intelligere poſſumus, quòd plurimi Indorum malignè ſacramento pœnitentiæ abutantur , non ſinceras , neque integras peccatorum confeſſiones facientes , ſed fuca

fucatas ad ſpeciem, & mutilas, non tam ad ipſorum referendum eſſe malitiam, quam ad Parochorum ſæuos mores, & imperioſam quandam auſteritatem, qua infirmum & ſcabioſum pecus faſtidiunt, & calce abijciunt, qui errantes oues funda potius & baculo terrent, quam ſibilo leni colligunt, immemores prorſus illius magni paſtoris, qui dixit, Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos. Profectò ſi fideles Hiſpani confeſſarium nacti eſſent talem, ſæuientem & magis finire properantem, quam audire omnia curantem, rarus omnino, qui integras confeſſiones faceret. Metus ergo Parochorum, & quod ex metu oritur odium, cogit Indos nihil veri & ſinceri apud illos dicere. Cuius rei nullo alio teſtimonio opus eſt, quàm quòd ſacerdotem nacti benignum, patienter audientem, & commiſerantem potius, quam ſuperbè indignantem, certatim ad Confeſſiones faciendas nullo vrgente accurrunt illi ipſi Indi, qui Parochis ſuis vix vi poſt annum, vt confiteantur, adduci poſſunt. Incredibile eſt quot millia confeſſiones generales fecerint apud eos religioſos, quos ſibi vere patres arbitrantur, quam ſponte, quam apertè, quo animi dolore, qua ſui deteſtatione infandiſſima etiam ſcelera totius anteactæ vitæ detegant, quibus lachrymis, quo gemitu, & ſingultu corpus ſuum acerbe tundentes ac vellicantes, & ſeſe totos intimo mœrore conficientes, quod iam tandem Parochi non pauci, & agnoſcere, & admirari cœperunt. Quid oro eſt, Cur Indus cum ita ægrotat, vt mortem ſibi impendere exiſtimet, vltro accerſit Parochum, & intimas con-

Ezech. 34.

Zach. 10.

ſcientiæ plagas exponit ? Profectò Fidem ſuam ſatis Indus, cum fingere nihil eſt opus, oſtendit. Itaque moriturus libenter crimina omnia etiam immania prodit, quod tamen ſoſpes ſæpe facere recuſat. Hîc quis non videat metum hominis metu mortis ſuperari ? Quod ſi ſanus, & ſaluus hominis aſperitatem & minus ſibi æquum animum minimè offenderet, facilius ac libentius res ipſas vt ſunt, proditurus eſſet.

Capvt XVI.

Contra errorem illius, qui ſcripſit Confeſſiones ab Indis eſſe tollendas.

QVò magis ridenda eſt (ſi modo riſu ac non potius acri dolore tam abſurda blaſphemia excipi debet) Theologi illius ſententia, qui optimè conſultum iri Indis & dixit, & ſcripſit, ſi confeſſionum obligatio tolleretur, Ne tot, inquit, & tam grauia ſacrilegia perpetrare cogantur. O ſtultam hominis vocem, qui cum ſibi ſapienter Indorum ſaluti conſulere videatur, nihil aliud agat, quam vt illos interire vnico ſublato remedio cogat ! Si peruerſis remedio quovis abutentibus iſta eſt ratio medendi, tolle matrimonia, ne adulteria fiant, aufer Eccleſias & ſacra omnia, ne ſacrilegi ſint, denique nullũ ſit humanæ imbecillitatis remedium, ne malitia conuertat in virus. Quin potius apud rectè ac ſapienter æſtimantem omnia eſt, pluris quod pauci electi per medici-

nam

nam ſanantur, quam quòd plurimi reprobi per illius abuſum deteriores fiunt. Atque hæc quidem ita dicuntur, quaſi conſultationis humanæ eſſet de Pœnitentiæ Sacramento cenſere: cum vero vt ſacroſancta Concilia tradunt, totiuſque conſenſus Eccleſiæ, diuini iuris illud ſit, diuinæ authoritatis, neque aliud poſt baptiſmum lapſis remedium ſupereſſe Chriſtus Dominus ſanxerit, quam inſanè, imo verò quam hæretice prorſus dicitur, vt confeſſionis faciendæ obligatio abrogetur iis, quibus nulla eſt alia ſalutis relicta ſpes? Quin nos ipſos potiùs accuſamus, atque emendamus, & animarum medici efficimur, & patres nos non ſatellites eſſe meminimus? Hæc enim expedita, & certa ratio eſt ad euitanda ſacrilegia, quæ in confeſſionibus Indorum perpetrantur.

Conc Tri. ſeſ. 14. can. 6.

CAPVT XVII.

Quas ſatisfactiones Indis iniungere oporteat.

QVas autem ſatisfactiones iniungere conueniat, prudentia docebit. Cum intimo ipſi ſcelerum ſuorum dolore pulſantur, vltrò pergraues ſibi imponi flagitant: & ſi ſacerdos indulgentius forte ſe geſſerit, ipſi eas arripiunt. Adeò feruor ſpiritus, vbi ſemel accenſus eſt, magnos conatus excitat. At plerique imbecilliores ſunt, neque ea animi firmitudine, vt tam graues pœnas

nas de ſe exigant. Quid ergo? Abiiciendíne erunt? An expectandū vſque dum ſpiritus ita incaleſcat. vt pares delictis pœnas exoluere velint? Id quidem eſt, & Dei potius dono, quam hominis induſtria ſperandum. Ergo quod Chriſtus oui erranti præſtitit, vt vix dum ab errore conuerſam, vt Dionyſius dixit, in humores ſacros attolleret, id ipſum Chriſti imitatori faciendum eſt, ſi ſalutem hominum amat, vt non plus imponat oneris, quam ferre illum poſſe viderit, atque in ſe, quod fratri deeſt, ſuppleat & peragat, adimplens ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti pro membro ipſius. Nam ſicut alienorum peccatorum participes efficiuntur, qui leuiſſimas ſatisfactiones pro grauiſſimis delictis iniungunt, vt ſancti Patres tradiderunt: ita Phariſæorum eſt, alligare onera grauia, & importabilia. Chriſti ſanguinem non infideliter diſpenſare is credendus eſt, qui ſe ſe viribus pœnitentium accommodat, cum præſertim non tam animi prauitate quam infirmitate quadam maiora non audent, mitiora libenter ſubeunt. Salutares igitur ſatisfactiones Indis iniungere oportebit ex iis præſertim, quæ aut conſuetudine, aut commoditate freti non mendaciter ſe ſe peracturos polliceri videantur: ita prorſus vt excitentur potius quam terreantur, ne odio in ſacramentum concepto, cum opus deinceps fuerit, redire ad medicum perhorreſcant.

Dion. epiſt. 8.

Conc. Tri. ſeſ. 14. cap. 8.

Matt. 23.

CAPVT XVIII.

De Extrema-vnctione.

INfirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes eum in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei. Hoc ſacramentum Extremæ-vnctionis à Patribus ſacramentum exeuntium vocatum eſt, & totius vitæ Chriſtianæ conſummatiuum exiſtimatum, quo Dominus clementiſſimus finem vitæ tanquam firmiſſimo præſidio muniuit. Nam etſi aduerſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat & captet, vt deuorare animas noſtras, quoquomodo poſſit, nullum tamen tempus eſt, quo vehementius ille omnes verſutiæ ſuæ neruos intendat, ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam, ſi poſſit, diuinæ miſericordiæ deturbandos, quàm cùm impendere nobis exitum vitæ perſpicit. Vnctio ergo hæc ſacra delicta, ſi qua ſunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſubleuatus, & mali incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit, & ſanitatem corporis interdum, vbi ſaluti animæ expedierit, conſequitur. Hæc ſunt quæ Fidelibus omnibus ex tam ſalutari ſacramento pie ſuſcepto bona conferri ſancta Synodus Tridentina docet:

Iac. 5. Ex Conc. Tri. ſeſ. 14. c. 1 & cap. 2. de Extre. vnct.

docet : à quorum conſortio & fructu cur obſecro excludantur nouæ ſtirpes Indorum , cum baptizati ſint ſicut & nos , & Fidem eandem profiteantur , & in mortis diſcrimine ſibi ab Eccleſia auxilium præberi vehementer cupiant ? Magnæ hoc inhumanitatis in fratres genus eſt , cùm præſertim ſi qui omnium mortalium,hi maximè cum extremi temporis tenentur anguſtiis, præſidio Eccleſiaſtico indigeant. Etenim idolorum pontifices & venefici,quorum hodie quoque magna copia ſupereſt , qui ſummopere Chriſtianæ religioni obſiſtunt,cæteroſque decipiunt , ij omni opera & ratione ægrotis periclitantibus perſuadent , vt iuxta priſcam ſuam ſuperſtitionem apud ipſoſmet confiteantur,atque idolis ſibi placandis & conciliandis ſacrificia offerant : multaque alia impiè & ſacrilegè præcipiunt miſeris , qui vt ſunt natura timidi , minuſque ad Diaboli fraudes cognoſcendas inſtructi , tum antiqua conſuetudine alliciente,& mortis periculo territi facile eiuſmodi fallacibus promiſſis animum adhibent. Quamobrem aduerſus hos filios Belial , veritatis inimicos,qui vias Domini rectas nō ceſſant peruertere, & alliciunt animas inſtabiles in æternam damnationem,opus eſt Chriſti tyronibus firmiſſimo aliquo præſidio:nullum verò excogitari poteſt diuino Extremæ-vnctionis Sacramento præſtantius. Quibus rebus adducta Synodus Prouincialis decernit , & præcipit,vt ſacerdotes nullo modo Indos fideles iam rite confeſſos,aut ſi minus id licuit, contritionis ſigna præ ſe ferentes ſine hoc tam ſaluti remedio de vita exire patiantur. Et decretum quidem totius Eccleſiæ ad omnes fideles in generali

Ex Concil. Lim. conſt. 75.

Act. 13. 2. Pet. 2.

Conſt. 75.

nerali Concilio legimus, peculiare verò ad Indos fideles in Prouinciali Synodo repetitum, & magnopere commendatum cernimus: vtrumque vero re ipſa vſque adeo neglectum vt pene ſacrilegij loco ſit, ſi quis de Indo infirmo vngendo cogitet. Neque ego ſanè intelligo quovſque tam ſtolida noſtrorum conſuetudo ferenda ſit.

CAPVT XIX.

De Sacerdotio.

DE Sacerdotio inter Indos pauca ſanè præcipienda ſunt. Nam quod ad ipſos attinet, ſat ſciunt ordinem eſſe miniſtrorum à Domino inſtitutum, vt & Deo ſeruiant, & populo præſint, illi ad altaris ſacroſancta myſteria, huic ad remittenda peccata, & verbum Dei proponendum, authoritate diuinitus data. Atque vtinam vt hi ſacerdotium venerantur, & tanquam munus cœleſte ſuſpiciunt, ita nos vitæ ſanctitate tanto muneri pares eſſemus. Illud autem prudenter eſt à maioribus conſtitutum, vt nemo ex Indorum genere, ſacerdotio aut gradu aliquo Eccleſiaſtico donetur, neque ſacras veſtes in miniſterio induat: tantum vt liceat Indis fidelibus inſeruire altaribus acolythorum more, in choro pſallere, ædituorum officio fungi, ſuperpelliceis inter hæc tantummodo indui. Nam inferiora hæc ad eos cohortandos, & in religione Chriſtiana confirmandos plurimum valent. Mirificè his delectantur, &

Con. Lim. Conſt. 74.

primores ipſi libentiſſimè filios ſuos Eccleſiaſticis miniſteriis, & literis imbuendos tradunt, idque pro gloria non parua ducunt. Quòd verò ad ſuperiores gradus ſacros præſertim Indos euehere minimè oporteat hac ætate Eccleſiæ
1. Tim. 3. antiquiſſima inſtituta ſatis docent. Paulus Apoſtolus vetat neophytum Eccleſiæ præfici, ne in ſuperbiam elatus, inſtar diaboli corruat ex
Adrian. 2. in epiſt. ad Taraſſ. in 2. Nicena ſyn. alto. Sacra Concilia vehementer deteſtantur ordinationes eorum, qui in fide tyrones ſunt. Nam cum ipſis tum populo damnum fit, tum verò miniſterio ipſi non leuis iniuria. Quocirca admirabile eſt, quam ſeuere ſacræ litteræ reprehendant ſacerdotes factos de fæce populi, idque cum agatur non de ſacerdotibus veri & ſummi Dei, ſed falſorum potius: quia tamen Deorum nomen etſi non numen habebant, iis attributos eſſe miniſtros plebeios, & viles, pro magno ſcelere ponunt, quemadmodum iuriſiurandi religionem etiam diis mendacibus non ſeruatam cædem diuinæ litteræ
Sap. 14. damnant. Sic enim ſcriptum in libro Regum
3. Reg. 13. legimus: Non eſt reuerſus Hieroboam de via ſua peſſima, ſed è contrario fecit de nouiſſimis populi ſacerdotes excelſorum, quicunque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos
4. Reg. 17. excelſorum. In quarto quoque libro de Samaritanis loquens Scriptura, Fecerunt autem ſibi de nouiſſimis ſacerdotes excelſorum, & ponebant eos in fanis ſublimibus, & cum Dominum colerent, Diis quoque ſeruiebant iuxta conſuetudinem Gentium, de quibus tranſlati erant Samariam. Quod planè documentum non ad hoc ſolum valet,

valet, vt Indi non initientur, cum ſint & in fide noui, & genere obſcuri, verum etiam qui ex harum fœminis & Hiſpanis viris concubitu præſertim flagitioſo gignuntur, quoad fieri poteſt à ſacris myſteriis contractandis abſtineant, ne ſacerdotium vile habeatur, niſi cum vitæ diu probatæ grauitate, & morum ſplendore natalium obſcuritatem ſuperant. Tales eſſe nonnullos negare non poſſumus, qui & vitæ honeſtate, noſtris pares ſunt, & ſermonis Indici commoditate ſuperiores. Verum rari hoc exempli eſt. Quamobrèm antiqui Canones & Prouincialia decreta ſeruanda ſunt, vt ſacerdos omni ex parte populo ſpectabilis, & honore dignus exiſtat.

CAPVT XX.

De ritibus Matrimoniorum apud Indos.

IN matrimonio tractando latior campus occurrit, in quo parocho multa neceſſariò cognoſcenda erunt, non ſolùm quòd ſit Eccleſiæ ſacramentum excipiendæ, & ſanandæ multorum infirmitati neceſſarium, ſed quòd infideles quoque ſua coniugia habeant, quorum vſum & ritum, abuſum quoque & errores cognoſcere oporteat, ne quod non raro contingit, aut vera matrimonia dirimantur, aut pro matrimoniis flagitia teneantur. In omnibus docendi ſunt, vt cuſtodiant immaculatum torum & honorabiles *Heb.13.*

nuptias. Vſum autem & vim connubiorum apud infideles, ſi omnia dicenda ſunt, oratione complecti, moleſtiſſimi negotij eſt, cùm in tanta barbarorum illuuie non poſſint non infiniti eſſe & ritus, & leges matrimoniorum valde inter ſe diſcrepantes. Sed tamen illa ego præcipuè attingam pauca de multis, quæ huic Peruenſi regno ex Ingarum diſciplina communiora ſunt. Alij de ſuis regionibus & barbaris, aut etiam de aliis latius pro eruditione ſua dicere poterunt. Igitur vera coniugia apud barbaros noſtros erant, tametſi quod ſæpe miratus ſum, nomen non eſſet adeo, vt Hiſpanico,& noſtri,& ipſi vtantur. Erat tamen ſua cuique vxor, & Socraticam rempublicam barbari naturali ductu oderant, & damnabant.Sicut vxori fas non erat alteri nubere,ita neque viro vxorem ſemel ductam repudiare.Adulteria ſiqua deprehenderentur,acerbiſſimo ſupplicio vindicabantur. Nam quanquam cælibum apud iſtos maior licentia eſt,fornicationiſque labes impune habetur, tamen coniugatorum adulteria ſeuerius quam apud nos vindicátur.Stuprum quoq; virginibus vel Soli, vel Pachayachachi, vel Ingæ ipſi conſecratis, quas Mamaconas vulgò vocant, Veſtalibus profeſſione perſimiles, ſi quando conſtaret illatum, tam immane ſacrilegium habebatur, vt viui vterque defoderentur in terram. Et vulgo ſanè vnam vni tantum habere licebat vxorem, cum qua vitam omnem degeret.Atque hæc quidem naturali legi conuenienter barbari hi tenebant. Sed his paucis plurima iam miſcebantur abſurda, & à naturali lege valdè abhorrentia. In primis ſummus ipſe Princeps Ingarum,

plurimis

plurimis ſtipabatur vxoribus, quamvis vna eſſet præcipua, quam ipſi Coyam vocant, reginam nos dicere poſſumus. At hæc ipſa Coya iiſdem erat parentibus genita, vt inſtar Iouis Iunonij, regis eadē eſſet, & ſoror, & cōiux. Adeo ſanctum erat, vt præcipua vxor eadem eſſet ſanguine coniunctiſſima. Cæteri verò proceres, & ipſi plures ſibi coniugio copulabant, præcipuamque eandem ſi non ſororē at conſanguinitate maximè propinquam habebāt. Erat enim id regium. Vulgus reliquum vnam, vt dixi, niſi priuilegio Ingæ ob aliquid fortiter, aut ſtrenuè geſtum, plures liceret accipere, vxorem habebat. At illam non pro ſuo quiſque arbitratu eligebat: ſed aut Principis, aut Ducum illius, aut populi ipſius voluntate capiebat ſibi aſſignatam. Idque intra ſuam ſemper tribū & familiā, quod Ayllo vulgo dicitur. Ex qua priſtina conſuetudine infidelium, duo apud fideles abſurda manarunt: vnum vt Curacæ ſiue primores Indorū, pro arbitratu ſuo ſuis vxores dent, neque liberā illis eligendi facultatem permittant: alterum vt vix de alia tribu aut gente vxorem audeant Indi accipere, eamque ob cauſam ſæpe cōſanguineas aut etiā ſorores, & nouercas violent pro vxoribus. Quæ ſanè incommoda diligentium parochorum ſtudio magna ex parte abolita ſunt: & Concilij animaduerſione plerique vigilare cœperunt. Fuit miſerrima ſeruitus Peruenſium ſub Ingarum tyrannide, vt neque vxorem ducere, neque ſiceram bibere, neque cocam mandere, neque carnibus veſci ſine illius volūtate fas eſſet. Nunc verò qui in libertatem Euangelij vocati ſunt, gratias agunt, & duriſſimo iugo *Con. Lim. conſt. 64.*

excuſſo, leuem Chriſti ſarcinam alacriter portant. Eſt etiam peſſimus quidam error, & ex errore maximus abuſus coniugiorum, (monſtrum dicere poſſis) tam robuſtè in animis barbarorum inhærēs, vt inter Chriſtianos etiam rarus ſit, quem non teneat. Virginitas, quæ apud omnes mortales in pretio & honore eſt, apud hos barbaros vilis, & indecora habetur. Exceptis enim iis quas vel Soli, vel Ingæ conſecratas ſepta ſacra cuſtodiunt, cæteræ quandiu virgines ſunt, contemptas ſe arbitrantur, atque ita cum primum vacat, obuium quemque corrumpendæ virginitati ſuæ vltro accerſunt. Mariti quoque violatas offendunt, adeo non moleſte ferunt, vt virginibus, ſi quæ tales ad coniugia peruenerint, probro vertant, quod à nemine adamatæ ſint, quale in
Baruc. 6. Baruch fœminarum opprobrium legimus. Itaque quod vbique gentium maximo ac diuino propemodum honore afficitur, inter has belluas hominum, virginitas dedecori, & ignominiæ eſt. Quo ex errore abuſus quoque ille fœdiſſimus exortus eſt, vt nemo prorſus vxorem ſibi ducendam putet, cuius per complures dies aut menſes non ante periculum fecerit. Ita, quod dicere quoque pudet, nulla eſt idonea vxor, quæ non prius fuerit concubina. Hæc tanta matrimoniorum labes adeo obtinuit, vt à noſtris patribus pro magno referatur, quòd Indi iam vxores virgines ducunt. Et re vera diuini verbi falce vitioſa hæc omnia amputanda quotidie ſunt. Et matrimoniorum iura dicenda, & virginitatis decus ornandum atque illuſtrandum, quod iam tum concionibus tum exemplo Chriſtiani populi admonitæ

barbaræ

barbaræ quoque fœminæ colere & ſeruare cœperunt. Illud poſtremo dicendum eſt, priuilegia ac facultates à Sede Apoſtolica conceſſas in neophytorum gratiam peculiari ſtudio debere cognoſci, ne cum alias ſæpe, tum in matrimoniis iungendis Indorum labi contingat. Néve per imperitiam præpoſitorum imbecilles Indi ea cogantur ſeruare, quæ fortes & antiqui Chriſtiani vix ſeruant. Nam cum multa iis ſimilia quæ diximus, barbari in ſua ſuperſtitione ſeruarent, ne religionis noſtræ moribus contrariis prorſus deterrerentur à fide, Romani Pontifices nonnihil de Eccleſiaſticarum legum rigore imminuendum exiſtimarunt, imitati profecto Gregorium illum magnum, cuius erga recens conuerſos Anglos paterna indulgentia literis ad Auguſtinum datis expreſſa tenetur. *Greg. lib. 12. Regiſt. epiſtol. 31.*

CAPVT XXI.

Quid agendum ſit de coniugiis infidelium cum ad fidem Catholicam conuertuntur.

SEd habet frequentem apud nos, & dignam ſcitu quæſtionem, cum infidelis coniugatus fide noſtra ſuſcepta baptizatur, quid de illius matrimonio ſentiendum ſit. Ac primum, eum qui Chriſtianus effectus eſt, non poſſe vxorem denuò ducere infidelem, neque fidelem infideli nubere, ſine vlla dubitatione ex Eccleſiæ vſu, & con-

ſenſu

ſenſu certiſſimum eſt. Nam & ſcelus ingens committitur, & matrimonium nullum eſt iuxta noſtrorum doctorum concordem ſententiam, tametſi, quæ illi recitant, Ambroſij & Auguſtini cæteraque decreta non id ſatis efficiant. Sed conſenſus, vt dixi, Eccleſiæ ſatis eſt. De eo verò qui ante baptiſmum vxorem habuit (ſunt enim inter infideles vera coniugia, ſi ſecundum leges ſuas naturali legi non repugnantes peragantur, tametſi ſacramenti vim nullam habeant niſi in Eccleſia Catholica rata fiant,) quid acturus ſit, intelligendum eſt Pauli Apoſtoli præceptum. Primum enim per baptiſmum non ſoluitur matrimonium cum infideli, quin potius, & poteſt, & debet cohabitare cum illo, ſi coniux infidelis vltro conſentiat, & ſpes ſit lucrandi illum Chriſto. Ita enim docet Apoſtolus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, & ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum, & mox: Vnde enim ſcis mulier, ſi virum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulierem ſaluam facies? Hoc modo Monica Patritium Auguſtini patrem ſaluum fecit. Quamobrem Synodus Limenſis iuxta eiuſdem Auguſtini contra Pollentium ſententiam, præcipit fidelem coniugatum cum infideli legitima coniuge cohabitare, neque alias nuptias inire permittit, quovſque illa Chriſtianam religionem penitus repudiare intelligatur. Secundum documentum ſit: Si coniux infidelis fidelem deſerat, aut ita cohabitare velit, vt illi vel fidem, vel charitatem rebus, aut verbis deſerere ſuadeat, tunc

Ambr. 28. q. 1. cap. Cai, Aug. eadem qu. cap. Sic enim Concil. Chalc. cap. 14.

1. Cor. 7.

Aug. 9. lib. Conf.

Con. Lim. conſt. 61.

Auguſt. contra Pollentiũ, & de ſer. Domini in monte.

temporis non cogitur fidelis cum infideli vitam ducere, quin potius licebit, ſi ita placuerit, fidelem aliam coniugem ſibi copulare dirempto iam priori coniugio. Ita ſtatuit Innocentius tertius, & ad hunc modum intelligendum dicit, & Pauli Apoſtoli verbum, & Gregorij decretum. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, ait Paulus: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in eiuſmodi: in pace autem vocauit nos Dominus. Tertium quoque ſit. Cum dubium eſt, an coniux infidelis fidei impedimento futurus ſit, & an potius illum peruerſurus à vera religione ſit, quam ab ipſo lucrifaciendus, quidnam agendum eſt? Nam neque contumelia creatoris manifeſtè apparet, neque ſpes etiam ſatis elucet illum ſaluum faciendi. Huic dubitationi occurrendum exiſtimarunt Patres hoc modo: vt coniux infidelis admoneatur, quantum ſatis eſt, vt religionem Chriſti ſuſcipiat, quod ſi conuenienter admonitus, omnino renuerit, intelligatur obſtinata eſſe voluntate, & fidelem conſortio ſuo potius lædere quam ab illo adiuuari. Itaque ſeparandum eſſe. Ad hunc modum Toletanum Concilium decernit, Iudæi qui Chriſtianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab Epiſcopo ciuitatis illius, vt ſi cum eis permanere cupiant, Chriſtiani efficiantur. Quod ſi admoniti noluerint, ſeparentur. Huius Concilij authoritatem ſecuti Patres in Synodo Limenſi, ita præcipiunt, Si alter cõiugum baptizari renuerit, Sacerdos adhibito notario, & teſtibus illum admoneat, vt intra ſex menſes Chriſtianus fiat, & baptizetur, atque eandem admonitionem repetat ſæpe

Innocen. c. Quanto, de Diuortiis.

Gre. 20. quæſt. 2. c. ſi infidelis.

Conc. Tol. 4. cap. 61. 28. q. 1. ca. Iudæi qui.

Con. Lim. conſt. 36.

intra

intra illud temporis ſpatium ſaltem ſemel ſingulis menſibus. Quod ſi tranſacto iam ſemeſtri tempore, adhuc baptizari renuerit, exinde iam in ſua ſecta obſtinatus reputandus eſt. Quamobrem Antiſtitem ſuum Parochus certiorem faciet, vt ipſe ſtatuat, quid facto opus ſit. Separationem autem illā Concilij Toletani ego non ſolum quoad torum intelligo ſed etiam quoad vinculum.

Sot. in 4. d. 30. q. art. 2. & 4. Itaque licebit, vt graues quoque authores confirmant, fideli iam tunc alias nuptias conciliare ſibi. Contumelia enim creatoris & periculum *Aug. 28. quaſt. 1. cap. vxor.* fidei intelligitur, cum animus coniugis infidelis adeo eſt in ſua ſuperſtitione obſtinatus. Præterea illud ex eodem Innocentio animaduertendum *Innoc. cap. gaudemus de diuortiis.* eſt, nuptias infidelium non teneri Canonis legibus, quare illa ſolum matrimonia irrita erunt, quæ cum lege naturali pugnant, quemadmodum apertè repugnat pluralitas vxorum, atque etiam repudium primæ, vt Euangelium, & *Mat. 19. Luc. 16. Mal. 2.* Prophetæ docet. Quamvis ineptus quidam Theologus, vt multa alia, etiam hoc hæretice & ſtultè aſſeruerit, Indis pluralitatem vxorum eſſe concedendam in Eccleſia. At verò quæ lege ſolum Eccleſiaſtica prohibita ſunt, vt ſecundo aut tertio gradu contracta, ea rata fieri, cum vterque ba*C. Gaudemus de diuortiis.*ptizatur, Canones ſacri iubent. Cum verò plures habuit vxores, ſi verè vt vxores habuit adhibitis cæremoniis, & ritu patrio nuptiis adhiberi ſolito, illam tantummodo retinebit, quam primam eſſe meminerit, aut ſi ignorat, quænam fuerit *Conſt. 37. Concil. Lim.* prima, accipiet ex Indulto Pauli tertij, quam ex omnibus ipſe delegerit. Quod ſi etiam prima illa abeſt, & baptizari differt, licebit ex aliis, quam

velit,

velit, ſumere, ita concedente Pio quinto Pontifice Maximo, qui nullo modo Innocentio tertio contrarius eſt. Quandocunque autem vxor infidelis ad fidem conuertitur, ſi nondum aliam Chriſtianam accepit, tenetur illam fidelis accipere. Hæc pro regionum harum difficultatibus ex ſanctorum Patrum decretis perſtrinxiſſe ſufficiat: plura & clariora authores tradent. *Eodem c. Gaudemus.*

CAPVT XXII.

De impedimentis Matrimonij explicandis, & iuuenibus collocandis.

IAm verò in matrimoniis celebrandis ſummopere Parochi curare debent, vt impedimenta Eccleſiaſtica ſæpe & proponantur, & explicentur, ne quod crebro fit, per ignorantiam illegitimas Indi nuptias iungant. Quod ſi quando de induſtria & malitioſe impedimentum diſſimulatum, aut tectum eſſe deprehenderint, vt Prouincialia decreta habent, grauiter in reos animaduertant, præſertim Curacas cæteroſque primores, quorum nequitia ſolent inceſtuoſæ nuptiæ frequenter conciliari: vt reliqui exemplo aſperiore docti diſcant in ſolemnibus monitionibus aut Bannis explorata impedimenta manifeſta facere. Sunt autem monitiones in ſacro Concilio Tridentino præceptæ, inter Indos potiſſimum obſeruandæ, vt nuptiæ publicentur eorum qui coniugari volunt, inter eos, quibus maximè noti ſunt. Impedimenta *Con. Lim. conſt. 66.*

verò

verò apud hos ſigillatim exponenda ſunt, quibus & ignotum eſt ius, & pro vetuſta conſuetudine frequens eſt prohibita coniugia appetere. Itaque explicabit Parochus, quod faciunt peritiores, quibus gradibus conſanguinitatis, quibus etiam affinitatis, quibus ſpiritualis cognationis nefas ſit coniugia inire. Maximè verò inſiſtet in declarando impedimento ex fornicatione primo, aut ſecũdo gradu admiſſa. Vulgare quippe eſt Indis earum ſorores, aut neptes, aut materteras, aut conſobrinas ducere, quas flagitioſe polluerunt. Atque equidem perquam optarem, vt in iis gradibus, ſicut duo reliqui à Tridentino Concilio ſublati ſunt, eſſet penes Epiſcopos Indicanos diſpenſandi facultas cum neophytis, præſertim cum eſſent iam matrimonia contracta, & aut vterque coniux impedimentum neſciuit, quod fieri poteſt, aut ſaltem vnus eorum. Hos enim iubere prorſus, ſe continere, aut Romam vſque petendæ diſpenſationis cauſa proficiſci nimium profectò eſt. Atque in ſecundo ſaltẽ gradu ex fornicatione occulta poſſe Epiſcopos noſtros diſpenſare, quia Sedes Apoſtolica commodè adiri non poteſt, & periculum eſt in mora, authores non ignobiles ſentiũt, quorum nos iudiciũ ſecuti Archiepiſcopo Limenſi, vt nonnunquam diſpenſaret perſuaſimus. Illud quoque experientia docet Indos à prima adoleſcentiæ ætate collocare percõmodum eſſe, ac multo magis adoleſcentulas Indas, quod re ipſa compertum ſit, maritatas fœminas omnium eſſe caſtiſſimas, quæ ſi cœperint ante nuptias libidini fræna laxare, per reliquam ætatem præcipites ferantur neceſſe eſt. Erit ergo non mediocris officij, vt Parochus honeſtas

Seſſ. 24. cap. 4.

S. Angelus Sylueſt. diſpenſ. q. 9. Nauarro cap. 22. n. 86.

neſtas nuptias ſuadeat atque conciliet, parentes de liberis collocandis admoneat, metum omnem Curacarum adimat: iuuenes ipſos conueniat, & Chriſtiani coniugij ſanctitatem doceat, fidei & catecheſis Chriſtianæ rationem expoſcat, peccata ritè confiteri moneat: ſtatim vt mutuo conſenſu contraxerint matrimonium, in Eccleſia ſolemnes benedictiones impendat, vt ſimul, quemadmodū eſt à noſtris Præſulibus ordinatum, & nuptiæ fiant, & ab Eccleſia benedicantur. Mox vt nuptialia omnia legitimè peracta fuerint, omni illa ſuperſtitioſa temulentia & compotatione amputata, in qua diabolo per ſuos Areitos, aut Taquies initiantur, honeſta tantum religioſi conuiuij lætitia conceſſa paterne grauiterque monere, quæ ſint Chriſtiani matrimonij leges, quæ diſciplina domeſtica, quomodo Eccleſia frequentanda, mane & veſperi quotidie orandum, filij educandi in fide, & timore Domini, vt quamvis pauperem vitam degant, multa bona habeant, ſi timuerint Deum, & illius mandata ſeruauerint. Hoc eſt enim omnis homo reliqua omnia vanitas vanitatum. Hactenus de Sacramentis Indis adminiſtrandis, pro inſtituto noſtro pauca de multis: quæ certè pro explorata harum regionum conditione magis opportuna exiſtimauimus.

Conſt. 68.

Tob. 4.
Eccli. 12.

CAPVT

Capvt XXIII.

Quibus ex rebus Indorum ſalus maximè pendeat, peroratio.

CVm de procuranda Indorum ſalute ſatis multa, vt potui, dixerim, tamen illa omnia non magni ponderis futura ſcio, niſi tria quædam veluti capita vniuerſi huius inſtituti, pro rei dignitate ſeruentur. Primum, vt Chriſtiani Principes & Præfecti, & Magiſtratus Chriſti iugum ſuaue, & onus leue Indis ad fidem ſe recipientibus, vt eſt, eſſe permittant, id eſt, vt tributorum, exactionum, laborumque onera valde moderentur, ſciàtque Barbari ſe ipſos potius quam ſua quæri, & quod habent Caroli Cæſaris regia edicta, rebus ipſis intelligant, Chriſtiano dominatu ſe potius leuari, quam premi, Leges quoque non prorſus duras, & inſuetas barbaris ferant: ſed quoad per Chriſtianam, & naturalem legem liceat, ſinantur inſtitutis ſuis viuere, atque in iis ipſis, & dirigantur, & perficiantur. Etenim perdifficile eſt omnes leges, & conſuetudines patrias, & gentilitias mutare: & ſatis profecto eſt, vt illa abrogare cogantur, quæ ſunt Euangelio & Eccleſiæ Chriſtianæ contraria, quæ in tam corruptis moribus, in tantis ignorantiæ tenebris ſatis multa ſunt. Cætera ſi protinus auferre contendas, ac non tempori ipſi optimo magiſtro vt emendet committas, reddes Chriſtianiſmum odioſum, & grauem. Omitto quod

quod prudentiſſimus quiſque & rerum Indicarum peritiſſimus eiuſmodi nouas leges, & mutationes cenſet ipſi reip. temporali, & Indorum, & Hiſpanorum admodum pernicioſas, quòd barbari neque noſtra tenent, neque ſua ſinuntur agere: ex quo rerum omnium perturbatio conſequatur neceſſe eſt. Sed vt hoc omittam, certè fides, & amor Chriſti cum dura tributorum, & operarum, & legum ſeruitute Chriſtianitatis prætextu non bene conſtat. Migrauit Iudas, id eſt, fidei confeſſio, vt ſancti patres interpretantur, propter afflictionem, & multitudinem ſeruitutis. Seſaci Ægyptio regi traditi ſunt diuinitus Iudæi, vt ſciant, ait Deus, diſtantiam ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum. Niſi ergo Chriſtianis principibus & magiſtratibus prima cura ſit ſalutis Indorum, ac non prouentuum cenſúſque regalis (nam honeſtè iſta quoque quæri poſſunt ſed ſecundo loco) parum admodum apud Indos religio Chriſtiana proficiet. Hoc igitur primum eſt. Deinde illud, vt præſules Eccleſiæ Indicanæ ij præficiantur, qui zelum Dei habeant, & filiis potius theſaurizent, ac non ſolum ſua libenter impendant, ſed ſe ipſos etiam ſuperimpendant pro animabus ſuorum, licet plus diligentes minus diligantur à ſuis. Denique quorum eſſet inſigne verbis rebúſque expreſſum, Non veſtra ſed vos. Quod ſi Deus, vt apud Prophetam loquitur, daret paſtores iuxta cor ſuum, Epiſcopos inquam, & Parochos, quales deſcribit Apoſtolus, plurimos ac lætiſſimos greges ex hoc agro Indicano paſcua cœleſtia quotidie exciperent. Vt eſſent autem paſtores eiuſmodi, (nuſquam enim tantopere oportet eſſe lectiſſimos) examinanda

Tren. 1.
2. *Par.* 12.
2. *Cor.* 12.
Hier. 3.
1. *Tim.* 3.
Tit. 1.

eſſet doctrina, explorandi mores ſine auaritia, perſpiciendus animarum zelus, & laborum pro Chriſto tolerantia. Verè enim in his nouis Eccleſiæ populis antiqui temporis, & Apoſtolici paſtores eſſe deberent. Poſtremo, religioſi qui ad has regiones pro regia liberalitate, & fide, copioſè tranſmittimur, non fortuito, aut pro libidine, aut etiam auaritia cuiuſque ſed cœleſti vocatione ducti veniamus, quantum referat, vix dici poteſt. Nihil perinde nocet huic Eccleſiæ atque mercenariorum, & ſua quærentium turba. Quid vero in cau-
Iud. 1. ſa Dei agant homines animales, ſpiritum vix habentes? Pauci numero, virtute præſtantes opus Domini potius promouent. Quandiu ergo religioſi, auxiliares his regionibus dati, non mittentur diuinitus, neque prædicare, neque audiri fru-
Rom. 10. ctuosè ſatis poterunt, ſi Paulo Apoſtolo credimus. Qui verò in primis humiles, animarum amantes, Chriſtum ſibi imitandum exiſtimantes, illius crucem, & mortificationem in corpore ſuo circunferentes huc venerint, cœleſtes theſauros, deliciáſque omni opinione maiores certiſſimè inuenturi ſunt. Sed quando hoc fiet? Quando homines eſſe homines deſinent, & humana ſapere, humana
Matth. 19. quærere, humanis inhiare? Apud homines planè hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia
Zach. 10. poſſibilia. Nunquid quia hoc difficile eſt in oculis populi huius ideo difficile erit in oculis meis? Dicit Dominus. Indorum certè copioſiſſimam, & paratiſſimam ſegetem cernimus, neque aliud quam falcem Euangelicam expectantem, & ſi hactenus fortaſsè quibuſdam minus Dominico horreo idoneam exiſtimatam, ſed iam rebus ipſis, fide,

fide, conſtantia, ardore animi, alacritate admirabili ſe ſe cœlorum Regno aptiſſimam proclamantem, inuidorum & ſegnium calumnias facile propulſantem, operarios ipſos lætiſſime allicientem, & multitudine, & vbertate oculos omnium ad ſe ſe atque animos conuertentem. Quid ergo ſupereſt? Niſi vt impenſiſſimè oremus Dominum meſſis, vt mittat ipſe diuinitus operarios in meſſem ſuam. Plus preces lachrymáſque noſtrorum, vbicunque illi ſunt, apud Deum efficere, quam noſtros omnes conatus, & operas, certum eſt. Ferant igitur opem quicunque Dei amantes, & ſalutis hominum ſtudioſi apud benignum Redemptorem haberi volunt, & quibus poſſint modis, ſacrificiis, precibus, lachrymis, tum conſilio, opera, ſudoribus, & ſanguine ipſo ſi opus ſit, chariſſimam Chriſto Ieſu, tot gentium ſalutem proſequantur. *Matth. 5.*

INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM, quæ in hoc opere continentur, copioſiſſimus.

A

ABDICATIO, quæ neceſſaria operario Euangelico. 55. Laudatur & continentia & pecuniarum contemptu. 322. Qui Apoſtolicæ abdicationi inhærent, caueant ne vitæ commoditatibus deſtituantur. pag. 434

Abraham. Longanimiter ferens laborem adeptus eſt repromiſſionem. 71

Abuſus. Indicorum Parochorum abuſus. 310. Non debent conſortio ſuo, & vitæ vſibus fœminas adhibere. ibid. Nihil cum fœnore accipiant. 311. Ludus alius abuſus eſt. 312. Venatio. ibid. & ſeq.

Adminiſtratio. De ciuili adminiſtratione Indorum diſcurſus. 151. & ſeq. Quales adminiſtratores res Indicæ poſtulent. 161

Africa. Quædam pars Africæ, tempore D. Auguſtini Chriſtum ignorabat. 7

Apoſtoli. Ad remotiſſimas nationes penetrarunt, vt

vt gentes ferociſſimas Chriſto lucrifacerent. 4.
Qui dici debeant Apoſtoli. 7. Ipſos non debet terrere prædicationis difficultas. 12. & ſeq. Antiqua Apoſtolorum euangelizandi ratio, non poteſt exactè ſeruari apud Barbaros. 110. Chriſtus loquitur de vera manducatione Euchariſtiæ. 451

Atabalipa, Ingarum Princeps occiſus. 147. De eius nece etiam eius ſucceſſores conquerebantur. ibid.

Auaritia. Odioſum facit operarium Euangelicum. 57. Illam damnat Chriſtus, ſed præcipuè concionatoribus. ibid. Charitatis venenum eſt. 83. Væ, qui congregat illam. 84. Quomodo Hiſpanorum auaritia Indi percuſſi ſunt. 114. Væ auaris. 183. Incentiua auaritiæ quæ. 308

B

Baptiſmus. Nullo modo infideles Indi Baptiſmum aduerſantur. 201. Laodicenſis Concilij Decretum pro Baptiſmo. 370. Per Baptiſmum introitum Eccleſiæ eſſe, debent doceri Barbari. 377. Doctrina de Baptiſmo in articulo mortis. 379. Plerique adulti Baptiſmum recipiunt, antequam Fidei principia teneant. 437. Baptiſmo voluntas neceſſaria eſt, 438. & ſeq. Quæritur vtrum ſi nulla detur voluntas, Baptiſmus ſit validus. 441. Diſcutitur propoſitum. ibid. & ſeq. De Fide & Pœnitentia ad Baptiſmi gratiam neceſſaria. 444

De his qui ſe baptizatos vel negant, vel mentiuntur. 445

Barbari. Fructuoſa apud Barbaros Euangelij prædicatio, etſi multum difficilis. 1. & ſeq. Quæ apud ipſos Fidei notitia. 8

Ipſorum ineptitudo, non tam à natura, quam ab educatione.41.Debent paulatim emendari mores Barbarorum. 44.Vtrum poſſint debellari propter infidelitatem. 85.Vel propter crimina naturæ contraria. 89. Reſponſio ad obiectiones pro ipſorum expugnatione. 99. Permulti inuenti ſunt Barbari,qui diu addubitarunt nos homines eſſe. 113. Nihil mutabilius Barbarorum ingenio. 143.Miro modo Barbari Regibus & Ducibus ſuis addicti ſunt.147. Qui Fidem ſuſcipiunt ad curam & ditionem Chriſtianorum Principum pertinent. 153. Qui inter Barbaros verſantur, humanis ad virtutem auxiliis deſtituuntur. 306.Barbarorum idololatria,quæ. 381

Apud Barbaros virginitas contemnitur, niſi in virginibus Soli conſecratis. 490

Bellum. Non poſſunt bello domari Barbari propter infidelitatem. 85. Hoc Scripturæ, & SS. Patrum auctoritate curioſè admodum diſcutitur. ib. & ſeq.Propter crimina naturæ,quibuſdam viſum eſt illud licere. 89. Fortiter confutatur. 94

Quando liceat Barbaris infidelibus bellum inferre. 136

Sententia de bello infligendo Barbaris damnata. 99. De illo,qui aggreditur propter defenſionem innocentium, qui à Barbaris trucidantur. 105.Omnia iſta non ſolum diuina, ſed etiam regia lege firmantur. 108

Benefi

Beneficentia. Explicatur quid ſit. 322. Quomodo debeat exerceri, curioſè & fructuoſè proponitur. 323.324

Bonzi. Gentilium in Iapponia Sacerdotes. 147

Brachmanes. Indiarum ſacrificuli præſtigiatores. ibid.

Braſilienſes. Et ſi Barbari ſint, Chriſtiana tamen manſuetudine ſunt domiti. 81

C

Caſtitas. Quæ neceſſaria Caſtitas ad Euangelizandum. 55. Admirantur caſtos barbari. 56. Vita pura Diaboli os obſtruere poteſt. 120. Exemplum caſtitatis quod eſſe debeat. 321. Caſtitas vilis eſt fœminis Barbaris. 400. Sacrilegium contra Virginum caſtitatem punitur. 488

Catechiſmus. Quis catechiſmus Indis vulgò neceſſarius ſit. 405. Opus eſt duplici catechiſmo. 406

Catechiſta. Quæ catechiſtæ tædium faciant. 335. Ex quo oriatur fonte tale catechiſtæ tædium. 336. Multa proponuntur tantum catechiſtæ tædium alleuandi gratia. 337. & ſeq. De fructu ſperando ex catechizandis Indis. 341. Quare Eccleſiæ articulus ſæpè à catechiſtis omittatur. 375. De præceptis Decalogi ad quæ ſpectare debet catechiſta. 381

Charitas. Quid agit in operario Chriſti. 17. Charitatis verum teſtimonium. 22. Quæ ipſi propria. 40. Prudens charitas pro magiſtra habenda. 85. An charitatis Chriſtianæ ſit Barbaros bello domare. ibid. Magna præſtat charitas. 143. Pauli charitas à Chriſto originem ſumpſit. 317. Diſcat à Chriſto charitatem, prædicator. 320.

Exemplum charitatis,quæ debeat eſſe. 321. Vera charitas in quo conſiſtit. 347

Christiani. Quo iure poſſint expeditiones facere, in regna Barbarorum. 130. Quid in terris Barbarorum ipſis liceat. 133. Chriſtianus qualiter Chriſtianus Chriſtum profitetur.365.Quæ continentur in ſymbolo ſcire omnes Chriſtiani tenentur. 368. & ſeq. Quid docendum iis qui Chriſtiani cupiunt fieri, mortis articulo. 379

Christus. Ad ipſum omnes Gentes conuocandæ ſunt. 4. Fidei auctor eſt & conſummator. 15. Ad ipſum debent auertere operarij vineæ Domini. 16. Charitatis Chriſti fideliſſimum teſtimonium. 22. Chriſti cognitio & dilectio vniuerſæ Chriſtianæ doctrinæ ſumma eſt. 346. Chriſtus nobis omnia.348. Chriſti annuntiandi cura præcipua debet eſſe. 349. Nihil quam Chriſtum loquebantur Apoſtoli. 349. In Chriſti cognitione vera ſalus poſita eſt. 351. Opinio illorum, qui ſine Chriſti notitia poſſe aliquem ſaluum eſſe, ridiculè ab aliquibus defenditur. 352.& ſeq.

Communio. Poteſt Eccleſia pro Iudicio Communionem negare.452.Probatur aſſertio Conciliorum Decretis, & antiquæ Eccleſiæ conſuetudine. 454.& ſeq.Expedit tamen emendata priori conſuetudine, Indos fideles communicare. 458.A Communione non prohibebantur, qui etiam minus conſideratè Baptiſmo erant abluti. 459. Eos qui non communicant ſemi-Chriſtianos vocat Auguſtinus. 460

Comparatio. Indorum cum Samaritanis. 60.Item. 62.63. Regni Peru, toties inteſtinis armis concuſſi,

cuſſi, cum pulmone ægrotante. 164. Vt arbuſta, niſi aſſiduè foueantur, facillimè vitiantur, ſic teneræ Neophytorum mentes, corrumpuntur errore; ſi negligenter relinquantur. 408

Concilia. Decreta Concilij Limenſis. 297. 379. 443. Tridentini de iuſtificatione. 360. Laodicenſis. 370. Bracharenſis. ibid. Eliberitani. 396. Pariſienſis. 407. Toletani. 443. Florentini. 447. Tridentini. 449. Lateranenſis. 451. 452

Confeſſio. Sæpiùs ita fiunt confeſſiones, vt neque Indus intelligat Sacerdotem; neque intelligatur ipſe. 437. Confeſſio quid ſit. 469. De neceſſitate iſtius Sacramenti. ibid. & ſeq. Confeſſionis peccatorum vſus Indis in ſua ſuperſtitione fuit. 472

Magna linguę peritia confeſſionibus audiendis neceſſaria eſt. 475. Confeſſionem per Interpretem reddi poſſe putant multi Theologi. 475. Sacerdotum prudentia magna eſſe debet audiendis confeſſionibus. 477. Si non bene fiant Confeſſiones, ſæpè Sacerdotis potius quam Indi eſt culpa. 478. & ſeq. Error Theologi qui confeſſiones tollendas eſſe iudicauit, refellitur. 480

Confirmatio. Hoc Sacramento Neophiti Indi non ſunt priuati. 447. Huius materia quid ſit, ex Concilio Florentino. ibid.

Conſtantia. Quod poteſt dari firmiſſimum conſtantiæ teſtimonium. 22

Conuerſio. Veram Indorum conuerſionem retardant ſæpè peſſimi exempli mores. 146. Aliqua alia impedimenta maximè Barbarorum ſaluti obſtantia. ibid. & ſeq.

Correctio. Modeſtè debent corrigi, qui reſiſtunt veritati. 59
Chriſtianæ adlectionis eſt correptionem exercere. 328. Quid obſeruandum ſit in correptione Indorum, notatur & curiosè proponitur. 333
Cretenſes. Ipſorum vitia commemorat Apoſtolus. 42
Crux. Quorum in frontibus ponitur ſignum Crucis. 31
Cura. Maxima ſemper cura fuit Romanis Pontificibus, operarios mittere in vineam Domini, pro reducendis Ethnicis ad Fidei agnitionem. 154. Moderatoris cura quid efficere poſſit. 229
Oratio ad Deum, & homines, Apoſtolica cura definitur. 318. Cura præcipua quæ eſſe debet. 348
Curacæ. Qui apud Indos. 68
Cupiditas. Charitatis venenũ eſt ſingulare. 83. Eius ſuffragio Fidem periclitari neceſſe eſt. 84. Bonorum cupiditas quam nociua ſit rebus Indicis. 168. Pernicioſæ cupiditatis mater peccatum. 175

D

Decalogus. De præceptis Decalogi, quæ Catechiſtæ Indos docere tenentur. 381. Varia præceptorum Decalogi conſideratio. 381. & ſeq.
Deus. Ipſius voluntas de vocatione Gentium. 4. Non eſt perſonarum acceptatio apud Deum. 5. Verè humilibus dat gratiam. 13. Spes ponenda in

in illo qui dat verbum euangelizantibus. 19.
Iam vocat Indos ad Euangelium. 29. Dei eſt vincere. 76. Occaſiones benefaciendi Deus captat. 225. Dei zelus miſſionum Indicarum difficultates debet ſuperare. 434

Dilectio. Doctrinæ Chriſtianæ finis Chriſti cognitio ac dilectio eſt. 346. Quæ vera dilectio ſit. 348. De vera ſui dilectione. 397
Quomodo diligitur proximus. 403. Nulla eſt vera dilectio apud Indos. 404. In hoc cognoſcuntur verè Chriſti diſcipuli, ſi dilectionem habeant ad inuicem. 405

Doctrina. Aliqua non ſana doctrina agnitionem Chriſti ad ſalutem nullo modo neceſſariam eſſe, docente. 351. Alia circa fidem explicitam, erronea. 363. & ſeq. Quid docendi Indi in extremo mortis articulo vt baptizentur. 379

E

E*brietas.* Malum eſt Barbaris familiare. 230. Multa quæ ebrietatem cauſant. 232. Quæ mala ex ebrietate oriantur. 234. Excludit à Regno Dei; & innumerabilium malorum fons perhibetur. ibid. Nocet moribus, corpori, fidei. ibid. Mala quæ ex ipſa procedunt. 235. Senſum hominis reddit ſtupidum, corpora infeſtat; & nulla morum corruptela maior. 236. Animalium omnium libidinum fœditatem ſuperat. 237. Ebrietati plerumque ſacrilegium coniunctum eſt. 239. Quibus modis ab ebrietate Indi compeſci queant. 240. Conſilium Auguſtini pro exterminanda ebrietate. 242. Opus eſt poteſtate

teſtate ciuili, vt finis imponatur tanto malo. 243. Exemplo illud confirmatur. ibid. & ſeq.

Eccleſia. Animæ ſalus fides Eccleſiæ. 371. Quid Eccleſia doceat pro myſterio Trinitatis omnibus tradendo. 373. De myſterio Eccleſiæ tenendo. 375. Sæpiùs de Eccleſia quam de Chriſto prophetatum ex Scripturá. 376. Tria debent doceri Indi de Eccleſia. 377. Miſſionum vſus in Eccleſia frequens. 423. Multa contra Eccleſiæ conſuetudinem geruntur apud Indós. 436. Poteſt Eccleſia pro iudicio ſuo communionem negare. 452. Hoc demonſtratur Conciliorum Decretis, antiquitate, & traditione. 454. & ſeq. Conſtat etiam Concilij Limenſis auctoritate. 457

Epiſcopus. Non tam ſe iudicem quam Epiſcopum, zelo, benignitate, & cura demonſtrabat D. Ambroſius. 166. Ad quid tenentur Epiſcopi. 197. Salutem populorum debent curare. 202

Error. Illorum error, qui ſine Chriſti notitia poſſe aliquem ſaluum eſſe putant. 351. & ſeq. Cuiuſdam error, Chriſtianos rudiores ſine Fide Chriſti explicita ſaluari non poſſe aſſerentis. 362. & ſeq.

Euangelium. Prædicatio Euangelij Barbaris neceſſaria. 1. & ſeq. Quomodo conſideretur ab his qui longe poſiti ſunt, ab illis qui rem propius tractant. ibid. Nullus ab ipſius communicatione ſecluſus. 2. Hoc probatur Scripturæ & Patrum teſtimoniis. 2. 3. 4. & 5. Cur videatur apud Indos multum difficilis, & parum fructuoſa Euangelij prædicatio. 6. 7. & ſeq. Quomodo debeat prædicari per totum mundum. 7.

Ad Euangelium iam Indi vocantur. 29. Quid curare debent Miniſtri Euangelici, ne Euangelio impedimentum ferant. 51. Quæ neceſſariæ expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Qui Euangelium Indis prædicare volunt, ipſorum idioma diligenter ediſcere tenentur. 293. In Miniſtro Euangelij, vitæ probitas à Deo & hominibus requiritur. 301

Euchariſtia. Adulti Indi cur prohibentur accipere. 438. Diuinum eſt præceptum Euchariſtiam percipiendi. 448. Quæritur vtrum paruulos,& adultos obliget præceptum iſtud. 449. Cibus eſt animæ Euchariſtia. 450. Duo Ecclesia definiuit pro Euchariſtiæ ſumptione. 452

Exempla. Fœminæ in ſuæ infidelitatis errore obſtinatæ, quæ tandem baptizatur. 33. Viri, cuius corpus triduum integrum iacuit. 34. Diui Xauerij pro ediſcendis Barbarorum linguis. 48. Patientiæ D. Malachiæ. 43. Melliti à D. Gregorio cum Auguſtino Monacho in Angliam miſſi. 75. Laurentij. ibid.

Exemplum. Vitæ exemplum laudatur. 319. Chriſti exemplo debent agere operarij Euangelici. 320. Quantum valeat tale exemplum oſtenditur. 321. 322. Exemplum in omnibus virtutibus, quæ eſſe debent iuxta Apoſtolum. 329. vitæ integræ, exemplum pro captu Indorum. 343

Expeditio. Quæ ſint neceſſariæ expeditiones ad prædicandum Barbaris Euangelium. 128. Quo iure Chriſtiani expeditiones facere poſſint in regna Barbarorum. 130. & ſeq.

Extrema-Vnctio. Subtrahitur ſine cauſa Extrema-

vnctio

vnctio Indis. 438. Extrema-Vnctio vocatur à Patribus Sacramentum euntium. 483. Concilia prouincialia ſtatuerunt, vt nullus Sacerdos Indos fideles ritè confeſſos, vel ſaltem contritos, hoc Sacramento priuet. 484

F

F*Ides*. Quomodo ex auditu. 10. Ad fidem Indorum conuerſio. 14

Fidei auctor & conſummator eſt Chriſtus Dominus. 15

Fidei prædicatio nunquam ſine ingenti labore peragi potuit. 19

Fidei officit violentia. 58

Veræ fidei apud Indos ſpes eſt magna. 61

Indorum morbo laborantium fidem mirabatur Epiſcopus Popajanenſis. 68

Qui Fidem aſperitatibus propagare contendunt, ſuas potius quam Chriſti cauſas agunt iuxta D. Gregorium. 98

De his qui Fidem iam receperunt, curioſa diſquiſitio ſecundum regulas Scripturæ & Conciliorum. 126. 127

A Fide omnia ſunt inchoanda. 347

De fide ad Baptiſmi gratiam neceſſaria. 444

G

G*Entiles*. Paulatim debent ipſorum mores emendari. 44

Gloria. Qui verè gloriam Dei quærunt. 63. Egregia Luſitanorum gloria, in quo poſita. 134

Gratia.

Gratia. Auxilio gratiæ non deſtituuntur Indi, etſi Barbari. 23. & ſeq. Curioſiſſimè diſcutitur propoſitum, Scripturæ & Patrum teſtimonio. ibid. Sine gratia Chriſti nemo poteſt iuſtificari. 360. De Fide & pœnitentia ad Baptiſmi gratiam neceſſaria. 444

Guaca. Quid ſit Guaca apud Indos. 64. Ipſorum ſuperſtitio. 78

H

HAbitatio, Quid de habitatione inter Indos cauſatur. 49. Et quæ ſit. 50

Hiſtoria. Mira loquitur inuenti noui orbis. 33

Humi. Piru ſacrificuli, populos ad alienos ritus tranſire grauiter ferunt; & quare. 147

Humilitas. Caput eſt virtutum. 13. Quid operario Euangelico veriſſima humilitate agenti. 17. Ipſum ſubleuat humilitas. 22

I

IDololatria. Barbarorum idololatria. 381. Fornicationem idololatriā vocat Scriptura. ib. Tria idololatriæ genera ex ſancto Ioanne Damaſceno. 382. 383. Idololatriæ remedia varia. 387. Prius de animis Regū auferatur. ib. & ſeq. Ex natura & ſubſtantia Deorum idololatriæ remedium poteſt ſumi. 391. Ex impotentia ſimulachrorum. ibid. Ex humanarum etiam rerum prouidentia. ibid. & ſeq. De auertendis Idolorum ſignis & templis. 394. & ſeq.

Impudicitia. Deſpicabilem reddit prædicatorem. 573

57. Quæ libidinis & auaritiæ incentiua occurrant, notatur.308.309. Nemo caſtus niſi fugiat. ibid. Idololatria vocatur impudicitia. 381

Indi. Illorum ſalus non eſt deſperanda;& quare.1. & ſeq. Apud illos & ſi difficilis Euangelij prædicatio, fructuoſa tamen eſt & neceſſaria. ibid. Cur videatur apud illos parum vtilis illa prædicatio. 6. & ſeq. Cur tot annorum millibus, Dei notitiâ caruerunt. 6. Quæ apud quoſdam Indorum populos fidei ſit notitia. 8. Ipſorum cum antiquis Chananæorum populis comparatio.9.Gens Indorum tota ſordida, tota ſeruilis. 10. Ipſorum ad fidem conuerſio quomodo difficilis. 14. Indorum gentes quantumvis Barbaræ, auxilio tamen gratiæ ad ſalutem non ſunt deſtitutæ. 23. & ſeq. Indos iam vocat Deus ad Euangelium.29. & ſeq. Ipſorum ingenia quomodo tractanda, vt Chriſto lucrifiant. 35. De habitatione inter Indos. 49. Qualis ex magna parte ſit Indorum Religio. 60. Spes magna veræ ſalutis apud Indos. 62. Multi apud illos vrgente metu mortis Sacerdotem petunt. 67. Vtrum poſſit inferri bellum Indis,diſquiritur, à pag. 85. vſque ad 109. De ciuili adminiſtratione Indorum ſaluti neceſſaria. 151. & ſeq. Non oportet falſos titulos comminiſci dominationis Indorum. 159. Difficile idonei inueniuntur rebus Indicis præfecti; & quare. 167.Quomodo debeant Indi exerceri. 182. Cur Hiſpani commendandi ſunt. 189. Circunſpectè oneroſæ leges fortunis Indorum ſunt indicendæ. 205. Quibus modis ſalus Indorum per ſæculares Miniſtros procurari poteſt. 227.

Ebrietas Indis familiaris. 230. Quibus modis ab ipſa compeſci queant. 240. Indi teſtimonium non eſt pro integro accipiendum. 250. Mores Indorum Chriſto non repugnantes ſunt permittendi. 251. Contra eos qui Indorum tarditatem accuſant diſſeritur. 263. Qui peruerſitatem morum Indorum; fidei non receptæ cauſam afferunt, damnantur. 267. Non ſunt tam infideles Indi, vt plerique iactant. 273. Tria debent doceri Indi de Eccleſia. 377. Parum ſunt miſericordes in ægrotos, in ſenes & egentes illiberales. 404. Vehementer excitantur Euchariſtiæ ſumptione. 466. Non Iudæorum more à myſterio Chriſti ſunt auerſi. 468. Confeſſionis peccatorum vſus Indis in ſua ſuperſtitione fuit. 472. Quibus de rebus Indorum ſalus maximè pendeat. 498. & ſeq.

Infantes. Multi quotidie de interitu æterno, apud Indos ſalutari lauacro eripiuntur. 66. Quæ fuerit gentium conſuetudo nomen imponere infantibus, iuxta Ariſtotelem. 67

Infidelitas. Propter infidelitatem etiam pertinacem, non licet Barbaros debellare. 85. Variè aſſeritur propoſitum ex Scripturæ & Patrum auctoritate. 86. & ſeq. Quid dicant Theologi de infidelitate etiam pertinaci. 89. Varia infidelitatis genera, ex Ioanne Damaſceno. 382. & ſeq. Infidelitatis remedia. 388

Inſulæ. Hiſpanica, Cuba, & ſancti Ioannis inſula olim frequentiſſima, nunc penè deſerta, & horrida. 224. Inſulam Mori, ex immaniſſima feritate ad miram cõſuetudinem traduxit ſanctus Xauerius. 229. In quadam Inſula, quid didice-

rit Author. 232.

Iudæi. Multa Iudæis legi aſſuetis Apoſtolica Eccleſia condonauit. 44.

Iudicium. Diuinum fuit iudicium innumerabiles Indorum populos, tot annorum millibus Dei notitia caruiſſe. 6.

Ius. Quod ius habeant Chriſtiani in Barbaros, etiam infideles. 85. & ſeq. Ius habere Romanum Pontificem, Ethnicorum crimina plectere, quidam ſtatuerunt. 90. Quomodo ius penes dominos manet. 177.

Iuſtificatio. Quid Tridentina Synodus docuerit de iuſtificatione. 360. Doctrina D. Thomæ & Theologorum. ibid.

L.

L*Aurentius.* In Anglia Epiſcopus, flagellis per ſomnum cæſus: & cur. 75

Leges. Chriſtianorum Imperatorum leges latæ. 203. Circunſpectè oneroſæ leges Indorum fortunis ſunt indicendæ. 205. Lex quatenus obligat, conſuetudine contra obtinente. 221

Linguæ. Ferunt genus mortalium olim Septuaginta duabus linguis confuſum fuiſſe. 11. Quæ lingua generalis introducta in Ingarum Imperio, à Rege Guainacapa. ibid. Ipſarum difficultas. ibid.

Non deterrere debet ab Euangelij propagatione, iſta linguæ difficultas. 45. Mirabile D. Xauerij exemplum pro ediſcendis Barbarorum linguis. 48.

De peritia Indicæ linguæ neceſſaria. 276. Qui

Indici

Indici ſermonis ignari ſunt ; parum proſunt. 279. Quidam non rectè inſcitiæ ſermonis Indici conſulunt. 284. Indicum idioma diligenter ediſcere tenentur, qui ad Indos veniunt prædicandi Euangelij gratiâ. 283

Peritia ſummæ linguæ neceſſaria, confeſſionibus audiendis. 474

Ludi. Ipſo ſacri Paraſceues magno die, flagitioſiſſimi ludi ab ebriis Barbaris, Satanæ artificio, more ſolemni aguntur. 240. Chriſtianis à Synodo Prouinciali, prohibiti. ibid.

M

M*Agi.* Aduerſus Magos acrius pugnare debent Chriſti operarij. 147

Magiſtratus. Reſpublica quæque benè ordinata debet habere Magiſtratum. 162. Publicorum Magiſtratuum culpæ abſcondi non poſſunt. 165. Non vocari debent ad Magiſtratum egentes. 168

Manſuetudo. Perutilis eſt operario Chriſti ad euangelizandum. 55. Præcipuè commendatur viris euangelicis. 59. Ex immani feritate ad miram manſuetudinem, Inſulam Mori traduxit S. Xauerius. 229. A Chriſto diſcenda manſuetudo. 320

Matrimonium. Ingas non niſi ſororem legitimo ſibi coniugio copulare conſtat. 339. Ritus matrimoniorum apud Indos, qui. 487
In Matrimonio vnica, contenti Barbari vxore. 488. Verum apud illos matrimonium. ibid.

Conſuetudo diuerſa circa matrimonium principum & plebeiorum. 489. Quid agendum de coniugiis infidelium, cum ad Chriſtum conuertuntur. 492. Patrum & Conciliorum Decreta de propoſito. 492.& ſeq.De impedimentis matrimonij. 495. & ſeq.

Merces. Quæ merces debeat requiri à Sacerdotibus. 54

Merces vera eſt fructus animarum. 64

Meſſis. Copioſiſſima eſt apud Indos, modo operarij idonei non deſint. 272. Varia multorum zelo fidei illuſtrium meſſis. 274

Metalla. De metallorum operatione. 222. Seruitus per operationem metallorum, rudis ſatis. 223. Debet celebrari Miſſa his qui metalla operantur. 226

Miracula. Cur in conuerſione gentium, minimè hodie fiant miracula, vt olim à Chriſti prædicatoribus. 115. Permulta in conuerſione Anglorum edita fuerunt per Monachos à Gregorio Magno miſſos. 117. Vnum & ſingulare miraculum neceſſarium eſt pro conuerſione Indorum; mores cum fide congruentes. 119. Exiguo prædicatorum merito ſignorum parcitas, aliqua ex parte eſt attribuenda. 121. Qui ſine miraculo fidem doceri non poſſe aſſerant. 360

Miſſa. Debet celebrari his qui metalla operantur. 226

Miſſio. Ius miſſionum in Eccleſia antiquus & frequens. 423. Quas Miſſiones ſemper Apoſtoli, & Apoſtolorum Diſcipuli ſuſceperint. 424. Vtilitas miſſionum inter Indos. 426. Parochi

miſſiones

miſſiones vtiliter & libenter ſuſcipiunt. 428. & ſeq. Aliqua quæ cauere oportet in miſſionibus. 430. Miſſionum difficultates. 434

Miſſionarij. Ipſorum humilitas, prima debet eſſe virtus. 13. Ipſis proponitur Chriſti exemplum. 16. & 17. Pauli. 18. Quibus virtutibus indigeant. 22. Quid curare debeant ne impedimentum Euangelio ponant. 51. Patientia & labore copioſos fructus poſſunt colligere. 70. Quod optimi Chriſti miniſtri officium. 73. Quibus indigeant miraculis. 120. Illorum exiguo merito ſignorum parcitas, magna ex parte attribuenda eſt. 121. Quales erga ſocios itineris. 137. & ſeq. Quales in conuerſione infidelium. 141. Indicum idioma diligenter diſcere tenentur, qui ad Indos veniunt. 283. In Miniſtro Euangelij vitæ probitas à Deo & ab hominibus requiritur. 301. Apoſtoli & Apoſtolorum Diſcipuli Miſſionarij. 425. & 426. Veri Miſſionarij virtutes; quæ eſſe debent. 426

Modeſtia. Cum modeſtia debent corripi qui reſiſtunt veritati. 59. Parochorum modeſtia Indorum vitiis opponi debet. 310

Mores. In Barbaris quomodo debeant emendari. 44. Senſim in melius mutantur, & quomodo. 45

Myſteria. Quæ myſteria ſcire teneantur Chriſtiani. 368. De myſterio Trinitatis omnibus tradendo. 372. & ſeq. In quo eſſe aiunt aliqui, myſterium Trinitatis. 374. De myſterio Eccleſiæ tenendo. 375

O

Ratio. Inſtantes orationi debent eſſe Chriſti operarij. 141. Hoc probatur exemplo Chriſti & Apoſtolorum. ibid. & ſeq. Oratio euangelizantibus neceſſaria. 314. Quid proficiat ſi bene ſit ordinata. 315. Duabus functionibus, oratione ad Deum, & oratione ad homines Apoſtolica cura definita eſt. 318. Quid orationis præſidio impetretur. 319

P

Paræcia. Quid ſtatuerint Synodi circa paræcias Indiarum. 197. Paræcia permutari non poteſt iuxta Decretum Concilij Limenſis. 297. Poſſintne committi Regularibus Indorum Parochiæ. 410. & 411. Multis videtur Ieſuitas debere tales parochias ſuſcipere. 415. & ſeq. Quæ rationes illos deterreant à tali onere. 418. & ſeq. Quæ moderatio adhibenda in ſuſcipiendis Parochiis. 420

Parochus. Quid agere debeant qui Indici ſermonis ſunt ignari. 279. Parochorum obligationes pro ediſcenda lingua Indorum. 282. & 283. Parochi in India ſi quis munus obeat Catechiſmo Concilij Tridentini ſtudeat. 296. Concilij Limenſis Decretum pro parochis. 297. Abuſus Indicorum parochorum. 310. Non debent cum fœminis habitare. 311. Nec Vſuras quærere. ibid. Ludus è domibus penitus expellatur. 312. Venationes exercere honeſtum non eſt. ibid. De reſidentia Parochorum. 407. Parochi

rochi miſſiones vtiliter & libenter accipiunt. 428. Caueant Regulares ne Parochis ſint odioſi. 430. Quædam Parochis obſeruanda. 434
Patientia. Operariis Chriſti perutilis virtus eſt. 22. Ipſa ſola efficitur, vt copioſi fructus apud Indos colligantur. 70. Etiam apud Barbaros patientia mirabilis inuenitur. 78. Primum Apoſtolatus ſignum eſt patientia. 121
Patronus. Doctrinam Fidei & moribus ſufficientem patroni Indis ſuſceptis præbere tenentur. 195. Multa patronorum onera. 197. 198. & 199. Quid erga nondum baptizatos Indos Patronis liceat. 200. Verba Patronis dicta. 202. De temporali Prouidentia Patronorum in ſuos. 204. Quantum Patronis aſſignare par erit, Legiſlatoris eſt, ſtatuere. 206. Quid confeſſionibus Patronorum audiendis, Sacerdoti prouidendum. 208
S. Paulus. Proponitur exemplum operariis in vinea Domini. 18. & 19. Inquiſitionem ſuam de gratia & electione ad inſcrutabilis ſapientiæ excelſa ſuſpendit. 24. Epimenidi Poëtæ ſubſcribit de Cretenſibus. 42. Quomodo caſtitatem extollit. 56. Auaritiam damnat. 58. Sui muneris excellentiam multum facit. 256. & 257. grauiſſimè de eligendis fidelium præpoſitis admonet Titum. 302. Incredibili ſtudio orationem coluit & prædicauit. 316. In quo gloriatur. 350
Peccatum. Multi Indorum peccant vel ignorantia, vel carnis infirmitate. 69
Piaches. Noui regni incolarum venefici Sacerdotes. 147
Pœnitentia. De neceſſitate ſalutis eſt. 280. Debent

ſcire idioma Indicum prædicatores, pro tanti Sacramenti adminiſtratione. 280. & 281. Veræ pœnitentiæ exemplum in Iapponenſi quodam. 360. & 361. Vix medicina pœnitentia valet quibuſdam quotidie cœleſtia Sacramenta tractantibus. 431. De pœnitentia ad Baptiſmi gratiam neceſſaria. 444. Pœnitentiæ Sacramentum quid ſit. 469

Pontifex. Romani Pontifices operarios in vineam Dominicam miſerunt. 154. & 155. Quem caſum ſibi reſeruant. 207

Prædicatio. Ipſius difficultas non debet terrere Chriſti ſeruos. 12. & ſeq. Quibus modis apud Barbaros Euangelij prædicatio aggredienda ſit. 82. Triplex prædicandi modus apud Barbaros. 110. Mores cum fide congruentes, ſingulare miraculum. 119. Quæ debet eſſe prædicatio inter eos, qui iam fidem receperunt. 124. Prædicationum vſus in Eccleſia frequens. 432. & ſeq.

Prædicator. Euangelico prædicatori proponitur Chriſti exemplum. 16. Pauli. 18. Quid curare debeat ne Euangelio impedimentum ponat. 51. Quibus indigeat miraculis. 120. De officio ipſius erga ſocios itineris. 137. Quales ſe præſtare debent in conuerſione infidelium. 141. Qui ad Indos veniunt Indicum idioma diligenter ediſcere tenentur. 283. 284. & ſeq. Prædicatoris Chriſtiani munus. 347

Præfecti. Difficilè inueniuntur rebus Indicis præfecti. 167. Quidquid peccant Indiarum præfecti ſine emendatione peccant. 165. Non eſt iniquum tributa Indos pendere adminiſtratoribus

bus & præfectis ſuis. 172.& 173

Prætores. Indorum prætores qui debent eſſe; & ad quid teneantur.248.& 249. Concordia prætoris cum Sacerdote quanta eſſe debet. 252

Probitas. Vitæ probitas in Miniſtro Euangelij à Deo & hominibus requiritur.301.Curioſè multa pro hac re afferuntur ex Scriptura & Patribus. 302. & ſeq.

R

Reges. Miro modo etiam Barbari Regibus ſuis addicti ſunt. 147. Barbari fidem ſuſcipientes ad curam, ditionémque Principum Chriſtianorum pertinent. 153. Regibus & Regum Ducibus obediendum monet Petrus. ib.& ſeq. Reges ſuos multi populi, diuinitatis nomine colunt. 386

Religio. Qualis in Religione Chriſtiana ſit ex magna parte Indorum natio. 60. De Religione Chriſtiana ſcire debent noui fideles. 368. Variæ Indorum adhuc Ethnicorum Religionis, ſuperſtitiones. 473

Reſpublica. Qualis in omni Republica Magiſtratus eſſe debent.162. Rempublicam Moyſes ſuadente Ietro ſocero, ſapienter ordinauit. 168. Qui ciuitatem aliquam adminiſtrant, ſtatum præſentem Reipublicæ debent amare.169. Non tam dilatandæ apud Indos Reipublicæ cauſa, res geritur, quam fidei amplificandæ. 170. Illuſtre præceptum de Republica gubernanda. 251

S

S*Acerdos*.Canonibus definitum eſt,quot Sacerdotes in Indorum oppidis habere oporteat. 197.Ad ſe dicta accipere debēt Sacerdotes verba Gregorij Magni.202.Quid Sacerdoti prouidendum confeſſionibus Patronorum audiendis. 208. Concordia Prætoris cum Sacerdote quæ debet eſſe. 253. Sacerdotalis officij excellentia.255.& ſeq. Inter Indos maximè Sacerdotes præſtare poſſunt.260.Quæ ſcientia Sacerdoti eſt neceſſaria. 294. & ſeq. Nihil in Sacerdotibus Plebeium. 301

Sacerdotum ſæpiſſimè videntur conſcientiæ deploratæ, eo quod ad cor durum peruenerint. 434

Sacerdotum prudentia magna eſſe debet audiendis confeſſionibus. 477. Sæpè Sacerdotis potius quam Indi eſt culpa, ſi non benè fiant confeſſiones. 478. Sacerdos omni ex parte debet eſſe ſpectabilis. 487

Sacerdotium. Pauca præcipiuntur de Sacerdotio inter Indos; & cur. 485. Concilia deteſtantur ordinationes illorum ad Sacerdotium qui in fide tyrones ſunt. 486. Cauendum ne Sacerdotium vile habeatur. 487

Sacramenta. Pro nefariis & impuris Idolorum cultibus,Deo iuuante apud Indos celebrantur. 70. Doctrina de Sacramentis, contra Nouatorum calumnias. 435.& ſeq. Multa circa Sacramenta contra Eccleſiæ conſuetudinem in India geruntur. 437. Voluntas cognoſcenda eorum qui ad Fidei Sacramentum aſpirant. 439

Sacri

Sacrilegium. Seuerè punitur apud Barbaros ; & præſertim quod eſt contra virgines ſuis diis dicatas. 488

Samaritani. Qui dicuntur Samaritani. 61. Ipſis iure merito Indi comparantur, & quare. 62

Satanas. Fremit ſe pulſum eſſe; & totis viribus agit vt poſſit redire ad priſtinum ſtatum apud Indos. 70

Satisfactio. Prudentia docet, quas ſatisfactiones Indis licet iniungere. 481. Qui Chriſti imitator eſt, non plus debet imponere oneris, quam ferre pœnitentem poſſe viderit. 482. Peccatorum efficiuntur participes, qui leuiſſimas iniungerent ſatisfactiones. ibid. Salutares iniungendæ ſunt ex iis quæ aut conſuetudine, aut commoditate fiunt. ibid.

Seruitus. Ad ſeruitutem non poſſunt redigi Indorum populi à Chriſtianis. 176. De ſeruitio perſonali Indorum. 212. Genus ſeruitutis inhumanum. 210. Non iniqua ſeruitus, quæ. 215. Seruitutis multa genera; & quomodo permitti poſſunt. 218. & ſeq. Dura ſeruitus in extrahendis conchiliis. 223

Sol. Peruenſes aliqui Solem iu honore primo habent. 385. Tonitru, Puncharum & Cuillor illum vocitant. ib. & ſeq. Ipſi virgines conſecratæ. 488

Spes. Veræ Fidei, ſpes magna eſt apud Indos. 61. Spes non ſolùm futuri fructus, ſed etiam præſentis. 76

Symbolum. Quæ cōtinentur in Symbolo ſcire omnes Chriſtiani tenentur. 368. Symbolum diſci oportet, & reddi Epiſcopo ſiue Presbytero, ex Concilio Laodicenſi. 370. Totum Symbolum

Catechumeni doceri iubentur Bracharenſis Decreto. ibid.

Synodus. Quid Synodi ſtatuerint circa Paræcias Indiarum. 197. Synodo Prouinciali compotationes damnatæ; tanquam idololatriæ fomenta.240.Decretum Concilij Limenſis pro Parochis. 297. Quid contra abuſus Parochorum à Conciliis præſertim Gallicis ſancitum ſit. 313. Quid docuerit Tridentina Synodus de iuſtificatione.360. Synodi Laodicenſis & Bracharenſis Decreta. 370. Prouincialis Limenſis Synodi Decretum.379.Eliberitani. 396.Pariſienſis. 407

T

TAqui. Celebres Barbarorum cantilenæ, inter potandum potiſſimum adhiberi ſolitæ. 240

Theologus. Quid docuerint Theologi de expugnatione Barbarorum. 99. Oportet vt in nouo orbe aliqui ſint præſtantes Theologi. 298. & ſeq. Sententia veri non digna Theologi. 352. Theologorum ſententia,de myſterio Trinitatis omnibus tradendo. 373. Eruditi Theologi ſententia.398. Quæſtio inter Theologos circa Euchariſtiæ ſumptionem. 448

Tributum. Non eſt iniquum tributa Indos pendere ſuis adminiſtratoribus.172. Quid docuerit de hac re Apoſtolus. 173. Tria Tributorum genera improbata. 174. Exempla illorum qui ex tributo ſeruierunt.175. Ioſephus vniuerſam terram Ægypti Pharaoni ſubdidit ſub tributo. 177. Vulgaris ratio tributa imperandi. 179. An

propter reuocandos ab otio Barbaros, tributa grauiora ſint imperanda. 181. Quis modus in tributis laxandis tenendus. 185. Paſtores animarum iure diuino tributa, ſeu prouentus poſſunt accipere. 187. Etiam Principes. 188

Trinitas. Error cuiuſdam circa Fidem explicitam de Myſterio Trinitatis. 363. Myſterium Trinitatis omnibus eſt tradendum. 372. Nemo baptizatus, niſi credat in Patrem, Filium & Spiritum ſanctum. ibid. In quo quidam credunt eſſe Myſterium Trinitatis. 374

V

Violentia. Quantum officiat Fidei oſtenditur. 58. & 59. Quorum violentia miſeri ſuo labore fruſtrantur. 211

Virginitas. Apud Barbaros vilis virginitas, quæ apud omnes mortales in pretio eſt. 490. Contempta virginitas apud Barbaros, niſi in iis quæ Soli conſecrantur. ibid.

Z

Zupaius. Eum colunt vt Deum Indiarum Barbari. 64. Diabolus eſt, qui multa de Chriſtianis, perſuadet Indis. 220

FINIS.

03977.

BA670
A185d